פר' ויצא תשפ"ז

דעה חכמה לנפשך

פרשת ויצא תשפ"ה

נשמתין חדתין
פרשת תולדות תשפ"ז | תערוך לפני שולחן

דברי התעוררות וחיזוק
על הגה"צ המקובל בעל בלבבי משכן אבנה זצוק"ל

פינת יקרת על מסכת ברכות

תוספתא מסכת ברכות | מסכת בבא בתרא

שיעורים בספה"ק תורת חכם

שיחות שבת קודש פר' תולדות תשפ"ז
שיחות יו"ט ראשון דסוכות (ה"א) תשפ"ז
בצילא דמהימנותא אושפיזא דמשה תשפ"ז
שיעורי חסידות (המשך יום ראשון שני ושלישי פרשת תולדות תשפ"ז)
שיעורי זוה"ק (ליל שישי פרשת תולדות תשפ"ז)

שיחות קודש
מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון
"ים החכמה"
שע"י ישיבת "תורת חכם" ללימוד הנגלה והנסתר
רח' אהלי יוסף 18, ירושלים עיה"ק תובב"א

דא"ח רעוא דרעוין של"ס פרשת ויצא תשפ"ה . . . . . ג
נשמתין חדתין . . . . . יב
תערוך לפני שלחן . . . . . יח
דברי התעוררות וחיזוק . . . . . כא
פינת יקרת . . . . . לא
תוספתא מסכת ברכות . . . . . נב
תוספתא מסכת בבא בתרא . . . . . נז
שיעור בחיי מוהר"ן . . . . . סג
שיעורים בספה"ק תורת חכם . . . . . עה
מקצת שיחות שבת . . . . . פ
בצילא דמהימנותא . . . . . קט
שיעורי חסידות . . . . . קכד
שיעורי קבלה . . . . . קמח

כדי להשיג את הקונ'
ולתרומות והנצחות
אפשר לפנות
טל' 0533153884

©
כל הזכויות שמורות
הוצאת "**מכון ים החכמה**"
שע"י ישיבת "**תורת חכם**" לליימוד הנגלה והנסתר
ירושלים עיה"ק תובב"א

טלפקס: 02-5389584 נייד: 053-3153884

דא"ח רעוא דרעוין של"ס פרשת ויצא תשפ"ה

וַיַּזְזֵלֹם וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ: (בראשית כ"ז י"ב) **וַיִּדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עִמָּדִי וּשְׁמָרַנִי בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבֶגֶד לִלְבֹּשׁ: וְשַׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי וְהָיָה יְהוָה לִי לֵאלֹהִים:** (שם פס' כ' כ"א)

יעקב אבינו ראה את שרו של אדום עולה ונתיירא שאינו יורד ואמר לו הקב"ה 'משם אני מורידו'

איתא במדרש (תנחומא ויצא ב', ויקרא רבה כ"ט ב') 'ויחלום והנה סולם מוצב ארצה' אמר ר' שמואל בר נחמן אלו שרי אומות העולם, דאמר ר' שמואל בר נחמן מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא ליעקב אבינו שרה של בבל עולה שבעים עווקים, ושל מדי נ"ב, ושל יון ק"פ, ושל אדום עולה ולא יודע כמה, באותה שעה נתיירא יעקב אבינו אמר אפשר שאין לזה ירידה, אמר לו הקדוש ברוך הוא 'ואתה אל תירא עבדי יעקב' (ירמיה ל' י'), אפילו הוא עולה ויושב אצלי, משם אני מורידו הדא הוא דכתיב (עובדיה א' ד') 'אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאום ה', ע"כ.

וצריך להבין הענין שכאשר ראה שרו של אדום עולה, לא ראה את הירידה. ועוד איתא במדרש שם שהקב"ה אמר ליעקב שגם הוא יעלה והוא פיחד לעלות כדי שלא יהיה לו ירידה וכו', ואח"כ הבטיח הקב"ה ליעקב (בראשית כ"ח ט"ו) והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך והשבותיך אל האדמה הזאת וגו', ואחר כך נדר יעקב אם יהיה אלקים עמדי וגו' ושבתי בשלום לבית אבי והיה הוי"ה לי לאלהי"ם.

מדרגה ראשונה בדבקות הוא ב"ן דב"ן – בחי' 'לוז', ומדרגה שניה ב"ן דמ"ה – בחי' 'בית אל', ומדרגה שלישית מ"ה דב"ן – מבין שני הכרובים, ונכלל בה מדרגה הרביעית שהיא מ"ה דמ"ה

והנה בהמשך הכתוב (שם פס' י"ט) 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל ואולם לוז שם העיר לראשנה', ענין 'לוז' הוא מדרגה הראשונה של דבקות הנק' ב"ן דב"ן, שהוא מקום מלכות בית דוד, ואח"כ קרא לו יעקב 'בית אל' שהוא המדרגה השניה הנק' ב"ן דמ"ה, ומשם צריך להכנס עד מבין שני הכרובים שהוא המדרגה של מ"ה דב"ן, וזה כולל המדרגה הרביעית של מ"ה דמ"ה [עיין חסדי דוד (סימן כ') שהם ד' מדרגות בבנין המלכות ויחודה, דתחילה מקבלת המוחין דב"ן דב"ן וב"ן דמ"ה, והם המוחין דאח', ועל ידם נעשה לה ב' החותמות דציון וירושלים, ואח"כ ביחוד דחיק מקבלת מ"ה דב"ן, וביחוד השלם פב"פ מקבלת מ"ה דמ"ה].

עיקר העבודה לצאת מכל הד' גלויות הוא על ידי הדבקות בד' עליות דשם הוי"ה עד בחי' 'אפס' שברדל"א שהוא פנימיות הניצוץ

והענין הוא שצריך ללמוד תורה בדבקות ולקיים מצוות בדבקות כמ"ש (דברים ד' ד')

ואתם הדבקים בה' אלקיכם, ובכללות הם ג' עליות של דבקות בשם הוי"ה כמו שכתב בשל"ה הק' (הקדמת בית ה'), וזה כולל עוד עליה רביעית הנכללת בעליה השלישית כמבואר בשל"ה שם וכפי שנתבאר אצלנו בכמה מקומות (עי' דעה חכמה שופטים תשפ"ד ובכ"מ), כי צריך תחילה הדבקות בספירות דזו"ן דאצילות שהם אלקות דאיהו וחיוהי וגרמוהי חד בהון, והוא עליה ראשונה דשם הוי"ה, [ולעולם צריך להכנם דרך זו"ן דאצילות, ואף שהפניה צריך להיות אליו ולא למדותיו, מ"מ הוא 'דרך מדותיו' שהוא דרך זו"ן דאצילות], ומשם צריך להכנם לפנימיות אורות הנרנח"י המתפשטים בספירות, והם סוד הי' הויו"ת מנוקודות, ומשם לעלות עד בחי' אור הטעמים המלובש באור הנקודות (רחה"נ ט' ע"ג), וכל זה הוא בכלל עליה שניה דשם הוי"ה, ואח"כ עליה שלישית הוא פנימיות הטעמים שהוא הדבקות בהניצוץ הכלול מניצוץ א' וניצוץ ב', עד שמגיעים לעליה רביעית שהוא בחי' ה'אפס' שברדל"א (ע"ח שער מ"ב פ"א, הגהת השמש על ע"ח ח"א ס' ע"ד), וזה עיקר העבודה לצאת מכל הגלויות שהוא כפי איך שזוכים להיות דבקים בקב"ה, שעל ידי זה מכניעים כל הד' גלויות עד שיזכו להכניע גלות האחרונה שהיא גלות אדום.

ה' תיבות ראשונות דפסוק א' דקר"ש כנגד ה' פרצופים וצריך להעלותם ב'אחד' ולייחד שם הוי"ה מתתא לעילא עד אחדות הפשוטה דא"ס

והנה איתא בזוה"ק[א] דמלאכי אלקים עולים ה"ס פסוק שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד, ומלאכי אלקים יורדים הוא בשכמל"ו, כי עיקר עבודת ה' הוא לייחד בכל יום הייחוד דקריאת שמע, ואיתא בבן איש חי (שנה ראשונה פר' וארא סעיף ט')[ב] שהכונה הכללית בתיבת אחד הוא לכוין לייחד שם הוי"ה ב"ה מתתא לעילא דהיינו מאות ה' אחרונה דהוי"ה עד קוצו של י', ולקשר ולהעלות הכל לאחדות הפשוטה דאור א"ס. ובדומה לזה איתא בספר אילימה להרמ"ק[ג] ש'שמע' הוא מדת

א. עיין תקוני זוהר (ס"ה ע"ב-ס"ו ע"א) וז"ל: שימני כחותם דא צלותא, דבה איהו חקיק ורשים ח"י עלמין, בתמני סרי ברכאן דצלותא, ודא איהו רשימו דחותמא בפתקא, דאיהי אורייתא, גליפו דאתוון דחותמא דא צדיק ח"י עלמין, חותמא דא עמודא דאמצעיתא, דאיהי קריאת שמע, והנה מלאכי אלקי"ם עולים, בזמנא דאיהו זוקף בשם סלקין עמיה, בזמנא דאיהו מאיך וכורע בברוך נחתין עמיה, ודא איהו והנה מלאכי אלקי"ם עולים ויורדים בו, מלאכי אלקי"ם עולים, בזמנא דאיהו קאים בדינא קיימין כלהו ומוליפין עליה זכות, ויורדים בזמנא דנצחין ליה בדינא ונחית לתתא, כלהו נחתין עמיה, כמה דאוקמוהו ביעקב, אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה, עכ"ל. [ומזה נלמד כמו כן בקר"ש דמלאכים עולים הוא בחי' פסוק שמע ישראל שהוא בחי' עליה, ומלאכים יורדים הוא בחי' בשכמל"ו שהוא בחי' ירידה].

ב. וז"ל הבן איש חי שם: בתיבת אחד יכוין בשילוב הוי"ה אדנ"י שהוא יאהדונה"י, ויכוין שיהיו שוים באחדות אחד, ודבר זה יכוין בשטחיות פשט מלת אחד, אך יאריך בדל"ת דאחד, ויכוין בעת שמאריך בו למסור עצמו בסקילה שריפה הרג חנק, על קדוש השם, וגם יכוין שעל ידי קבלה זו יתכפרו פשעיו, ויעלו נר"ן שלו מ"ן לבחינת ו"ה שבשם, ומשם יעלו לבחינת י"ה, ומשם לבחינת קוצו של יו"ד עד רום המעלות, ואם יש לו ידיעה בסוד ה' ויוכל להרחיב הכונה שלו, אז יוסיף לכוין עוד, שימשך שפע מן אין סוף לע"ק ומע"ק לאו"א ומן או"א לזו"נ. עכ"ל. ועיין עוד בדעת ותבונה בפתיחה שלישית.

ג. וז"ל אילימה ('עין כל' תמר ב פרק י, בנדמ"ח לב:-לג.): והנה תדע, כי הנמצאות יתפרטו לפרטים עד אין תכלית, וכל **כח האדם לקבצם ולאחדם, עד לקשרם בידיעה העליונה**, והיינו דביקות הפעולות בפועל. והנה קשר הנמצאות בפועל מצד עצמותו אינה צריכה אלינו, אמנם **מצות קריאת שמע** לאחד הפעולות אחרי הפרדם בשרשם העליון.
ואל תקשה היאך יתעלו הנפרדים, אֶרֶצָה במנין הבאים מצד השתלשלותם, לחזור אל מציאות האחדות הקדום קודם היותם,

המלכות וכולל עולמות בי"ע (וכן איתא בשעה"כ דרוש ו' דק"ש בפירוש תיבת 'שמע'[ד] דש"ם דשמע הוא רפ"ח ב"ן שכולל כל הבירורים דבי"ע), ו'ישראל' הוא ז"א, והויה אלקינו הוי"ה הוא ג' ראשונות שהם חב"ד, וצריך להעלות הזו"ן עד להג"ר, ולהעלותם עד שורש הג' צחצחות שהם צח מצוחצח קדמון (עי' פרדס רמונים שער י"א פ"ט, כי צריך להעלות זו"ן למעלה למעלה על ידי הג' ראשונות.

וזה המבואר במאמר קו המדה בזוהר שיש י"ד אותיות בתיבות ה' אלקינו ה' שהם ז' אור ישר וז' אור חוזר, עד שמגיעים לאחד שאז נכלל

כי כמו שהנמצאות נמצאו מעצמות אחדותו, כך יחזרו אל האחדות ההוא. וכמו שלא נייחס גריעות מהבורא המצאם, כך לא נייחס תוספת אם יחזירם אל אחדותו. וזהו סוד 'אצילות', שיתאצלו זה מזה, והראשון לא יחסר, ויחזרו הדברים אל נרתקן ולא יעדיף דבר, ולא שיהיו אפס ויתבטלו, אלא יתקשרו באחדות הקודם ויתעלו.

ויש תחת הדרוש הזה ג' עניינים, הא', כניסת ההיכלות בסוד התפלה עד המלכות כמבואר [ב'זוהר'] בפרשת פקודי. הב', כניסת הנשמות בלילה למדת המלכות בסוד 'חדשים לבקרים רבה אמונתך' כמבואר בכמה דוכתי. הג', עילוי הנמצאות בסוד היובל. וכל אחד יתבאר במקומו. **ואב לכולם סוד קריאת שמע.**

הנה באמירת מלת **'שמע'** מורה על המדה האחרונה הזאת [-**מלכות**], המקבצת ומשמעת כל הנמצאות אשר למטה. ולא אאריך בפירוש העניינים בפרט, אלא **בדרך קצרה**, עד שתבא אל מקום עיקר הדרוש בע"ה. ואחר כך תתעלה ה'**מלכות**' באחדות הנמצאות הפרטיות 'בריאה יצירה עשיה', דהיינו **'שמע'** קיבוצם ואחדותם זו בתוך זו עד אצילות, והם במציאות 'אצילות' בהשתרשם במדה זו.

ומדה זו מזדככת בהתקשרה ב'**ישראל**' שהם **ו' קצוות**, ונקשרו ונאחדו המציאות הנאצלים כימי היותם באחדות גמורה. ועלו ונקשרו **'החכמה והבינה'** יחד בסוד **'ה' אלהינו'**, כדי לתת להם כניסה ואחדות בסוד 'שלש ראשונות'.

ואחר כך, נקשרו ב'**אחד**', והיינו, שיתאחדו ז' ספירות אל ה' נקודות, שהם 'חסד גבורה תפארת' ובו 'יסוד ומלכות' בסוד הייחוד, ו'נצח והוד', הם חמש נקודות ב'**בינה**', והם סוד **ה'** הנעשית באחדות , שהיא חמש נקודות כזו: . ועלו אל ה'**חכמה**', בְּהַקָּשֵׁר ה'בינה עם החכמה', ונעשו **ג'**, דהיינו י' שבה שלש נקודות. ועלו אל ה'**כתר**', וג' נקודות שהם 'חסד דין ורחמים' וכיוצא, נאחדו ונעשו **'אחד'** תכלית אחדות. ועולה מרצון אל רצון, עד הַקָּשֵׁר הכל ב'**אין סוף**', ונעשה המציאות העולה **'אחד'** מיוחד, כסא לאותו המציאות הקדמון ה'**אחד**' האמיתי אשר לא יחודש. והרי נקשרו המציאות אחר היותם משתרשים, משורש אל שורש, עד ה'סבה הראשונה' אשר לא יתרבה. וחזרו הנמצאות אל קדמותם קודם התפשטותם.

וחזר במלת **'אחד'** וירד והשתלשל כענין צאתם והמצאתם מאתו, וירדו במלת **'אחד'** עד סוף האצילות. ואחר כך, נייחד שתי מדות שהם 'תפארת ומלכות' על ידי ה'יסוד', ואומר **'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'**, ונשתלשלו הנמצאות 'בריאה יצירה עשיה'. והרי בזה נקשרו הנמצאות ממטה למעלה עד התדבק ב'אצילות', ואצילות' ב'מאציל', והיינו **קשר הנמצאות במציאותם באחדותו הפשוט**, אשר לא יתרבה מפני מציאותם בו כדפירשנו, עכ"ל.

ד. וז"ל שעה"כ שם: ובתחילה תכוין דרך קיצור כי שמע היא ש"ם ע', פי' כי המלכות הנקראת 'שם' היא המקבלת עתה הארה מן השבע תחתונות דאימא, אשר כל אחד מז' כלולה מי', ונמצא שהם ע', ולכן ע' זו של שמע הוא ע' רבתי, לרמוז שהיא רומזת באימא וכו'. וביאור הענין הוא, כי הנה המל' נק' 'שם' והטעם הוא במה שהודעתיך כי כל האחוריים העליונים שנפלו בימי המלכים שמתו, הנה אותם הביטולים שנתבטלו הם בחי' המ"ן שאנו מעלים תמיד לתקנם כמבואר אצלינו וכל האחוריים ההם ירדו למטה עם המלכות, ועתה עולים הם עמה וחיבור אלו הבחינות הם הנקרא שם, לפי שהאחוריים כולם הם במספר רפ"ח שהם הוי"ה דיודי"ן בגי' ע"ב, והוי"ה דס"ג אשר עם עשרה אותיותיה היא ע"ב, והוי"ה דמ"ה עם מספר ההוי"ה עצמה שהיא כ"ו, הרי ע"ב עם הכולל. והאחוריים דהוי"ה דב"ן דההין ' יה יהו יהוה הרי ע"ב, וסך ד"פ ע"ב הם רפ"ח ניצוצין הנז' ואם תחבר בחי' הפנים דהויה דב"ן דמילוי ההין שהיא ג"כ גי' ב"ן, יהיה הכל גי' ש"ם כי אלו הפנים הם הפנים של המלכות אשר גם הם ירדו, עכ"ל..

הכל באות א', ופירוש תיבת אחד הוא א' חד, דהיינו שזו"ן מתאחדים בכח המוחין ובכח החב"ד, ומשם ולמעלה עד שנכללים בא"ס ב"ה, ונעשים אחד בסוד אות א', כי י' העליון דא' הוא ג' נקודות, וי' תחתון הוא ג' נקודות, והכל מתאחד, וזה פי' תיבת אחד שהוא א' ח"ד שהכל נעשה אחד, וזה ענין ה' חילוקי אבנים של דוד המלך שהם ה' תיבות דשמע ישראל ה' אלקינו ה', כנגד ה' פרצופים, וכולם מתאחדים בתיבת 'אחד' ונעשים אחד, באופן דה' תבות ראשונות דפסוק שמע ישראל כולל כל הה' פרצופים, ד'שמע ישראל' הם זו"ן, וה' אלקינו ה' הם חב"ד, וצריך להעלותם עד א"ס, דהיינו לחזור מתתא לעילא עד אחדות הפשוטה דאור א"ס ב"ה.

התורה דלוחות שניות הוא בלבוש המוחין והכלים והוא התורה דרב ותלמיד, ולעתיד 'תורה חדשה מאתי תצא' שהוא אור א"ס ללא לבוש, והוא בחי' לוחות ראשונות, ובחי' תורה מפי קוב"ה

דהנה כאשר הקב"ה נתן התורה לכלל ישראל היא כוללת נרנח"י שהם כנגד פרד"ם [ורזין דרזין שהוא מדרגה חמשית בסוד קוצו של י', ובלשון עמק המלך בהקדמתו הוא פרדס"ן, דהיינו שמוסיף נ'שמה שהוא מדרגה חמשית דרזין דרזין, וכן משמע בסוף הקדמת רחה"נ דף י"א ריש ע"א], והתורה והמצוות מחזירים בחזרה לאין סוף ב"ה. ואף שחוזר הכל על ידי תורה ומצוות לשורש העליון דאחדות הפשוטה דאור א"ס ב"ה, מ"מ כתב הרמח"ל[ה] שיש שם בשורש העליון ג' בחי', שהם הכלים, והמוחין, ואור א"ס ב"ה, ומה שאמרו חז"ל (ויקרא רבה י"ג ג') דלעתיד לבוא 'תורה חדשה מאתי תצא', הוא על דרך שכתב הרמ"ע מפאנו (מאה קשיטה פל"ה, ועי' דעה חכמה שבת חוהמ"ם תשפ"ה) שיש לוחות שניות ויש לוחות ראשונות, וענין לוחות שניות הוא תורה מפי אליהו, שהוא הבחינה של רב ותלמיד, ולוחות ראשונות הוא תורה מפי קוב"ה עצמו, ועל דרך זה ביאר הרמח"ל בענין תורה חדשה מאתי תצא דהנה אור א"ס מלובש במוחין ומתלבש בכלי (בדקות עצומה כפי ערך מעלת האור הפשוט, אך אין שם בחי' כלים ממש כלל, וכמ"ש במבו"ש דף א' ע"ב), מזה נמשך הה' מדרגות דפרדס"ן שהם כנגד נרנח"י, אלא שעתה הוא כמו בחי' לוחות שניות כי הוא על ידי לבוש, אך לעתיד לבוא שכתוב

ה. עיין בספר 'קל"ח פתחי חכמה' (פתח כט, עמוד פה) להרמח"ל וזה לשונו שם [בתו"ד]: 'ולפנים מזה יש פנימיות'. וזה, כי כבר כל זה הולך לפי סדר דמות אדם, כמו שיתבאר עוד לקמן, וכמו שפירשנו למעלה **בסוד נשמה וגוף**. וזה **הפנימיות הוא 'נשמה' לכלי**. **אחר כך יש 'נשמה לנשמה'**, כמו שיש לאדם, כדלקמן. - 'הנמצא מצד קו האין סוף ב"ה שנכנס בתוכו'. וזה, **כי כל 'חיבור' שני דברים מוליד תמיד דבר נוסף 'אמצעי' ביניהם**. **וזהו הנמצא מצד 'קו אין סוף'**, **שֶׁמִּן הכניסה עצמה נולד דבר זה**. והאמת, **שבהכנס הקו בתוך הרשימו, מזהיר ממנו 'זוהר'**. **לפי הכניסה הזאת**, והוא **מתיחס אל המקום** שנכנס בו, וזהו **הנשמה** של הכלי. **וזהו סוד המוחין** הפרטים של כל פרצוף. - 'והקו מאיר בתוך הפנימיות בסוד נשמה לנשמות'. וזה מה שהוזכר תמיד ב'ספר הזוהר' וב'תיקונים' ('הקדמת תיקוני זוהר' יז.) ענין **'שקיו דאילנא'**, **שזה אינו המוחין**, כי המוחין הם דברים פרטים לפי בנין הפרצוף, כמבואר בדרושים. - **ע"כ לשונו**.

עוד שם (עמוד פ"ח) **וזה לשונו** שם [בתו"ד]: וההפרש בין איש לחבירו בענין המדות והחכמה ויקר השכל - היא בנשמה. וההפרש באיש עצמו בין זמן לזמן, וכל עניני הנהגת הגוף ופעולותיו - מן **הנשמה** הן. ובאמת כך הוא למעלה. **וכן תמצא כפי הנלקט מכל הדרושים אשר להרב הקדוש האר"י זללה"ה, וכל המאמרים מרשב"י זללה"ה. סוד כל זה הוא המוחין**, שהם **הפנימיות** של הפרצופים, שבהם כל ההנהגה, וכל הפרצוף מתנהג על ידם. והם משתנים בפרצופים עצמם מזמן לזמן, ומשנים ענייניהם ופעולותיהם, וכמו שאפרש לך לקמן במקומו. ואלה הם הנקראים בשם **'לבוש'** הזה **לקו**

תורה חדשה מאתי תצא שנזכה לתורה מפי קוב"ה עצמו.

בשורש העליון דהצמצום והקו חיה גם בדקות ד' בחי' דאו"י ואו"ח ורשימו וכלים כמו שחיה בעקודים, ולעתיד יזדככו כל המוחין ויקבלו התורה מפי קוב"ה ע"י שיוכללו במשה רבינו

והענין הוא, עפ"י דברי הרמ"פ שמדייק בע"ח דהצמצום היה כדי שיהיה שורש הכלי, ואיתא במבו"ש שהוא כמו בעולם העקודים שהטעמים הוא אור ישר והנקודות אור חוזר והתגין הוא הרשימו של האור חוזר, והאותיות הם הכלים, ונעשה שם הכאה מהרשימו של אור ישר ואור חוזר ומזה נולד אור רביעי שהוא האותיות והחיות של הכלים, וכמו ענין האור העב והגס שממנו נעשה הכלי, הנה כל זה נעשה כבר בשורש העליון הראשון של הצמצום שכבר יש מציאות של שורש הכלים כמ"ש בדב"ש (על ע"ח ש"א פ"ד ד"ה ע"י צמצום שצמצם)[1], ויש שם סוד טנת"א כמו בעקודים ויש

הפנימי, שבהם נבחנים הפרצופים זה מזה ככל ענייניהם, אם במהותם, פירוש - להיותם חסד דין רחמים, אם בכמות ערכם, פירוש - להיותם גדולי הערך או קטני הערך. כי לפי מה שהם - כך מקבלים הארה מן הקו המלובש בם.

וזהו **שאין השינוי בקו** [-שהוא 'נשמה לנשמה'], **אלא בלבוש שלו, שהיא הנשמה**, כי לכאורה יקשה **שינוי הפרצופים זה מזה בענין גדולת ערכם, כי הנה זה תלוי לפי קרבתם או ריחוקם מא"ס** ב"ה. **אך קו האין סוף** ב"ה **עומד בכל המדרגות בשוה**, אם כן היו צריכים להיות כולם שוים. אך הענין הוא זה שפירשתי, כי **אף על פי שהקו שוה, אבל הלבוש הוא משתנה**, וכפי ערך הלבוש כך הוא מקבל מן הקו. ונמצאו הפרצופים גדולים וקטנים - ולפי מה שמוכן הנשמה שלהם לקבל מן הקו שבה.

ותבין ממה שנאמר במאמר הזה ובמאמר הקודם, כי **ג' דברים** יש בספי', **הכלים, המוחין, והאורות** הפנימים ומקיפים. הכלים הם מדרגות הרשימו, החוקים הנמצאים אחר העלם השלמות. והאורות הפנימים ומקיפים, הם מה שהא"ס נמצא בכל המדרגות. **והמוחין הם הלבושים הנעשים בכל פרצוף לפי מה שהוא, שבם נמצא השקפת האין סוף ב"ה** כנ"ל. עוד שם (פתח ל, עמוד צה-צו): וזה לשונו שם [בתו"ד]: רק דור המדבר במתן תורה היו הולכים על דרך גילוי השלמות על ידי **משה**, שהוא היה שלם בסוד הפנימיות, כמבואר בזוהר בכמה מקומות ממנו, ולכן נאמר בהם - 'חרות על הלוחות'. ועם כל זה לא היה השלמות עצמו שפעל, אלא היה **הכח היותר חזק, הקרוב לשלמות, שהוא בסוד המוחין**, כמ"ש למעלה. אך גם זה נחשב מגלגול הגלגל, שמצד סיבוב **מצד המוחין** הנכללים בו, מתקרב ענינו הרבה לשלמות, וכחו גדול להתקן הדברים על ידו. וזהו הכח הגדול של דור המדבר, וזהו סוד התורה שנתנה להם, שהוא סוד היחוד העומד לשמור על כל פנים, אפילו בזמן הקלקולים, שאם לא כן היה העולם חרב ח"ו, ולכן התורה נתנה פעם אחת לעולמים. אך זה אינו נקרא פעולת השלמות, אלא פעולת ההעלם, שיש בו על כל פנים איזה בחינה מן היחוד עצמו. לפיכך אמרנו **שהיא מצד ה'מוחין'**, **כי בסוד ה'מוחין' נמצא ענין זה של המצא ענין היחוד גם בזמן ההעלם, להיות המוחין הכח היותר חזק ומתקרב ומתיחס אל השלמות**. אך פעולת השלמות עצמו יהיה רק לעתיד לבוא, והוא סוד, **'תורה מאתי תצא'**, שפירשו ז"ל - **חידוש תורה מאתי תצא**. שהתורה לא נתנה מתחלה אלא בסוד מה שיש בבנין הגלגל עצמו - הארה מבחינת היחוד מפני קיום העולם. אבל **לעתיד לבוא** [-התורה] **תנתן בשרשה העליון, דהיינו היחוד הפועל לפי עצמו** [-ולא בסוד המוחין]. ולכן אחר כך לא יהיו עוד קלקולים כלל, עכ"ל.

ו. וז"ל הדברי שלום שם: ע"י צמצום שצמצם הא"ס את עצמו נתמעט האור ונתגלו הכלים וכו'. והוא כמ"ש בשער ו' פ"ב כי בודאי הוא שבחינת הכלים היו בכח, כי היו בבחינת האור היותר עב וגס, רק שהוא מחובר בו בעצם היטב, ולכן לא נתגלה בחינתו וכשחזר האור לעלות למקומו הנה אותו בחינת האור הגס קנה עתה עביות יותר ונשאר בבחינת כלי יע"ש. ואל תטעה ח"ו כי בא"ק יש בחינת כלים ממש כי הנה בחינת כלים לא נתגלו רק מן עולם הנקודים ואילך וכו'. וכתב

שם או״י ואו״ח ומכים זה בזה ונולד אור חדש שהוא כמו אותיות וכמו בחי׳ רפ״ח, וכתב הרמח״ל שאינו רק רפ״ח אלא הוא באמת בחי׳ מוחין, כי למטה נעשה שבירה בבחי׳ הרפ״ח בסוד מרחפ״ת שהוא מ״ת רפ״ח, אך למעלה בשורש העליון הרפ״ח הוא בחי׳ מוחין, ואח״כ למטה מתפרש בבחי׳ אותיות התורה אך הוא עדיין בבחי׳ לוחות שניות, אך לעתיד יהיה המדרגה של ותמלוך אתה הוא ה׳ אלקינו לבדך, שהוא הזיכוך שיהיה כבחי׳ לוחות ראשונות כי יזדככו כל המוחין, כי עתה האו״י ואו״ח מכים זה בזה ועדין אינו התאחדות גמורה, ולכן התורה היא רק בבחי׳ תורה מפי אליהו, אך כאשר יזדכך לגמרי יהיה התורה מפי קוב״ה והוא כמו משה רבינו פא״פ אדבר בו, וכולם יוכללו במשה רבינו ויקבלו התורה מפי קוב״ה על ידי התכללות בנשמת משה, ואז יהיה הבחי׳ דלוחות ראשונות שהוא ענין משה קיבל תורה מסינ״י העולה בגי׳ סול״ם

בעליה שלישית דשם הוי״ה מתגלה הסוד של ׳אב ובן כחדא׳ ושם נאחז קלי׳ עשו, אך יעקב אבינו עולה לעליה רביעית ויש לו הסוד של קדושתי למעלה מקדושתכם, וה״ם ׳והיה הוי״ה לי לאלהי״ם׳

כי עתה כאשר לומדים התורה הק׳ בתחילה הוא בבחי׳ ב״ן דב״ן שהוא בחי׳ ׳לוז׳, אך צריך לעלות עוד בדבקות ולהכניע את כל ההסתר שבתורה הק׳ שהוא ענין כל הגלויות, והיינו להכנת לבחינת ׳בית אל׳ שהוא עליה שניה דשם הוי״ה, ומשם לעלות לעליה שלישית שה״ם הניצוץ, ושם יש הסוד של ניצוץ א׳ המלובש בניצוץ ב׳. והנה ניצוץ א׳ הוא גבוה מאד מאד, והוא בסוד ההשואה שהוא ענין ׳עשה לך חצוצרות׳ – חצי צורות כמ״ש המגיד הגדול (מגיד דבריו ליעקב אות כ״ד)[ז], והיינו שמתגלה שם האהבה הגדולה בבחינת אב ובן כחדא, ואמנם מאידך שם הוא אחיזת קלי׳ עשו שהוא עולה גבוה מאד, וכדאיתא ברמ״ג שהוא פוגם בהסוד של אב ובן כחדא[ח],

---

הרי״ץ ז״ל אעפ״י שהעקודים הם בחינת כלים עכ״ז בחינת עשרה כלים לא נתגלו אלא בבחינת הנקודים, ודייק דקאמר בחינת כלים רבים ולא אמר כלי, שהנה האותיות הן מן הפה והן כלים רק ששם הם בכלי אחד קשורים ועקודים עכ״ל.

ז. וז״ל: עשה לך שתי חצוצרות כסף. פי׳ שתי חצי צורות, ע״ד על הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. כי האדם הוא רק דל״ת מ״ם והדיבור שורה בו, וכשמתדבק בהקב״ה שהוא אלופו של עולם, נעשה אדם. והקב״ה עשה כמה צמצומים דרך כמה עולמות כדי שיהי׳ אחדות עם אדם, שלא הי׳ יכול לסבול בהירותו. ואדם צריך לפרוש א״ע מכל גשמיות כל כך, עד שיעלה דרך כל העולמות ויהא אחדות עם הקב״ה, עד שיבוטל ממציאות ואז יקרא אדם. וזהו על דמות הכסא שהוא ית׳ מכוסה שם וכו׳, ׳דמות מראה אדם׳ ר״ל כפי שנתעורר בו כך נתעורר למעלה אצלו ית׳. אם נתעורר בהצדיק אהבה, נתעורר בכל העולמות אהבה, וכן כל המדות. וזהו כשמביא את עצמו בהזדככות גדול למעלה מכל העולמות ויהא אחדות עמו, שהוא ית׳ אינו חושב רק להטיב על האדם, כמ״ש כל העולם לא נברא אלא לשמשיני. וכל העולמות העליונים וכל המדות הם ברשותו והוא בהם כמלך בגדוד, כמ״ש דוד המלך ע״ה וחסידיך ירננו. ואיתא בזוהר הלא לויך ירננו, אלא כמו שהצדיק רוצה כך רוצה הקב״ה וכו׳. וזהו 'שתי חצוצרות כסף' שהאדם הוא חצי צורה שהוא רק דם, והקב״ה נקרא אלופו של עולם, אמנם כשמתדבקים יחד נעשה צורה שלימה. 'כסף' לשון תאוה שתהא תמיד מתאוה להקב״ה והקב״ה יאהב אותך, עכ״ל.

ח. הוספה ממו״ר, עי׳ אגה״ק לרבנו בעה״ת (אגרת ב׳) דמדת אברהם שהוא קו ימין הוא באופן שככל שמקבל יותר חסדים מהקב״ה הוא יותר בטל אליו, וכל שהוא קמיה יותר, הוא יותר בטל לפניו וכו׳, משא״כ קלי׳ ישמעאל היא שכאשר מקבל חסדים נעשה יש ונפרד יותר, ולפי״ז ביאר דזה ענין עשו שלקח את מחלת בת ישמעאל דהיינו שנתקשר עם קלי׳ ישמעאל ועלה למקום האהבה של אב ובן כחדא, אך לקח אותו באופן של ישות ללא ביטול וכמו הקלי׳ דישמעאל, משא״כ יעקב

דהיינו בהסוד של ניצוץ א' וניצוץ ב' שאין לו את הביטול של קדושתי למעלה מקדושתכם וכמו שאמרו חז"ל (ויק"ר כ"ד ט') קדושים תהיו 'יכול כמוני', תלמוד לומר 'כי קדוש אני' קדושתי למעלה מקדושתכם, אך יעקב אבינו אמר 'ושבתי בשלום אל בית אבי והיה הוי"ה לי לאלקים', כי לכלל ישראל יש הסוד של קדושתי למעלה מקדושתכם, והוא הסוד של ב'רוך ש'אמר ו'היה ה'עולם ר"ת בשו"ה, שהוא כאשר מתגלה הארה מהקדושתי שלמעלה מקדושתכם בתוך הקדושתכם הרי זה מבטל הכל והכל נעשה בבחי' בשו"ה ובבחי' אלקים לערך הקדושתי שלמעלה מקדושתכם.

כאשר נכנס ועולה בייחוד קר"ש מ'אחד' עד בחי' 'יחיד' שהוא אחדות הפשוטה, צריך זהירות שלא להשאר במדרגת רבי עקיבא, אלא יעלה עוד עד מדרגת רשב"י ויכלול היראה בבחי' 'אין ערוך' במקום ההשואה והאהבה

ולכן כאשר אומרים קריאת שמע ונכנסים בשם הוי"ה מה' אחרונה עד קוצו של י', ומאריך ב'אחד' עד שעולה לבחי' 'יחיד' שהוא אחדות הפשוט, הנשמה שבגוף נשרפת והכל נעשה אחדות הפשוט, אך אז צריך להזהר, כי אין מספיק להכנס רק ליחיד כי זה הבחי' של רבי עקיבא שנכנס עד בחי' 'יחיד' ורואה איך הכל הוא אור א"ס ב"ה, וצריך להגיע למדרגת רשב"י ולדעת הסוד של 'יחיד חי העולמים' והסוד של 'זה אלי ואנוהו' שה"ס מט"ט השרשי שהם הב' ניצוצין שוה בשוה שהם ט"ט דמט"ט, וצריך לדעת איך הכל בטל בבחי' השתוות של הרדל"א על ידי הקדושתי שלמעלה, כי הכל הוא ב'אין ערוך', אך מחמת גודל האהבה הקב"ה מראה כאילו הוא שוה, וזה סוד מלכות עטרת בעלה באופן שהאור חוזר נעשה לבוש להאור ישר והוא ענין ישא ה' פניו אליך וכו', אך כל זה הוא עד מדרגה שביעית של מלכות עטרת בעלה, באופן שיש כח לצדיקים לבקש מהקב"ה והוא כביכול שומע בקולם וכאילו הם הבעלים, אך כל זה צריך זהירות, ויעקב אבינו פחד לעלות לדבקות זו, כי בזה הוא הפחד מקלי' עשו שהוא הזוהמא של קין שעל זה כתוב 'יכרסמנה חזיר מיער' (תהלים פ' י"ד) והוא קלי' שאין כדוגמתה, אך יעקב אבינו אמר ושבתי בשלום אל בית אבי 'ושבתי' הוא סוד שבת קודש והוא הענין של קדושתי למעלה מקדושתכם, ואף שהקב"ה מטייל עם הצדיקים בגן עדן, שהוא ההשואה מחמת גודל האהבה, מ"מ אין הם מאבדים את היראה של קדושתי למעלה מקדושתכם באין ערוך.

בכל אות מהתורה הק' צריך להכנס לדבקות בכל הד' עליות עד שמגיעים לבחי' 'תורה חדשה מאתי תצא', ואח"כ יכול לרדת בטהרה ולהכניע קלי' עשו

והנה כאשר יודעים מסוד זה יכולים להכנס להדבקות דעליה שלישית הכוללת העליה רביעית, כי בעליה הרביעית נשרף כל בחי' המוחין, כי המוחין נעשים על ידי הכאה בין האו"י לאו"ח, אך כאשר עולים למעלה מזה, נשרף כל המציאות, כי הכל בטל ומבוטל מחמת אין ערוך, ואז מתגלה שגם הרדל"א הוא בחי' בשו"ה והכל בטל ומבוטל לקדושתי שלמעלה מקדושתכם, ואז זוכים לתורה מפי קוב"ה דהיינו שאינו מצד המוחין ומצד הניצוצין, אלא כמו שנאמר על הגאולה שיהיה 'תורה חדשה מאתי תצא', ובכל אות מהתורה הק' צריך להגיע לשם הוי"ה ולדבקות בכל הד' עליות דשם הוי"ה עד מבין שני הכרובים,

---

אבינו אמר 'קטונתי מכל החסדים' וככל שעלה יותר היה לו ביטול יותר, והיה לו בחי' 'אין ערוך' הנכלל במקום 'אין דומה לך', והוא הסוד של קדושתי למעלה מקדושתכם כמבואר.

והאבן שהיא המלכות הגנוזה ברדל״א תהיה בית אלקים, באופן שרואים איך הכל בטל ומבוטל לקדושתי שלמעלה, וממילא יכולים לייחד הזו״ן בתכלית היחוד, ולזכות לבחינת ׳תורה חדשה מאתי תצא׳, והכל תלוי במלאכי אלקים עולים ויורדים, כי אחר שנכנסים למלאכים העולים שהוא שמע ישראל, צריך למלאכים היורדים שהוא בשכמל״ו, והירידה [של קו המדה] הוא עד מלאך טהריא״ל שבהיכל לבנת הספיר (עי׳ בפירוש מאמר קו המדה להרמ״ק פרק מ״ב), שהוא ענין הטהרה שעל ידו יכול להיות גילוי אלקות, כי כאשר ממשיכים האור לבי״ע יורדים עד סוד היכל לבנת הספיר ששם מלאך טהריא״ל, ועל ידו נבדלים מהקלי׳[ט] כי אנחנו הולכים רק בקדושה ועל ידי זה מכניעים קלי׳ עשו שהוא גלות הרביעי

הגאולה תלויה בקברו של משה וצריך להגיע לסוד ׳אחד שהוא אחד׳ ובזה מכניעים כל הקלי׳ ע״י התורה דעתי״ם שהוא בבחי׳ האפס שברדל״א

והנה הגאולה תלויה בקברו של משה כמ״ש הלקו״מ, והמרגלים פגמו בזה, והענין הוא שצריך להגיע לאחדות הפשוטה באופן שהאני ואין אינו סתירה, בסוד ׳אחד שהוא שנים׳, אך עיקר ענין משה הוא הסוד של הרדל״א והוא סוד והיה הוי״ה לי לאלהי״ם, שהוא התאחדות ניצוץ א׳ וב׳, והכל בטל לאור א״ס ב״ה בסוד ׳אחד שהוא אחד׳, ולכן נק׳ אלקים לערך הקדושתי שלמעלה מקדושתכם, וממילא מבטלים הקלי׳ דעשו ויושמעאל, כי קלי׳ ישמעאל נכלל בסופו עם קלי׳ עשו וכן קלי׳ הערב רב, ובזכות שהצדיקים נכנסים לכל אלו הדבקויות וזוכים להכנם לגלגלתא שהוא סוד רבי עקיבא, ושם צריך להיות מאריך באחד והוא סוד עליה שלישית, אך לא נשארים רק בבחי׳ רבי עקיבא אלא נכנסים ליחיד חי העולמים שהוא ברוך שאמר בשו״ה באופן שהכל נשרף באור א״ס באחדות הפשוט והכל בכח ברוך שאמר והיה העולם שב׳ הניצוצין נעשים בשוה בכח האפס שמעליהם. והוא סוד שבת קודש שהוא התורה דעתי״ם סוד הרדל״א, והוא ענין החזרת הארון למקומו שבזה תלוי הגאולה, וכאשר מתחילים להכנם לדבקות בשם הוי״ה עד שרואים איך הכל הוא גילוי של אור הפשוט.

ט. וז״ל הרמ״ק: והנה מהיות הרמז הזה, כשיאמר 'אחד' על בחינה זו שהם 'שבעה בשבעה' יכלול בסוד הייחוד מ'אין סוף' עד המדרגה האחרונה שבקדושה, דהיינו עד טהריאל המלאך העומד עד פתח 'היכל לבנת הספיר' . וזהו שאמר 'ובגין כך ארביסר אתוון שבעה ושבעה' נחלקות להראות על ייחוד שבעה ראשונות עד 'אין סוף', שבעה אחרות עד אין תכלית למדרגות התחתונות, 'וכולא חד' והיינו מלת 'אחד' בייחוד. 'דלי״ת עילאה' וכו' ואוקמוה דלי״ת עילאה, רב על שאר אתוון, וכן רי״ש ד'אל אחר', לאשתמודעא דלא לאחלפא רזא קדישא עילאה, ולאכללא סטרא אחרא בהדיה. כלומר, כמו שצריך לקשר ולייחד מדרגות הקדושה, כן צריך להבדיל מדרגות החיצונים, רצה באומרו 'דל״ת עילאה רב על שאר אתוון, וכן רי״ש ד'אל אחר' לאשתמודעא', כדי שכשיגיע המייחד למלאך זה [-טהריא״ל] שהוא סוף הקדושה, ולמטה ממנו 'אל אחר', יסתלק למעלה, (הכל) מעל החיצונים, ויבדיל בין הטמא לטהור, עכ״ל.

ועיין עוד בספר 'אילימה' ('עין כל' תמר ד פרק מ, פז.) וז״ל: ויש גבול, שעד אותו גבול מדד קו המדה ולא עוד, והיינו ברוחניים וכו'. ולכך הוא חיוב לנו בסוד 'קריאת שמע' בהגיע התפשטות 'קו המדה' באומרינו 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' שנגיע עד 'היכל לבנת הספיר', ומשם בזריזות ניתן ל'קו המדה' דרך להתרומם ולהתעלות, ולא יהיה לה התפשטות משם ולמטה, כדי שלא ניתן מקום ח״ו להתערב קדש בטמא, וזה רמזו בריש 'קו המדה' סימן א' [-וז״ל: לאשתמודעא דלא לאחלפא רזא קדישא עילאה, ולאכללא סטרא אחרא בהדיה]. ואל כל הפרק הזה רמז [במאמר 'קו המדה'] בסימן ג' באומרו: שארי מעילא מאתר דשארי שיעורא עד סוף דרגי מהימנותא. ע״כ.

וה' יעזור שעתה שמגיע הזמן של חנוכה ולומדים ומקבלים ע"ע ללמוד ל"ו מסכתות הש"ס שהוא התורה המאיר בכל עולמות בי"ע והוא תושבע"פ ונכלל בתושב"כ ועל ידי שבכל עת שלומדים מתייחדים עם שם הוי"ה ב"ה ממדרגא למדרגא, ותחילה נכנסים לאמת שהוא לעיין בפשיטות בהבנת האותיות שלומדים ומשם נכנסים ללבנינות ונכנסים מפשטי התורה לסודות התורה עד רזין דרזין ועד שרואים איך שהאור חוזר מלביש להאור ישר כהדין קמצא דלבושיה מניה וביה, וזוכים לעלות מאחד ליחיד ונעשה הכל אחד יחיד ומיוחד עד שעין בעין יראו בשוב ה' ציון בביאת גואל צדק ברחמים במהרה בימינו אמן.

נשמתין חדתין

חלק מדא"ח שנאמרו בשב"ק פרשת תולדות תשפ"ז

ענייני הפרשה

א. ביאור פנימי בהא שצר חש"י צורת יצחק כאאע"ה

אלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק וגו'. וברש"י, ד"א ע"י שכתב הכתוב יצחק בן אברהם הוזקק לומר אברהם הוליד את יצחק, לפי שהיו ליצני הדור אומרים מאבימלך נתעברה שרה שהרי כמה שנים שהתה עם אברהם ולא נתעברה הימנו, מה עשה הקב"ה צר קלסתר פניו של יצחק דומה לאברהם והעידו הכל אברהם הוליד את יצחק, וזהו שכתב כאן יצחק בן אברהם היה, שהרי עדות יש שאברהם הוליד את יצחק'. ע"כ.

פירש מורנו בדרך רמז בעבודה"י, כי הנה אאע"ה היה צדיק גלוי ומפורסם, שפירסם את האמונה בהש"י לכל באי עולם, ושבר צלמי אביו במסי"נ, והושלך לאור כשדים, וגייר גרים וכו' כדכתיב 'ואת הנפש אשר עשו בחרן' (בראשית יב, ה), והיתה עבודתו גדולה ומפורסמת בהכנסת אורחים ובעשיית חסד לכל מאן דבעי וכו', משא"כ ביצחק אע"ה לא מצינו כמעט פרטים על עבודתו (מלבד שעסק בחפירת בארות), ולא מצינו להדיא בכתוב שהמשיך להפיץ האמונה בעולם, וכן אי' מהרה"ק הרש"ב מפשיסחא זי"ע (קול מבשר, פר' חיי שרה אות ג') שיצחק אבינו נעץ מסמרות של ברזל וסתם את ד' הפתחים של אהל אברהם אביו, והיינו שיצחק אבינו היה במדרגת צדיק נסתר, שעבודתו נסתרת ונעלמת וגנוזה, בלתי לה' לבדו, וע"כ צר הש"י קלסתר פני יצחק כפני אברהם, שיראו כולם שהשכינה שורה על יצחק אע"ה כמו על אביו אאע"ה, וזוכה יצחק לצלם אלקים כאביו אברהם, ובזה הבינו וידעו כולם שאף שעבודת יצחק נסתרת ונעלמת מעין כל, מ"מ הרי באמת הוא דומה לגמרי במדרגת צדקתו לאאע"ה אביו. [ועיין מש"כ בתניא (באגה"ק פי"ג) לפרש עפ"ז הפסוק 'מה רב טובך אשר צפנת ליראיך' (תהלים לא, כ), שקאי על צדיקים הנסתרים וצפונים, שזה כמו 'פעלת לחוסים בך נגד בני אדם', היינו הצדיקים הגלוים והמפורסמים].

י. ז"ל שם, אמר אדמו"ר הרה"ק רבן של כל ישראל הרבי ר' בונם מפרשיסחא זי"ע, כי כאשר היה אאע"ה 'רבי', היה מנהיג העולם במדת החסד. והיה ביתו פתוח לרווחה ד' פתחים, והי' מכניס אורחים, ונתן להם כל טוב, ועי"ז היה מגלה שמו הגדול בעולם. **אבל אח"כ כשיצחק אע"ה נעשה רבי, והתחיל לנהוג העולם, הלך לחנות, וקנה יתידות ברזל, וסתם כל הדלתות. והוא הלך לפנים מחדר, ועסק בתורה יומם ולילה. ורוב עבודתו התבודד מבני אדם.** וזרק פחד ויראה גדולה לכל חסידיו והמסתופפים בצלו, וכל מי שירצה לבוא ולדבר עמו, מרוב הפחד אחזו חיל ורעדה. ועל ידי זה, היה מגלה שיש דין ומשפט בעולם. וכל או"א שראה את צורתו, היה עושה תשובה באמת. עכ"ל הרבי ר' בונם זי"ע. ע"כ.

ב. מדוע זכתה רק רבקה לחיות כשרה אמנו בסימנים של ענן קשור וכו'

ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה הוא וגו'. הקריא מהספה"ק לב שמח (מהרה"ק ר' חנוך מאלעסק זי"ע חתן השר שלום מבעלזא זי"ע[א]), שמבאר טעם נוסף להא שנולדה רבקה אחר עקידת יצחק אע"ה, [מלבד הטעם הידוע בזה מהזוה"ק שעד העקידה היתה ליצחק נשמה דנוק' ולא היה יכול להוליד, ולא הוצרך לבת זוג, ורק כשנתחלפה בעקידה נשמתו לנשמה דדוכרא, אזי הוצרך לבת זוג ואז נולדה רבקה זוגתו], ומבאר ומחדש בזה שנשמת שרה אמנו ע"ה שפרחה בשעת העקידה היא זו שנכנסה ונתגלגלה ברבקה אמנו, ובזה מפרש את הפסוק בפרשתן 'כי עקרה היא', שמרמז גם על שרה אמנו שורש רבקה, שהיתה שרה עקרה, וזה גרם שגם רבקה תהא עקרה, עכתו"ד הלב שמח.

וע"פ דברי הלב שמח יש לפרש בדברי חז"ל המובאים ברש"י (לעיל כד, סז) וזל"ק, 'האהלה שרה אמו – ויביאה האהלה והרי היא שרה אמו כלומר ונעשית דוגמת שרה אמו שכל זמן ששרה קיימת היה נר דלוק מע"ש לערב שבת וברכה מצויה בעיסה וענן קשור על האהל ומשמתה פסקו וכשבאת רבקה חזרו (ב"ר)'. ע"כ.

ולכאו' מדוע לא מצינו סימנים אלו של נר דלוק וענן קשור וכו' בשאר אמהות, רחל ולאה, אך ע"פ הנ"ל א"ש, כי דייקא רבקה אמנו שהיתה היא שרה אמנו בעצמה, ע"כ חזרו אצלה כל הנימים שהיו אצל שרה, [ושרה זכתה לכך יותר משאר אמהות כדאי' להדיא בחז"ל שהיתה שרה גדולה בנבואה מאברהם אע"ה (שמו"ר א, א, הובא ברש"י בראשית כא, יב) שלא מצינו דבר זה אצל שאר האמהות].

ג. בשורש לולא החטא – עשו ויעקב – מב"ד ומב"י

ואלה תולדות וגו'. וברש"י 'ואלה תולדות יצחק – יעקב ועשיו האמורים בפרשה'. ע"כ. פירש בדרך הרמז, ע"פ הידוע מספה"ק שעשו היה

יא. זל"ק, אלה תולדות יצחק וגו', ומביא רש"י שהרי משבא מהר המוריה נתבשר, ואין מובן למה צריך רש"י להביא ראי' להפסוק, הא כתוב בפירוש בתורה ויהי יצחק בן ארבעים, ונראה דרש"י מדייק על מה ולמה המתין אברהם מליתן אשה לבנו האהוב וחביב אצלו, אלא שהתירוץ הוא כך, דהמלאכים אמרו כעת חיה והנה בן לשרה אשתך, נמשך לו נשמה מסטרא דנוקבא, ממילא לא הי' ראוי להוליד, ולכך ממילא לא הי' לו בן זוג, רק בעת העקידה שנעקד ע"י המזבח, אז פרחה נשמתו ובאותו רגע בא המלאך לשרה ואמר לה שנשחט יצחק ובאותו רגע פרחה נשמתה, ולכך אפשר **שנשמת שרה נמשך לרבקה, ולכך אחר העקידה נתבשר לאברהם שנולדה רבקה שהוא נשמת שרה, ואז נמשך ליצחק נשמה שיהא ראוי להוליד**, ולכך זה מפרש רש"י על ויהי יצחק בן ארבעים, למה המתין אברהם כ"כ, שהרי כשבא מהר המוריה נתבשר לו שנולדה, והי' צריך להמתין שלש שנים, ולכך לא הי' באפשרות לעשות לו קודם נשואין, ולפי הדברים מובן 'ויעתר יצחק להשם לנוכח אשתו כי עקרה הוא', ואין מובן מנין הי' יודע, אפשר הדבר תולה בו שהוא עקר, **ולפי שאמרתי שהוא נתחלף לו הנשמה שיהא ראוי להוליד, שעי"ז נאמר לו בהעקידה 'כי ברך אברכך והרבה ארבה את זרעך', רק רבקה שנמשך עליה נשמת שרה, ושרה היתה עקרה, ולכך כתיב 'כי עקרה הוא'**, ולכך ע"ז מורה 'אברהם הוליד את יצחק', היינו ע"י העקידה שפרחה נשמתו ונמשך לו נשמה ממוזג שיהא ראוי להוליד, ולכך ויהי יצחק בן ארבעים שנה, דידוע בן ארבעים לבינה, וע"י רבקה נמתק דיני יצחק, וידוע דשורש המתקה הוא בשרשו המורה על בינה, והוא ג"כ שורש נשמה, ולכך הי' בן ארבעים, וידוע דיצחק מספרו ח"פ הוי"ה המורה על מדה השמינית שורש הבינה המתקת הדינין וזה מורה על ה' עלאה, וידוע דמה' עלאה נמשך למדת ת"ת להוא"ו של השם, ולכך ויצחק ששים שנה ללידת יעקב המרמז על וא"ו של השם. עכל"ק.

אדמוני כבחי' דהע"ה שהיה אף הוא אדמוני (שמואל א טז, יב), והיינו כדאי' מזקינו החת"ם זי"ע (בתורת משה בפרשתן) וכן אי' מכ"ק אדמו"ר הצמח צדק זי"ע (אוה"ת בפרשתן דף קמו ע"א) שלולא חטא עשו ובחר ברע, הרי היו הוא ויעקב אבינו ע"ה בבחי' 'ישכר וזבולון', (ואי' באוה"ת שם, שיש בחינה שזבולון הוא בבחי' הכתר לעומת יששכר שבבחי' אור החכמה), וכן אי' (כן משמע מדברי הרה"ק מקאמארנא זי"ע בהערה להלן) שהיה עשו ראוי להיות בבחי' מב"ד, ויעקב בבחי' מב"י, [ומהרה"ק מקאמארנא זי"ע איתא (בפרשתן עה"פ 'אדמוני'[יב]) ששורש נשמת עשו גבוהה אלף מונים משל יעקב אבינו].

ד. הטעם הפנימי שהיה עשו איש שעיר – שערות דאריך

ובזה פירש מורנו את מש"כ רבינו האריז"ל (שעה"פ בפרשתן[יג]) שהטעם הפנימי שעשו נולד מלא בשערות, הוא מחמת שמאירים אצלו השערות דדיקנא דאריך אנפין שמכסה את עשו (שהם בבחי' אורות הכתר), והיינו כנ"ל שעשו היה קשור בשרשו עם נשמת משיח בן דוד שקשור בשרשו עם אורות הכתר.

אלא שכיון שחטא עשו ובחר ברע ומכר את הבכורה ליעקב, הרי עברו כל מעלות אלו אל יעקב אבינו, בבחי' 'זכה צדיק נטל חלקו וחלק חבירו בג"ע' (חגיגה דף טו ע"א), ועברו ב' האורות דמב"ד ומב"י ליעקב אע"ה (אצל יהודה ויוסף).

ה. הטעם שאהב יצחק את עשו

ועפ"ז ביאר מורנו בדברי רש"י הק' 'יעקב ועשו **האמורים בפרשה**', היינו לרמז בא שאף שעשו למטה היה רשע, מ"מ ישנו עשו בשרשו העליון שהוא עשו **האמור בפרשה**, והוא נקרא בבחי' 'תולדות יצחק' כמו יעקב (ואדרבא הרי הוא

יב. זל"ק, אדמוני, מלא ואו, כי לא נברא להיות רשע שופך דם נקי אלא ע"פ התורה, ולזה חבירו הוא אדמוני דוד, **והרשע הזה אלו היה בוחר בטוב היה יכול להיות צדיק גדול אלף פעמים מיעקב, כי יעקב השיג בהשגות משה, והוא אם היה רוצה לבחור בטוב, היה יכול לעלות למדריגות משיח, ליחידה דאצילות, בסוד אדמוני עם יפה עינים**'. עכל"ק.

יג. זל"ק, ויצא הראשון אדמוני וגו'. ענין זה נתבאר היטב בשער היחודים, בסוד לבישת השק, וע"ש. והנה הענין בקיצור הוא, במה שנעורר ונדייק, אומרו בכ"ף הדמיון, כאדרת, והיל"ל כלו אדרת שער. אבל עניינו הוא, במה שהודעתיך, כי או"א אתכלילן במזלא קדישא, כנזכר באדרת האזינו ושם ביארנו, כי המזל העליון, שהם תרין תקוני דיקנא דאריך, והם השמיני והי"ג, הם ארוכים, ומתפשטים עד טבורא דלבא דא"א, והם חופפים על או"א, ומלבישים עליהם. והם נקראים אדרת שער, בסוד (תהלים צג, ד) אדיר במרום ה', שנתבאר אצלינו בקבלת שבת. אבל ז"א שהוא למטה מטבורא דא"א, אינו נכלל בשערות ההם, וזש"ה ביעקב ואנכי איש חלק. והנה השער הם בחי' נימין ארוכים, בצורת ווי"ן. ובראשי הווי"ן, יש ציור יודי"ן. ומקור השערות, הם מראשי היודי"ן של הווי"ן. והנה כנגדם בקליפה, לא נתקנו או"א שלהם, בחי' הקליפות שיש בעולם האצילות. ולכן אותם השערות שהיו ראויים להיות בהם, נמשכו למטה בז"א דקליפה, שהוא עשו, אחיו של יעקב, וכל הי"ס שבו מלאות שער. וזש"ה, כאדרת שער, כי מלת שער מליאה ביו"ד, היא יו"ד עשר, פירוש, כי כל י"ס שבו, מלאים שער. והענין הוא, כי כדמיון אדרת שער, שהיתה ראויה להיותה למעלה באו"א דקליפה, וכיון שלא נתקנו כנזכר, לכן כדוגמתה נעשה עשו ז"א למטה, אדרת שער. ע"כ.

ולהלן כתב וזל"ק, ואנכי איש חלק. כבר נתבאר למעלה ענייננו בפסוק ויצא הראשון אדמוני, כי שערות דרישא דא"א, הם נמשכים ומשתלשלים עד טבוריה, ואו"א אתכלילן במזלא דדיקנא דיליה. אבל ז"א הנקרא יעקב, הוא מחציו דא"א ולמטה, שאין שם שערות, ולכן, ואנכי איש חלק. אבל עשו אחיו, הוא כנגד ז"א דקליפה דאצילות, אשר לא היה תיקון בהם למעלה בבחי' או"א, כנודע אצלנו. ואין תיקון בקליפות, אלא כנגד ז"א ולמטה, וכל השערות שהיו ראויים להיות למעלה,

דומה וקשור יותר ליצחק מאשר יעקב, וכידוע בכוונת דתקיעת שופר דיצחק ודהע"ה קשורים זב"ז, וכנ"ל עשו היה בבחי' אדמוני כבחי' דהע"ה). וע"כ יצחק אע"ה שכהו עיניו מראות בעולמות התחתונים, אהב את עשו כפי שראהו ברוה"ק בשרשו העליון בעולמות העליונים, משא"כ רבקה שראתה את עשו התחתון בעוה"ז, ידעה שנכרת למטה משרשו הרוחני העליון.

ו. בענין הטמנת ראש עשו במערת המכפלה

וזה הרמז בדברי חז"ל שראשו של עשיו טמון וקבור במערת המכפלה (סוטה יג.), לרמז על שרשו העליון הרוחני הנ"ל, אך כל גופו נכרת מראשו, היינו שלמטה בעוה"ז נכרת עשו לגמרי משרשו הרוחני העליון, ויצא לגמרי מאחיזתו בקדושה, [וא"כ אף שאי' בחז"ל שבתחלה היה נקרא עשו 'ישראל מומר' (קידושין יח.), אין בו את הדין 'ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא' (סנהדרין מד.), ו'כי לא ידח ממנו נדח' (שמואל ב יד, יד), אלא נדחה לעולם מאחיזתו ושרשו העליון בקדושה, וכדכתיב לעת"ל 'משם אורידך נאם ה'' (עובדיה א, ד), היינו שלא יוכל לחבר עצמו עם שרשו העליון, וכל תיקונו הרוחני יהיה רק ע"י בנ"י כדכתיב 'ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה' (עובדיה א, כא) בב"א].

ז. איך גרם יעקאע"ה צער גדול לאמו

ויתרוצצו הבנים בקרבה וגו'. וברש"י 'רבותינו דרשוהו לשון ריצה כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכם לצאת עוברת על פתחי ע"א עשו מפרכם לצאת'. ע"כ.

שאלו בזה ע"פ המעשה הידוע בפי חסידים (כמובא בספה"ק דברי חיים ר"פ כי תבא) שהרה"ק הנועע"א הרר"א מליזענסק זי"ע עשה תשובה גדולה (ושרף את ידו) ע"כ שבקטנותו הכה בידיו על אמו וגרם לה צער, וא"כ איך גרם יעקאע"ה צער גדול כזה לאמו לפרכם לצאת כשעברה על פתחי תורה, והזכיר בזה מורנו את הווארט הידוע מהסאטמאר רב זי"ע (דברי יואל בפרשתן, עמ' תריג) שאף שלמד יעקאע"ה את כל התורה מפי מלאך בהיותו עובר, הרי לא רצה להיות בשכנות עם עשו הרשע, ופירכם לצאת על פתחי בתי כנסיות, להראות שחפץ הוא ללמוד דוקא בשכנות עם צדיקים הנמצאים בבתי כנסיות, ובזה יישב מורנו שהיה יודע יעקאע"ה שגם רבקה אמו ניחא לה שיצא ממנה וילך ללמוד בבתי כנסיות ולא ישאר ליד עשו הרשע, (וידע יעקאע"ה שאם היתה רבקה אמו יודעת שזה הטעם לפירכוסו, היתה מסכימה אף לסבול צער זה של הפירכום).

ח. י"ל שיעקב היה מוכרח לפרכם לצאת, להציל עצמו מהריגה

עוד אמרו לפניו בשם הגר"י חזן שליט"א (בישוב שאלה הנ"ל), שי"ל שיעקב אבינו ע"ה היה חייב לפרכם כדי להציל עצמו, שהלא רבקה היתה סבורה בתחילה שיש לה רק עובר אחד, וא"כ חשש יעקב אבינו שכשתראה רבקה שהעובר מפרכם לצאת בעברה על פתחי ע"ז, תבין מזה רבקה שבנה חפץ לעבוד ע"ז, וא"כ תלך ותפיל את עוברה, למנוע לידת רשע כזה לעולם (כמש"כ אחד הראשונים כמובא בהערה[יד]) ואז ימות גם יעקב, וע"כ מפני פיקו"נ הוכרח יעקב אע"ה להציל את עצמו ולרמז לאמו שיש בה שני עוברים, ושלא

נתהוו שם, ולכן הן עשו אחי איש שעיר. ע"כ.

יד. כן כתב חד מקמאי ב'פרושי התורה לרבינו חיים פלטיאל' (תלמיד חבר למהר"ם מרוטנבורג, בפרשתן) בביאור הנהגת רבקה שהלכה לדרוש את ה', שפרש"י שהלכה לבית מדרשו של שם ועבר, 'תימה למה לא הלכה לבית מדרשו של אברהם

תפיל עוברה, וע"כ הוצרך לפרכם בעברה על פתחי בתי כנסיות.

ט. ביאור היתר ההפלה הנ"ל

ופלפל קצת מורנו בתירוץ זה, האיך מותר להפיל בכה"ג (כנ"ל מאחד מהראשונים), שהלא יש דעות שלאבות הק' היה דין בני נח, ובן נח נהרג על הפלת עובר (סנהדרין נז:), (ואינם כבני ישראל שאין נחשבת אצלם ההפלה כהריגה גמורה), ומאידך גיסא י"ל שלרבקה עצמה היה דין כישראל (כהשיטה שלאבות הק' היה דין ישראל), ולבת ישראל אין נחשבת ההפלה כהריגה גמורה, משא"כ עשו שחפץ לעבוד ע"ז, הרי דינו כגוי (שאין איסור מדאו' על הריגתו כעובר), ואמנם י"ל שלכו"ע כיון שחפץ עשו לעבוד ע"ז, והרי בע"ז קיי"ל דמחשבה כמעשה (קידושין מ:), הרי דינו כעובד ע"ז שקיי"ל שמורידין ולא מעלין (ע"ז כו:), ומותרת הריגתו לכו"ע, [ואאת"ל שמחשבת עובר לפני לידתו אין מחייבת אותו עדיין בדין דמורידין בידים כדין עובד ע"ז, מ"מ עדיין יש ליישב ולפרש שחשש יעקב אע"ה שתפיל העובר ע"י תפילה ולא בידים, שזה שרי וכמו שאנו מתפללים בברכת המינים וכו'].

[**ושאלו** מדוע לא הלכה לשאול את יצחק אע"ה, וענה שלא רצתה לצערו ולספר לו שבנו העובר מפרכם לצאת על פתחי ע"ז].

י. בענין בקשה בריבוי ובעושר על צרכי גשמיות

ויתן לך האלקים וגו' ורוב דגן ותירוש וגו'.

שאלו בזה ע"פ דברי הגמ' (ברכות דף נ ע"א), שאין להרבות בבקשות גדולות על צרכי גשמיות, [וכלשון הגמ' 'בשאלה שאני', ובלשון רש"י 'שהשואל שואל כעני על פתח, שאינו מרים ראש לשאול שאלה גדולה', (אלא דבר מועט כדי חיים – רש"י ד"ה 'ומטובו'), ומקשה הגמ' 'שאלה נמי הכתיב 'הרחב פיך ואמלאהו', (וברש"י – הרחב פיך – 'לשאול כל תאותך'), ומשני 'ההוא בדברי תורה כתיב', היינו שרק בדברי תורה יש להרחיב ולשאול שאלה גדולה ככל תאותך, (וכמו שרגיל מורנו להתפלל ולברך על השגת 'כל התורה כולה בביטול עצמי'), משא"כ בבקשות על עניני גשמיות אין להרים ראש ולשאול שאלה גדולה ולבקש כל תאותו, אלא יש לשאול כעני על פתח דבר מועט, היינו כדי חייו, (ע"כ לשון ומשמעות דברי הגמ')], וא"כ אמאי בירך יצחק אע"ה 'ורוב דגן ותירוש', שנראה שמבקש בקשה מרובה,

ואמנם היה מקום לחלק בזה בין בקשה בתפילה לבין ברכה, שרק בתפילה ובקשה יש לשאול כעני על הפתח, אך בברכה שרי לברך אף באופן של 'הרחב פיך', אך עדיין יש להקשות בנוסח ברכת 'ברך עלינו' בנוסח הספרדים לימות החורף, שמבקשים שם '**ומעושר** מתנת ידיך', שנראית ג"כ כבקשה גדולה על עניני וצרכי גשמיות, וכן מבקשים בברכת החודש 'חיים של **עושר** וכבוד' וכו', וכן יש להקשות בנוסח הבקשה על **עשירות** באמירת תיבת אי"ה בכתר דמוסף בר"ה ויוהכ"פ, (שגם יש נוסחאות שמבקשים על עשירות מופלגת), וכ"ז צ"ב לפי דברי הגמ' הנ"ל.

יא. בקשת עושר בגשמיות לצורך ריבוי עבודה"י כחסד וצדקה שרי

ותירץ מורנו ע"פ דברי הראב"ן (בביאור הליקוטים סי' ח, בביאור הארוך אות א)

שעדיין לא מת כמו שנאמר, 'ויזד יעקב נזיד' משמע שאותו יום נפטר אברהם כשיעקב היה בן חמש עשרה, וי"ל לכך לא הלכה לבית מדרשו של חמיה **שהיה בדעתה שיתירו לה לשתות שום סם שתפיל**, והם השיבו זה הצער שיש לה 'שני גוים בבטנך', וחשבה, אם אלך אצל חמי אפילו אם מותר לא יתיר לי בשביל בנו'. עכ"ל.

שמיירי שם לגבי דברי התיקו"ז הידועים (תיקון ו דף כב ע"א) בגנות אלו הצווחין ככלבין הב הב, הב לן חיי הב לן מזוני, וכותב בזה הראב"נ שאם מבקש החיי והמזוני עבור עבודת הש"י, אין בזה גנאי וחסרון, (כי בקשה לצרכי עבודה"י נחשבת כבקשה עבור השכינה שמשבח זאת התיקו"ז), וה"נ כל דברי הגמ' שיש למעט בבקשת צרכי גשמיות, הם רק כשאין מכוין בבקשתו עבור עבודה"י (כגון עבור נתינת צדקה וחסד לרוב וכדו'), וכל בקשתו וכונתו היא רק עבור הרווחתו בחיי עוה"ז, [שזה גם נגד מה שחילקו יעקב ועשו בפרשתינו וקבעו ביניהם שעניני הרווחה בסתם עניני גשמיות עוה"ז שייכים לעשו ולא ליעקב], משא"כ בכל המקומות שמתפללים בנ"י על רווח עושר וכדו', הרי כוונתם על עשירות שתביא לריבוי בנח"ר להש"י, ע"י עשיית צדקה וחסד ומעש"ט וזיכוי הרבים וכו', באופן שכל העשירות הגשמית תהא לצורך תיקון הנצחי, וזה נכלל בתשובת הגמ' שם ש'הרחב פיך ואמלאהו' – 'בדברי תורה כתיב', שנכללים בזה כל הבקשות לצורך ריבוי בעשיית רצון ונח"ר להש"י, שבזה מותר ומצוה לקיים 'הרחב פיך ואמלאהו' לבקש כל תאוותו (כמובא ברש"י הנ"ל).

תערוך לפני שלחן

ענינים שונים

א. קבלה חדשה בניגון המגיד בעת הנענועים

סיפר מורנו שבמשך הרבה שנים ניסה לברר אצל האדמו"רים צאצאי בית רוז'ין [כאדמו"ר מקאפיטשניץ ועוד] בקשר להקבלה שלזקינם המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע היו כוונות מיוחדות בנענועי הלולב, (וסיפר מאדמו"ר הר"י מבוהוש זי"ע שבעת הנענועים היו נשמעים מפיו הברות שנשמעו כעין השמות הק'), ועתה שמע שמועה וקבלה חדשה בענין זה (מאת אחד מאדמו"רי בית רוז'ין שליט"א), וזאת ע"פ הידוע בכוונת הנענועים שמכוונים בהם שמות יה"ו, (בששה צירופים אחרים לששת הרוחות), ובסידור רבי שבתי הרי שמות יה"ו אלו מנוקדים כל אות בניקוד אחר, ובזה שמע שהמגיד היה מנגן ניגון בעת הנענועים, וניגן התנועות שבניגון כדוגמת הנקודות של האותיות, וכגון שאם האות הראשונה שבשם מנוקדת בפת"ח והשני בציר"י, היה מתחיל הניגון בניקוד פת"ח (אַה אַה אַה וכו'), ואח"כ החליף הניגון לניקוד ציר"י (אֵה אֵה אֵה), לרמז על הנקודות שעל השמות, ואמר מורנו שבאופן זה אפשר גם לנגן ניגונים לכוין בהם על הנקודות של שמות ע"ב (בלי להוציא בפה את אותיות השמות הק', שזה אסור, אך יכולים להוציא בפה את ניקוד השמות בהברת הניגון כנ"ל), וקישר ענין זה להידוע שהנקודות (דהטנת"א) הן כנגד בחי' אור החכמה, והלא ידוע (מדברי רביז"ל, וכן מקובל בחב"ד), שהמגיד ממעזריטש זי"ע כנגד אור החכמה (לעומת הבעש"ט הק' שכנגד אור הכתר), וע"כ היה לו עסק בענין הניגונים עם **הנקודות** דשמות הקודש.

ב. האם חכמה הוי בחי' יש או אין

ודיבר קצת בענין ספי' החכמה, שבמקו"א האריך שבספרי המקובלים קוראים לספי' החכמה בשם 'יש' (ופירשו מקרא ד'החכמה מאין תמצא', שהכונה שהחכמה שהיא בגדר 'יש' יוצאת ומשתלשלת מספי' הכתר שנקראת 'אין'), ומאידך בספרי חסידות חב"ד רגילים לכנות את ספי' החכמה בשם 'אין', וכמו שרגילים לבאר בענין ספי' החכמה שהוא בחי' ביטול במציאות, וכרגיל בספרי המגיד הגדול שכנגד ספי' החכמה (כנ"ל), שכותב ומבאר את כל ערכי עבודת החסידות בענין הביטול, שהוא בבחי' אין.

ג. חד דוכתא שבו קורא האריז"ל לחכמה בשם 'אין'

אמנם אשכחן בחד דוכתא לרבינו האריז"ל שג"כ קורא לספי' החכמה בשם 'אין', והוא בפירוש האריז"ל (בפע"ח שער השבת פי"ט) לשיר המעלות אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי (תהלים קכא, א), ששם מבאר האריז"ל ד'אין' קאי על ספי' החכמה, וזל"ק, אחר כך אומרים ויהי נועם, כו', אחר כך שיר למעלות באות ל', לפי שרומז למלכות שניקנית בל' מעלות. אשא עיני אל ההרים, הם אבות הנקראים הרים כי שם תשוקתם לעלות. מאין יבא עזרי, מצד אריך אנפין הנקרא אין, **וחכמה גם כן נקרא אין, שמקבלת מאין, כמ"ש והחכמה מאין תמצא**. ויש בזה השבח ו' פעמים שמירה, נגד ו' קצוות, בסוד ה' גדול. וביום

השבת היא מתחברת עם בעלה, בסוד האבות עולם, וברחמיו מאציל עליהם מלמעלה שפע הברכות, ובזה היא נשמרת מכל רע, לא יבוא בה ערל וטמא. עכל"ק.

ד. ב' ההבחנות של אין ויש שבחכמה עצמה

וביאר שיש בכ"ז אריכות דברים, דהאמת שהחכמה היא בבחי' הממוצע בין האין דהכתר להיש דהבינה, וידוע דכל ממוצע יש את ב' ההבחנות, וע"כ בהחכמה יש ב' הבחינות דאין ודיש, והיינו אין בפנימיות ויש בחיצוניות, וזאת מלבד הידוע ע"פ תורת הערכין, שהחכמה נקראת 'יש' לעומת הכתר ו'אין' לעומת הבינה, אלא שבחכמה עצמה יש את ב' ההבחנות, ואמר שכן הוא לגבי הענין דפנימיות חכמה – פנימיות עתיק, וכידוע שגם בעתיק יש ענין זה של אין ואני בבת אחת, ואמר (בדרך אגב) שבד' תיבות אלו 'פנימיות חכמה – פנימיות עתיק' נרמזים שכליים ושרשים גדולים בחכמת הקבלה והחסידות, ובבחי' מועט המחזיק את המרובה, (עד שד' תיבות אלו הם כמו מפתח גדול לסודות החכמה), ואמר בזה א' התלמידים ששמע ממקובל אחד שגם ד' התיבות (שיסודם ושרשם בדברי מהרנ"ש) 'אורות דתוהו בכלים דתיקון' הרי גם הם בבחי' מפתח גדול לשרשי סודות התורה, והסכים עמו מורנו. ואכמ"ל יותר.

ה. דברי חיזוק למזכי הרבים באהבת ישראל שעל לבם

השתתף בסעודה ראש ישיבה של צעירים המתקרבים ומתחזקים לעלות במעלות הקודש, וידבר עמו מורנו בגודל עבודה זו של זיכוי הרבים, וכדרשת חז"ל (ב"מ דף פה ע"א) 'כל המלמד את בן עם הארץ תורה אפילו הקדוש ברוך הוא גוזר גזירה מבטלה בשבילו שנאמר ואם תוציא יקר מזולל כפי תהיה', ודיבר עמו בגודל ענין הרגשת צער בנ"י בלבו, שזה מסוגל להשגת רוה"ק, בבחי' אורים ותומים, וכמש"כ הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע (צדקת הצדיק אות קצה) שאהרן הכהן ע"ה זכה לאורים ותומים בזכות זו שהיה משתתף בלבו בצער בנ"י, (וכדאי' בחז"ל שהיה טורח לעשות שלום בבתי ישראל ולעשות שלום בין אדם לחבירו (אדר"נ פי"ב), וכ"ז היה מחמת רוב אהבתו את ישראל בלבו, עד שהכנים הרגשת צער בנ"י בלבו),

וכן סיפר שנכנם אליו בשבוע זה אברך שביקש עצה איך לזכות לקבל כח לעשות מופתים ולפעול ישועות לבנ"י, (והיה נראה משמעות הדברים שאותו אברך אינו בדרגת דבקות מיוחדת או בדרגה גדולה בתורה"ק וכדו'), וסיפר שענה לו שדעתו היא ע"פ הנ"ל שאם יכוין לבו לש"ש שרוצה לעזור לבנ"י ולהשתדל לעשות עצמו צינור טהור ונקי לזה, הרי יקבל (בזכות אהבת הש"י לבניו) במתנת חנם שפע רוחני שיכול לסייע על ידו לבניו של מקום.

ו. תיקון בענין זמן ברכות קרי"ש וקרי"ש

אמר מורנו שיש לתקן במה שנדפס בשבוע העעל"ט מדברי הגר"ח מבריסק והמשמרת שלום, שם"ל שקיי"ל שזמן ברכות קרי"ש הוא כל היום, ולא הודגש שם שכ"ז הוא רק בדיעבד כשנאנס ולא בירך ברכות קרי"ש בזמנה (שהוא עד ד' שעות), אך בודאי שיש להזהר ולנהוג לכתחילה כשיטת השו"ע (סי' נח ס"ו) בשם רב האי גאון שכן ס"ל לרוב הפוסקים, שזמן ברכות קרי"ש הוא עד ד' שעות בלבד, (עד שלדידהו המברך אחר כך הוו ברכותיו לבטלה), והביאוה"ל נקט שם (בד"ה קוראה) דבדיעבד כשנאנס יאמר הברכות עד חצות, וכמו בזמן תפילה שבדיעבד זמנה עד חצות, ובודאי שיש להזהר שלא לבא להקל יותר מכך. וכ"ש שיש להזהר מאד בקריאת שמע עצמה, שלרוב הפוסקים הרי זמנה מדאו' הוא רק עד ג'

שעות, ואף לשיטת הכס"מ (שכתב הביאוה"ל הנ"ל שהיא שיטה יחידאה שנדחתה מההלכה), שס"ל בדעת הרמב"ם שמדאו' זמן קרי"ש הוא כל היום, הלא אף הרמב"ם עצמו (וכן המחבר בשו"ע שהוא בעמח"ם כסף משנה), כתבו להדיא שהקורא קרי"ש אחר ג' שעות הוי **בקורא בתורה**, (כלשון המשנה ללא חולק במס' ברכות פ"א מ"ב), ומפרש בזה הפמ"ג שאף לשיטת הכס"מ שמדאו' זמנה כל היום, הרי כיון שלכו"ע תיקנו חז"ל חיוב גמור של זמן קרי"ש, הרי עקרו רבנן מצות קרי"ש דאו' ממי שקרא אותה אחר זמן זה, וכדאשכחן (בסי' תרלד ס"ד) לגבי היושב ראש ורובו בסוכה ושלחנו בתוך הבית, שעקרו ממנו חז"ל מצות הסוכה, (אלא שהפמ"ג מבאר שלהכס"מ מירי זה דוקא במי שאיחר זמנה בפשיעה, כי אין מסתבר שיעקרו רבנן מצות קרי"ש מדאו' ממי שנאנס ולא קראה בזמנה), ומ"מ חזינן מכך גודל הזהירות שלא לאחר ח"ו זמן קרי"ש, ולא מבעיא שלרוב הפוסקים הפסיד מצות קרי"ש דאו' (ונאמר עליו 'מעוות לא יוכל לתקון' כדאי' בחז"ל, ברכות כו.), אלא אף לדעת הכס"מ הרי אם היה הדבר בפשיעה עקרו ממנו חז"ל קיום מצות קרי"ש דאו', וכל קריאתו הרי היא 'בקורא בתורה', ללא קיום מצות קרי"ש דאורייתא.

דברי התעוררות וחיזוק

שנאמרו ע"י מורנו

(ע"י אחי הנפטר שיבדלחט"א הר"ר ישראל שליט"א, שנאמרו ברבים בביהמ"ד, בצווי ובפני מורנו)

אחר פטירת הגה"צ ר' איתמר בן יבדלחט"א ר' דוב שוואַרץ זצ"ל בעמח"ס 'בלבבי משכן אבנה'[טו]

נלב"ע כ"ז חשון תשפ"ז

א. ביאור ענין היותו ידי"נ באמת

דיבר מורנו על ידי"נ הגה"צ ר' איתמר זצ"ל, והדגיש כמ"פ שהיה באמת ידיד נפשו, ואף שהיו ביניהם כו"כ דברי משא ומתן וחילוקי דעות בענינים עמוקים בקבלה, הרי ידוע לכל בר בי רב דחד יומא שכן היא דרכה של תורה, וכן ניתנה התורה, שכל ת"ח יש לו ההבנה המיוחדת לו בתורה"ק, וכל התורה מלאה במח' בין התנאים והאמוראים וכו', שכל מחלוקתם היתה באופן של 'אוהבים זה את זה ומכבדים זה את זה', שהוא הסימן האמיתי של מחלוקת שהיא לשם שמים, כמח' ב"ש וב"ה, שעליה נאמר בגמ' (יבמות דף יד ע"ב) 'ללמדך שחיבה וריעות נוהגים זה בזה לקיים מה שנאמר האמת והשלום אהבו', וה"נ בענין דידן שכל חילוקי הדעות בהבנת ענינים עמוקים בתורת החסידות והקבלה שהיו ביניהם, היה הכל באופן שכיבדו אחד את זולתו בתכלית הכבוד, ונתן מורנו הסכמה בארוכה לספריו הנפלאים, שהם ספרים המגלים אלקותו ית"ש באופן השוה לכל נפש, וקירבו אלפים ורבבות לפנימיות האמונה ודבקות בהש"י וכו'.

[**ואמרו** לפניו שהגה"צ הנ"ל כותב בעצמו באחד מספריו שהמח' שיש בינו לבין מורנו יבדלחט"א בכל מיני ענינים עמוקים בקבלה, הוא מחמת שהם ב' מוחין שונים, מוחין דפרצוף לאה (ר' איתמר) ומוחין דפרצוף רחל (להבחל"ח מורנו שליט"א), והיה נראה שמסכים מורנו להגדרה זו, וכעין זה הובא בדעה חכמה לנפשך (פר' שמות תשפ"ב, בביאור ירושלמי קידושין דף ג ע"א) שבספרי 'בלבבי משכן אבנה' מאיר בעיקר האמונה הפשוטה, בבחי' לאה, ובספרי ים החכמה מאיר התענוג בה', בבחי' רחל, ושעשועי האמונה הם בסוד רחל הגדולה שלאה כלולה בה].

ב. דרכו בקודש לברוח מן הכבוד והפרסום באופן קיצוני

ומיפר מורנו שמלבד שנפגש כמ"פ עם הגה"צ הנ"ל בשנים קודמות (כי הגיע כמ"פ לבית מדרשנו הקודם שבתחי' רח' אהלי יוסף), הרי גם לאחרונה הגיע שוב באחד משיעורי הקבלה

טו. אמר מורנו שישנן שמועות שונות (וסותרות) האם ציוה הגה"צ ר"א שלא להספידו, (ולמעשה בהלווייתו הספידוהו הגה"צ ר' יעקב עדס שליט"א וכמה מבניו), ובהיות שחושש מורנו לשמועה שציווה שלא להספידו, ע"כ שאל וקיבל הוראה להיתר מהגאון בעל ישיב יצחק שליט"א להדפיס דברי התעוררות וחיזוק (שיש ללמוד מהם) ולא דברי הספד על גדלותו לבד.

שאחרי חצות לילה בביהמ"ד החדש (ברח' אהלי יוסף 18), אלא שכדרכו בקודש לברוח מאד מן הכבוד והפרסום, ישב בפינת ביהמ"ד, כי רצה להקשיב לשיעור בלא שישימו לב שהוא נמצא, אלא שאחד מהנוכחים הרגיש בישבו שם בצד, וניגש למורנו באמצע השיעור ומסר לו זאת, ורצה מורנו לקרוא לו ולהושיבו על ידו ולכבדו כראוי, וג"כ רצה שישא מדבריו, ותיכף שראה הגה"צ ר"א שהרגישו בנוכחותו וחפצים לכבדו וכו', תיכף נשא רגליו וברח מן המקום, וכדרכו בקודש לברוח מכבוד ופרסום כבורח מפני האש, [שזה ענין מוחין דלאה, שנקראים באריז"ל בשם 'עקב **עגה**', ובבחי' לאה שהיא עלמא דאתכסיא כידוע].

ומיפר בזה אחיו שליט"א כמה סיפורי פלא, וכגון שאחר שנתפרסמו ספריו בעולם (ללא הזכרת שמו וללא כתובת וכדו' שיוכלו להיוודע מי המחבר), ניגש אליו גיסו עם ספר ואמר שראה ספר זה ויש לו כמה קושיות בדבריו של המחבר, ואף לו לא גילה שהוא המחבר אלא התייגע עמו יחד ליישב דברי המחבר הנעלם, וכן סיפר משכנים שגרו ליד אחיו שנים רבות והכירו את ספריו ולמדו בהם, ואחר פטירתו כשבאו לנחם בימי השבעה בקשו לראות תמונת המחבר ולא ידעו כל השנים שהשכן עמו הם גרים יחד הוא מחבר הספרים הנפלאים.

ג. האם זכה למדרגותיו מכח יגיעתו או מכח רוממות נשמתו

ושאל אחד התלמידים, איך הגיע הגה"צ למדרגותיו הגדולות, האם הוא בכח יגיעתו הגדולה, או שהוא גם מחמת רוממות נשמתו, (ואמר השואל שיש נפ"מ בזה, האם על כל אחד לתבוע מעצמו לעלות במעלות רמות כאלו, או שדבר זה הוא דבר השייך רק לנשמה גבוהה ולא לכל אחד),

ועונה מורנו שכבר צעק על זה רביז"ל (שבחי הר"ן אות כו[טז]), שאין לתלות גדלות הצדיקים מחמת גודל נשמתם, וכמו שפירש בזה בעצמו שאף נשמה הקטנה ביותר אם יהיה מייגע עצמו בעבודה"י באמת כראוי, יגיע לתכלית המדרגות, [וכמו שמביא הבנ"י (אגרא דפרקא אות כט[יז]) שהבעש"ט הק' העיד על הרה"ק ר' יצחק מדרוהוביטש זי"ע (אבי המגיד הרי"מ מזלאטשוב זי"ע) שהיתה נשמתו הנשמה הכמעט נמוכה ביותר מכל הדור, ובכח עבודתו את הש"י באמת זכה להגביה נשמתו למדרגת צדיק הדור (עוד בחיי הבעש"ט הק') ולמדרגת נשמת רשב"י].

טז. ז"ל שם, והקפיד מאד על אלו האנשים שסוברים שעקר מעלת הצדיק והשגתו שזוכה הוא מצד הנשמה לבד מחמת שיש לו נשמה גבוה מאד. ואמר שלא כן הדבר רק העקר תלוי במעשים טובים ויגיעות ועבודות. ואמר בפרוש שכל אדם שבעולם יכול לזכות למדרגה הגבוה ביותר. כי אין הדבר תלוי אלא בבחירת האדם לבד, אם ירצה לרחם על עצמו וליישב עצמו היטב היטב מה שטוב לפניו באמת וכו'. והכל לפי רוב המעשה (אבות פ"ג מט"ו). ע"כ.

יז. ז"ל הבנ"י שם, סיפרו לי מגידי אמת ששמעו מכבוד הרב הקדוש המגיד מה"ר יחיאל מיכל זצוק"ל. סיפר להם שבשעת בואו פעם הראשון להרב הבעש"ט זצלה"ה, צוה לכבדו, ואמר תדעו שהאיש הזה הוא בן הרב הקדוש מו"ה יצחק מדראהביטש, והנני אספר לכם אשר אביו של זה נתנו לו מן השמים נשמה קטנה אשר כמעט אין בדור נשמה קטנת הערך כמוה, והוא הגביה אותה למעלת התנא הקדוש הרשב"י, ע"כ שמעתי, והבנתי משארז"ל [תנדב"א רבה פכ"ה] שכל אדם מחוייב לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אברהם יצחק ויעקב. והנה לכאורה איך יקוה האדם לזה, הלא נשמות גבוהות כאלו הם מאצילות הקודש, וישנם נשמות קטנות מאוד ממלכות דמלכות דעשיה, אבל לפי הדברים הנ"ל הוא מובן שיש בכח האדם ע"י מעשיו להגביה נשמתו עדי אין חקר והבן. ע"כ.

ד. איך יתכן שנשמה נמוכה מגיעה בעבודתה לאותה המדרגה

ושאלו שלכאו' הדברים תמוהים, הלא בודאי שיש בבנ"י נשמות גבוהות ונשמות יותר פשוטות, (וכמובא בספה"ק שיש נשמות דאצי' ויש נשמות דבי"ע וכו'), ובודאי שגדלות הנשמה משפיעה על דרגת עבודת האדם, ואיך יתכן להשוות את כולם להדדי ולומר שאף הנשמה הנמוכה ביותר יכולה ע"י אותה יגיעה עצמה (ולא ע"י תוספת יגיעה) לבא למדרגה הגבוהה ביותר, וענה שכבר נתבאר הדבר במקו"א על דברי הרמב"ם הידועים (פ"ה מהל' תשובה ה"ב[יח]) שכל אחד מישראל יכול להיות כמשרע"ה, וגם שם קשה קושיא זו, ונתבארו הדברים בספה"ק שמי שזכה לשלימות הגבוהה ביותר שיכולה נשמתו לבא אליה, הר"ז נחשב שהגיע למדרגת משרע"ה, והיינו שאף שבאמת לאמיתה הרי נשמת משרע"ה היא הגבוהה שבגבוהות, וכמובא בחסידות שנשמת משרע"ה מאורות דתוהו שבבחי' מימי הא"ס (כנרמז בקרא 'כי מן המים משיתיהו'), ועל כן זכה להיות הנביא הגדול ביותר ו'מובחר המין האנושי', שלעולם לא היה ולא יהיה אדם כמוהו (ואף לא משיח צדקנו בנבואה), והוריד לנו תורה מן השמים (שכוללת התורה את כל המדרגות שבכל העולמות, ואין למעלה ממנה, ולא תהא תורה אחרת מלבדה, והכל נקרא ע"ש משרע"ה ונתנה לו במתנה כדכתיב 'תורת משה'), מ"מ עיקר השבח שמשבח הש"י את משרע"ה בתורה"ק היא בקראו בשם 'עבד נאמן', ולא בשאר המדרגות הנשגבות והנוראות אליהן זכה, ובמעלה זו שהיא מעלה העיקרית של משרע"ה, שעשה רצון הש"י בתכלית השלימות לפי ערך מדרגתו (שהוא העיקר יותר מהכל), הרי בענין זה יכול כל יהודי להיות כמשרע"ה ממש.

ה. הש"י בחר בצדיקים שעסקו בתיקוני השכינה

ובפרט ע"פ הידוע ע"פ פנימיות ש'כל מצוותיך אמונה' כתיב (תהלים קיט, פו), והתכלית והפנימיות של כל המצוות הוא ענין האמונה, שהוא הענין שבו בוחר הש"י יותר מהכל, וכמש"כ הרמח"ל (באגרותיו) שהש"י בוחר בצדיקים שזכו להדבק בשכינה ולעשות כל עבודתם לתיקון השכינה, שזה ענין תיקון האמונה, ובענין שלימות האמונה הרי יכול כל אחד מישראל להגיע לתכלית השלימות בדרגה העליונה ביותר, ומעין מש"כ בתניא (פי"ח) שכל יהודי מוסר נפשו עקד"ה על ענין האמונה, וא"כ הרי בזה נחשב הוא ע"פ פנימיות כמשרע"ה. [וכעין שמעיד היסוד ושורש העבודה ע"ע בצוואתו, שהשבח היחיד שמתיר הוא להספידו בו, הוא שזכה לדרגת האמונה כמשרע"ה, אלא שמשרע"ה זכה לזה מכח נבואתו והוא זכה לכך בכח אמונתו התמימה[יט], והיינו כעין המבואר ואכמ"ל].

יח. ז"ל הרמב"ם, אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומה"ע ורוב גולמי בני ישראל שהקב"ה גוזר על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע אין הדבר כן **אלא כל אדם ראוי לו להיות צדיק כמשה רבינו** או רשע כירבעם או חכם או סכל או רחמן או אכזרי או כילי או שוע וכן שאר כל הדעות ואין לו מי שיכפהו ולא גוזר עליו ולא מי שמושכו לאחד משני הדרכים אלא הוא מעצמו ומדעתו נוטה לאי זו דרך שירצה הוא שירמיהו אמר מפי עליון לא תצא הרעות והטוב כלומר אין הבורא גוזר על האדם להיות טוב ולא להיות רע וכיון שכן הוא נמצא זה החוטא הוא הפסיד את עצמו ולפיכך ראוי לו לבכות ולקונן על חטאיו ועל מה שעשה לנפשו וגמלה רעה הוא שכתוב אחריו מה יתאונן אדם חי וגו' וחזר ואמר הואיל ורשותנו בידינו ומדעתנו עשינו כל הרעות ראוי לנו לחזור בתשובה ולעזוב רשענו שהרשות עתה בידינו הוא שכתוב אחריו נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה וגו'. ע"כ.

יט. ז"ל צוואתו הק', והריני גוזר ואומר שלא ידברו עלי שום שבח כלל רק את השבח הזה ידברו עלי, מה שאני מעיד

ו. מעלתו המיוחדת של בעל ה'בלבבי משכן אבנה'

ועפ"ז ענה מורנו לשואל הנ"ל וביאר את מעלתו המיוחדת של בעל ה'בלבבי משכן אבנה', שזכה לכוין אל הנקודה הפנימית, והיינו שהתשובה האמיתית על שאלת השואל הנ"ל האם כל מה שזכה הגה"צ הנ"ל הוא מכח יגיעתו בלבד או גם מכח נשמתו הגבוהה, וע"ז התשובה האמיתית היא שאין זה מחמת זה, ולא מחמת זה, היינו לא מחמת נשמתו ולא מחמת יגיעתו בלבד, אלא מחמת שזכה לכוין את היגיעה אל הנקודה הפנימית והנכונה, היינו שכל יגיעתו היתה למציאת האמונה וההכרה בהש"י בתכלית, ומציאת הנקודה הפנימית של הדבקות בהש"י, [שזהו ענין ד'תורה לשמה' ע"פ דרך החסידות, שהיא תורה לשם הדבקות בהש"י], וע"כ זכה למה שזכה,

ז. דבריו קודם הסתלקותו

וסיפר מורנו ששמע שאומרים בשם הגה"צ הנ"ל, שתקופה קצרה לפני פטירתו אמר שהגיע כבר למקום ולתיקון שעבורו בא לעולם, בבחי' דברי הרמב"ם (באגרת לבנו הר"א, נדפס בקובץ תשובות הרמב"ם ואגרותיו, עמ' מ) 'אשרי למי שהתמו ימיו מהרה', [ומעין זה אי' מרביז"ל (שיחות הר"ן אות קעט[2]) שאמר בקדשו שכבר אין ביכולתו להוסיף עוד להתעלות, (היינו שהגיע למקומו ולתיקונו השלם), ואין יכול הוא להמשיך לחיות כך (היינו באופן שאין לו יותר מקום להתעלות), וע"ז אמר שצריך הוא כבר להפשיט את כותנתו, (היינו בדרך משל, שרוצה הוא כבר לצאת מגופו, ולהפשיט מנשמתו שהיא עיקר האדם, את גופו שהוא בחי' כתונת ובגד לנשמתו)]. (וביאר בזה מורנו ביאור עמוק, ויבואר במקו"א בל"נ).

ח. כל נשמה מעלתה גבוהה בהרבה ממה שאנו משיגים בדרגת הצדיק הגבוה ביותר

עוד הוסיף לבאר לשואל, שבאמת עליו לידע מש"כ מוהרנ"ת שכל השגתו בצדיק הגבוה ביותר ובנשמה הגבוהה ביותר, הרי באמת אף הוא עצמו (ואף נשמה נמוכה ממנו) הרי היא באמת גבוהה הרבה מזה, (כי נשמת כל יהודי אף הנמוכה ביותר הרי באמת היא גבוהה כ"כ, יותר ממה שנראה שאפשר להשיג בשכל בדרגת הצדיק הגדול ביותר), וא"כ עליו לידע שכל מה שמדברים מגדלות הצדיקים הרי באמת מדברים מגדלות

עלי שמים וארץ והיודע תעלומות יודע ויעיד עלי ג"כ אחר פטירתי, שהייתי מאמין באמונת אלקותו ית"ש ויתעלה זכרו לעד, ממש כמשה רבינו ע"ה, אך הוא ידע בבירור כפי גודל עיני שכלו, כמ"ש (במדבר יב, ו) 'בכל ביתי נאמן הוא', ואני השפל בגודל אמונה שלמה ואמתות ברורה, בלי שום פקפוק וספק כלל ח"ו, גם בבירור גמור לפי קט שכלי. גם שבח זה יאמרו עלי, שכמה וכמה פעמים ביום בעת שהייתי בטל מלמוד התורה הקדושה הייתי מקבל עלי אלקותו ית"ש ויתעלה. כו'. ע"כ.

כ. ז"ל, קודם הסתלקותו אמר שכבר הוא עומד עכשיו על מדרגה כזו שאי אפשר להשיג יותר בשום אפן כל זמן שמלובשין בהגוף. ואמר שמתגעגע מאד מאד להפשיט גופו, כי אי אפשר לו לעמד על מדרגה אחת בשום אפן. כי כל ימי חייו מעולם לא עמד על מדרגה אחת, אפילו כשהגיע לאיזה מדרגה עליונה שיהיה, אפילו לתכלית המעלה, אף על פי כן היה מחפש יותר עד שהגיע למדרגה גבוהה יותר ויותר. וכן היה תמיד כל ימי חייו כמבואר במקום אחר. ולבסוף הגיע למדרגה גבוהה כזו שאי אפשר בתוך הגוף להשיג יותר בשום אופן. ועל כן היה מוכרח להסתלק. ואמר בזו הלשון, איך וואלט שוין גיגערין דאס העמדיל אויס גיטאן. וואריין איך קאן אויף איין מדרגה ניט שטיין (-כבר רציתי לפשוט כותנתי מפני שאיני יכול לעמד על מדריגה אחת). ע"כ.

הפנימית של כל יהודי ויהודי. אלא שאצל הצדיקים הוא באופן מגולה, ואצל כל יהודי העבודה היא לגלות פנימיות הנעלמת.

ט. צורת לימודו כל ימי חייו

ואמנם הרחיב אחיו שליט"א (בדברי התעוררות שנאמרו בביהמ"ד אחרי תפילת מנחה, בפני מורנו שליט"א) לדבר מענין זה, שכבר מימי בחרותו היה ניכר עליו שכל לימודו הוא באופן של בקשת אמיתות הדבקות בהש"י ע"י התורה, וסיפר שהראה לו החברותא של הר"א מימי נעוריו שהיו מתכתבים ביניהם בהרבה מכתבים בימי בין הזמנים וכדו', ובכל מכתב סיים בהדגשה שהעיקר שלא לשכוח שתכלית הלימוד הוא להכיר ולידבק בכל הכח בהש"י נותן התורה, וסיפר שאף בכוללים שעמדו תחת הדרכתו הרוחנית הנהיג שקודם כל סדר למוד ישבו רבע שעה בדומיה, ובהתבוננות פנימית ונפשית, שבזמן זה יכין כל אברך את עצמו בהכנה רבתי ללימוד התורה"ק בכונה טהורה, וכל הלימוד בכוללים היה בתענית דיבור מוחלט כל היום מבוקר עד ערב מכל דברי חולין.

י. סימני תורה לשמה שנתקיימו בו

עוד סיפר אחיו שליט"א שכיון שכל לימודו היה באופן של תורה לשמה בדרגה גבוהה, באופן של חיפוש הדבקות בהש"י נותן התורה ע"י התורה"ק, הרי ראו שנתקיימו בו באופן ברור דברי רבי מאיר במשנה (אבות פ"ו מ"א), שכל העוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, שהם דברים של מדרגות רוחניות נעלמות שא"א לפרטם, ובפרט בנידון דידן שע"ז בודאי קאי אזהרתו ובקשתו שלא להספידו, שהם דברים שא"א לנו ללמוד מהם למעשה, ועיקר מה שיש ללמוד ממנו למעשה הוא ממה שראו שנתקיים בו המשך המשנה, **ולא עוד אלא שנקרא רע אהוב אוהב את המקום אוהב את הבריות משמח את המקום משמח את הבריות,**

ולדוגמא סיפר בזה כמה מעשיות, שהיה עוסק בשיקום משפחות שבורות, והיה משקיע בזה כוחות רבים, בגופו ובזמנו וממונו, והעמידן על רגלם, וכן בפרטות היה נכנס לביתם של גלמודים ושבורי לב לחזקם ולעודדם ולשמחם ולהוציאם מביתם והיה קונה קניות עבורם וכו', וכן במשך כל השנים שהיה האחראי על רשת הכוללים הגדולה היה עצמו נכנס כל ערב לחדר האוכל לבדוק את תפריט האוכל, והאם יש שפע בכל הנצרך, וכן היה נושא בעצמו שולחנות לאברכים מקומה לקומה וכדו', וכן דאג בעצמו שישולמו לאברכים משכורות נכבדות, ושיקבלו אותן בזמן, ובנוסף למשכורת הקבועה הנכבדת לכל אברך, דאג שתהא בכולל אפשרות לקבל סיוע מהצד למי שיש בביתו הוצאות גדולות מהרגיל, וע"כ הקים בתוך מסגרת הכוללים קרנות שונות לצורך הכנסת כלה ולצרכי רפואה וטיפולי שינים וכדו', באופן שכל אברך מלומדי הכוללים שלא הספיקה לו המשכורת מחמת צרכים שונים, היה מפרט בקשתו ומקבל תוספת באופן של כבוד עבור צרכיו ללא קושי.

יא. הנהגתו בביתו בקירבה לכל ילד

וכן סיפר אחיו מהנהגתו בביתו, אף שמחד גיסא היה מחדיר בביתו שכל חיי עוה"ז הם רק פרוזדור לחיי העוה"ב, והיה מדבר מיום המיתה כדבר רגיל ופשוט שאין לנו לחשוש ממנו כלל, כי אדרבא שם מתחילים לחיות חיים אמיתיים נעימים ונצחיים וכו', והיה בביתו אוירה רוחנית גבוהה באופן תמידי, מ"מ היה הכל באוירה נעימה ובשמחה ובאושר ובהתייחסות באהבה וקירבה אישית לכל ילד, לשמוע כל הצטרכותו בפרטות, ולמשל סיפר שכמה ימים לפני פטירתו שאל את כל אחד מבניו, שהיות שנוהג בר"ח כסליו לקנות

לבניו סופגניות (לרגל חג החנוכה הקרב ובעל"ט), והרי יש כהיום ריבוי מיני סופגניות, רצה לדעת אצל כל אחד מבניו איזו סופגניה הוא מעדיף שיקנה עבורו,

יב. 'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה'

וזה בבחי' 'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה' (בראשית כח, יב), וכן בבחי' הצדיק המקיים 'כי כל בשמים ובארץ' (דה"י א כט, יא), 'דאחיד בשמיא וארעא', שאף שהיה שקוע בכל כח מחשבתו בעומק עומק הדבקות בהש"י במדרגות גבוהות ועצומות (כנראה מספריו העמוקים, וכן העיד ע"ע שרגיל הוא להעמיק בעיון המחשבה עד כלות כח המחשבה מרוב עומק העיון), היה בכחו לירד עד למטה להוריד אור האמונה בהש"י בחיי עוה"ז התחתונים בפרטי פרטות, ובבחי' המבואר בספרי הקבלה מענין רגלי א"ק היורדים לעשיה, כפי שרגיל מורנו לומר בשם הרה"ק מאפטא זי"ע שזו התכלית של 'אויבן אונטן, אונטן אויבן'.

יג. גודל עבודתו בענין הדבקות בהש"י

אמנם עבודתו העיקרית היתה שלא לחסיה דעת לרגע מדבקותו בהש"י באופן פנימי ונעלה, וכמו שאמר פעם שאין רוצה בשום אופן לרוץ כדי להספיק אוטובוס וכדו', כי קשה עליו להחזיק הדבקות ב'שויתי הוי"ה לנגדי תמיד' (תהלים טז, ח) בעת הריצה לאוטובוס, ובפרט בעת התפילות שהיה מתנתק לגמרי מהאי עלמא עד שאמר ע"ע שאין מסוגל אחרי התפילה לאיזה זמן לדבר עם שום אדם עד שיורד שוב להאי עלמא, והתפלא על אנשים שנגשו לדבר עמו אחרי התפילה, איך אין הם רואים בעצמם שאינו נמצא עתה בהאי עלמא שפלא.

יד. מעשה רב בענין החזקת הדבקות בכל המצבים

וסיפר בזה אחיו שליט"א, שבעת שערך אחת מסעודות הבר מצוה לאחד מבניו, בזמן שהיה האחראי על רשת הכוללים, ארגנו שתהא השמחה במקום מפואר ובאופן מכובד ביותר, לכבוד העשיר והנדיב שהחזיק את כל הכוללים, והזמינו לשמחה את כל הרבנים הנתמכים ע"י אותו עשיר, עד שבשולחן המזרח ישבו כארבעים רבנים בשלש שורות, והיו כאלף איש בשמחת הבר מצוה, ואחיו שהיה בעל השמחה עצמו היה עסוק מאד בכל אותו מעמד לקבל כל אחד מהבאים בסבר פנים יפות, לברכו ולהושיבו במקום המתאים לו, ומטעם חיובי מצוות בין אדם לחבירו וכבוד הבריות (שהיה זהיר בהם הרבה כנ"ל), וסיפר שבהיותו אחיו הקרוב אליו בנפשו, שאלו אח"כ איך היה בידו הכח לעשות את כל העבודה הגדולה הזאת, וענה לו אחיו (בהיותו קרוב אליו ומבין לנפשו), שעיקר עבודתו הפנימית בלילה זה היתה שלא להסיח דעת אף לרגע קט מהדבקות הפנימית בהש"י בתוך כל אלו העבודות החיצוניות הגדולות, שזה היה עיקר עבודתו, לעשות אף את כל אלו המצוות שבין אדם לחבירו באופן של דבקות פנימית בהש"י (ולא לעשותן כמצות אנשים מלומדה (ישעיה כט, יג) ללא דבקות פנימית בהש"י).

טו. מעשה פלא באמונתו ובטחונו בהש"י ללא השתדלות גשמית

עוד סיפר מעשה פלא על גודל אמונתו ובטחונו בהש"י, שבאחד מספריו (כמדו' 'בלבבי משכן אבנה' ח"ו) מדבר ממדרגות באמונה במדרגות גבוהות ביותר, [ונראה שחשש להדפיסו מחשש שהספר הוא למעלה ממדרגת עצמו שלא להיות 'נאה דורש ואינו נאה מקיים' (יבמות סג:), ושלא יהיה חכמתו מרובה ממעשיו (אבות פ"ג מי"ז), וע"כ

הניח ספר זה אצלו במגירתו ולא שלחו לדפוס], אלא שיום אחד התדפק על דלתו תלמיד אחד קרוב (שהוא עצמו סיפר המעשה לאחיו מספר המעשה) ואמר לר' איתמר שחלם שעליו לגשת לר' איתמר ולומר לו שהיות שיש אצלו ספר על אמונה שאינו עומד בעצמו להדפיסו, הרי עליו ליקח ממנו הספר ולהדפיסו, וכששמע זאת ר' איתמר התעמק כמה דקות במחשבתו וגמר בדעתו שזה רצון ה', והוציא הספר ממגירתו ונתן לתלמיד הנ"ל, והתלמיד (מספר המעשה) לקח הספר ובדק את כולו שאין בו טעויות והגיה בו הגהות ותיקונים וכל הנצרך וכו', אך כשהגיע שלב ההדפסה בפועל ניגש שוב לר' איתמר לבקש ממנו הפרטים של אלו שהדפיסו כל ספריו הקודמים, כדי שיוכל לגשת אליהם ולתת להם הספר להדפסה, אך להפתעתו ולפליאתו אמר לו ר' איתמר שאין הוא חפץ למסור לו פרטי בית הדפוס, וגם אין רוצה שילך לבית דפוס אחר וכדו' [ואולי מחמת חששות הנ"ל, או מפני טעמים פנימיים גנוזים אחרים שהיו לו בנוגע להדפסת ספר זה בפרטות], אלא שהוא מצווה עליו לחפש איזה בית כנסת נידח שכמעט אין נכנסים אליו אנשים, ושם בבית כנסת זה יחפש מקום היותר נידח ומוסתר, ושם יניח זה הספר (שהיה זה העותק היחיד ממנו), ולומר שם לפני הש"י 'עשיתי את כל התיקונים הנצרכים להדפסת ספר זה, והרי שלך לפניך, ואתה הש"י יכול להדפיסו ללא התערבות חשש של כחי ועוצם ידי', ואף שהיה קשה מאד על התלמיד לעשות כן (בידעו גודל חשיבות ספר נפלא זה, שמבוארים בו דברים עמוקים ויסודיים מאד בעניני האמונה), מ"מ בהיותו תלמיד נאמן לרבו, ביטל עצמו לרבו וחיפש ומצא בית כנסת קטן נידח (ולא סיפר איזה הוא) בהר נוף, ונכנם לשם ושם התלבט מהו המקום הנידח ביותר בבית הכנסת, עד שעלה בדעתו רעיון, ולקח סולם גדול שהיה מונח שם ועלה עליו עד המדף הגבוה בארון הספרים שהיו שם ספרים מלאים אבק ונראה שאין מגעת שם יד אדם, ושם הניח הספר. ואמר לפני הש"י את אשר ציוהו רבו, וסבר אז בלבו לקוות שאולי יעזור הש"י ויתן בלב האחראים על המקום לנקות הארונות בערב פסח מאבק, וכשיוציאו הספרים לנקיון אזי ימצאו את הספר הנמצא שם, ונכנם למכונית שלקחה אותו לביתו (שלא גר בירושלים עיה"ק), ואמנם לא יאומן כי יסופר שכעבור רק כעשרים דק' מעת שהניח הספר, מתקשר אליו איזה אדם שמצא את הספר המונח בארון למעלה (שהיה כתוב עליו מס' הטעל' של אותו תלמיד, שכתבו בעת הגהתו את הספר) ורואה שהוא ספר נפלא ביותר, ורוצה הוא להשיגו, וענה לו התלמיד שא"א להשיג ספר זה, כי הוא העותק היחיד שלא נדפס עדיין, ותיכף התלהב אותו אדם ואמר שהוא מדפים הספר וכן עשה. ורואים איך שהיו לו אמונה ובטחון בדרגה גבוהה ביותר ובאופן נפלא, עד שפעלו בו האמונה והבטחון ביטול גמור מכל השתדלות גשמית ומסירת עצמו לגמרי לידי הש"י.

טז. מלחמתו הגדולה בכלים הטמאים

אמנם מעשה נפלא ונורא יותר ממעשה הנ"ל היה כשבא לידו נסיון נורא (שקרא לו ר' איתמר בעצמו שהוא בחי' נסיון דעקידת יצחק אצלו, ומסר ע"ז וועד ושיעור הנקרא 'עקידת יצחק' ואפשר לשמוע השיעור בקול הלשון), כי הנה ידוע שאחד מעיקרי עבודתו היתה מלחמתו הנוראה כנגד פירצת ומחלת הדור שהוא בענין כלים הטמאים כידוע שמסר נפשו על מלחמה זו (וכפי שרגיל גם מורנו ללחום בכל כחו מלחמה זו שהיא מלחמת משרע"ה נגד עמלק כידוע), [עד שהגאון רמ"מ קארף שליט"א אמר בשעה ששמע על פטירתו הפתאומית בצעירותו, שיתכן שמסר עתה את נפשו כדי ללחום עם השטן ראש בראש, ולהחליש בזה את קליפה נוראה זו, (וכמו שמסר החזו"א את נפשו להחליש ולבטל את גזירת גיוס בנות, שבזכות זה ניצלו רבבות בנות ישראל משמד

עד ימינו)]. ובעצמו אמר כבר לפני י"ז שנה שאינו יכול לישון בלילות ובוכה על משכבו לפני הש"י מחמת השואה הרוחנית שרואה שעתידה לבא על אלפי רבבות נשמות ישראל מהכלים הטמאים, וחיבר על זה ספר שלם הנקרא 'שער הנו"ן', וכן ענה מאות תשובות בכת"י בפרטי פרטות על כל השאלות הרבות המצויות בענין הכלים הטמאים (ואכמ"ל).

יז. עמידתו בנסיון הגדול ד'עקידת יצחק'

והנה הנדיב העשיר שהחזיק את כל רשת הכוללים שהעמיד עליה את ר' איתמר להיות המשגיח הרוחני על צביון הכוללים, בראותו את גודל הצלחתו של ר"א בניהול הכוללים ואת גודל מסירותו לטובת האברכים, הגה בלבו להעמיד את ר"א כאחראי גם על מקום עבודה כשר לנשות האברכים, שיהיה על טהרת הקודש, והמציא תכנית שלימה (לנשות האברכים הרבות) שיהיה להם מקום עבודה כשר, ורצה להעמיד את ר"א כאחראי על כל התכנית, ואמנם כדרכו לקחת כל דבר בעבודה"י בכל הפנימיות ובכל לבו ונפשו, נכנס ר"א גם לענין זה לברר את כל הפרטים שיהא הכל כרצון ה' בתכלית, ובשלב זה מצא שיהיו הנשים צריכות לעבוד עם מחשבים [באופן המותר ע"פ הוראת גדולי ישראל], ובכ"ז סבר ר"א שאין רצון ה' ממנו לסייע לכך, כי אי"ז בשלימות הטהרה והשמירה והפרישה מפגעי הטכנולוגיא כפי דרגת הבנתו בעומק הנורא של טומאת הכלים, ע"כ אמר לנדיב העשיר שאינו חפץ להיות אחראי על כל ענין זה של עבודת הנשים, והרי הוא פורש מכל חלק בענין זה, אך הנדיב שנפגע מכך וחפץ מאד שיהא ר"א אחראי על כך, הזהיר אותו שאם יפרוש מתפקיד האחראי על עבודת הנשים, הרי הוא יסגור את כל רשת הכוללים שהקים עבורו, [שכנ"ל בהם השקיע ר"א את כל כוחות נפשו ונשמתו במשך כשבע שנים להעמיד הכוללים במדרגה רוחנית גבוהה ביותר, עד שנעשה ענין הכוללים כחלק ממנו ממש], וכמה שניסה הר"א לשדל ולפיים את הנדיב שיפריד בין שני הענינים, לא עלתה בידו, והתעקש הנדיב להכריח את ר"א שלא ברצונו לקבל את דעתו לנהל את ענין עבודת הנשים, (בסברו שלא יוכל לעמוד ר"א במצב כזה שיסגרו את כל הכוללים), ואז נתגלה ר"א בגדלות רוחו ובמסירות נפשו, וכינם את כל אברכי הכוללים ומסר להם שיעור וועד הנ"ל (הנקרא 'עד עקידת יצחק'), ושם תיאר בארוכה את הנסיון של עקידת יצחק, שצווה אאע"ה לשחוט את בנו יחידו, והשוה את הנסיון שעומד בפניו לנסיון זה, והודיע צערו לרבים שאם ימשיך הנדיב בעקשנותו, הרי בע"כ הוא מודיע שאין ברירה בידו וברור לו שרצון ה' הוא שלא יהיה לו שום חלק בענין עבודת הנשים באופן שלדעתו ומדרגתו אינו בשלימות הטהרה והקדושה והפרישה כרצון ה', אף שעי"ז יסגרו כל הכוללים, וכן הוה לבסוף שנסגרו כל הכוללים. והנה עד כאן נתפרסם מאד המעשה הנורא בשעתו.

יח. שמחה של מצוה בעמידה בנסיון

ועתה הוסיף אחיו, שיש חלק נוסף שאינו ידוע במעשה נורא זה, שכשחזר ר"א לביתו אחרי שהודיע על סגירת הכוללים, הוציא בביתו בקבוק יין ומזג לכל ב"ב ובניו כוסות יין ורקד עמהם זמן ארוך בשמחה גדולה של מצוה, על שזכה לעמוד בנסיון גדול וקשה זה, (שכנ"ל קרא לו 'עקידת יצחק'), ועל כל אחד ללמוד ממעשה נורא זה כמה יש לעמוד במסי"נ נגד נסיון האחרון הזה של הכלים הטמאים. שהוא הנסיון של שער הנו"ן, שבהכנעתו תלויה הגאולה השלימה (בבחי' נפילת שער הנו"ן דטומאה שתביא לתקומת שער הנו"ן דקדושה, וכמובא בפרשתינו על עשו – קלי' הכלים הטמאים – שכשזה נופל זה קם, רש"י בראשית כה, כג).

יט. 'נעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק'

וסיפר עוד אחיו בענין זה שראו שנתקיימו בו המשך הסימנים הנאמרים על הלומד תורה לשמה (בפר"א הנ"ל), 'ונעשה כמעיין המתגבר וכנהר שאינו פוסק', כמו שאפשר לראות בקול הלשון שיש ממנו בעשרים אלף שיעורים בכל מקצועות התורה בנגלה ובנסתר בעומק העיון ובחידושים נפלאים בכל נושא.

וסיפר שהיתה דרכו לנסוע שבוע אחד בכל שנה לחו"ל, וכדי שלא יתבטל מתורה בשבוע זה היה מודיע מראש לכל המקומות שהיה עתיד להגיע אליהם שהוא מוכן למסור שיעור בכל מקום שיקראוהו, ואמנם במשך אותו שבוע היו לוקחים אותו ממקום למקום למסור שיעור אחר שיעור, ולא היה יודע מראש בכל מקום על מה רוצים שימסור השיעור, כי על כל השיעורים הודיעו שיהיו רק באותו היום, והיה מוסר בשבוע זה עשרות שיעורים בכל מקצועות התורה בנגלה ובנסתר ובחסידות, השקפה ומוסר, ללא הכנה מראש, ואמר שכן היתה דרכו תמיד שלא היה מכין את השיעורים והוועדים שמסר אלא בראשי פרקים בלבד, ועיקר הכנתו לשיעורים היתה להכנים עצמו במדרגה גבוהה של דבקות בה', עד שהעידו שומעי שיעוריו שנפל עליהם פחד ה' כשראו עליו בחוש השראת השכינה בעת מסרו השיעור, עד שהרבה סיפרו שתכננו לדבר עמו אחרי השיעור בענינים שונים, אך בראותם גודל דרגתו ודבקותו בה' בעת השיעור יראו מלדבר עמו אחרי השיעור בענינים גשמיים.

כ. שיעור שעה ומחצה בעומק העיון אחרי הכנה של כמה דק'

וסיפר שבאחד השיעורים בחו"ל הודיעו לו זמן קצר ביותר לפני השיעור שהשיעור הבא הוא לקבוצת אברכים גדולה של ת"ח בלייקווד שלמדו בעיון סוגיה עמוקה דעבדים במס' גיטין, ולקח ר"א את הגמ' גיטין לידו ועיין בסוגיא זמן קצר של כמה דק', וכן עיין קצת בראשונים שעל סוגיא זו, ותיכף אח"כ מסר שיעור כשעה ומחצה, בעיון עמוק בסוגיא זו כאילו למדה עתה ממש עמהם, והוא דבר שאינו בא מגודל כשרונותיו (שלא היה בטבעו עילוי כמו שמעיד אחיו), אלא שנתקיימה בו הבטחת חז"ל של 'ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק'.

כא. שורש כניסתו לעבודה"י הפנימית

וסיפר שאחיו הר"א סיפר פ"א ע"ע בארוכה מה היה שורש כניסתו לעבודת ה' הפנימית, (ואפשר לשמוע השיעור ע"ז בקול הלשון, וכן נדפס השיעור בשלימות בקובץ כל הגליונות בשבוע העעל"ט בארוכה), שבשנה אחת בבחרותו הרגיש לפני ראש השנה שלבו חלל מכל הרגשה רוחנית, וראה שסביבו כולם מתרגשים ומכינים עצמם לגודל יום הגדול של ר"ה, והרגיש ע"ע שהוא ריק מכל הרגשה פנימית ואין יודע כלל מה רצון ה' ממנו בפרטות, ולבו חלל וריק מכל הרגשה רוחנית ואינו יודע כלל במה עליו להתעלות לקראת השנה החדשה בפרט ולגבי המשך חייו בכלל, וכל כמה שפתח ספרים וחיפש עצות לזה הרגיש שאין מוצא עצה עבורו, (וסיפר שבזמנו חשב שהוא שונה מכולם בענין זה, ורק אח"כ כשנפתחו עיניו הרוחניות בפנימיות, השיג שהיא צרת הדור אצל רוב בנ"א בדורנו שאין להם הרגשה רוחנית פנימית וקשר אישי עם הש"י באופן פנימי אמיתי), עד שהתחזק באמונה בהש"י ש'קרוב ה' לנשברי לב' (תהלים לד, יט) ושומע הש"י תפילת כל פה, ונכנס לחדר ושפך את לבו בבכיות גדולות לפני הש"י ודיבר לפני הש"י כדבר בן לאביו בריבוי דברים, שהלא אתה הש"י בראתני ושלחתני לכאן ואתה הש"י אבי ואוהבי האמיתי, ובודאי שחפץ אתה שאדע מה רצונך ממני ולמה

שלחתני להאי עלמא, ומה הדבר שעלי לתקן, וכך הרבה בבכי לפני הש״י, באמונה חזקה וברורה שהש״י שומע בקשתו ובכיותיו, ובודאי יפתח לו את מחו ולבו לידע רצונו ממנו, וכך האריך בעבודה קדושה זו (שהוא ענין עבודת ההתבודדות הק׳ שגילה רביז״ל שבה דרכו ונהגו כל הצדיקים, וכן חיבר אח״כ הר״א ספר שלם בעומק העבודה הקדושה הזאת בחידושים נפלאים ועמוקים משרשה העליון עד למעשה), ואמנם שמע הש״י את קול הנער הבוכה, וסמוך למעשה זה כשלמד באחד מספרי הקודש פתח הש״י את עיני הכרתו הרוחנית ושרתה עליו השכינה הק׳ להכיר את הש״י הנמצא עמו וגנוז אורו ית׳ הגדול והנורא בתורתו הקדושה, ובבחי׳ ׳וירא אליו הוי״ה׳ (בראשית יח, א), הציץ עליו בעל הבירה ואמר לו אני בעל הבירה ועמך אני (עי׳ ב״ר לט, א), ובבחינת ׳ובמורא גדול זה גילוי שכינה׳ (הגדה של פסח), ומעת שזכה לגילוי העצום הזה מסר נפשו כל ימי חייו שלא לנתק עצמו מהדבקות הפנימית בהש״י בכל רגע, ובבחי׳ חיפוש האמת לאמיתה הפנימית ביותר, וכדברים הרגילים ושגורים על לשון מורנו בשם הירושלמי ׳שאין אמת אלא קוב״ה׳, וכדכתיב ׳וה׳ אלקים אמת׳ (ירמיה י, י), וכלשון הרמב״ם (בתחילת הל׳ יסוה״ת) ש׳אין לך אמת כאמיתות המצאו׳.

כב. התנא רבי מאיר מסייעו

וסיים אחיו את דברי ההתעוררות בדברים הידועים שאמר אחי החזו״א בהספדו עליו, שידוע שהחזו״א קיבל ע״ע בבר מצוה ללמוד כל ימי חייו תורה לשמה, וידועים דברי מהרח״ו בהקדמת הע״ח שמי שאומר ע״ע שהוא לומד תורה לשמה הרי התנא ר״מ מכחישו, כי היכן הם כל הדברים הרמים שמבטיח ר״מ בריש פ״ו דאבות לכל הלומד תורה לשמה, משא״כ אצל החזו״א הרי התנא ר״מ מסייעו, כי כל אחד ראה שנתקיימו בו כל דברי התנא ר״מ, וכעי״ז י״ל על אחיו בעל ה׳בלבבי משכן אבנה׳, שזכה שנתקיימו בו דברי התנא ר״מ, וכמסופר לעיל במקצת (והרבה יותר ממה שכתבנו, כגון בעניני רוה״ק והשגות נעלמות ומופתים וכו׳, אמר האח שאין בידו רשות לספר וכנ״ל). ויה״ר שנלמד מדרכיו ויהא זה לעילוי נשמתו ויפעל במרומים לביטול קלי׳ שער הנו״ן שמסר עליה נפשו כנ״ל ועל ביאת גוא״צ ברחמים בב״א.

פינת יקרת

מסכת ברכות

גודל מעלת התבודדות עם יהודים שעל ידי זה זוכים לביאת משיח צדקנו מתוך רחמים גמורים בלי מלחמות וגזירות קשות

א] תניא אמר להם בן זומא לחכמים (בענין המחלוקת ביניהם בענין הזכרת יציאת מצרים לימות המשיח, שהחכמים סוברים שמזכירים יציאת מצרים בימות המשיח, ובן זומא סובר שאין מזכירים. ואמר בן זומא לחכמים) **וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח, והלא כבר נאמר הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם** (**ירמיה כג, ז–ח**). (הרי חזינן מפסוק זה שלעתיד לבוא לא יזכירו יציאת מצרים). **אמרו לו לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה אלא שתהא שעבוד מלכיות עיקר ויציאת מצרים טפל לו** (וענו חכמים לבן זומא תשובה על קושייתו, שאין כוונת הפסוק שתעקר הזכרת יציאת מצרים לגמרי ולא יזכירו אותה כלל, אלא הכוונה היא שתהא הגאולה העתידה משעבוד מלכיות העיקר ויציאת מצרים טפל לו).

וחכמים מביאים ראיה והוכחה לדבריהם, **וכן הוא אומר** (ישעיה מ"ג י"ח–י"ט) **אל תזכרו ראשנות וקדמניות אל תתבננו.** (הנה פסוק זה מיירי בענין הגאולה העתידה, ומבארת הגמרא דזה מה שאמר הכתוב) **אל תזכרו ראשנות, זה** (הוא גאולת) **שעבוד מלכיות** (שלעתיד לבוא לא יהיו נזכרים הנסים שנעשו לעם ישראל בעת שנגאלו מגלות בבל מדי ויון, מפני גודל הנסים שיעשה ה' אז). **וקדמניות** (היינו הגאולה הקודמת להם שהיא גאולה מגלות מצרים) **אל תתבננו, זו יציאת מצרים** (ודייק הכתוב לומר 'אל תתבוננו', שמשמעו שלא יתבוננו בה בעיון ובבינת הלב, אך מכל מקום יזכירו אותה, שהרי הזהירה התורה על זכירתה שנאמר למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים 'כל ימי חייך' (דברים טז, ג), אמנם עיקר התעסקותם תהיה בענין אותה הגאולה שעליה נאמר) **הנני עשה חדשה עתה תצמח** (עתה אעשה נס חדש אשר לא עשיתי מעולם) **תני רב יוסף זו מלחמת גוג ומגוג** (שיהיו בה נסים גדולים).

ממשיכה הברייתא לבאר את דברי חכמים שהנסים האחרונים ישכיחו את הראשונים. **משל למה הדבר דומה, לאדם שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב, וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה זאב. פגע בו ארי וניצל ממנו, והיה מספר והולך מעשה ארי,** (מפני שיותר קשה להינצל מארי מלהנצל מזאב). **פגע בו נחש וניצל ממנו, שכח מעשה שניהם והיה מספר והולך מעשה נחש.** (כי מנחש יותר קשה להינצל, מפני שהוא מועד להזיק יותר מכולם) **אף כך ישראל צרות אחרונות**

משכחות את הראשונות. (מסכת ברכות דף י"ג ע"א).

יש להבין למה הובא בגמרא מאמר זה בשם רב יוסף

ב] הנה יש להבין מה דאיתא בגמרא תני 'רב יוסף' שהפסוק 'הנני עשה חדשה עתה תצמח' קאי על מלחמת גוג ומגוג, הרי באמת כבר קדמו לו לרב יוסף, שהרי מאמר זה מבואר גם בתוספתא (ברכות פרק א' אות י"ג[כא]) שנכתבה על ידי ר' חייא ור' אושעיא שהיו עוד לפני רב יוסף. וכן איתא גם בתלמוד ירושלמי (ברכות פרק א' הלכה ו'), עיי"ש[כב]. ואם כן למה הביאה הגמרא מאמר זה בשם רב יוסף, אתמהה.

גלות אדום היא קליפת הנחש

ג] עוד יש להקדים מה דאיתא במהרש"א (חידושי אגדות ברכות יג ע"א) וזה לשונו, ופגע בו זאב וכו' ופגע בו ארי וכו' פגע בו נחש וכו'. מדמה מצרים לזאב ובבל לארי כמ"ש בבבל עלה 'אריה' מסבבו (ירמיה ד' ז'). ומלכות הרביעית מדמה לנחש שהוא סמאל שהוא נחש של עשיו, עכ"ל. [כך היא הגירסא הנכונה במהרש"א (קטע זה משובש מאד בדפוס מפני הצענזור, וכתב שם רק 'ומלכות הרביעית מדמה וכו' ומחקו את התיבות האחרונות)].

וכוונת המהרש"א היא שהנחש רומז אל הנוצרים, שהנחש הוא שרו של עשיו שהוא אדום רומי, (ויש אומרים שעשיו נתגלגל ביש"ו ימ"ש). ומצינו בתרגום יונתן (בראשית כ"ה כ"ז) ויהי עשו איש יודע ציד, 'גבר נחש ירכן', שנולד עם סימן של נחש על יריכו, לרמוז כי הוא מסטרא דנחש. והצרות שיהיו לנו בגלות האחרונה, בגלות אדום שהיא קליפת הנחש, יהיו קשות מאוד, עד כדי כך שזה יגרום שישתכחו הצרות שסבלנו משעבוד המלכויות הראשונות, רח"ל.

כל אחד מן האבות סלל דרך חדשה כדי להפריד הסט"א מבני אדם

ד] וכדי לבאר כל זאת נקדים מה דאיתא בספר 'בית ישראל' (דף י"ז טור ג', ומשם העתיקו גם בספר עירין קדישין) וזה לשונו, הסיפור הזה סיפר החסיד המפורסים ר' יחיאל ז"ל מווארשא לפני הה"צ ר' אלעזר מקאזיניץ זצ"ל ששמע בעצמו בפה קדשו ממרן הרה"ק ר' ישראל מרוזין זי"ע, אשר פעם אחת בא רבינו הק' לבית מדרשו, ועמד שם וכל אנ"ש סבבהו, וגם החסיד ר' יחיאל הנ"ל היה בתוכם, ופתח פה קדשו ויען ויאמר: הנה אמרו חז"ל אברהם תיקן תפלת שחרית, כי אברהם אבינו ע"ה רצה להפריד הסטרא אחרא מן בני אדם, ותיקן תפלה קדושה וארוכה תפלת שחרית לקרב בזה לבות בני אדם לאביהם שבשמים, והפרידם מהסט"א. אבל ידוע שהרשע מכתיר את הצדיק, על כן קינא בזה הס"מ ולמד עצמו את התפלה הקדושה הזו, ויעש לו שם אחיזה. ועל כן

כא. וזה לשונו, כיוצא בו (ישעיה מג) אל תזכרו ראשונות אל תזכרו ראשונות אלו עול מלכיות וקדמוניות אל תתבוננו אלו עול מצרים **הנני עושה חדשה עתה תצמח הלא תדעוה אלו מלחמת גוג** משל למה הדבר דומה לאחד שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו והיה מספר מעשה הזאב חזר ופגע בו ארי וניצל ממנו והיה מספר מעשה ארי ופגע בו נחש וניצל ממנו שכח מעשה שניהם והיה מספר מעשה נחש כך ישראל צרות אחרונות משכחות את הראשונות.

כב. וכן הוא אומר (ישעיהו מג) אל תזכרו ראשונות אילו המצרים וקדמוניות אל תתבוננו אילו המלכיות (שם) **הנני עושה חדשה עתה תצמח זו של גוג.** משלו משל למה הדבר דומה לאחד שהיה מהלך בדרך ופגע בו זאב וניצל ממנו התחיל מספר מעשה הזאב ואח"כ פגע בו הארי וניצל מידו שכח מעשה הזאב התחיל מספר מעשה הארי ואח"כ פגע בו נחש וניצל מידו שכח מעשה שניהם והתחיל לספר מעשה הנחש. כך היו ישראל הצרות האחרונות משכחות את הראשונות.

יארע שאפילו אם יתפלל האדם תפלת שחרית, מכל מקום יוכל להיות שיהיה הכל מצדו ח"ו.

אחר כך עמד אבינו יצחק ע"ה ואמר, הנה אבי תיקן תפלה ארוכה כל כך עד שקינא בה הס"מ, אבל אני אתקן תפלה קצרה מזה קטנה בכמותה היא תפלת המנחה, ולא יקנא בה ולא יהיה לו כדאי ללמוד אותה ולאחוז בה, אבל גם בזה קינא ולמד עצתו ואחז בה עד שגם בתפלה הקטנה הזאת יוכל להיות ויארע שאדם מתפלל אותה ויהיה מצדו ח"ו. ואח"כ עמד אבינו יעקב ע"ה ואמר אני אתקן תפלה כזו שבוודאי ידמה להס"מ שאינו כדאי לו לאחוז בה, והיא תפלת ערבית שאינה חובה רק רשות כדאיתא בגמרא (רק שהאידנא קבלוהו עליה לחובה כמו שנפסק בש"ע או"ח) וממה נפשך אם האדם ירגיש את עצמו התרגשות קדושה וטהרה ויתפלל בכוונה הראויה, אז לא יוכל הס"מ לאחוז בה, ואם לאו אל יתפלל, ובדבר שהוא רשות מצד הדין בוודאי שלא יהיה לו כדאי ליגע עצמה ללמדה ולאחוז בה. אולם גם זאת לא הועיל שגם על התפלה הזאת התגולל והתנפל עליה ועשה לו אחיזה, יען דמכל מקום קיבלהו עליהם ישראל לחובה.

אחר כך קם האר"י הקדוש זצוקל"ה ואמר אני אתקן דבר שיהיה בהסתר מהס"מ וממילא לא יהיה לו שום אחיזה, היינו שלא לדבר כלום, רק לישב עם האנשים על השלחן ולייחד יחודים להשי"ת. אולם גם זה בזה חפר ויגע ונתוודע לו לתפוס בו אנשים. עד שזכינו לאור השמש עיר וקדיש משמיא שלח לנו השי"ת רוח אפינו משיח ה' הוא הבעש"ט זצוקל"ה ותיקן דרך בזה שאין אופן לאחוז בו הס"מ, וזהו לדבר דברים בטלים ומראה עין ולמשמע אוזן אנשים, ולייחד בזה באמת יחודים גדולים וקדושים להשי"ת, וזאת לא ידע הבעל דבר ולא ילמד עד ביאות גואל צדק במהרה בימינו אמן, כי יש לו מקום לטעות שהם חלילה דברים בטלים, וא"כ למה יתפום בזה וד"ל, עכ"ל.

בדור האחרון עיקר הדרך הוא על ידי גילויו של רבינו ז"ל שהוא לעשות התבודדות עם יחודים

ה] ונראה להוסיף על דבריו שבדורות האחרונים בא רבינו ז"ל וגילה דרך חדשה ביחודים, והוא לייחד יחודים בשעת התבודדות, שזה הוא עיקר הדרך איך להביא הגאולה, ובזה אין שום אחיזה להסט"א כלל וכלל.

ועבודת התבודדות ביחד עם יחודים אינה דבר פשוט אלא היא עבודה נשגבה ונעלמת מאוד, וצריכים הרבה עבודה ויגיעה לזכות לכנם לעבודה, שהרי ידוע לנו דברי רבינו ז"ל מגודל מעלת ההתבודדות שהיא 'מעלה עליונה וגדולה מן הכל' (עיין ליקוטי מוהר"ן מהדורא בתרא סימן כ"ה). וכאשר האדם רוצה לכנם לעבודה זו, צריך לשפוך את לבו לפני השי"ת יום אחרי יום כמדבר איש אל רעהו, וזו היא שמירה גדולה ועליונה מכל אחיזת הקליפה ועל ידה הוא נשמר תמיד מכל רע וזוכה לכל הטוב שבכל העולמות, היות שאין הסט"א יודע ומשיג סוד זה.

אבל אל ידמה האדם שהוא ענין פשוט ועצה מובנת לדבר לפני ה', אלא יש לדעת שהיא עצה עמוקה מאד מאד עמוק מכל עמוק, עד כדי כך שמגודל עוצם סוד הענין, רחוקים הם רוב בני העולם מזה, היות כי הוא סוד נעלם מאד מאד, והוא עצם אורו של משיח צדקנו, לכן מוטל על כל אדם הרוצה לרפאות נפשו לכנם באמת לעבודת ה' ולהתעמק ולהשתדל מאד מאד בעבודת ההתבודדות, שהיא תנועה של כיסופין והשתוקקות וצימאון גדול להתדבק אל המאציל.

העבודה של עולם העקודים היא צמאון והשתוקקות להשי"ת

ו] ושורש של עבודת הגעגועים והשתוקקות הוא בעולם 'עקודים' היוצא מ'פה' דא"ק, ולכן האור יוצא ומתגלה, ואחר כך חוזר ומתעלם ונכנם בתוך

פה דא"ק, ואחרי זאת הרי שוב יוצא אור ביתר שאת, ואז שוב נכנם והוא בחי' מטי ולא מטי, שזה מעורר את ההשתוקקות, היות כי ההשתוקקות נוצרת ע"י הרגשת חסרון והתעלמות, היינו שהאדם מרגיש איזה אור והוא רוצה להדבק בו, אבל הוא רואה שהוא רחוק ממנו, וזו ההשתוקקות של העקודים שבהם נוצר כלי, והאדם מרגיש עצמו קיים לעצמו, אלא הוא משתוקק להדבק באור שרשו ולהכלל בו, דהיינו שהוא רוצה ומבקש שהמציאות שלו שהיא בחי' הכלי שנתגלה עתה, הרי זה יחזור ויתדבק ויתכלל בהשי"ת.

ועיקר העבודה בזה הוא על ידי דיבורי התבודדות בפה, שמדבר ומשיח אל השי"ת, כי עיקר עבודת ההתבודדות היא לדבר דיבורי השתוקקות, כי מתוך הרגשת החסרון הוא מדבר להשי"ת כמדבר בן אל אביו, היות שרוב דברי הבן לאביו הם מה שמבקש ממנו השלמת חסרונותיו, וכמו כן כשמודה ומהלל להשי"ת, הרי גם ההודאה היא על מה שהשלים לו החסרונות.

התכלית היא עצם הצמאון וההשתוקקות ולא לחשוב על ידי זה איזו מטרה אחרת בסוד 'ולחיותם ברעב'

ז] והנה בעולם עקודים ההשתוקקות היא המטרה בעצמה, כלומר שהתכלית היא עצם ההשתוקקות ואין לו שום כוונה להגיע לאיזה יעד או לאיזו מטרה, והוא דבר עמוק מאוד, שהרי בעולם עקודים אין מסתכלים אם זוכים 'להרגיש הארה' או לא, אלא עיקר החיות היא מעצם זה שמשתוקק אל השי"ת. משא"כ בעולם האצילות שם העיקר הוא להשיג את האור ולהרגיש תענוג אלקי, ולכן בעולם האצילות מי שאינו מרגיש את האור, הרי נחשב לו זאת כחסרון, ואם רוצה לזכות ולחזור למצב של הרגשת האור, צריך להתייגע בעבודת הבינה דאצילות ולהשתוקק מאוד אל השי"ת כדי להרבות כלים דקדושה (על ידי לימוד התורה באהבה וכדו') עד שיזכה להארה עליונה שהשי"ת יאיר לו.

ולכן כאשר האדם מוצא את עצמו ביום השבת או בשאר חגים או בקיום מצות וכדו', ואינו מרגיש שום הארה אלא מוצא עצמו יבש כעץ, הרי אז יכול להחיות את עצמו ולהנות הנאה רוחנית מעצם הרצון וההשתוקקות לאור האלקי בלבד, כי כל ענין 'הרגשת האורות' הוא רק בעולם אצילות, היינו בדרך הרגילה שבה האור הוא התכלית והכלי הוא אמצעי. אך אם הכין עצמו כראוי, ועשה תשובה על העבר, מתוך ביטול ואהבה ויראה וכדו', ואעפ"כ לא האיר לו, הרי אז סימן משמים שהקב"ה רוצה ממנו שיעלה למדריגה של למעלה מעולם האצילות ויעלה לעולם העקודים ששם התכלית היא עצם ההשתוקקות[כג], ויכול להחיות

כג. הוספת ראל"ב: ועולם העקודים הוא למעלה מן עולם השבירה, כלומר שבעבודת 'השתוקקות' אין בה שום שליטה של שבירה מהסט"א והוא למעלה מכל החטאים והפגמים, ואדרבה על ידי ריבוי צמאון והשתוקקות לה', הרי בזה מתקן כל החטאים וכל הקלקולים ופגמים, ואין שם שום קטרוגים וכדו'.

ורבינו הרמח"ל כתב מאמר שלם על עבודת השתוקקות הנקרא 'דרוש בענין הקיווי' (אוצרות רמח"ל עמ' רמ"ו ואילך), ושם כתב דברים נוראים במעלת הקיווי וההשתוקקות להשי"ת, ונעתיק רק חלק מדבריו (וכדאי לעיין בפנים כל דבריו הקדושים) וזה לשונו, הקיווי הוא סוד ההתפשטות, המקַוֶה תמיד בשמחה בלי צער. כי המצטער תמיד הוא ביגון ואנחה וחושב שאין לו תרופה. אבל המקַוֶה אינו מצטער כי הוא מקַוֶה תמיד, ואפילו אם יתמהמה מחכה, נמצא התקוה מחיה אותו. ומי שאינו מקַוֶה מיד מת, ונשאר רחוק מהשם, ונענש על שאינו מקוה לה'. ומי שהוא מקַוֶה נאמר בו, גם כי אשב בחשך ה' אור לי... **המקוה אע"פ שיש לו מעט מעשים טובים לא יבוש,** שנאמר, "וידעת כי אני ה' אשר לא יבשו קוי". וזה כי יש לדל תקוה, ומי שהוא דל ממעשים טובים יש לו תקוה, **כי השם מתגלה עליו ומעביר כל פשעים. וזה**

עצמו מעצם הרצון בבחינת (תהלים ל"ג י"ט) 'ולחיותם ברעב'**כד**.

שלימות עבודת התבודדות היא לעשות מתורות תפילות

ח] אבל יש לדעת שהדיבורים לבד הם אינם מספיקים, היות שהדיבורים בלבד הם רק חיצוניות של הענין, ועיקר פנימיות עבודת התבודדות הוא לשלבם ביחד עם היחודים. והתחלת מדריגה זו היא ליחד התבודדות ביחד עם לימוד התורה הקדושה, וכמובן מתוך ליקוטי מוהר"ן (תורה ב') שהדיבורים לא מספיקים ורק יחד עם תורה זוכים לקבל את הדעת, ועל ידי שאדם עושה מהתורות

סוף התיקון - מגודל תקות כל ישראל באורך הגלות ובוטחים באמונה שיגאלו. וסוף התקוה, "ומשתי את עון הארץ", וזה, "לישועתך קויתי". כי זהו כבוד המלך שבוטחים בו. בא חבקוק והעמידה על אחת - אמונה – תקוה. **המקַוֶה אפילו נכנס בגהינום יוצא ממנו**, שנאמר, "וקווי ה' יחליפו כח יעלו אבר", **הוי"ה מאיר עליו. וכמה מלאכים עליונים מעלים אותו המקַוֶה,** וזה "אבר כנשרים", ומסתלקים עמו למעלה, ותקותו היא טהרתו. "מקוה ישראל" ממש, **כי הוא במדריגה עליונה שאין עושה בו פגם** (הוספת ראל"ב: היינו עולם עקודים שלמעלה מן השבירה) "אם חטאת מה תפעל". וזהו סוד התשובה שהוא ממש שב אל מקורו, **והסט"א לא יכלה לו,** ונאמר, "שובה ישראל עד ה'". כן המקוה הוא ממש בוקע בקו תקותו, **ועושה נקב וסדק לעלות תחת כסא הכבוד... ואין פגם מעכב. וכמו שקיוה בחייו לה', כן לאחר מותו כשמתגברים כנגדו הדינים, הוא מתחזק בתקותו עד ה' ונקשר בו, ומסתלק ברגע.** וזה, "לישועתך קויתי", אינו אומר לישועתך אקוה, אלא "קויתי" - בחיי, כן אחר המות לא יבושו הקוים. בזמן שהצדיקים בצרה נאמר, "עמו אנכי בצרה", כביכול. **ובכח התקוה יוצא מן הצרה, הוא, וכביכול יוצא עמו.** כמו שנאמר במצרים, "צאו כל צבאות ה' עם השכינה. וזה, "לישועתך קויתי" - לישועתך ממש, ישועת ה' שהיה עמו בצרה, קויתי ה' לישועתך. בא וראה, הצדיקים מעלים תפלותיהם לאזני המלך, שנאמר, "ויתפלל אל ה'", "ויצעק אל ה'". ובזמן שיש הרבה מקטרגים הם מפסיקים ומעכבים התפלה מלעלות, שנאמר בו, "סכותה בענן לך מעבור תפלה". **אבל בצדיקים המקוים ועושים נתיב ובקיעה בתוך עננים, והקב"ה כביכול יורד לשמוע תפלתו מפיו של המקוה,** סוד זה, "קוה קויתי ה' ויט אלי וישמע שועתי". וזה, "לישועתך קויתי", מה שאני מקַוֶה - אני עושה **שתבוא ישועתך בשם הזה, בלי שיתעכב על ידי המקטרגים,** עכ"ל.

כד. עיין מה שכתב הבעל התניא בליקוטי תורה (שיר השירים ד"ה הנך יפה סס"ג דף י"ד טור ב') וזה לשונו, וזהו לחיותם ברעב שהחיות שלהם הוא מבחי' הרעב גופא מה שהם רעבים וצמאים אליו יתברך, עכ"ל.
ועיין עוד במאמר השבת למהרי"א מהאמיל זי"ע (סימן י"ב) וזה לשונו, ומעתה יובן בעליל בענין מטי ולא מטי... ואפשר שזהו ענין מה שכתוב בשם הרב המגיד על פסוק ולחיותם ברעב (תהילים ל"ג י"ט) שעיקר החיות יהיה בדרך עליה והתכללות כמו ענין הרצוא ועל זה באה הדוגמא בשם 'רעב', ולא כמו עכשו שעיקר החיות הוא בבחינת השוב דוקא, אלא שמתחדש על ידי הרצוא, ומעלה עליונה מזה הוא שיהיה החיות עקרי דוקא בבחינת הרצוא והעליה והתכללות, דבחינת מטי ולא מטי עיקר החיות הוא בבחינת ולא מטי דווקא שהוא העליה להרגשת מהות ועצמות הנפש והמבין יבין, עכ"ל.
ועיין עוד מה שכתב המהרי"א מהאמיל זי"ע במאמר השפלות והשמחה (דף מ"ג) וזה לשונו, ידוע שכל דבר שנתפשט אף שמסתלק אח"כ נשאר רושם עכ"פ ככה גם כאן על ידי לא מטי הנ"ל דוקא נעשה בחינת מציאת כלי, כלומר בחינת השגה מצד המקבל. והרי זה כמו התלמיד אם היה מתגלה לו בדרך הבהקת אור הפלגת חכמת הרב ועמקה מה שאי אפשר לו כלל להשיג ולקבל בשכלו כנ"ל, שנמצא שאין כאן ירידה מחכמת הרב כנ"ל, וממילא שלא היה נשאר אצל התלמיד מהבהקת האור הנ"ל כלום, אעפ"כ זאת היה נשאר בהרגשתו שנגלה לו איזה דבר ונסתלק ממנו, והיה פועל בו תשוקה שישוב ויתגלה האור ההוא בקרבו אף שאינו יודע כלל מה הוא והרגשה, ותשוקה זו מובן שהוא בחינת חקיקת חלל כלי בתוך מהות התלמיד המקבל שקודם שנתגלתה לו ההבהקה גם זאת לא נעשה בקרבו, כלומר שלא ידע גם ממציאות אור נעלם ולא היה לו שום תשוקה. ובזה ובן שעל ידי בחינת לא מטי, דהיינו חזרת האור פנימי הכלול בדבר ה' באור המקיף

תפלות[כה], יעלו שעשועים חדשים שלא היו מעולם, ואז מתעלה מדריגת לימוד התורה באופן דכל האותיות מתהפכות לשמות הקדושים, וכל אות בתורה היא יחוד.

וגם מי שעדיין לא זכה ללמוד תורת הח"ן, ואין לו יד ושם בכוונות ויחודים והמשכת המוחין וכדו', יכול לכוין בשעת עבודת התבודדות את ארבע מילוים דשם הוי"ה שם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן. ואם גם זה קשה לו יכול לכוין בארבע אותיות שם הוי"ה ית"ש, שזה כלול מכל הכוונות וכמבואר בעמק המלך (שער י"ד פרק קנ"ג) עיי"ש באריכות[כו].

קודם הפגם של עץ הדעת היה עיקר קיום תרי"ג מצות על ידי יחודים

ט] דהנה קודם חטא עץ הדעת היה אדם הראשון בגן עדן והיתה לו מצוה 'לעבדה ולשמרה' (בראשית ב, טו), לעבדה במצות עשה ולשמרה במצות לא תעשה (זוהר ח"א כז ע"א; תיקו"ז תיקון כ"א). ואפילו ששם בגן עדן לא היה שייך לקיים את

להתכלל ולהתבטל במקיף בבחינת אור אין סוף הפשוט הכל יכול עי"ז נעשה עכ"פ בעולם בחינת כלי וכלומר חלל מבחינת העלם הקשה להיות נגלה בו עכ"פ בחינת הסתלקות האור כי טוב, והרגשת זו ההסתלקות הוא בחינת ניצוץ המקיים את בחינת מציאת הכלי, **וכענין ולהחיותם ברעב** המבואר במק"א וד"ל. ומכל זה מתבאר דבבחינת מטי ולא מטי הוא ענין עקודים בכלי אחד המקיף והפנימי ביחד, עכ"ל.

כה. עיין בליקוטי מוהר"ן (מהדורא בתרא סימן כ"ה) וזה לשונו, גם טוב לעשות מהתורה תפלה. דהיינו כשלומד או שומע איזה מאמר תורה מצדיק האמת, אזי יעשה מזה תפלה, דהינו לבקש ולהתחנן לפניו יתברך על כל מה שנאמר שם באותו המאמר, מתי יזכה גם הוא לבוא לכל זה, וכמה הוא רחוק מזה. ויבקש מאתו יתברך, שיזכהו לבוא לכל הנאמר שם באותו המאמר, עכ"ל.

כו. וזה לשונו, ושם הוי"ה זה הוא בכל מדות, ולכן נקרא בשם קו המדה שהוא קו הארה, שהוא מושך משפעו לכל המדות בדרך קו, ולכן כשאנו מקוים אל הוי"ה ועושים מעשים טובים באותו הקו, אנו מושכים הקווים מלמעלה למטה, על דרך 'תהום אל תהום קורא לקול צנוריך' (תהילים מ"ב ח'). ועל זה אמר הפסוק חזק ויאמץ לבך וקוה אל הוי"ה (תהילים כ"ז י"ד), רצה לומר חזק את עצמך במעשים טובים וקוה אל י"י, ותגרום שקו השפע יורד מאריך אנפין, לאור, שנקרא ה', **הנך רואה בעיניך איך הכל רומז לשם הוי"ה. וזהו סוד שויתי הוי"ה לנגדי תמיד** (תהילים ט"ז ח') **שהוא כלל כל הכוונות כולם,** ומושך שפע הפנימי עד אור עצמותו, ותופס כל הנאצלים, והוא היה הוה ויהיה, לאפוקי השאר שמות שיהיו לעתיד נבלעים במקוריהם, שהיא אור הויה עצמה, שהיא סוד נשמה. וזהו ממש כוונת משה רבינו עליו השלום, בכל תפילותיו ובלימודיו, ובפרט בספר הרעיא מהימנא שעשה על תרי"ג מצות, וכל מגמת רמזיו של כל מצוה מעמיד על שם הוי"ה, כנודע למי שקרא בו, כי הוא מידתו ושורש אצילותו, ולכן היה אדון כל הנביאים. **וגם אני הקטן זעירא דמן חברייא לקחתי כוונתי להתפילות והברכות כולם, מיוסדים על ארבע אדני פז אותיות שם הוי"ה, והייתי מרגיש ורואה נפלאות, שהם ממש מפתחות החכמה ופותחים ארובות השמים העליונים, אשרי מי שזכה להם.** ועל זה נאמר בכל דרכיך דעהו, והוא יישר אורחותיך (משלי ג' ו') במבואות המרכבה, ויצילך מכל נזק ופחד, ויקויים בך וראו כל עמי הארץ כי שם הוי"ה נקרא עליך ויראו ממך (דברים כ"ח י'). ולכן אומר ה'ברית מנוחה' שכל פסוק ופסוק שיש בו כ"ו אותיות הוא קודש קדשים, ומה אם המספר שלו כל כך חביב, מכל שכן השם עצמו, ולכן כל אותיות תורתינו הקדושה עם מנצפ"ך אינם אלא כ"ז כמנין השם והכולל. **ואם תכוין לעולם בשם הוי"ה שבכל ברכה וברכה, לבנין הפרצופין ואורם הגדול היורד מלמעלה על ידי כוונתך,** לכן בכל דרכיך תדעהו, **תצליח ותרויח, ותהיה אהוב למעלה ונחמד למטה, ולא יהיה לך שום מקטרג ומסטין עליך. וכל זה מועיל כל ימות השנה, וטובה הכוונה הזאת מאוד מאוד, ותרגיש בעצמך הפלא ופלא, פעולת הכוונה,** עכ"ל.

התרי"ג מצות בפועל ממש כמו שאנו עושים כאן למטה בעולם הזה, אלא שם בגן עדן היה קיום כל התרי"ג מצות ולימוד התורה, על ידי 'יחודים', שהם הרוחניות והנשמה של כל התרי"ג מצות.

ורק לאחר החטא הוטל על האדם לקיים את התרי"ג מצות 'מעשיות', ולכן כעת (אחרי החטא) בודאי שאנו צריכים לשמור התורה והמצות כפשוטן.

אבל עם כל זאת עדיין אנו מחויבים לקיים את החיוב הראשון שנצטווה אדם הראשון 'לעבדה ולשמרה' כמו שהיה בגן עדן מבחינת היחודים, ולכן הצדיקים האמיתיים מקיימים גם את התורה והמצות כפי שהם בגן עדן שהוא הרוחניות של אותם התרי"ג המצות, ועל ידי זה מתקנים את חטא אדה"ר.

וצריך ללמוד איך לקיים את המצות במדריגה של גן עדן. ורבינו האריז"ל גילה לנו את הכוונות מה שצריכים לכוון בעת קיום המצות בפועל ממש. אבל התורה של קודם החטא היא בחי' יחודים שונים ונעלים מאד, ובכל רגע מתגלים יחודים חדשים, כי הקב"ה משתעשע בתורה ומחדש התורה בכל רגע, וצדיקים שלומדים את כל התורה ולומדים שער טנת"א, הם זוכים לפי מדרגתם להתגלות של התורה של גן עדן בהשתלשלות, והם מייחדים בכל רגע רגע.

הסוד של טעמים נקודות ואותיות הוא התבודדות על ידי יחודים

י] וכתב הרמ"ק בפרדס רימונים (שער כ"ז פרק א') שיש ארבע מדריגות בלימוד התורה, מדריגה א' היא לימוד תורה שבכתב, והוא 'מארי מקרא'. ומדריגה ב' היא לימוד תורה שבעל פה, ונקרא 'מארי משנה'. ומדריגה ג' היא לימוד תורת הסוד הנקרא 'מארי קבלה'. ואחר כך כתב שיש מדריגה רביעית כמעט שלא נתגלתה כי אם מעט ובדרך רמז, שהשער והכניסה לזה הוא הסוד של טעמים נקודות ואותיות, עיי"ש[כז].

והנראה שכוונתו היא על סוד התבודדות על ידי יחודים שהוא עיקר השעשועים העליונים והשגת אור התורה איך שהוא לפני החטא, שבכל רגע מתחדשים יחודים חדשים בסוד מטי ולא מטי, היינו שצריכים לעשות התבודדות ביחד עם טנת"א. והוא ענין הבאת רבינו ז"ל לארץ ישראל, שהרי בחי' רבינו ז"ל בחוץ לארץ הם דיבורי התבודדות כפשוטו, אבל התבודדות עם יחודים הוא ענין רבינו ז"ל בארץ ישראל (ויש בזה אריכות ואכמ"ל).

על ידי החשן יכולים להכניע קליפת הנחש

יא] ועל פי זה יש לבאר שהנחש הוא הגלות הרביעית שהיא כנגד קלי' הנחש (כמבואר לעיל במהרש"א), ועיקר התיקון הוא על ידי ה'חשן'[כח] שהיו מונחים בו שני השמות הקדושים,

---

כז. וזה לשונו, ענין התורה הוא עצם הספירות כדמפרש בגוף שהיא מלכות ונשמה שהיא תפארת ונשמה לנשמה היא הבינה ונמצאת התורה עצמה לבוש אל עצם האלוה כמו שהספירות הם לבוש אל עצם השרש המתפשט כנדרש בשערים הקודמים ולסבה זו עסק התורה עולה על הכל כנודע בזולת טעמים אחרים. והנה אל ג' חלוקים הקודמים כינה הרשב"י ע"ה בשם מארי מקרא מארי משנה מארי קבלה. החלוקה הראשונה היא נקרא מארי מקרא, והחלוקה הב' נקרא מארי משנה, והחלוקה הג' נקרא מארי קבלה. **והחלוקה הרביעית אינה נמצא כמעט, ולכן לא באה בשם.** ותחתיה תעמוד השמות ופעולתם וצירופם מתוך הפסוקים בהשתתף אליהם ידיעתם יניקתם **וסדרם במרכבה העליונה מה שאינו נמצא כמעט**. ובספר ברית מנוחה נתעסק בענין זה קצת. ומבוא אליה הם ג' שערים אלה אשר נבאר זה אחר זה. **והם שער האותיות, ושער הנקודות, ושער הטעמים** כאשר יתבאר, עכ"ל.

כח. עיין בשער הכוונות (דרושי הפסח דרוש י"ב) וזה לשונו, ובזה תבין ענין קריעת ים סוף שנקרע ביום זה שהוא קריעת

שם מ"ב ושם ע"ב וכמבואר בספר הליקוטים (פרשת תצוה פרק כ"ח) עיי"ש**כט**. ושם מ"ב הוא בחי' דיבורי התבודדות בפה, ושם ע"ב רומז על היחודים שמייחדים בשעת ההתבודדות, ועל ידי קדושת שני השמות של ה'חשן' יכולים להכניע את קליפת ה'נחש' ולהביא את הגאולה שלימה מתוך רחמים וחסדים מגולים.

גם בא"ק יש הכללים של עולם העקודים

יב] והענין מובן יותר על פי מה שמבואר ברש"ש (דף י"ט ע"א) שהכללים של עולם 'העקודים' הם גם בעולם א"ק, עיי"ש**ל**. ולפי זה נוכל להוסיף על הנ"ל שהרי נתבאר לעיל שעבודת התבודדות בצמאון וכיסופין לה' היא בעולם עקודים שהוא בחי' 'ולחיותם ברעב'. אבל רבינו הרש"ש מגלה לנו שיש מדריגה נוספת של עקודים שהיא בעולם א"ק, שהיא בחי' עבודת ה' במסירת נפש.

שהרי העבודה של כללות העולמות א"ק ואבי"ע היא כך, שעולם העשיה הוא קבלת עול מלכות שמים, ועולם היצירה הוא אהבה ויראה ודביקות. והעבודה של עולם הבריאה היא ביטול היש והתבוננות, ואצילות הוא ביטול במציאות, ועבודה של עולם העקודים היא צמאון והשתוקקות וריבוי דיבורים להשי"ת, ועבודה של א"ק היא ביטול בעצם על ידי מסירת נפש (כמבואר ברש"ש דף ט' ע"ב דאריך דכללות הוא א"ק, וכידוע שאריך

רחם האילה שהוא היסוד שבה סוף לכל דרגין שבה על ידי זווג נשיכת נחש העליון דקטנות. וזה ביאור מאמר פרשת בשלח הנ"ל וז"ל ובספרא דצניעותא מה תצעק אלי אלי דייקא בעתיקא תליא מלתא, רצה לומר כי להיות אז ז"א בבחי' קטנות, לא היה יכול להזדווג עם נוק' בסוד נשיכת הנחש כדי לקרוע קריעת ים סוף, אם לא על ידי הארה הנמשכת לו מעתיקא קדישא הוא אריך אנפין כנודע, כי נה"י דאריך אנפין מתלבשת בז"א ועל ידי כן מתעורר אריך אנפין להאיר בז"א, ועל ידי כן מזדווג ז"א בנוקבא בסוד נשיכה הנזכרת, אבל שאר ההארות הנמשכות לו עתה מאבא ואימא אין בהם כח לעוררו אל הזווג הזה, ולכן בעתיקא תליא מילתא. ובזה תבין ענין משה שכתוב בו וינס משה מפניו וכו' כנ"ל, כי הנה נתבאר אצלינו כי בכל הדברים יש קטנות וגדלות, וגם יש בחי' משה של זמן הקטנות, והוא סוד ב' שמות א"ל שד"י שהם בגימטריא 'משה', וכשתוסיף עליהם ט' אותיות שיש במילוי שם שד"י יהיו בגימטריא שנ"ד, ואם תוסיף ה' אותיות שיש במילוי א"ל או ה' אותיות של א"ל שד"י בפשוטם, יהיה הכל בגימטריא שנ"ט שהוא בגימטריא נח"ש עם הכולל. **וזה סוד ועשית חשן משפט, כי החש"ן הוא אותיות נח"ש, ובו משפט ודינין תקיפין**. וזהו גם כן מה שכתוב בסוף פרשת ויקהל (דף רי"ט ע"א) וז"ל, חיה חדא אית בעלמא ואיהי שלטא על אלף מפתחן וכו', שהוא סוד שני שמות א"ל שד"י כנזכר, אשר במילואם הם עולים בגימטריא אלף, וזה סוד אלף מפתחן הנזכר, והבן זה, עכ"ל.

כט. וזה לשונו, האורים והתומים היו שם מ"ב ושם ע"ב. האורים שם מ"ב דהוי ברישא, והתומים היו שם ע"ב דהוי בגופא, ולעולם שם מ"ב הוי ברישא וע"ב בגופא. ואפוד הנז' במקומות אחרים בענין שנאמר באביתר (ש"א כ"ג ו') אפוד ירד בידו, לא היו אורים ותומים ממש, כי זה אי אפשר לשאול בהם אלא בתוך בית המקדש או במשכן, והאפוד היו מוליכין אותו ממקום למקום לשאול בו. ולכן נאמר (דברים י"ט י"ג) תמים תהיה עם ה' אלהיך, דהיינו שתדבק בגופא דמלכא כדאמרן, שבתומים היה שם ע"ב דאינון בגופא. וכן (בראשית כ"ה כ"ו) יעקב איש תם, אחוז בגופא דמלכא. ולכן נאמר שם הבה תמים, כי למה נקט האי לישנא, אלא הכונה כי מלת הב"ה עולה י"ב, שהם שבטים שהיו נאחזים בגופא דמלכא, כי שבטים הם ווי"ן, והו"ו י"ב ווי"ן שעולים ע"ב, כדאמרן שהע"ב הוא בגופא, עכ"ל.

ל. וזה לשונו, והענין בקיצור גדול כי ע"י הקרבנות נמשך נרנח"י דנפש למל' דא"ק ונרנח"י דנפש ורוח לאצי' ונרנח"י דנר"ן לבריאה ונרנח"י דנרנ"ח ליצירה ונרנח"י דנרנח"י לעשיה. וכעד"ז בזמירות להמשיך נרנח"י דרוח לז"א דא"ק ונר"ן לאצילות ונרנ"ח לבריאה ונרנח"י ליצירה. וכן ביוצר נשמה לישסו"ת דא"ק ונרנ"ח לאצילות ונרנח"י לבריאה. וכן בעמידה חיה לאו"א דא"ק ונרנח"י לאצילות וזה בכללות וכן הוא בפרטי פרטית וכן במקיפים **כסדר מה שהיה בעקודים**, עכ"ל.

הוא בסוד מסירת נפש, ועתיק הוא בסוד תענוג העצמי של האמונה באלקות, ואכמ"ל).

יסוד החסידות הוא 'מסירת נפש'

יג] וזה מובן על פי מה שכתב הרה"ק ר' אהרן ראטה זי"ע שיסוד כל דרך החסידות של הבעל שם טוב הוא 'מסירת נפש'[לא]. כלומר שעבודת ההתבודדות אינה רק בעולם העקודים, אלא על ידי ריבוי דיבורי השתוקקות להשי"ת עולה ומתעלה למדריגת א"ק שהאדם עולה למדריגת ביטול עצמי שהוא על ידי מסירת נפש להשי"ת, שעל ידי זה זוכה לעלות ולהכלל בשורש השורשים[לב].

האדם לא נברא אלא להתענג על ה'

יד] אבל יש לדעת שאין זה תכלית העבודה, שהרי איתא במסילת ישרים (פרק א' בביאור כלל חובת האדם בעולמו) וזה לשונו, האדם לא נברא אלא להתענג על ה' ולהנות מזיו שכינתו שזהו התענוג האמיתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא, עכ"ל.

לא. עיין מה שכתב בטהרת הקודש (מאמר תשובה עילאה פרק ט') וזה לשונו, אבל תשובה מאהבה, הוא כשזוכה לעבוד את ה' במסירת נפש, ומשתוקק בכל רגע בשעת תפלה או לימוד תורה שנפשו תצא לה' מגודל התשוקה אליו, ומתבייש מה' ואומר, אנה הייתי עד עכשיו אבי שבשמים, והאיך נתפרדתי ממך, וכדומה בדברי תשוקה וגעגועין לה', אנא ה' תקח נא נפשי אליך, ורוצה ומשתוקק שתצא נפשו באמת בלי תרמית, וזה המסירת נפש הוא היותר חשוב, וזה נקרא תשובה ומסירת נפש מאהבה, והסגולה לבא לזה הוא על ידי עבודת ה' בשמחה, ואז נתעורר בלבו געגועין והשתוקקות גדול לה'. **וזה היה עיקר עבודת תלמידי הבעש"ט זי"ע, אשר הוא הקדוש פתח הצינור והאור של מסירת נפש גדול בעבודה, אשר רוב תלמידיו ותלמידי תלמידיו הלכו בזו העבודה למסור חייהם נפשם וגופם לה', ועל ידי זה פתחו כל השערים דלעילא, ונעשה להם נסים ונפלאות כמו בדורות ראשונים**, עכ"ל.

ועיין עוד מה שכתב בספרו שומר אמונים (מבוא השער פרק י"ב) וזה לשונו, ועיקר פעולות הצדיקים היה לבטל תמיד הגזירין בישין מישראל, ולהמשיך להם כל מיני השפעות ורפואות וישועות, והכל ע"י גודל מסירת נפשם התמידית לה', כמובא (ברכות דף כ' ע"א)... הרי שכל הנסים שנעשו על ידם רק בשביל מסירת נפש לה', ולא בשביל לימוד ויתר דברים, **וזה הכח אשר המשיך רבינו הבעש"ט לכל הדורות, כח של מסירת נפש,** ועשו זאת מחמת גודל אהבת בוראם, ולא משום סבה ולא משום יראה ופחד אחר, רק מפני גודל אהבת ויראת ה'. כי אז באותן הזמנים מימות הבעש"ט ועד תרע"ד, כמעט מימות גלותינו לא היה לכללות ישראל שקט ומנוחה כזה כמו בימים האלו, הרואה בספרי הקורות, ועם כל זה עבדו לבוראם במסירת נפשם שהפקירו גיווים ונפשם לבוראם, בביטול כל מיני תאוות, בהשתוקקות עצומה וצמאון ורשפי אש תמידית, מאהבת ה' הגדול והנורא. **ועיקר שבעיקרין שזכו לאהבה ומסירת נפש כזה, על ידי כח כוונת התפלה ביגיעה רבה ומסירת נפש ובשמחה וכוונה, שזה עיקר הפרט והכח לבא ולהגיע על ידי זה לעבודה של מסירת נפש, אשר זה היה עיקר עבודת הצדיקים** כמובא בספריהם הקדושים, ויש לנו על כל זה הרבה ראיות, עכ"ל.

לב. עיין בליקוטי מוהר"ן (מהדורא קמא סימן נ"ב) וזה לשונו, ועיקר הכוונה שברא כל העולם בשביל ישראל, היה כדי שישראל יעשו רצונו, ושיחזרו וידבקו בשרשן דהיינו שיחזרו ויכללו בו יתברך, שהוא מחייב המציאות, ובשביל זה נברא הכל... כי על ידי שעושין רצונו יתברך, הם חוזרין ונכללין בו יתברך שהוא מחייב המציאות, ואז נכללין עמהם כל העולמות התלויים בנפשם, בחיוב המציאות כנ"ל. אך לזכות לזה להכלל בשרשו, דהיינו לחזר ולהכלל באחדות השם יתברך, שהוא מחיב המציאות. זה אי אפשר לזכות, כי אם על ידי ביטול. שיבטל עצמו לגמרי, עד שיהיה נכלל באחדותו יתברך, **ואי אפשר לבוא לידי ביטול, כי אם על ידי התבודדות.** כי על ידי שמתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו, על ידי זה הוא זוכה לבטל כל התאוות והמדות רעות, עד שזוכה לבטל כל גשמיותו, **ולהכלל בשרשו**... שעיקר הביטול, שאדם מבטל ישותו ונעשה אין, ונכלל באחדות השם יתברך, אין זה אלא על ידי התבודדות, עכ"ל.

וכמו שהאריך בזה בפלח הרמון פרשת ויצא (אות ב') שמבאר הכתוב (תהילים ל"ו י') כי עמך מקור חיים, שעיקר עבודת ה' הוא לבוא לשורש התענוג, שהוא באור אין סוף שהוא מקור כל התענוגים, (אבל בודאי שזה רק 'גילוי' של השי"ת, ואין זה מהותו ועצמותו, שבזה אין לנו שום השגה) עיי"ש[לג].

שלימות העבודה היא מסירות נפש מתוך תענוג אלקי שהוא סוד התנועה שבתוך המנוחה

טו] ולפי הנ"ל יוצא לנו שעבודת המסירות נפש של א"ק היא רק 'בחיצוניות' דא"ק (שהוא בחי' אריך דא"ק), אבל יש מדריגה יותר נעלה שהיא בפנימיות א"ק (שהוא בחי' עתיק דא"ק) שהוא התענוג באלקות והוא מקור כל התענוגים [והוא כעין מה דאיתא בעץ חיים (שער המלכים שער י"א פרק ג') "אבא מצד עתיק, ואמא מצד אריך אנפין", כלומר שאור המנוחה ותענוג אלקי שבחכמה, מושרש בעתיק, ועבודת היגיעה ומסירת נפש שבבינה מושרשת באריך אנפין, ומבואר ברש"ש (דף ט' ע"ב) דמצד כללות העולמות, הרי א"ק הוא בבחי' אריך אנפין. ולפי זה עולה שפנימיות א"ק הוא בחי' עתיק].

נמצא שתכלית עבודת התבודדות על ידי יחודים היא לעלות מעולם העקודים (שהוא השתוקקות) לחיצוניות א"ק (שהוא מסירת נפש) ומשם יש לעלות עוד לפנימיות א"ק שהוא הקו דאור אין סוף שהוא התענוג הפשוט באלקות שהוא שורש כל התענוגים.

לג. וזה לשונו, והנה ידוע **דאור אין סוף הוא מקור כל התענוגים** וכמו שכתוב כי עמך מקור חיים, כי ענין חיים הוא בחי' תענוג, וכמו שאומרים על כל מה שבראת להחיות בהם נפש כל חי, שעניינו הוא תוספות תענוג. **ומקור חיים הוא מקור כל התענוגים,** כי ענין התענוג הוא הוא למעלה מכל כחות הנפש כמו שאיתא בספר יצירה **אין למעלה מעונג,** ולכן הוא מתפשט בכל הכוחות והוא עיקר קיומם, ואע"פ שמתפשט ומתלבש בכולם, הוא רק הארתו שבא בבחי' מורכב, אבל בעצמו הוא פשוט ואינו מתלבש כלל בהם, כי אפילו תענוג שבחכמה שהוא למעלה מכל התענוגים המלובש בכל הכחות, מכל מקום הוא רק צמצום התענוג שמצמצם את עצמו לקבל תענוג מבחי' החכמה ונקרא גם כן עונג מורכב. **מה שאין כן עצם התענוג הוא גילוי אור הנפש עצמו למעלה מצמצום התלבשותו בכוחות הנפש,** ואעפ"כ גם מציאות תענוג הפשוט אינו רק גילוי אור הנפש ולא מהות ועצמות הנפש, כי עצמות הנפש הוא מרומם ומובדל גם מבחינת תענוג פשוט, כן הוא למעלה בכללות ההשתלשלות.

הנה ידוע שיש ריבוי תענוגים בעולם הזה הגשמי, כמו תענוג שבראיה לראות ולהסתכל בדבר מפואר, וכן תענוג שבשמיעה כמו לשמוע קול ערב, וכן תענוג שבריח או בדיבור וכו', וכל התענוגים אלו הם פסולת דתענוג האלקי שבגן עדן התחתון, ואין להם ערך לגביה, וראיה ממה שאמרו (חגיגה ט"ו ע"א) מוטב דלידייני' וכו', וידוע בשם הרמב"ן דיסורי איוב שבעים שנה שהוא בחי' העדר מכל התענוגים הגשמיים בתכלית, אינם שוים אפילו לשעה אחת יסורי גיהנם, ואעפ"כ אמרו מוטב דלידייני', ואם כן זהו ראיה שאין ערך מתענוגים הגשמיים אפילו לגביה תענוג אלקי שבגן עדן התחתון. והנה מתענוג האלקי שבגן עדן התחתון אין ערוך לגבי תענוג האלקי שבגן עדן העליון, ולכן מוכרח להיות טבילה בנהר דינור והעברה דרך העמוד שביניהם וכו', וכן אין ערוך מגן עדן העליון לגבי התענוג שבעדן עצמו, וגם התענוג שבעדן הוא תענוג המורכב בחכמה ואין לו ערך לגבי מקור כל התענוגים אע"פ שהוא הגבה למעלה **אפילו מבחינת התענוג שמלובש בחכמה עילאה דאצילות הנקרא עדן, מכל מקום אינו רק אור אין סוף ולא מהותו ועצמותו ח"ו, וזהו כי עמך מקור חיים שמקור כל התענוגים הנקרא מקור החיים הוא רק עמך שהוא בחי' אור** (ולא כתיב כי אתה מקור חיים, כי אתה הוא בחי' מהות וכו' וד"ל) וא"כ יובן על פי הנ"ל למעלה שבחי' השם עם אור עניינם אחד, אם כן שם הוי"ה הוא במקור כל התענוגים שהוא ענין עצמות האור והשם כמו שהוא בלבד, ושארי השמות הוא בחי' התפשטות התענוג על ידי צמצום להתלבש בעשר ספירות הנקרא תענוגים מורכבים, עכ"ל עיי"ש מה שמאריך בזה ואכמ"ל.

הרי יוצא לנו מכל האמור שעיקר הדרך איך להכניע הנחש שהוא קליפת אדום של הגלות האחרונה, הוא על ידי עבודת התבודדות ביחודים שעל ידי זה עולה לא"ק שהוא עבודת מסירת נפש, ומוסיף לעלות עוד לפנימיות א"ק, שהוא שורש ומקור כל התענוגים, כלומר שממשיך בעבודת המסירות נפש, אבל לא בדרך של בינה ואריך, אלא בדרך של תענוג אלקי מצד חכמה ועתיק, כלומר שמוסר נפשו להשי"ת מתוך הרגשת אור התענוג באור הפשוט דהשגת אלקות, ועל ידי זה נמתק צד השמאל ונכלל בימין, ועל ידי זה ממשיך השורש של רחמי עתיק, ויכול לפעול שתבוא הגאולה שלימה בלי שום יסורים ומלחמות וגזירות קשות רח"ל, אלא מתוך רחמים וחסדים מגולים, שהרי שורש כל הדינים נכבשים ונכללים בתוך הימין שהוא תענוגי עתיק, ובאופן שעבודת המסירות נפש עוד מוסיפה קישוט לתענוג אלקי בסוד התנועה שבתוך המנוחה[לד].

הגמרא הביאה מימרא זו בשם רב 'יוסף' שרומז על 'תוספות' קישוט בסוד י' ד'יוסף' הנכלל בדויד

טז] ולכן הביאה הגמרא כאן במסכת ברכות מאמר זה בשם רב 'יוסף', אפילו שכבר הקדימו לו ר' חייא ור' אושעיא בתוספתא, וכן הוא בתלמוד ירושלמי, אלא שהגמרא רוצה להשמיענו שעיקר המתקת גלות אדום שהיא קלי' הנחש הוא דייקא על ידי בחי' 'יוסף' שהוא רומז על 'הוספה' 'ותוספות קישוט', שתכלית בריאת העולם היא לעלות למעלה ולהכלל באור אין סוף לא רק בתענוג העצמי אלא בהתכללות יחד עם המסירות נפש דאריך אנפין שהוא סוד התנועה שבתוך המנוחה, ובזה נמתקים כל הדינים והגבורות, שהוא בחי' התכללות משיח בן יוסף עם משיח בן דוד, בסוד אות י' שבדויד, ועל ידי זה ממשיכים ביאת הגואל צדק מתוך רחמים וחסדים מגולים בלי שום תערובות דין כלל וכלל.

לד. הוספת ראל"ב: ובזה מובן מה דאיתא בשיח שרפי קודש (חלק ב' אות ס"ז) שרבינו ז"ל אמר: משיח יכבוש את כל העולם ללא יריית כדור נפץ אחד, וכלשונו "משיח וועט אפ נעמען די וועלט אן קיין שאס פילוועפ", עד כאן לשונו.

ועיין עוד בשיח שרפי קודש (חלק ג' אות ר"ה) שרבי לוי יצחק זכרונו לברכה ראה באומאן כתב יד שכתוב היה בו חמשה מראות וחזיונות שראה בחזיונו רבי שמואל אייזיק תלמיד רבנו זכרונו לברכה, אחת מהם שייכת לתורה ב', וזהו, בליל חרפי קשה אחד מצא את עצמו עומד בחוץ, בתוך סופת שלג עזה הנקרא "זאווירניכע" בלע"ז, עד שלא ידע לאן לפנות, לפתע הבחין באור הבוקע מרחוק מאיזה בית, ונגש לשם וראה שהוא ארמון מהדר מלא חדרים, ונכנס בו מחדר לחדר ומחדר לחדר, עד שהגיע לדלת שהיה כתוב עליו "היכלו של משיח", ונכנס לתוכו וראה את משיח יושב וחוגר עצמו בהרבה חרבות, וגדל היופי והחן לראות את משיח חוגר עצמו בחרבות אלו אין נתן לשער כלל וכלל. נענה לו משיח ואמר לו, "בכלי זיין אלו אכבוש את כל העולם", "מיט די שוועפדן גיי איך אפ נעמען גאר די וועלט". וכשעמד כך משתומם ונחרד פנה אליו משיח ואמר לו, לך לרבך והוא כבר יאמר לך פירוש הדבר, ונעלם החזיון כלא היה. כשבא ונכנס אל רבינו, התחיל רבינו לומר לפניו את התורה "אמר אל הכהנים" שבלקוטי מוהר"ן תורה ב', המתחיל "עיקר כלי זיינו של משיח הוא התפלה" וכו', והבין הדבר, עכ"ל.

והענין מובן שדייקא על ידי גילויו של רבינו ז"ל שהוא הדרך של התבודדות עם יחודים, הרי על ידי זה מהפך וממתיק כל המסירות נפש שיהיה משולב עם תענוג עצמי באלקות, ועל ידי זה ממשיך הגאולה על ידי רחמי עתיק בלי שום מלחמות וכלי זיין ללא יריית כדור נפץ אחד.

ובזה מובנים דברי הגמרא הנ"ל שלעתיד לבוא לא יהיו נזכרים הנסים שנעשו לעם ישראל בעת שנגאלו מגלות בבל מדי ויון, וגם לא יתבוננו בנסים שנעשו בגלות מצרים מפני גודל הנסים שיעשה ה' בביאת משיח צדקנו. שהרי בגאולת מצרים האיר הקב"ה האור של שער החמישים (שהוא מצד בינה ואריך אנפין[לה]) מה שאין כן בגאולה העתידה תתגלה מדריגה יותר גבוהה של תענוגי עתיק דא"ק שהוא תענוג האמונה באלקות, בתוספות קישוט של מסירת נפש מתוך עונג אלקי, שהוא בחי' 'חשן' שהוא השילוב של שמות ע"ב ומ"ב וכנ"ל שהוא סוד רבינו ז"ל בארץ ישראל[לו].

עבודת הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל ממעזיבוז זי"ע להביא הגאולה שלימה מתוך התענוג של מסי"נ שעל ידו מתעוררים רחמי עתיק ומתבטלות כל הגזירות הקשות של חבלי משיח

יז] ועתה על פי יסוד זה יש לבאר הנהגתו הפלאית של הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל ממעזיבוז זי"ע בענין ביאת משיח צדקנו שמצינו בזה כמה סיפורים נפלאים הנראים סותרים זה את זה.

הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוז יצא לקראת הבעל התניא לקבל פניו, ולכבודו ירד שלש מדרגות

חי] דהנה מצד אחד הובא בספר 'בני הצמח צדק' שפעם בא הבעל התניא נ"ע לבקר את הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל ממעזיבוז זי"ע, והרבי ר' ברוך'ל היה גר בקומה העליונה של בית מפואר של שלש קומות, וכאשר בישרו לו שמרן הבעל התניא עומד בחוץ ורוצה להיכנס אצלו, יצא הרבי ר' ברוך'ל מחוץ לביתו לקראתו כדי לקבל פניו וירד שלש מדרגות ולא יותר, ואמר שהטעם למה אינו יורד את כל המדרגות עד למטה, הוא כיון שגם כאשר יבוא משיח צדקנו לא יצא לקראתו יותר משלש מדרגות, עיין שם.

לה. הוספת ראל"ב: ולכן היו צריכים מסירת נפש בשחיטת קרבן פסח, לעיני המצרים, ששחטו את השה שהוא העבודה זרה של המצרים. וגם שהיו צריכים להתגבר על הנסיון שלא לצאת מפתח ביתם במכת בכורות, וגם שהיו צריכים למסור נפשם לקיים מצות ברית מילה גדולים וקטנים כולם כאחד, וגם בקריעת ים סוף שנעשתה רק על ידי מה שקפצו בתוך הים במסירת נפש וכו' (סוטה לז ע"א).

לו. הוספת ראל"ב: ונראה לציין מה שכתב מרן הבית יוסף בספרו מגיד מישרים (פרשת ואתחנן) מה ששמע ממלאך המגיד, שאפילו שמשה רבינו השיג שער החמישים, אבל אילו היה נכנס לארץ ישראל, היה משיג 'למעלה משער החמישים', וזה מובן על פי מה שהובא כאן שגאולת מצרים היתה על ידי התגלות שער החמישים, אבל הגאולה העתידה שהוא בסוד משה רבינו בארץ ישראל, אכן היא מדריגה יותר גבוהה מהתגלות שער החמישים.

וזה לשון המגיד מישרים: אבל רזא דמלתא ואתחנן חיבר וא"ו דאיהי תפארת עם תחנה דאיהי מלכות אל חיבר אל"ף עלאה עם למ"ד דאיהי מגדל הפורח באויר בעת דאית עתים לטובה ועתים לרעה כדאיתא בס' קהלת וקאמר דבעת טבא כיון צלותא לאמר לחברא למ"ד דאיהו רזא דמגדל הפורח בהדי אמיר' דאיהי רמז למלכות ה' אתה החילות וגו' מבוארים רמיזים רבים. אעברה נא ואראה משה בעא לאעברא ית ירדנא למיעל לארעא דישראל משום דכיון דנשמתיה הוה מיובלא **אי הוה זכי למיעל לארץ ישראל הוה מסתלקא נשמתיה לעיל מן יובלא וזה סוד נ"א אסתלק "לעילא מחמשין שערי בינה,** ברזא דאל"ף ואראה דתמן הוא עולם הראיה וקאמר אעבר' את הירדן למרמז דבעא לאעברא לעילא מן בינה וזהו סוד ההר הטוב דאיהו יסוד. הזה והלבנון כ"ע דאיהו לעילא מן בינה וקב"ה לא בעא דיתעלה נשמתיה דמשה לעילא מן בינה משום דא"כ לא הוה ליה דביקו בהאי עלמא וכי היכי דליהוי לישראל קיומא כגלותא אצטריך למיהוי למשה קצת דביקו בהאי עלמא ואוף כי היכי דיזכה לישראל בימות המשיח כי היכי דזיכ' להו בהאי עלמא והיינו דקאמר ויתעבר ה' בי למענכם, עכ"ל.

כאשר משיח יבוא, ישפך דם יהודי עד הברכיים

יט] אבל מצד שני מתעוררת התמיה שהרי מסיפור זה משמע שהרבי ר׳ ברוך׳ל אכן היה מוכן לצאת לקראת משיח ולרדת (לכל היותר) שלש מדריגות מפתח ביתו. אבל יש סיפור אחר המסופר עליו, והוא שהרבי ר׳ ברוכ׳ל לא היה מוכן ולא רצה לקבל פני משיח כלל, כלומר שלא רצה אפילו לצאת מפתח ביתו, ואפילו כאשר יודיעו לו שמשיח נמצא מחוץ לפתח ביתו ומחכה שיצא לקראתו לקבל פניו, יענה ויאמר שפתח ביתו פתוח, ואם משיח רוצה הוא יכול לבוא לכאן, אבל אני איני יוצא לקראתו.

וגופא דעובדא הכי הוה, וכמבואר בספר פרי ישע אהרן (חלק ׳מאשר שמנה לחמו׳ עמוד ק״א) דהרה״ק הבית אהרן מקארלין נפגש עם הרה״ק רבי ארי׳ ליב המכונה ׳הבעגדערער רב׳ שהיה תלמידו של הרה״ק הרבי ר׳ ברוך ממעזיבוז זי״ע, והבית אהרן שאל את הרב מבעגדער פירושו של סיפור זה (המובא לקמן) מה שאירע בין אביו הרה״ק ר׳ אשר מסטאלין ובין הרבי ר׳ ברוך׳ל זי״ע, ואמר הבעגדערער רב אל הבית אהרן, כי הרבי ר׳ ברוך אמר פעם: אין זיין דור קען נישט משיח קומען, ווייל ווען משיח וועט קומען וועט זיך אידישע בלוט זיך גיסן ביז די קניא, און ער קען נישט פארנעמן אז א אידישער נאגיל וועהט חלילה געמינערט וועריו (תרגום: כל זמן שאני חי, משיח צדקנו אינו יכול לבוא, כי כאשר משיח יבוא, ישפך דם יהודי עד הברכיים, ואני איני יכול לסבול אפילו פגיעת ציפורנו של יהודי, ולראות בצרות ישראל חלילה).

הרה״ק ר׳ אשר מסטאלין נסע להרבי ר׳ ברוך׳ל במהירות כדי לפעול שיבוא משיח צדקנו תיכף ומיד

כ] ומשסיים הבעגדערער רב את דבריו, נענה הבית אהרן ואמר שעתה מבין הוא את המעשה שהיה בשנות ילדותו טרם הגיעו לגיל בר מצוה. ומעשה שהיה כך היה, כי הרה״ק ר׳ אשר מסטאלין נסע להרבי ר׳ ברוך׳ל, ובנו הבית אהרן ביקש מאביו שהוא רוצה גם כן לנסוע, וצירף אותו לנסיעה, ור׳ אשר מסטאלין מיהר כל הדרך עד מאוד.

ודרכו של ר׳ אשר מסטאלין היתה לנוח בלילות בעיר אשר יש בה מקוה טהרה, ובדרך כלל היתה זאת עיר גדולה והכניסה לעיר גדולה היתה גוזלת זמן, וגם כי בעיר גדולה היו מעכבים אותו, ועכשיו שמיהר לדרכו שינה ממנהגו זה, והוא לא נכנס להתאכסן בעיר גדולה אלא בעיירה קטנה, ובבוקר ציוה ר׳ אשר מסטאלין למהר להכין את המרכבה לנסיעה, כמו כן הזדרז לתפלתו ולא האריך, ותיכף אחר התפלה טרם סעדו פת שחרית עלה על המרכבה ונסע והגיע לעיירה סמוכה למעזיבוז ונתעכב שם להתאכסן ללינת הלילה ובבוקר הכינו את העגלה לנסיעה מהירה כמו בכל יום, ברם ביום ההוא שינה ר׳ אשר מסטאלין מהנהגתו והוא האריך בתפילתו ואחר התפילה נטל ידיו לסעודת שחרית אדהכי והכי התאחרה השעה עד שנטו צללי ערב ונשאר שם ללינת לילה נוספת.

כך היה גם למחר, שהכינו את המרכבה ור׳ אשר מסטאלין התעכב כדאתמול, וכך התעכב שם שלש לילות, ואחר כך המשיך ר׳ אשר בנסיעתו למעזיבוז להרבי ר׳ ברוך׳ל, ויהי כאשר נכנס הרה״ק ר׳ אשר מסטאלין אל הרבי ר׳ ברוך, היתה זאת בדיוק בשעה שנטל הרבי ר׳ ברוך׳ל את ידיו לסעודה, ורמז לר׳ אשר מסטאלין שיטול ידיו גם הוא להצטרף עמו בסעודה, ואכן ר׳ אשר מסטאלין נטל ידיו, ואחר שהרבי ר׳ ברוך׳ל בלע את הכזית הראשונה מפרוסת לחמו שעליה בירך זה עתה ברכת המוציא, ור׳ אשר מסטאלין שתה לחיים עם הרבי ר׳ ברוך׳ל, ואיחל לו יעזור השי״ת ש׳משיח צדקינו יבא בימינו׳, התחיל הרבי ר׳ ברוך׳ל לדבר

על ר׳ אשר מסטאלין קשות, ער האט גישאלטין און גישריגין (הוא קילל וצעק) ור׳ אשר מסטאלין העביר את ידיו על פניו אנה ואנה למנוע ולהתגונן מפני התרעומות של הרבי ר׳ ברוך׳ל, ובאמצע הסעודה שתה ר׳ אשר מסטאלין שנית לחיים עם הרבי ר׳ ברוך׳ל ושוב נשנה אותו הדבר, ור׳ אשר מסטאלין חזר על דבריו שנזכה לביאת משיח צדקנו בקרוב בימינו וגם הרבי ר׳ ברוך׳ל עשה את שלו ולא רצה לקבל את דבריו.

וכאשר ראתה הצדקנית מרת אדיל׳ע בתו של הרבי ר׳ ברוך׳ל את כל הענין, ניסתה להרגיע את אביה ושאלה אותו: טאטע ער איז דאך גירעכט, דוא ווייסט אויף וועמען דוא רעדסט אזוי אויף דעם סטאלינער ער איז דאך דעם גרויסן ר׳ אהרן׳ס א זוהן (אבא, היודע אתה על מי אתה מדבר כך, הרי הוא בנו של רבי אהרן הגדול מקארלין).

הרה״ק הרבי ר׳ ברוך׳ל לא היה מוכן לצאת לחוץ כדי לקבל פני משיח אפילו כאשר משיח עמד מחוץ לביתו

כא] ענה הרבי ר׳ ברוך׳ל ואמר אני יודע שהוא בנו של רבי אהרן הגדול מקארלין, אמנם אילו ידעת מה שעולל לנו זה שלש לילות, הוא הרעיש עולמות ולא הניח לי לישון כלל, בלילה הראשון הוא הופיע ואמר לנו שמשיח עומד מחוץ לעיר והוא ממתין עלי שאבוא לקבל את פניו, עניתי לו אני יהודי זקן ואין בי כח לצאת, הרי דלתות ביתי פתוחות לפניו והוא יכול ליכנס אם רצונו בכך, אני אינני יוצא לקראתו, וכך הוא לא נתן לי מנוחה כל הלילה.

למחרת בלילה השני חזר ובא אלי ואמר משיח עומד בתוך העיר והוא ממתין עלי שאלך לקראתו לקבל את פניו, עניתי לו אני זקן ואין בי כח, אם רצונו לבוא שיבוא, וכך לא נתן לי מנוחה כל הלילה. אתמול בלילה בא אלי לומר לי שמשיח עומד מחוץ לדלתות ביתי וממתין עלי שאצא אליו לקבל את פניו, עניתי לו כי דלתות ביתי פתוחות, אם הוא רוצה שיכנס, אבל אני איני יוצא לקראתו, עד כאן הסיפור.

ועל זה אמר הבית אהרן שאז לא הבנתי, אבל כעת אני כבר מבין, [שלא רצה שיישפך דם יהודי אפילו כל שהוא] והוא על דרך דאיתא בגמרא במסכת סנהדרין (דף צ״ח ע״ב) אמר עולא ייתי ולא אחמיניה, ורשב״י אומר בזוהר הקדוש (ח״ב דף ז׳ ע״ב) אמר ווי מאן דיזדמן בההוא זמנא, עיי״ש.

הרי לנו מכל הסיפור שהרבי ר׳ ברוך׳ל לא היה מוכן לקבל פני משיח ואפילו לצאת פסיעה אחת מחוץ לביתו, ואיך יתיישב זה עם הסיפור הקודם שאמר שהוא יצא לקראת משיח צדקנו שלש מדריגות.

הרה״ק הרבי ר׳ ברוך׳ל הסכים שמשיח יבוא רק מתוך רחמי עתיק בהתכללות אריך אנפין ועבודת מסירת נפש מתוך התענוג הפשוט באלקות

כב] והנה אף כי כל דבריו ומנהגיו של הרה״ק הרבי ר׳ ברוך׳ל אין לנו השגה בהם, והיה איש פלא ביותר, והסתיר כל מעשיו, עם כל זאת אפשר לומר שהרבי ר׳ ברוך׳ל רצה שביאת המשיח תבוא אך ורק מצד רחמי עתיק שעל ידי זה יתבטלו הגזירות הקשות והאכזריות של חבלי משיח ומלחמת גוג ומגוג, שהוא על דרך גילוי אורו של הבעל התניא שהלך בדרך זו בענין התבוננות והשגת תענוג אלקי וכו׳, ולכן רק כאשר הבעל התניא בא לבקרו, רק אז הסכים לצאת לחוץ ולרדת שלש מדריגות והכוונה של ירידת שלש מדרגות היא כעין ירידה מאצילות לשלשה עולמות בי״ע, וכידוע שמשיח צדקנו יזכה למדרגת חיה

ו'יחידה' שהוא במדרגת א"ק שיורד עד סוף בי"ע (עי' ע"ח ש"ג פ"א ופ"ב). ובזה הסכים הרבי ר' ברוך'ל שמשיח צדקנו יבוא באופן זה.

אבל כאשר רצה הרה"ק ר' אשר מסטאלין זי"ע להחיש ולמהר את ביאת משיח צדקנו אפילו אם זה יבוא באופן של מלחמות וישפך דם יהודי עד הברכיים, על זה לא הסכים הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל בשום אופן כלל וכלל ואפילו כאשר משיח צדקנו כבר עמד בסמוך וקרוב מחוץ לפתח ביתו, התגבר בכל כחו שלא לצאת לחוץ ולקבל את פני משיח צדקנו, היות שהוא לא רצה שמשיח יבוא באופן זה.

ואפילו שידוע שהרה"ק הרבי ר' ברוכ'ל הוא מסטרא דגבורות שהיה קפדן וכדו', אבל מדריגתו היתה בדרך התיקון דלעתיד על דרך בית שמאי שלעתיד לבוא יהיה הלכה כמותם[לז], שהוא בחי' התנועה שבתוך המנוחה, שדייקא סוד הגבורות שהוא סוד התנועה הוא עיקר החידוש והתוספות קישוט דלעתיד[לח].

לז. כמו שכתב החיד"א בספרו פתח עינים (אבות פ"ה משנה י"ז) וזה לשונו, שמעתי במ"ש המקובלים דלעתיד יהיה הלכה כבית שמאי, עכ"ל.

ועיין עוד בבני יששכר (מאמר חודש ניסן מאמר ו' אות א') וזה לשונו, ועיין בספר קול ברמה בפירושו על האידרא להמקובל האלקי רבי יעקב צמח, המבוסם ומיוסד על דרושי האריז"ל, דלעתיד לבוא גם נפסק הלכה כבית שמאי והוא על דרך מעלת הזהב על הכסף, עכ"ל.

לח. הוספת ראל"ב: ולכן כאשר הרה"ק ר' אשר מסטאלין שתה לחיים עם הרבי ר' ברוך'ל, ואיחל לו יעזור השי"ת ש'משיח צדקינו יבא בימינו', התחיל הרבי ר' ברוך'ל לדבר על ר' אשר מסטאלין קשות, והתחיל לקלל ולצעוק עליו וכו', כדי שלא יעיז בשום אופן להחיש את ביאת משיח צדקנו באופן כזה, היות שהוא לא היה יכול לסבול אפילו פגיעת ציפורנו של יהודי, ולראות בצרות ישראל חלילה.

ונראה לציין מה דאיתא בכתבי רמ"מ (לקוטים יקרים עמוד ג' אות י"ג) והובא בבוצינא דנהורא החדש (מערכת טהרת המידות אות ח') שהרה"ק בעל האוהב ישראל מאפטא זי"ע אמר שהעולם חושבים שהרה"ק הרבי ר' ברוכיל איר דער בייזיר אין איך בין דער גיטער, **הוא היה גבורה שבחסד,** ואני חסד שבגבורה, עכ"ל. והענין מובן על פי הנ"ל שהגבורה שבחסד בשורש העליון הוא סוד התנועה שבמנוחה.

ועל פי זה מובן מה שידוע שבשעת פטירתו של הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל מצאו על שולחנו את ספר הזוהר הקדוש פתוח (חלק א' דף קפ"ד) שכתוב שם "אית רוגזא ואית רוגזא, אית רוגזא דאיהו מברכא מעילא ומתתא ואקרי ברוך", עכ"ל (עיין דברי דוד לר' דוד משה מטשורטקוב, עמ' קי"ד). שהרי כל הרגזנות של ר' ברוכ'ל היתה רק לעורר סוד הגבורות והתנועה שבתוך המנוחה, (שהוא המסירות נפש שבתוך התענוג) ועל 'רוגזא' כגון זו, הרי זה ברוך ומבורך בפי כל הנשמה.

ועל פי זה מובן גם מה דאיתא בכתבי ר"י שו"ב (עמוד מ"ג אות כ"ו) שפעם אחת אמר הרה"ק הרבי ר' ברוך שכשיבוא מלך המשיח כולם יצאו וידברו עמו בפלפול, ואני אשב מבחוץ רק עם תהלים וזוהר שלי, וכאשר אני אומר תהלים, לפי הנראה יצא משיח אלי לשמוע תהלים שלי, עיי"ש.

וגם זה ניתן לבאר על פי הנ"ל שעיקר מגמתו של הרבי ר' ברוכ'ל היה להביא הגאולה שלימה מתוך רחמי עתיק שהוא ענין איחוד דתרי משיחין בסוד י' דמשיח בן יוסף הנכלל במשיח בן דויד, ולכן לא יצא לקראת משיח בדרך אש הגבורות שהוא דרך הפלפול, אלא אדרבה ישב בחוץ ויאמר תהלים של דויד מלכא דמשיחא, כדי להכניס את דברי הפלפולים של כולם (שהוא בסוד משיח בן יוסף) לתוך ספר התהלים בסוד אות י' דדויד וכנ"ל. [ואולי זה גם הביאור מה דאיתא בשיח שרפי קודש (חלק א' אות תקע"ז) שפעם אמר רבינו ז"ל שמשיח יכבש את העולם רק עם האנשים הפשוטים "האומרי תהילים" בפשיטות ותמימות, ולא עם ההולכים בחכמות, עכ"ל. ואולי נכלל בדיבור זה, שמשיח יבוא מתוך התכללות אות

הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל רצה לעשות הבדלה על היין המשומר בענביו משׁשׁת ימי בראשית

כג] ובזה יש לבאר עוד מעשה פלא מה דאיתא בספר 'מרגניתא דבי רבנן' (עמוד קפ"ב) שמבואר שם שהרה"ק הרבי ר' ברוכ'ל אכן פעל שיבוא משיח בזמנו, וכמעט שפעל הענין ורק ברגע האחרון הצליח מעשה שטן.

וגופא דעובדא הכי הוה, פעם אחת אמר הרה"ק הרבי ר' ברוך בסעודה שלישית, עתה בדיחא דעתאי, ואי בעי מיני כל חללא דעלמא אמינא להו, ואני רוצה עכשיו לעשות הבדלה על היין המשומר בענביו משׁשׁת ימי בראשית, מי ילך אחר זה? והשיב חסיד אחד אני אלך. ואמר לו הרה"ק הרבי ר' ברוך שדבר נורא הוא לוקח על עצמו, אך כבר אמר ומוכרח לקיים, לכן ילך.

ואמר הרה"ק הרבי ר' ברוך לאותו חסיד לך מחוץ לעיר ושמה תראה בית אחד ותכנס בו, ותראה שם זקנים יושבים ולומדים, ותאמר להם בזה הלשון, 'הרבי' צוה ליתן מלא קנקן זה מיין המשומר, ואם ישאלו אותך מי הוא 'הרבי' אמור לנו שמו, לא תגלה שמי, אך תשיב להם מה לכם ולשם הרבי, תנו לי יין המשומר, וכשיראו שאין אתה חפץ לגלות שמי, יאמרו לך שתלך הלאה, וכשתלך משם תמצא עוד בית שלומדים שמה זקנים, וישאלו גם הם לשמי, אבל אתה הזהר שלא לגלות שמי, כי בנפשך הוא, וכך תלך שלש עשרה בתים, וכמעשה הבית הראשון כן מעשה כולם, וכשלא תגלה שמי בכל הבתים הנזכרים, ילכו עמך לכרם מהודר מאד ויגעו בענבה אחת, ומאותה ענבה יהיה מלא הקנקן יין, והזהיר לו הרה"ק הרבי ר' ברוך מאד לבל יגלה שמו גם בחזרתו לביתו, וגם כשיהיה נדמה אליו כי חסיד כגילו שואל אותו אל מי הוא נושא היין, לא ישיב לו, אך תאמר סתם 'אל הרבי אני נושא היין', אבל את שם הרבי לא יזכיר בשום אופן כי יהיה בסכנה.

אחר כן ברכו הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל, וילך החסיד לדרכו, הוא בא מחוץ לעיר, וקרה לו הכל כמו שאמר הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל, וכשראו שאינו רוצה לגלות שם הרב נתנו לו את היין והלך לביתו של הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל בחזרה בשמחה גדולה, והיה מרקד ומפזז בכל כחו על הדרך על שזכה לדבר הגדול הזה לישא יין המשומר משׁשׁת ימי בראשית, וכשהיה קרוב לביתו של הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל כמו ארבע אמות, היה נראה לו כמו שחסיד אחד ידידו יוצא

י' דמשיח בן יוסף בתוך משיח בן דויד, שהרי ידוע שיוסף הוא ביסוד ששורשו בחכמה, ולכן העיקר הוא לעורר בחי' משיח בן דויד על ידי אמירת תהלים בתמימות ולא בחכמות שהוא בסוד יוסף לבד, אלא על ידי התכללות יוסף בדויד וכנ"ל].

ואולי אפשר לבאר על פי יסוד הנ"ל גם מה שמבואר בספר בית ישראל (דברות קדשו אות ג') שהרה"ק ר' ישראל מרוז'ין זי"ע אמר להרבנית מרת אדל בת הרבי ר' ברוכ'ל, הנה אספר לכם מה שאמר וסיפר הרה"ק מאפטא זללה"ה על אביכם (הרה"ק הרבי ר' ברוכ'ל ממעזיבוז זי"ע), כשנפטר אביכם ונשמתו הקדושה עלתה למעלה, יצאו לקראתו כל הצדיקים שהיה לפניו בעלמא הדין להכניסהו לגן עדן ולא רצה לכנוס, עד שיהיה תיכף גאולה שלימה, ויצאו לפניו כל התנאים והאמוראים ובקשהו שילך לגן עדן ולא רצה, ואחר כך יצאו לפניו הנביאים ולא רצה לכנוס, אחר כך יצאו השבעה רועים ולא רצה כנ"ל, רק באופן שיבא משיח, עד שבא הקב"ה בכבודו ובעצמו ואמר לו ברוכ'ל בני בני, לך לגן עדן כי לא הגיע עוד זמן הגאולה שיהיה בב"א, והלך אז, עיי"ש.

והענין בזה הוא שלא רצה לכנס לגן עדן שהוא בסוד תענוג העליון במנוחה מוחלטת בלי תוספת קישוט של התנועה של מסירת נפש, ולכן רצה לפעול שיבוא משיח צדקנו עוד לפני שיכנס לגן עדן. אבל הקב"ה בכבודו ובעצמו אמר לו שיכנס לגן עדן כי עדיין לא הגיע זמן הגאולה.

מבית הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל איש שהוא מכירו, ואמר לו למי אתה נושא יין זה, והשיב לו החסיד הנושא היין לבית רבינו "ר' ברוך", ותיכף כשנשא שם של הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל על שפתיו, אותו איש נתן לו שתי מכות לחי וחטף מאתו את היין ונשאר מת שמה, ובביתו של הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל לא ידעו מכל זה רק הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל בעצמו הרגיש בזה תיכף ואמר וי אבדה נפש מישראל וסיים הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל אם לא היה אותו החסיד מגלה שמי והיה בא עם היין, **אזי הייתי מביא משיח**, עד כאן הסיפור.

הזווג דאתה חוננתנו הנעשה במוצאי שבת הוא זווג דדויד מלא הכלול מתרין משיחין

כד] ונראה לבאר הכוונה בזה על פי מה שנודע דעיקר הזווג הנעשה על ידינו ביומא דשבתא הוא הזווג הנעשה בקדושת כתר דמוסף שבת בחיות זו"ן מתוקנים בבחינת המוחין דחיה, ושניהם מלבישים כל שיעור קומת או"א עילאין מן הגרון דא"א ולמטה, והיות שהזווג נעשה בכח המוחין דחיה, ובעת ההיא מלבישים זו"ן במקום או"א, לכן מתייחם זה הזווג על שם "יוסף" ששורשו בחכמה, והיינו דאיתא בשער הכוונות (דרוש א' בתפלות מוסיף) ובפרי עץ חיים (שער השבת פרק כ') דתפלת מוסף שייך ליוסף, כי היו"ד די'וסף מתחלפת עם אות מ' דמ'וסף בא"ת ב"ש.

אמנם למעלה מזה הוא בתפלת מנחה של שבת שאז נמשכים לזו"ן המוחין דיחידה, וז"א עולה ומלביש לדיקנא דא"א, אלא שמכל מקום אין הזווג נעשה על ידינו כלל, היות שהנוק' נשארת אז במקום אבא ואימא עילאין, ואינה עולה להלביש א"א.

אולם מבואר מדברי מרן הרש"ש (רחובות הנהר דף ח' ע"ג) שהשווה לגמרי העליות של יום השבת ודיו"ט שבועות כחדא, עד שלא מצא שום הפרש ביניהם (זולת בענין העליות די"ד מדרגות שישנם בשבת ולא ביום טוב) עיין שם. הרי לנו דעל דרך שבחג השבועות עולים זו"ן שניהם לא"א וגם עולים לעתיק כמוכח מתוך דברי מרן הרש"ש בנהר שלום (דף ל"ז ע"א ד"ה וכתב) וביותר מפורש כן במאמרי אדמו"ר האמצעי (ויקרא א' דרושים לפסח עמוד רמ"ו, ובעוד כמה דוכתא) ומזדווגים שם לעילא ביחודא שלים כן הוא גם במנחת שבת, אלא שאין הזווג נעשה על ידינו, כי על ידינו אין ז"א עולה אלא לדיקנא דא"א לבד, ומשם ואילך עולה מעצמו על ידי המאציל עד עלותו למוחא סתימאה וגולגלתא דא"א, ומשם עולה עוד גם לעתיק ומזדווג שם (עיין בזה באריכות בים החכמה שנת תש"ע במאמר סדר העליות דשבת ודשבועות).

ועל פי זה יש ליישב מה שמצינו במשנת חסידים (מסכת האצילות דערבית פרק ו' משנה ב') דבאמירת אתה חוננתנו במוצאי שבת יכוין דאז הוא סוד הבעילת מצוה דז"א ונוק'. וזה לשונו, ומפני שהוא מוצאי שבת אומרים בה אתה חוננתנו שהוא סוד הבעילת מצוה שבועל ז"א ופורש, כי ביום השבת היה יום חופתו, עכ"ל. [וכבר עמדו בזה חכמי המערב בשאלות ששלחו אל מרן הרש"ש (נהר שלום דף ל"א ע"ב סימן נ"ח) שלכאורה קשה דלפי זה נמצא דכל השבת הוא הכנה למוצאי שבת. ועיין מה שכתב הרב אמת ליעקב (קונטרס שפת אמת סימן נ"ה והובא בהגהות וביאורים לנהר שלום הנ"ל אות ט') להצדיק את הצדיק ואכמ"ל].

אמנם נראה לומר דאכן במנחת שבת על ידי המוחין דיחידה שנמשכו לזו"ן, עלו שניהם (שלא על ידינו) לאריך אנפין וגם לעתיק, ונזדווגו שם שלא על ידינו וכנ"ל, וזווג זה להיותו בבחינת המוחין דיחידה, וכן לסיבת היות הזו"ן מלבישים שניהם במקום א"א או במקום עתיק שהם כתר דכללות, הרי זה נקרא "דויד מלא" המורה על התכללות תרין משיחין יוסף ודוד גם יחד. וזה הזווג הולך ונמשך במוצאי שבת אחר

שתחשך ולכן אומרים אז 'אתה חוננתנו', וכנגדו תיקנו במוצאי שבת לערוך סעודתא דדויד מלכא משיחא, וגדולי ויחידי הצדיקים אשר בשמים מעליותם שכל מעשיהם הוא לייחד קוב"ה ושכינתיה, הרי בעת אמירת אתה חוננתנו זוכים ונעשים מרכבה לזה היחוד הנורא.

ולכן היה ברצונו של הרה"ק הרבי ר' ברוכ'ל להביא את הגאולה שלימה בדרך הממותקת של רחמי עתיק והתכללות משיח בן יוסף עם משיח בן דויד, ועיקר הזמן המוכשר לזה הוא בשעת הבדלה דמוצאי שבת קודש בסוד היחוד ד'אתה חוננתנו', וכנ"ל.

יין המשכר הוא בבינה ויין המשמח הוא בחכמה ויין המשומר הוא בסוד אריך ועתיק

כה] ובזה מובן גם למה ביקש שיביא לו 'יין המשומר משמת ימי בראשית', על פי מה שביאר מרן הרש"ש בסוד מזיגת היין בכוונת הנותן לשכוי בינה, וכמבואר בנהר שלום (דף כ"ב ע"ב) על פי מה שידוע דהסדר של כ"ד שעות הוא באופן שכללות היום והלילה מתחלקים לארבעה חלקים שהם מ"ה וב"ן דמ"ה וב"ן, ובתחילת הלילה הוא ב"ן דב"ן, ואחר חצות הוא ב"ן דמ"ה, ובשחרית הוא מ"ה דמ"ה, ובמנחה הוא מ"ה דב"ן. ויחוד בנקודת חצות הוא על ידי שמאל דאבא שהוא ב"ן דמ"ה ניתן בימין דאימא וממתיק עי"ז את הב"ן דב"ן שהוא שמאל דאימא (ונקרא פנים בערכו). ומבאר הרש"ש דהב"ן דב"ן נקרא יין המשכר, ועל ידי היחוד דחצות מוזגים היין במים שהם הב"ן דמ"ה שבא מאבא שאבא נקרא בחי' מים, ועל ידי זה נעשה יין המשמח.

כלומר שהמוחין דב"ן דב"ן שהם קודם חצות הם בחינת יין המשכר, כי שכרות היא ענין שכחת אלקות (עיין בליקוטי מוהר"ן מהדורא בתרא סימן כ"ו) ויותר קשה להתבונן להשיג אלקות בתחילת הלילה שהוא קודם חצות, אבל אחר חצות שהוא המוחין דב"ן דמ"ה, אזי נעשים המוחין יותר ברורים, ואפשר להתבונן יותר בבהירות באלקות, ובנקודת חצות יש יחוד של ב"ן דמ"ה וב"ן דב"ן, ועי"ז נמתק הב"ן דב"ן ואפשר להשיג את האור של הבינה שנק' שכוי ונעשה יין המשמח וזה נקרא מיזוג היין במים, כי ב"ן דמ"ה נקרא מיא מאתר רחיקא, כיון שבא מאבא דהיינו משמאל דאבא, ונעשה ימין דאימא, וזה המים שממתיקים את היין המשכר שזה ב"ן דב"ן שמאל דשמאל, עכתו"ד בקיצור ואכמ"ל עיי"ש.

אבל יש מדריגה יותר גבוהה מזו שהיא סוד של יין המשומר שזה הוא היין שאנו שותים בד' כוסות שבליל פסח, וכמו שכתב הרש"ש בנהר שלום (דף ל"ד סוף ע"ד – על פי גירסת המהרנ"ש) עיי"ש[לט]. וכעין זה כתב הרמ"ע מפאנו (מאמר אם כל חי חלק ג' סימן י"ט) שסעודת ליל פסח היא כנגד סעודת לויתן, ושתיית היין בליל פסח הוא יין המשומר, עיי"ש.

הרי לנו שיין המשכר הוא מצד שמאל דבינה, ויין המשמח הוא בימין באבא, ולפי זה נוכל לומר שיין המשומר משמת ימי בראשית הוא התכללות אריך בעתיק, שהרי כך מבואר בכתבים החדשים של הגה"צ מוה"ר בנימין סינקובסקי זצ"ל (מגדולי תלמידי מרן בעל הסולם זי"ע) שבליל פסח מאיר האור דלעתיד לבוא באופן הממותק של רחמי עתיק[מ]. [והוא כתב זאת בלשון של תורת

לט. וזה לשונו, כי עיקר ליל פסח היתה ארבעה כוסות שע"י נמשכו מוחין דאימא כי כוס גימטריא אלהים שהוא באימא, ויין גימטריא אכדט"ם שהוא באימא, "**וכל עצמו של היין המשומר**" הוא באימא, אבל מוחין דאבא לא נרמזו רק דרך רמז קטן, כי מצה גימטריא ע"ב ס"ג אבל אין הוכחה שהם המוחין דאבא, ולפיכך הוצרכו שני לילות, עכ"ל.

מ. וזה לשונו בדברי בנימין כת"י (ויחי): והקושיא הזאת שואל ר' יהודה בהגדה של פסח 'מצה זו שאנו אוכלים על שום

בעל הסולם וקצת קשה להבין עומק דבריו שאז מאיר האור של ג"ר דחכמה הנעלמת שהוא נקרא 'מנעולא' שהוא סגור במנעול ובדרך כלל אי אפשר להשתמש באור זה אלא 'לשמה', שהוא בסוד לקבל על מנת לקבל בקדושה, שלא יזכו למדריגה זו אלא לעתיד לבוא, שהוא ענין שאז נוכל להשתמש באור דמדריגת צמצום א', שהרדל"א שהוא נקרא ג"ר דחכמה דימין. (והבעל הסולם היה רגיל לכנותו בלשון קודשו "די ריינע ריינע חכמה").

ומבואר בפירוש בעל הסולם בזוהר חדש לפרשת בשלח (עיי"ש אות י"ד ואות כ'), שמבאר שמדרגה זו כלול בה הכל, וממילא כלולה בה גם מדרגת ג"ר דחכמה 'דשמאל', ושם למטה הוא אחיזת הנחש, עיי"ש. ועל פי הנ"ל מובן הענין שעל ידי שנוכל להשתמש באור של צמצום א', על ידי זה נוכל להכניע קליפת הנחש בגלות אדום ולהמשיך ביאת משיח צדקנו מתוך רחמים.

ועל פי זה מובן שפיר למה רצה הרה"ק הרבי ר' ברוכ'ל להבדיל דייקא על יין המשומר, שהרי אך ורק באופן זה היה מסכים להביא משיח צדקנו שיבוא מתוך רחמים וחסדים מגולים, וכנ"ל.

מ"ה'. המ"ה פירושו תמיד דרך יגיעה וקצוץ המוחין שהוא ה-ו' שבשם, מְצָוָה וכאן 'מצה שאנו אוכלין' – בלי ו' עדיין הוא, ואיך אפשר לאכול אותה, איך אפשר ומותר לנו לקבל המוחין מבחינה זו של מַצָּה. ומתרץ 'על שום שלא הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ, עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש ב"ה וגאלם' שהשפיע להם נשמות דרך נס של יציאת מצרים. נשמות מבחי' "וחמושים עלו ישראל" מבחי' גמה"ת - מבחי' שער הנ' – מבחי' השפעה בתכלית, בסוד "וישא העם את בְּצֵקוֹ טרם יֶחְמָץ". כי בנשמות של שער הנ' – של גמה"ת שהם בהשפעה בתכלית, אין הס"א יוכל לשלוט אף משהו. אדרבא כל זיע וניד שלו [בענין קַבָּלָה – עוד מגביר כוח השפעתם. "משארותם צרורות בשמלותם" ועם כל זה "צרורות בשמלותם", צרורות – מסך דחירק וקו-אמצעי, דרך קדושה, ממטה-למעלה. אלא שבמצב זה של יציאת-מצרים, בנשמות של בינה, אין צורך בקיצוץ. אדרבא, כל ההמשכה במלוא קומתה והדרה, עברה להשפעה בתכלית, ע"י הנס של יציאת-מצרים. ע"י הנס שנגלה עליהם ממ"ה הקב"ה. ברם על שכמם במקום הבינה, במקום שהבי"ן נעשה לס"ג, ומכיון שלא היו להם לבני-ישראל בית-קבול – כלים גדולים כאלה, שהרי המסך דחירק, במצב זה של הנשמות שלהם לא מָעֲט כמשהו ההמשכה המוחין דשמאל, שהמשיכו הגויים. ואין אור בלי כלי, שהרי האמצעי צריך להיות בגדלו של כל השמאל, להכיל השפע. וכלים כאלה אין לבני-ישראל לפני גמה"ת, שעל זה "ובני-ישראל עשו כדבר משה. וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב" ושמאלית - "ושְׂמָלוֹת", היינו אפילו הקו-אמצעי שנקרא שמלות, גם כן היה להם בהשאלה. מבחי' גמה"ת, שגם אז לא יהיה צורך בקיצוץ, וכל ההמשכה תעבור בשלמותה להשפעה דרך קו-האמצעי – שיתקיימו לעד ולעולמי עולמים, אפילו אחר גמה"ת, מפני שהקב"ה יש לו נחת-רוח מעבודה זו של ישראל. וזהו סוד "ולא יכלו להתמהמה, ויאפו את הבצק עוגות מצות כי גורשו משם, כי לא חמץ, עגת מצות". עגת – עגולים, מבלי אפשרות של אחיזה כלל, שהם בחי' ראש – מלמטה למעלה בתכלית. "כי גורשו משם" כי הבחי' מצרים – הקבלה, היתה להם כ"כ זרא, עד שלא יכלו לסבול אוירת מצרים [במה. וזה אמרו ודא שירותא, דשריאו ישראל למיעל בחולקא קדישא דקב"ה בדרך הנס דיציאת-מצרים ולבערא מנייהו חמץ ולבער מהם התשוקה לקבלה לעצמו דאיהו טעוון אחרנין, די ממנן על עמין עעכו"ם היינו השרים הממונים על הגויים מבחי' אלוהים-אחרים, שתפקידם הוא דוקא להגביר תשוקתם לקבלה בתכלית, עד קצה היכולת שלהם, הן בגשמי והן ברוחני, מבחי' הידע והכפירה שלהם, שכתוצאה מן הידע שלהם. וזה אמרו "ואלוהי נכר" אם כבר אמר להם "אלוהים אחרים" למה מכפיל "ואלוהי נכר", אלא מרמז לכפירה שלהם שבאה להם מבחי' ה- Racio ואין להם שום מגע ויחס למהימנותא כלל. אדרבא כל תפקידם של אלוהי-נכר הוא להרחיקם בתכלית מן האמונה. / [ד"ה ואלו הדינים] שמתלוים לשמאל הזה דיצחק, הם שעוברים בצורת 'הצאן', בצורת כל היציאות – 'כבני מרון', ותובעים מְמֶשָׁם ותיקונם. וזהו שמסיים דהא ברישא דשתא שארי יצחק השפע שרוצה שיוכלו לזכות בו מבח' 'להנות לנבראיו'. ואילו אכלו בפסח מצות כדאיבעי לא היו זקוקין לר"ה, עכ"ל.

שלש עשרה בתים הם כנגד תיקון י"ג מתיקוני הדיקנא

כו] ובזה מובן נמי למה אמר אל החסיד שתמצא את היין המשומר דייקא אחר שילך ב'שלש עשרה בתים', שהוא רומז לתיקון הי"ג דתיקוני דיקנא, שהוא ענין הזווג דתרין מזלין 'נוצר ונקה' שהם ע"ב וקס"א שממשיכים מוחין לחכמה ובינה. וכבר הובא לעיל דפנימיות אימא הוא אריך אנפין ופנימיות אבא הוא עתיק, שגם רומז על הסוד הנ"ל, וכעין מה דאיתא בעמק המלך (שער י"ד פרק ס"ג) עיי"ש[מא].

פעולת המשכת ביאת משיח צדקנו צריכה להיות בהעלם ובאיתכסיא

כז] והטעם למה הזהיר הרה"ק הרבי ר' ברוך"ל שהחסיד לא יגלה שמו, אלא יאמר, 'הרבי' צוה ליתן מלא קנקן זה מיין המשומר.

שהרי ענין ביאת משיח צדקנו צריך להיות באיתכסיא ונסתר בדרך נעלם מאוד, על דרך 'ללבי גליתי לאיברי לא גליתי' (סנהדרין צט ע"א), שהרי אסור לגלות סוד היחוד הגדול כדי שלא יהיה בזה שום אחיזה.

והוא כעין מה שמבואר בספר בן גרני (ריש פרשת תזריע) שנתחבר על ידי הרה"ק המקובל ר' יוסף ישראל דייטש זי"ע בן הרה"ק ר' אהרן דוד דייטש זי"ע שהיה תלמיד מובהק של מרן החתם סופר[מב], ששמע מאביו בשם החתם סופר שעיקר הפגם של ר' יוסף דולרייניש [די–לה–ריינה] שרצה להביא הגאולה ובסוף נכשל ונפל מטה ומטה עד שהמיר את דתו היה מחמת שנכשל בחטא הגיאות. וזה לשונו, ידוע ממעשה דר' יוסף דולרייני שכבר כבש את הם"מ תחת ידו והיה רעש גדול בשמי

מא. וזה לשונו, ועשה אזניך כאפרכסת לשמוע דברי אלהים חיים, רזין שכסה אותן עתיק יומייא. **הבטישה שאמרנו למעלה, שנעשה מן מזל עליון ומזל תחתון דהיינו 'נוצר ונקה', כדי להשפיע עמהם תרין מוחין גם כן**... והנה נקודת חכמה של מוחא סתימאה... עם חמשה חסדים של נוצר ירדו לאבא, ונקודת בינה עם החמשה גבורות ירדו לאמא, ומרוב אהבה שהוא ביניהם נשפע על ידם השפע הזה מזווג שלהם, והנה נקודת חכמה זו שהיא בהחמש החסדים הנזכרים... ואחר כך החמשה חסדים והחמשה גבורות שהם התרין עטרין נכללים ביסוד אמא יחד... **אמנם עיקר הדברים הוא לפי שמקור השפע הזה של ה' חסדים וה' גבורות כולם יצאו ממלכות של כתר עליון ששם רישא דלא אתידע כנודע** והוא והמקור ההוא ממלכות, הנה כשעבר השפע הזה דרך מלכות של יסוד דאבא כנזכר מצא מין את מינו ונדבק עמו ולזה נקרא עטרה... ולכן חיבר הרב ע"ה בזמירות שלו 'בשבעין עטורין דעל גבי חמשין' היינו ז' תיקונים דגולגלתא דעתיקא שהם שבעין, ונקראים עטורין מפני שכולם הם מאירים בכל האצילות בסוד עטרין, ואלו הז' כלולים מעשר הם שבעין, מאירים באבא ונכנסין בחמשה של תבונה דהיינו ת"ת נצח הוד יסוד מלכות שהם ה', והם נקראים חמשים שערי בינה כלולים מעשר, וכשיורדים אלו השבעים אורות... בפרצוף תבונה נעשים חמשה חסדים, כללם עשר, הם חמישים שערי בינה, עכ"ל. עיין שם באריכות.

הרי לנו כי החסדים הללו הנמשכים לאבא ואימא דרך זווג תרין מזלין קדישין נוצר ונקה שורשם נמשך מבחינת המלכות הגנוזה ברדל"א (עיין עץ חיים שער י"ג סוף פרק ב' דף ס' ע"ד) ומשם נמשכים לז"ת דעתיק ומשם אל המזל השמיני דאיהו נוצר שהוא שורש אבא ועל ידי זווגו עם אימא נמשכים על ידו אל המזל הי"ג דאיהו ונקה, שהוא שורש אימא ועל ידם מזדווגים אבא ואימא.

מב. וכידוע גודל החביבות של רבו החתם סופר זי"ע אליו, שיצא מגדרו לשבחו ולהללו, ואמר שכשהוא עומד להתפלל הרי הוא סומך על זכותו של תלמידו ר' אהרן דוד דייטש. ואף גם זאת הוסיף והעיד על תלמידו חביבו זה שמוכן ומזומן הוא לחיי העולם הבא, והיה כל הרואה אותו עונה אחריו מקודש מקודש (עיין הקדמת בניו לשו"ת גורן דוד, הובא באמרי שפר על ברכות, תולדות המחבר).

שמים שבא זמן הגאולה, אך אח"כ נתן להם"מ בשמים להריח ונתחזק כחו, ונתבטל כל הדבר בענין רע, עד שיצא זה ר' יוסף דולרייני לתרבות רעה. ושמעתי מאאמ"ו הגאון זי"ע שאמר בשם החתם סופר רבו ז"ל שהבשמים שהריח את הם"מ היינו שעלה במחשבת ר' יוסף דילורייניש האיך יודיע לבני העולם שהוא הביא את הגאולה ועל ידי מחשבה זו נתבטל הכל, עכ"ל.

כלומר, כל הענין בפעולת ביאת משיח צדקנו צריך להיות בהעלם גדול בלי שום אחיזה וישות, ואפילו פניה דקה מן הדקה יכולה לקלקל כל הענין, ולכן הזהיר הרה"ק הרבי ר' ברוך'ל שלא יגלה שמו, שהרי ענין שמו של האדם מראה אל מציאות ישות שלו, ולכן רצה להעלים שמו כדי שכל הענין יהיה בהעלם גדול.

'הרבי' צוה שתמלא קנקן זה מיין המשומר כה] וכן מה שצוה לומר להם בלשון, 'הרבי' צוה ליתן מלא קנקן זה מיין המשומר, הכוונה בזה היא שרצה להמשיך אור הכתר העליון שנרמז ב'רבי' וכדאיתא בתולדות יעקב יוסף (פרשת חקת, דף קנ"ו ע"ד) שמביא בשם רבו הבעש"ט זי"ע שיש בחי' שאות יו"ד הוא בחי' כתר שהוא נביעו דחכמתא. וזה החילוק בין מי שנקרא בשם 'רב', למי שנקרא בשם 'רבי', ש'רב' הוא מי שהוא בבחי' חכמה ובינה, ו'רבי' הוא מי שמשיג גם בחי' כתר. וזה לשונו, והנה שמעתי ממורי זלה"ה ביאור מה שאמרו חכמינו ז"ל (בתיקונים שבזוהר חדש דף ק"ד ע"ב) כל 'רב' בבבל, וכל 'רבי' בארץ ישראל, כי בחינת חכמה ובינה נתפשט בכל העולם, והוא 'רב', ר' ראשית חכמה, ב' בינה, וכל עניני ומעשה עולם הזה הכל הוא זיווגים ויחודים רק שלא יש שם נביעו הוא אות יוד, ועם נביעו מאין סוף שהוא אות י' נקרא רבי, והוא בארץ ישראל ודפח"ח, עכ"ל.

תוספתא מסכת ברכות

פרק ו

(כה) ולא יעשה קפנדריא ורקיקה מק"ו שאין [כו] דרך בזיון אמרה תורה כך על אחת כמה וכמה [וקל וחומר שיש בו דרך בזיון ר' יהודה בר' יוסי] אומר אינו צריך הרי הוא אומר כי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק בא וראה על אחת כמה וכמה קלין וחמורין בדבר אם לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לא כ"ש לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה:

בדברי היתר של ביאוה"ל שבקפנדריא בביהכנ"ס, ניתן לקרות או לשהות

הרי שאין לעשות קפנדריא בהר הבית, ומובא בגמרא (ברכות דף סב) שאין לעשות קפנדריא גם בבית הכנסת, וכך גם נפסק בשו"ע (סימן קנא סעיף ה).

וביאור הלכה (שם ד"ה לעשות): הוסיף שאם שאם קורא בו או ששוהה בו מעט, שרי לעשות קפנדריא.

צ"ע על היתר הביאור הלכה

וכבר הערנו (שארית יעקב – מסכת מגילה דף כה ע"ב) שלכאורה צ"ע מנלן לביאור הלכה לחדש שמותר לעשות קפנדריא אם קורא בו או שוהה מעט, הלא כל ההיתר שמובא בש"ס (מגילה דף כה ע"ב) שלקרות או לשהות הוא רק כשאדם רוצה להכנס לצרכו בבית הכנסת כגון לקרוא בו חבירו מותר לעשות באופן שיקרא או ישהה בו מעט, אך לגבי קפנדריא לא מצינו היתר זו, וז"ל הגמרא: "אי אצטריך ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא מאי אמר ליה אי צורבא מרבנן הוא לימא הלכתא ואי תנא הוא לימא מתניתא ואי קרא הוא לימא פסוקא ואי לא לימא ליה לינוקא אימא לי פסוקיך אי נמי נישהי פורתא וניקום"

הרי שכל ההיתר שלקרוא או לשהות מובא רק בלקרות אדם מהביהכנ"ס, אבל לא לגבי הקפנדריא, ובפשטות קפנדריא הוא יותר בזיון מלקרות לאדם לצורכו, כי בקפנדריא משתמש בעצם הבית הכנסת לצורכו לקצר דרכו, משא"כ בלקרות לאדם מביהכנ"ס אין משתשמש בעצם בית הכנסת לצורכו.

וכן בלקרות אדם לצורכו אין לו אפשרות אחרת כי אם להכנס לבית הכנסת, אבל לעשות קפנדריא יש לו אפשרות להאריך דרכו, לכן נראה שקפנדריא הוא גרוע יותר מלקרות לאדם.

וצ"ע מנליה לביאור הלכה לחדש שבקפנדריא יש גם ההיתר של לקרות או לשהות בה מעט. ואכן מצינו לאור שמח על הרמב"ם (פי"א מהלכות תפילה ה"י), וטהרת המים בשיורי טהרה (מערכה ב אות כ"ח) ועוד, שחלקו על היתר שניתן לקרות או לשהות באופן שעושה קפנדריא.

לפי דברי הבא"ח מובן ההיתר מכיון שנחשב כדבר מצוה

אמנם הבן איש חי הביא היתר זו וכתב שמכיון שקורא בו או שוהה הוי דבר מצווה, וז"ל: ואף על גב דאסור ליכנס בפתח זה ולצאת בפתח אחר כדי לקצר דרכו, מ"מ אם הולך לצורך מצוה

שרי, וכן אם נכנם בפתח זה ולמד בבית הכנסת מזמור תהילים, שרי לצאת בפתח הב' דהוי נכנם לצורך מצוה, ומיהו טוב לשהות מעט שם שאז יהיו בידו שתי מצות לימוד ושהיה"

נמצא שלפי דברי הבא"ח שנחשב כדבר מצווה, מיושב גם מהיכן חידש הביאור הלכה שמותר לעשות קפנדריא באופן שקורא בו מעט או שוהה, מכיון שנחשב כדבר מצווה.

בראשונה שהיתה תורה משתכחת מישראל היו זקנים מבלעין אותה שנא' (רות ב) והנה בועז בא ואומר (שופטים ו) ה' עמך גבור החיל (ברייתא כט).

ביאור שבראשונה היתה תורה משתכחת מישראל

ביאור דברי התוספתא (עפ"י חזון יחזקאל) שבראשונה לא היו רגילים בשם המפורש ולברך את חבירו בשם ונשכח מפיהם, אבל הזקנים היו מבלעין – כלומר שבשעה שהיו מברכים את חבריהם היו מבליעין את השם, כמו שכתוב הוי' עמך גבור החיל.

נמצא שבימיהם כביכול נשכח שם השם, וכדי שיהיה שם שגור על פיהם, התקינו הזקנים שיהיו מברכים את חבריהם בשם השם, וכך לא יהיה נשכח שם השם.

דברי הרמח"ל שבתחילה הדביקות לבד, ואח"כ הדביקות באמצעות התורה הקדושה

ולכאורה איך אפשר לומר שבימי השופטים שכחו את שם הוי', אלא הביאור הפנימי בזה ע"פ דברי הרמח"ל (אדיר במרום בתחילתו), שבתחילת הבריאה לא נצטוו אדם נוח וכו', על התורה הקדושה, כי אז היה יכולים לתקן בלי התורה הקדושה, אמנם אחר הקלקולים כל התיקון הוא דווקא באמצעות התורה הקדושה וז"ל:

"מחשבת המאציל ית"ש היתה שיוכל לתקן העולם בראשונה רק בסוד קבלת הקדושה ובסוד זה ברא את האדם וכשחטא הנה נפגם בזוהמא, ועכ"ז הקב"ה היה רוצה לתקנו סוף סוף על ידי כמה גלגולים כי אותם הנשמות שהיו כלולות בו היו מתגלגלים בעשרה דורות ולא ציוה התורה אלא היה רוצה שבכח הגלגול... יהיה תיקון הנשמות בכח המיתה שסובלים ועל ידי הגלגול עצמו שהוא התהפכות משרש לשרש מתחת מקור אחד אל תחת מקור אחר בסוד ד' חיות המרכבה כמבואר בתיקון ס"ח בארוכה והיה חפץ לתקנם מאותה הזוהמא שנדבקה בהם **וחכל בכח רוב אור הקדושה ולכן לא נצטוו בתורה כי עדיין היה התיקון ראוי להם רק בסוד אור הקדושה אם לא היו מונעים ולכן היה להם ימים ארוכים ובאמת הכל נמשך בסוד אריך אנפין, והיה להם לחשוג מדריגות רבות של הקדושה ברוב ימיהם בחכמה רבה עד שבכל זה יחיו מתוקנים** וסוף הכל היה בימי נח שהיה ממש כמו סוד משיח שבו היו נחים מן הגלגול ובו היה יכול לתקן העולם ברוב הקדושה וכו"....

ועיין שם בהמשך, היה עבודה רק ע"י תורה ומצוות, הרי שבתחילה היה הדביקות בה' לבד בלי התורה הקדושה שלא נצטוו, ואח"כ הדביקות הוא באמצעות התורה והמצוות.

בתחילה היה הדרך רק דביקות, ואח"כ הדרך הוא שהדביקות הוא באמצעות השמות הקודשים, ואח"כ הדרך הוא רק באמצעות התורה

ולאור זה יתבאר שבעבר היו עיקר הדביקות בה', למעלה מאותיות, וראו הזקנים בימיהם שהולכים לשכוח את שם הוי', התיקנו

שיזכירו את שם הוי' גם בשעה ששואלים בשלום חבירו, והוא כעין הדרך של רבי אברהם אבולעפיה לומר בפה מלא את שמות הקדושים, ולחזור על השמות שוב ושוב עד ששורה ההשראה העליונה [וכמובן שצריך רשות מיוחדת מהשמים לומר את השמות, שלא יהיה בכלל ההוגה את השם באותיותיו ואכמ"ל].

ובדורות שלאחריהם התיקנו שהדביקות יהיה דווקא באמצעות התורה הקדושה ממש וכפי כתב הרמח"ל, וכן כתב הרה"ק מקאמרנא בדברים חריפים שאי אפשר דביקות בלי התורה הקדושה וזל"ק: "ולפי ששמעתי שיש בעולם ראש ישראל שלא היה פותח שום ספר ללמוד זה ערך חמשה ועשרים שנה, ואפילו שנים מקרא ואחד תרגום לא היה קורא כל השנים הללו, והוא כי הוא אמר שאינו צריך עוד ללמוד כי הוא כבר מזוכך מכל הפסולת, אוי ואוי לדור הזה שיש בהם ראשי הדור כאלה ואפילו שאין דרכי לדבר סרה ח"ו אפילו על פחות שבפחותי ישראל, אלא מרוב שיחי וכעסי ששמעתי שיש בעולם הזה ראשי הדור כאלה, לזה כתבתי קצת דמקצת מכל מה ששמעתי מהם".

וממשיך שם עם על עצמו וז"ל: שאני הולך בדרך אבותי הקדושים וכפי ששמעתי מפיו הקדוש של אאמו"ר זלה"ה ארבעה שבועות קודם פטירתו נבג"ע, וזה לשונו הקדוש אני יכול להלוך במוחין לבד ביהודים קדושים ושמות וצרופי שמות הקדושים לערך מאה שנה ואפשר עוד יותר ולא הוצרכתי עוד לשום ספר ללמוד אעפ"כ אין בי חיות רוחני דקדושה, אלא דייקא כשאני לומד מתוך הספר גמרא מדרש זוהר רמב"ם וכיוצא בהם ואח"כ אני הולך בתוך ביתי הנה והנה, ואייחד יחודים קדושים לערך שעה ולא יותר, והוא קבל זאת מרבו דודו רבינו מזידיטשוב, והוא מרבינו ר' ברוך נבד לבעש"ט זלה"ה, ומרבו רבי משה ליב מסאסוב והם קבלו כולם מרבינו אלקי רבי אלימלך זלה"ה, והוא קבל מרבו רבינו אלקי רבי ר' בער זלה"ה, ומרבו רבי רבינו מיכל זלה"ה עד הבעל שם טוב זלה"ה, **שעיקר המוחין דקדושה אינם באים לאדם בר ישראל אלא דייקא ע"י למודו בתורה הקדושה דייקא מתוך הספר** ומי שאינו חפץ בזה הדרך הנ"ל אין בו ממש והבן עכל"ק.

וכיום עקר השגת הדביקות הוא באמצעות תפילה והתבודדות

ויש להוסיף שאח"כ גילה רבינו הקדוש את הסוד התפילה, שאדם יתפלל כל היום כולו, ויהיה כל בתפילה לה' יתברך וז"ל:

"היה מרבה לדבר אז מענין מעלת ההתבודדות, והיה מפליג מאד בשבח מעלת גדלת הנהגה זו. ואמר שאי אפשר לצוות לאנשים שינהגו הנהגה זו כי–אם שעה אחת ביום, כי אי אפשר להכביד עליהם יותר. אבל באמת היו צריכים שיהיה להם כל היום התבודדות" (חיי מוהר"ן תלח)

הלל הזקן אומר [בעת] מכניסין פזר [בעת] מפזרין כנס [בשעה] שאתה רואה תורה חביבה [על ישראל] והכל שמחין בה הוי את מפזר שנא' (משלי יא) יש מפזר ונוסף עוד ובשעה שאתה רואה תורה שבוחה מישראל ואין הכל משגיחין [עליה הרי] את מכנס שנא' (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך (ברייתא ל)

ההיתר ללמד קבלה ברבים שאין בו משום יוהרא

לפי דברי התוספתא מבואר ההיתר ללמד קבלה ברבים ואין בו משום יוהרא, וכמבואר בברייתא (לפי ביאור רש"י ברכות דף סג ע"א)

שבעת שמכניסין – פירוש בשעה שאין גדולי הדור מלמדים תורה אז יפזר – כלומר יפזר הוא בלימוד התורה, ואין בו משום יוהרא, ובעת שמפזרין – פירוש בשעה שהגדולים מפזרים ומרביצים תורה, אז יכנם – כלומר כנם אותה ולא תיטול שררה.

ובסיפא מבואר בשעה שאתה רואה תורה חביבה על ישראל והכל שמחים, הוי את מפזר – כלומר תרביץ תורה, ובשעה שאתה רואה שכוחה מישראל ואין הכל משגיחים, הרי את מכנם – כלומר כנם מלפזר כדי שלא תטיל תורה בבזיון, משום עת לעשות לה' הפרו תורתך.

פתירת הרישא לסיפא

הרי שכנם ביאורו לא ללמד תורה, ופזר ביאורו להרביץ תורה, ולפי"ז לא מובן קצת הסיפא של הברייתא, שאם רואים שחביבה על ישראל צריך לפזר ולהרביץ תורה, ולכאורה הרי ברישא מבואר להיפך, שבעת פזר – כנם כלומר שבשעה שהגדולים מפזרים ומרביצים תורה אז 'לא' יפזר תורה כדי לא ליטול שררה, ההיפך ממה שמבואר בסיפא שאם רואים שהיא חביבה אז תרביץ תורה.

וכן בהמשך הסיפא היא להיפך הרישא, שברישא מבואר שבשעה שאין גדולי הדור מלמדים תורה אז צריכים לפזר כלומר ללמד תורה, ובסיפא מובא שאם רואים שהיא שכוחה מישראל – אז אל תפזר כדי שלא תטיל תורה בביזיון.

וצריך לומר שאינו כ"כ סתירה, שברישא איירי שבשעה שגדולי ישראל מרביצים תורה, ובסיפא איירי מצד 'חביבות' התורה שיש בישראל, ואז ניתן ללמד תורה אפי' שגדולי ישראל מרביצים תורה, כי מכיון שיש 'חביבות' בישראל מותר.

ב' היתרים ללמד קבלה ברבים מצד הרישא ומצד הסיפא

ולפי זה יש לומר היתר ללמד תורת קבלה לרבים, ממה שמבואר ברישא וכן ממה שמבואר מסיפא, כי מבואר ברישא שבשעה שאין גדולי הדור מלמדים אז יפזר ואין בו משום יוהרא, לכן בעבר שלא היה כלל שיעורים בקבלה ברבים, וכן כל הספרים של קבלה לא היה מי שיקנה אותו, לכן יש את היתר ללמד קבלה ברבים כי בזמן שאין גדולי הדור מוסרים שיעורים לרבים את תורת הקבלה, יש לפזר ולהרביץ תורת הקבלה ואין בו משום יוהרא.

וכיום נפתחו ארובות השמים והתרבו ספסלי בית המדרש בלימוד הקבלה, לכאורה אין כבר את היתר ללמד תורה בשעה שאין גדולי ישראל מלמדים תורה שאז אמרו חכמים "פזר" לפזר ולהרביץ בלימוד התורה, ואדרבה הוא זמן שגדולי ישראל מלמדים תורה ואז הוא "כנם" מללמד תורה כדי לא ליטול שררה, לכן צריך לומר שהיתר הוא מהסיפא ש"בשעה שאתה רואה תורה חביבה על ישראל והכל שמחים בה" שאז הוא "פזר" בלימוד התורה ואין בו משום יוהרא כנ"ל. וכן רואים כיום שתורת הקבלה "חביבה" על ישראל וכולם אצים ורצים ללמוד קבלה ותורת הסוד מה שלא היה בעבר.

ויש לציין שביאור התוספתא שביארנו הוא לפי חזון יחזקאל, שביאר לפי מה שמבואר ברש"י, אמנם החסדי דוד ביאור בדרך אחרת, שהסיפא של הברייתא הוא המשך וביאור לרישא, ואינו סתירה בין הרישא לסיפא עיי"ש.

ר"מ אומר אין לך אדם מישראל שאינו עושה מצות בכל יום קורא שמע מברך לפניה ולאחריה אוכל את פתו מברך לפניה ולאחריה מתפלל שלש פעמים של שמונה עשרה ועושה שאר מצות מברך עליהן [וכן היה] ר' מאיר

אומר אין לך אדם מישראל שאין שבע מצות מקיפות אותו תפילין בראשו ותפילין בזרועו מזוזה [לפתחו] ארבע ציציות מקיפות אותו ועליהן אמר דוד (שם) שבע ביום הללתיך נכנס למרחץ מילה בבשרו שנאמר (שם ח) למנצח על השמינית מזמור לדוד ואומר (שם לד) חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם (ברייתא לא)

פנימיות ז' המצוות והשמינית שמקיף כל אחד מישראל

א] יש לבאר פנימיות דברי רבי מאיר שכל אחד מישראל יש לו שבע מצוות מקיפות [א. תפילין בראשו ב. ובזרועו, ג. מזוזה, ד –ז. הם ארבע ציציות], והשמינית הוא המילה.

שהשבע מצוות מרמזים על הז' הספירות התחתונות, חסד גבורה תפארת נצח הוד יסוד מלכות, והשמינית הוא סוד הבינה, מלמטה למעלה, וזה נתגלה לדוד המלך ב"מרחץ" כפי שמובא בגמרא (מנחות דף מג) בהרחבה יותר ממה שמובא בברייתא דידן וז"ל: "בשעה שנכנס דוד לבית המרחץ וראה עצמו עומד ערום אמר אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה וכיון שנזכר במילה שבבשרו נתיישבה דעתו לאחר שיצא אמר עליה שירה שנאמר למנצח על השמינית מזמור לדוד על מילה שניתנה בשמיני:

וזהו "כל אדם" שהוא סוד הז"ת, אמנם שכשנכנסים למרחץ מתגלה השמינית שהוא הבינה, כי המרחץ הוא סוד התשובה, שעל ידה מתרחצים מכל העוונות, ותשובה הוא בבינה כידוע. והוא סוד המילה מ"ל י"ה, כנגד בינה.

וזה רמוז בדברי התנא "רבי מאיר" שהוא 'אור' כנגד היסוד (ראה קהילות יעקב ערך רבי מאיר). והיסוד עולה עד אבא ואימא כפי שמובא בליקו"מ תורה ל"ו "סילוקא דיסוד עד אבא ואימא" [והוא לשון שלא מוזכר להדיא בזוהר, וכבר הרחבנו על זה במקו"א], לכן היה רבי מאיר חכם וסופר שהוא כנגד חכמה ובינה.

לפי גירסת הגר"א שכ"א מוקף במאה ברכות – השמינית הכוונה למאה ואחד פעמים שהוא הלימוד עם יחידו של עולם

ב] הגר"א גורס על ברייתא דידן, שאין לך אדם מישראל שאינו "מברך מאה ברכות בכל יום" ולפי"ז השמינית שהוא המילה, הוא כנגד מאה ואחד, נמצא שכל אחד מישראל יש מאה ואחד מצוות, והם כדברי מרן הבעש"ט זיע"א (פרשת משפטים אות טו) שהשונה מאה ואחד פעמים נקרא עובד אלקים, שהכוונה הוא שלומד בדביקות עם יחידו של עולם[מג].

הז' מצוות מרמזים על הז' בחינות שמובא בספר מעיין החכמה, והשמינית לאור חוזר

ג] עוד יש לבאר פנימיות הברייתא, שרבי מאיר הוא בסוד יסוד שהוא דרגא דצדיק, המרמז על משה רבינו, בסוד "ויקח משה עצמות יוסף" ומובא בספר הקדוש והנורא 'מעיין חכמה' שיש ז'

מג. זל"ק שמעתי ממורי פירוש הש"ס חגיגה ד"ט ע"ב ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד ה' לאשר לא עבדו (מלאכי ג), ופריך הש"ס היינו צדיק היינו עובד היינו רשע היינו לא עובד אלא אינו דומה שונה פרקו מאה פעמים לשונה פרקו מאה פעמים ואחד, ויש להבין וכי בשביל שחסר אחד יהיה נקרא רשע לא עובד, וביאר על פי משל (תהלים קכ"ו) בא יבא ברנה נושא אלומותיו אם יסוד תורתו ועבודתו ליוהרא גם כשהוא עובד ה' אינו כלום מאחר שחסר ממנו אחד, היינו שיכוין לשמו יתברך סוד אחד האמיתי ,ובזה יובן גם שהוא עובד ה' מכל מקום מקרי לא עובד והטעם שאינו דומה שונה מאה פעמים לשונה מאה פעמים ואחד שיש בו אחד אבל בזה שלומד מאה פעמים מה לנו וללימודו אם חסר אחד והבן (תוי"י בסופו דר"ח ע"ג)

בחינות, א. מלאך מיכאל, ב. למלאך פלא״י והוא מגלה ג. תיקון ד. צירוף ה. מאמר ו. מכלל ז. חשבון. וז״ל:

זה ספר מעיין החכמה שנתן מיכאל לפלא״י ופלא״י למשה רבינו עליו השלום, ומשה רבינו עליו השלום גילהו להתחכם כן לדודות וכשעמד דוד על ידיעתו אמר אודך ה ׳בכל לבי ואכבדה שמך לעולם ועד. זהו תיקון, וצירוף, ומאמר, ומכלל וחשבון. וכו׳.

והשורש מתחיל א. ״מיכאל״ שהוא כנגד עתיק, כי מיכאל מרמז על סוד המוך, שהוא פנימיות הביטול, ב. ופלא״י זה כנגד אריך שהוא אל״ף, שהוא המסי״נ, ג. ותיקון זה כנגד ע״ב דע״ב – ספירת החכמה, ד. צירוף ע״ב דס״ג, ובזה נעשה היחוד בין ע״ב דע״ב עם ע״ב דס״ג, ה. ואח״כ זה יורד למאמר שהוא כנגד פה דעתיק, ו. ואח״כ זה יורד לחזה שזה סוד מכלל, ז. ואח״כ יורד עד סוד הטבור שהוא חשבון.

וזה השורש לז׳ מצוות שגילה רבי מאיר שכל אחד מישראל מוקף מז׳ מצוות, והשמיני הוא כנגד אור האור חוזר, וזה כל החכמה אלוקי לעלות ולרדת עם האורות.

תוספתא מסכת בבא בתרא

פרק א

לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חבירו
אא״כ הרחיק מכותלו של חבירו ג׳ טפחים וסד בסיד, רבי יהודה אומר בסלע הבא בידו זה חופר בארו מכאן וזה חופר בארו מכאן זה מרחיק ג׳ טפחים וסד בסיד, וזה מרחיק ג״ט וסד בסיד, מרחיקין את הנברכת ואת הבקיע ואת ירקות מכותלו של חבירו ג״ט וסד בסיד, מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים ואת החול מכותלו של חבירו ג״ט וסד בסיד (ברייתא א)

ב׳ טעמים מדוע צריך להרחיק ג׳ טפחים

יסוד הברייתא שבכל דבר שמזיק לחבירו, צריך להרחיק ג׳ טפחים ולסוד בסיד, והטעם מדוע צריך להרחיק, מצינו בזה ב׳ טעמים:

התוספות ס״ל שהטעם הוא משום מתנותא: כלומר דהלחות הבאה מן המים מחלחלת בקרקע ומזיקה את הכותל. אולם רש״י (ד״ה אא״כ) ורבינו גרשום ועוד ס״ל שהטעם הוא משום שמזיק בידים הוא ״וכל מרא ומרא דקא מחא הוא מרפא לה לארעא דחבריה״ כלומר שבכל הכאה והכאה הוא מחליש קרקע של חבירו.

וז״ל התוספות ד״ה לא יחפור: ״כל הני איירי דאית בהו מיא וטעמא משום מתונתא, כדאמרינן בגמרא, ותימה לר״י והא אמרי׳ בגמ׳ כל מרא ומרא דקא מחית כו׳, ואומר ר״י דלא קאמר אלא שמאותה שעה מתחיל החיזק וכיון דבתחילת החיזק הוו גירי דיליה מודה ר׳ יוסי, ומיהו אי לאו משום מיא לא היה צריך הרחקה ג׳ טפחים״.

נמצא לפי דברי התוספות הטעם שצריך להרחיק משום מתונתא – דהיינו שלחות הבאה מין המים ומזיקה את הכותל, ולכן רק ׳אם יש בו מים׳ צריך להרחיק ג׳ טפחים מבור של חבירו, אבל אם אין בו מים אין צריך להרחיק ג׳ טפחים [והטעם שמובא בגמרא שכל מרא ומרא כשזה סמוך לכותל חבירו, ובזה יש ׳גירי דיליה׳ – חיציו שלו, ובזה מודה רבי יוסי שהמזיק צריך להרחיק מחבירו, ואינו יכול לומר שברשותו הוא חופר, כי בדברים שאינו גירי דיליה סובר ר״י שאין צריך להרחיק].

דברי התוס׳ שמצד המים נחשב כגירי דיליה, ושאר ראשונים ס״ל שגם מצד עצם החפירה נחשב כגירי דיליה

ויעויין בחזון יחזקאל (על תוספתא דידן), שמקשה שלכאורה צריך עיון לפי רבי יוסי כל עיקר חיוב ההרחקה משום נזקי שכנים, אינו אלא משום דאיכא משום גירי דיליה, (ואם אין גירי דיליה אין צריך להרחיק, משא״כ לפי חכמים), והנה בנידון דידן הוה גירי דיליה בזה שכל הבאה והכאה שמכה מחליש את הקרקע של חבירו, אבל במים אינו גירי דיליה, כי הרי המים לא מחלישים להדיא את הקרקע.

ויישב ש״לכן נראה שכוונת התוספות היא בפירוש האמור בגמרא ״כל מרא ומרא דקא מחיית קא מרפית לה לארעאי״ שמלבד החיזק דקא מרפי לארעא, וכי בעי חבריה למיחפר בו יפול העפר לתוכו, גם החיזק דמתונתא מתרבה על ידי כך, שבקרקע רעוע לחלוחית חודרת ביותר ומרעה כותלי הבור, וכיון שבחיזק דמתונא איתא נמי מחמת גירי דיליה, דקא מרפי לארעא יש לו להרחיק שלשה טפחים משום מתונתא, אפילו אם המתונתא מחמת עצמה (אלמלא לא היתה משום דקא מרפא לארעא), אין בו משום גיריה דיליה, והיינו שכתבו בתוספות ״מיהו אי לאו משום מיא לא היה צריך הרחקה ג׳ טפחים״ אבל עכשיו שמחמת גירי דיליה דקא מרפא לארעא מסתובב גם ריבוי ההיזק דמתונתא חייב להזיק״.

הרי שלפי דברי התוס׳ נחשב המים כגירי דיליה, בזה שגם עם החפירה יחד מתרבה יותר היזק.

אולם לפי דברי שאר הראשונים, גם אם אין בו מים צריך להרחיק ג׳ טפחים משום מרפה ומחליש את הקרקע של חבירו.

יש להתבונן מהו יסוד מחלוקתם בין תוס׳ לשאר ראשונים, האם החפירה הוא כגירי דיליה או כגרמא בניזקין

ויש להתבונן טובא מהו יסוד מחלוקתם, הלא גם לפי תוס׳ וגם לפי שאר ראשונים שכשחופר ליד בורו של חבירו צריך להרחיק ג׳ טפחים משום ״גירי דיליה״, אם כן מדוע סוברים בעלי התוספות שרק המים הם גורמים את היזק, ולשאר הראשונים עצם החפירה גורם היזק.

וגם שנרגש קצת החילוק בין תוס׳ לשאר ראשונים, מכל מקום צריך ״להגדיר״ זאת באותיות התורה מהו החילוק

והנה בהלכות שכנים (פרק יא ה׳) מובא ״מי שהחזיק לעשות מלאכת דם או נבלות וכיוצא בהם במקומם ויבואו העורבים וכיוצא בהם בגלל הדם ויאכלו, והרי הם מצרין לחבירו בקולם וצפצופם או בדם שברגליהם שהם יושבים על האילנות ומלכלכים פירותיהם אם היה חברו קפדן או חולה שצפצוף הזה מזיקו או שפירות שלו נפסדים לו בדם, חייב לבטל אותו מלאכה או ירחיק עד שלא יבוא לו היזק מחמתו״.

הרי שגם אחד שאינו שולח את היזק בידיים, כמו העורבים שהם מגיעים בגלל הדם והנבילות, ולא שהוא שולח את עורבים, נחשב כגירי דיליה.

נמצא שגם אם הוא לא שולח במו ידיו את עורבים נחשב כגירי דיליה, א"כ מדוע סוברים תוס' שעצם החפירה אינו נחשב כגירי דיליה הלא מחליש את הקרקע בזה, ורק אם יש מים בזה נחשב כגירי דיליה.

ולאור זה מתחדדת יותר הכרח הבנה במחלוקת תוס' עם הראשונים, מה נחשב כגירי דיליה ומה נחשב רק כגרמא בניזקין שפטור, שלפי דברי התוס' רק משום המים נחשב כגירי דיליה ולא משום עצם החפירה, ולפי דברי הראשונים עצם החפירה נחשב כגירי דיליה.

יסוד המחלוקת הוא כדי שיהיה נחשב כגירי דיליה צריך לחיות בלי שום הפסק, ובזה מחלוקתם מה נחשב כהפסק

אלא נראה לומר שיסוד המחלוקת הוא, שגירי דיליה הוא שמרשותו יוצא הנזק ישירות לניזק, לכן ס"ל התוס' שההיזק צריך להיות בפעם אחד מעת יירית החץ עד מקום נפילתו, לכן ס"ל שעצם החפירה אינו היזק ישירה, כלומר החיזק אינו נעשה בבת אחת, ויש הפסק בגילוי כביכול בין תחילת ההיזק עד סוף ההיזק וממילא לא נחשב כבר כגירי דיליה מרשותו, אבל המים מחלחלים 'מיד' בקיר ומחלשת את קירו של חבירו, והגם שגם במים ההיזק נעשה לאט לאט, מכל מקום לא נעצר והפסיק מתחילת ההיזק עד סוף ההיזק.

אולם שאר הראשונים ס"ל שמכיון שע"י חפירה זו נעשה היזק לא מהני אם יש 'הפסק' בין תחילת להיזק לסוף היזק.

הסברא שהפסק לעיני אדם נחשב כהפסק מצינו גם מפסיקת הבא"ח שצריך להדליק רוב הפתילה

ולבאר זאת נדמה סברא זו שמצינו בבן איש חי, שכתוב בשו"ע (רסד סעיף ח) "המדליק צריך שידליק רוב הנר שיוצא מן הפתילה מהנר" וכתב הבא"ח (שנה ב' פרשת נח סעיף טו) "ידליקו נרות שבת רוב היוצא מן הפתילה, שאם לא ידליק אלא ראש הפתילה ויסלק ידו ממנה, חשוב כאילו דלקה מאליה ואינו מקיים מצוה בהדלקה, וכן היה בנרות המנורה של בית המקדש, וצריך להזהר גם בנרות חנוכה"

משמע מדברי הבן איש חי, שאם לא מדליקים את רוב הפתילה נחשב כאילו דלקה מאליה ולא יוצא ידי חובתו וכך גם בנרות חנוכה צריך להזהר להדליק את רוב הנר.

ולפי דברי הבא"ח הרבה אנשים לא יצאו חובת הדלקת נר חנוכה, מכיון שמדליקים רק ראש הפתילה ומסלקים את היד מיד, לכן אני נוהג להחמיר להזהר לא לסלק את היד עד שידלק רוב הפתילה היוצאת מן השמן, ורק אח"כ מדליקים את הנר השני וכך כל הנרות, מכל מקום לפי הנימוקי יוסף כדלהן, אין צריך לחשוש לזה.

לפי דברי הנימוקי יוסף, אין לחשוש להדליק רוב הפתילה

אמנם לפי דברי הנימוקי יוסף (ב"ק כב ע"א) נראה שסבר דלא כבן איש חי, שהקשה כיצד רשאי אדם להדליק אש משום בערב שבת כדי שתמשיך ותדלק בשבת, הרי לדעת רבי יוחנן הסובר אשו משום חציו [שאדם המבעיר אש שעלולה ללכת ולהזיק ברוח מצויה נחשב כאדם המזיק בידים] אם כן יש לדון את האדם שהדליק את האש בערב שבת כאילו הוא מבעיר האש בעצמו כל הזמן, ואם כן הרי הוא מבעיר אש בשבת.

ותירץ שכל מה שהוא כחציו נידון כמו שדלק מיד כשהדליקו, ונמצא שהכל דלק מערב שבת. ולכן אין לדון את האדם כאילו מדליק את

האש בכל רגע ורגע, אלא יש לחייבו בשעת הדלקה על כל התוצאות של הדלקה זו, לכן אדם המדליק בערב שבת נידון כאילו גמר את כל המלאכה מעתה ואינו עושה בשבת מלאכה אסורה כלל.

נמצא שלפי דברי הנימוקי יוסף בזה שהדליק את ראש הפתילה נחשב כבר תיכף כאילו גמר את כל המלאכה, ודלא כדברי הבא"ח.

סברת הבא"ח להדליק רוב הפתילה דומה כסברת התום' שבחפירה נחשב כהפסק

ולכאורה סברת הבא"ח ונימוקי יוסף תלוי באותו יסוד מחלוקת של תום' ושאר ראשונים, דלפי הבא"ח הרי שמדליקים את ראש הפתילה 'בהכרח' שיידלק כל הפתילה, מכל מקום כתב שצריך להזהר להדליק את רוב הפתילה ולא לסלק את ידו, והטעם לזה כי צריך להיות 'הדלקה' בידיו, ואפי' שאם יסלק את ידו בהכרח תידלק מאליו כל שאר הפתילה, א"כ הוי הוא גורם, מכל מקום ס"ל שצריך להיות בידיו.

והסברא בדברי הבא"ח שייחשב שהוא הדליק צריך להיות בידיו ממש, כי אפי' שמדליק ראש הפתילה נדלק ממילא שאר הפתילה, מכל מקום נחשב כ'הפסק' מכוחו והדלקה כבר נעשה מאליו, והוא כדברי התום', שעצם החפירה אינו נחשב כגירי דיליה כי יש כאן 'הפסק' מעת שהתחיל ההיזק עד שהקיר נופל, וממילא לא הוי כגירי דיליה (ונחשב רק כגרמא בניזקין שפטור), אבל במים – שהיזק מתחיל מיד כי המים והולכים ונוסעים בכל עת, נחשב ההיזק כגירי דיליה.

אמנם לפי הנימוקי יוסף, ההיזק נוסע מעת שהתחילו להזיק, וכמו חץ שמעת ירייתו נחשב תחילת ההיזק, לכן ברגע שהדליקו נר נחשב מיד כאילו גמר כל המלאכה, וזה דומה לסברת הראשונים שעצם החפירה נחשב כגירי דיליה אפי' שזה נראה שלא מזיק מיד.

יסוד מחלוקת הראשונים, האם הפסק שנראה כהפסק נחשב כהפסק או לא

הרי לנו ביאור יסוד מחלוקתם בין תום' לשאר ראשונים, כשיש הפסק מעת שהתחיל ההיזק האם נחשב כגירי דיליה או לא, ובאמת לכו"ע ההיזק נעשה מיד, רק מכיון שבחיצוניות נראה כהפסק ולא מזיק מיד, יש בזה פלוגתא בין תום' לשאר ראשונים האם נחשב כגירי דיליה או לא.

שלפי דברי התום' שמכיון שלא רואים להדיא את ההיזק מיד, ונראה כאילו יש בזה 'הפסק' אינו נחשב כגירי דיליה, לכן עצם החפירה לא נחשב כגירי דיליה כי אין היכר כ"כ להיזק כל הזמן ונראה כאילו הפסיק ההיזק, אבל מים בכל עת הם נוסעים והולכים ומזיקים את הקיר של חבירו. וכך הוא בסברת הבא"ח שבוודאי מעת שהדליק את האש נדלק ממילא שאר הפתילה, מכל מקום בעיני אדם, נראה שהוא הדליק רק הראש, ונעשה הפסק כביכול מצידו, ומה שנדלק הוא מאליו.

אמנם שאר ראשונים ס"ל שאפי' שנראה שיש 'הפסק' בין תחילת היזק לסוף ההיזק, לא מהני ליה כי הוא רק נראה כהפסק אבל לעולם עצם החפירה מחליש לאט לאט את הקרקע. וכך הוא סברת הנימוקי יוסף, שהגם שנראה שהפסק מצד האדם מכל מקום באמת החץ ממשיך לנסוע מעת שהתחילו לירות אותו

נמצא שיסוד המחלוקת הוא האם הפסק שלא ניכר לעין נחשב כהפסק או לא, שלפי תום' נחשב כהפסק, וכן נראה לומר בסברת הבא"ח, ולפי שאר ראשונים אינו נחשב כהפסק.

הביאור הפנימי במחלוקת תום' ושאר ראשונים

והביאור הפנימי במחלוקת הוא, שהחיצים הם בסוד חג"ת דז"א שזורק לתוך המלכות, נמצא שמעת יירית החץ עד מקום ייעודו, נחשב כייחוד, לכן כשיש "הפסק" שהוא סוד המלכות, כי המלכות סודו במנוחה שהוא הפסק [מכוח אבא יסד ברתא], לכן ס"ל התום' שבחפירה לבד הוי הפסק לעיני אדם, לכן נחשב שיש כבר יחוד בין תחילת יריית החץ דהיינו התחלת החפירה עד הגמר, ומה שמזיק אח"כ אינו נחשב כיריית חץ.

אולם שאר ראשונים ס"ל שהגם שיש הפסק לעיני אדם, מכל מקום מכיון שבפנימיות אין כאן הפסק כי החפירה ממשיך להזיק ולהחליש את הקיר, אינו נחשב כהפסק, לכן ס"ל שאינו מלכות אמיתי, כלומר אינו הפסק האמיתי, כי באמת זה ממשיך להחליש את הקרקע.

המחלוקת הפנימי הוא האם מלכות [–הפסק] שאינו שלימה נחשב כמלכות הוא לא

נמצא שהמחלוקת הפנימי בין תום' לשאר ראשונים, האם הפסק שהוא המלכות, שלא ניכר לעין הוי הפסק או לא, שלפי תום' הוי הפסק [ולכן חפירת קרקע הוי הפסק מתחילת ההיזק, משא"כ מים], וממילא נחשב הפסק נחשב כבחי' מלכות שהוא הפסק, ולפי שאר ראשונים לא הוי הפסק כי רק לעיני אדם נראה כהפסק, אבל באמת אינו הפסק, לכן נחשב עדיין כמלכות.

והיינו האם מלכות שהיא רק בחיצוניות נחשב כמלכות או לא, דלפי תום' מכיון שיש קצת הפסק נחשב כהפסק, והפסק הוא סוד המלכות כנ"ל, לכן יוצא לפי תום' שמלך שמלכותו אינה שלימה נחשב כמלכות, אבל לשאר ראשונים, אפי' שיש קצת הפסק בחפירה מכל מקום באמת אינו נפסק אלא ממשיך לרפות ולהחליש את הקרקע, נמצא שהם סוברים שהפסק שהוא מלכות שאינה שלימה לא הוי המלכות.

שורש הספק שהיה לדוד המלך אם מלכותו נחשב כמלכות שלימה או לא

הרי לנו מחלוקת אם מלכות שאינה שלימה הוי מלכות או לא, ומצינו כזאת לפי דברי המשנה למלך (ראה בפרשת דרכים דרוש עשירי ואחד עשר), ובצירוף דברי הרבי מלובלין (זיכרון בספר אות יב) בשם האלשי"ך, שדוד המלך הסתפק אם הוי רצון ה' להורגו, לכן כרת רק כנף המעיל, ומכיון שהרגיש מיד שאינו רצון ה' מיד ויך לב דוד[מד].

מד. וז"ל: ויאמרו אנשי דוד אליו כו'. אמרו אם נאמר לך כי ה' צוה להורגו כי הותר לך מאת ה' הריגתו מפסוק (שמות כב א) אם במחתרת ימצא הגנב שלמדנו (סנהדרין עב א) הבא להורגך השכם להורגו, הלא תאמר אלינו כי לא דברה תורה על משיח ה', או תאמר אם אהרגנו יפלו מישראל עמו, אך עתה שהכינו ה' לידך במחתרת הזה לבדו וה' אנה לידך שהיית פה והביאו ממש לידך, הרי הוא כאילו זה היום אשר אמר ה' אליך ממש, הנה אנכי בעצמי נותן את אויבך לבדו בידך ועשית לו לבדו כאשר ייטב בעיניך קיים בו מה שכתבתי בתורה אם במחתרת כו' אין לו דמים, מה עשה דוד רצה לנסות אם כך היה רצונו יתברך, מראות כדבריהם, ויקם דוד ויכרות כו', לומר אם בכרת הכנף לבי נוקפי על שולחי יד, מכל שכן שרעה בעיני ה' ליגע בעצמו ובשרו, ואם אין לבי נוקפי אדע כי מן ה' הוא זה, כי זה דרכו יתברך על ידי התעוררות כזה לבלתי הביא תקלה על ידי הצדיק

ויראו והנה בכרתו 'ויך לב דוד אותו' שהיה ליבו נוקפו.

אז 'ויאמר לאנשיו' שהיה לבו נוקפו אז ויאמר לאנשיו לא כדבריכם שה' אנה לידי שאהרגנו כיון שהוא לבדו ולא יפלו מישראל עמו ובמחתרת מצאתיו, כי אם אדרבה הוא יתברך עורר לבי עלי להיות נוקפי על כנף המעיל, מה גם עתה על

ושורש הספק שהיה לדוד עפ"י מה שמובא בפרשת דרכים שדוד הסתפק אם הוא נחשב כמלך, שאם נחשב כמלך מותר להרוג את שאול מדין רודף, אך מכיון שעדיין לא קיבלו מלכותו לא נחשב כמלכותו

נמצא שהספק שהיה לדוד הוא האם מלכות שאינו שלימה דעדיין לא קיבלו ישראל את מלכותו נחשב כמלכות או לא נחשב כמלכותו מכיון שאינו מלכותו שלימה.

לפי דברי התוס' בחי' בינה מלכות שאינה שלימה נחשב כמלכות, ורש"י ושאר ראשונים הם בחי' חכמה שצריך לחיות מלכות שלימה

והוא דמיון לביאור הפנימי במחלוקת תוס' ושאר ראשונים, אם מלכות שאינו שלימה הוי מלכות או לא, שלפי דברי התוס' כל הפסק נחשב כמלכות, אפי' שאינו הפסק גמור, כמו בעצם חפירת בור, שיש הפסק מתחילת ההיזק רק לעיני בני אדם אבל באמת הוא ממשיך להזיק וסוכ"ס יפול הקיר, מכל מקום ס"ל שהוי הפסק, והפסק הוא סוד המלכות כדלעיל, נמצא שהם סוברים שגם מלכות שאינו שלימה הוי מלכות, משא"כ שאר ראשונים ס"ל שמלכות שאינו שלימה לא הוי מלכות.

לכן תוס' שהוא בחי' בינה סוברים שהוא חיצוניות המלכות [כי בחיצוניות המלכות נמשך מבינה, ובפנימיות המלכות נמשך מאבא בסוד אבא יסד ברתא], סוברים שנחשב כמלכות, לכן כל הפסק שהוא בחי' מלכות, נחשב כהפסק, אבל שאר ראשונים כדוגמת רש"י סוברים שרק מלכות שלימה נחשב כמלכות, לכן סוברים שרק הפסק גמור בין תחילת היזק לסוף ההיזק ייחשב כהפסק.

[ובזה יומתק דברי הרבי מלובלין זיע"א לפי דברי האלשי"ך הנ"ל, שדוד המלך הסתפק האם הוא מלך, ומכיון שאי אפשר להכריע ע"פ נגלה כפי שמובא שם בפרשת דרכים, לכן כרת הכנף המעיל והרגיש בדביקות שאינו רצון ה', ידע שזה איננו רצון ה', והוא כפי מה שנתבאר בארוכה בשו"ת לדבר הלכה תשפ"ז, שמצד חיצוניות הסוד יוצא הלכה מסיומת, אך ע"פ פנימיות הסוד שהוא סוד הדביקות באותו שעה הלכה הוא אחרת, לכן גם הכא שמצד חיצוניות הסוד שהוא חיצוניות המלך, נחשב דוד המלך כמלך, אפי' שמלכותו אינו שלימה לכן רצה להרוג את שאול, מדין רודף, אך מכיון שלא הרגיש באותו העת הדביקות, השכיל שמצד פנימיות המלכות, עדיין אינו מלך]

עצמו, וזהו חלילה לי, לא מחסידותי כי אם מה' שעל כן התעורר לבי, 'ויך אותי' כי ממנו יתברך הוא עם שהוא לבד,ו ולא יפלו מישראל עמו, ואינו דומה זה לפסוק אם במחתרת שלמדנו הבא להורגך כו' כי שני טעמים בדבר אחד וכו'

שיעור בחיי מוהר"ן

אות קם

בענין הצורך ללמוד ספרי יחידי הדורות המלמדים רזי התורה בפרטי פרטות

אחר פטירת אשתו בזאסלאב, אחר כך נשתדך מבראד, וכשבא לביתו לברסלב, סיפר בשבת המעשה של המלך שהציל אותו הדף של הספר וכו'. ואמר קודם שסיפר אותו המעשה, אספר לכם נסיעתי, ועל זה סיפר המעשה הנ"ל, ושם באותו המעשה חסר הסיום של היפת תואר שיצאו ממנה בנים.

א. העתקת מעשה ז' מספה"ק סיפורי מעשיות

[**להבנת** ענין שיחה זו נעתיק את מעשה ז' מספה"ק סיפורי מעשיות (שעליו מדבר בשיחה כאן), וז"ל, –

ענה ואמר, אספר לכם כל הנסיעה שלי שהיה לי.

מעשה במלך אחד, שהיו עליו כמה מלחמות כבדות וכבש אותם, ולקח שבויים הרבה. (בתוך דבריו שהתחיל לספר זאת המעשה ענה ואמר בזו הלשון, תאמרו שאספר לכם הכל ותוכלו להבין) והיה המלך עושה סעודה גדולה (שקורין באיל), בכל שנה באותו היום שכבש המלחמה, והיו שם על הבאיל כל השרי מלוכה וכל השרים בדרך המלכים, והיו עושין שם עניני צחוק, (שקורין קומעדים), והיו משחקים וצוחקים מכל האומות, מהישמעאל ומכל האומות, והיו עושים ומעקמים בדרך שחוק כדרך הנמום והתנהגה של כל אומה, ומן הסתם מישראל גם כן היו עושין השחוק.

וצוה המלך להביא לו הספר שהיה כתוב בו הנמוסים וההנהגה של כל אומה ואומה, ובכל מקום שהיה פותח את הספר, היה רואה שכתוב בו ההנהגה והנמוסים של האומה, כדרך שהיו עושין בעלי השחוק ממש, כי מסתמא גם זה שעשה הצחוק והקאמעדיא ראה גם כן את הספר הנ"ל. ובתוך שהיה המלך יושב על הספר, ראה שהיה עכביש, הנקרא (שפין), שהיה מרחש על צדי הספר, דהינו על חודי הדפין, ומצד השני היה עומד זבוב. מן הסתם להיכן הולך העכביש, אל הזבוב. ובתוך שהיה העכביש מרחש והולך אל הזבוב, בא רוח והרים את הדף מן הספר, ולא היה העכביש יכול לילך אל הזבוב, וחזרה לאחוריה, ועשתה עצמה בערמה כאלו היא חוזרת ואינה רוצה עוד לילך אל הזבוב. וחזר הדף למקומה, וחזרה העכביש לילך אל הזבוב, ואזי שוב הרים הדף ולא הניחה, (הינו שהדף חזר והרים את עצמו, ולא הניח את העכביש לילך אל הזבוב) וחזרה, וכן היה כמה פעמים. אחר כך שוב חזרה העכביש לילך אל הזבוב, והיתה מרחשת והולכת עד שכבר חטפה עצמה ברגל אחד על הדף. ושוב הרים הדף את עצמו, והיא כבר היתה על הדף קצת, ואזי הניח הדף את עצמו לגמרי, עד שנשארה העכביש תחתיו בחלל בין דף לדף, והיתה מרחשת שם, ונשארה מטה מטה עד שלא נשאר ממנה כלום. (והזבוב לא אספר לכם מה שהיה בה).

והמלך היה רואה כל זה והיה מתמיה עצמו, והבין שאין זה דבר ריק, רק שמראין לו

איזה דבר. (וכל השרים ראו שהמלך מסתכל ומתמיה על זה) והתחיל לחשב בזה, מה זה ועל מה זה, ונתנמנם על הספר. וחלם לו שהיה בידו אבן טוב, (שקורין דומיט), והיה מסתכל בו, והיו יוצאין ממנו גוזמות אנשים, והשליך מידו הדומיט. והדרך אצל המלכים שתולה על גביהם הפאטרעט שלו, ועל גבי הפאטרעט תולה הכתר, והיו אותן האנשים, היוצאין מן הדומיט, לוקחין את הפאטרעט וחתכו את ראשו, ואחר כך לקחו את הכתר והשליכו לתוך הרפש (כל זה חלם לו), והיו אותן האנשים רצים אליו להרגו. והרים עצמו דף מן הספר הנ"ל, שהיה שוכב עליו, והגן לפניו ולא יכלו לעשות לו מאומה. והלכו ממנו, ואחר כך חזר הדף למקומו, ושוב היו רצים להרגו, וחזר והרים הדף כנ"ל, וכן היה כמה פעמים.

והיה משתוקק מאד לראות איזה דף שמגן עליו, מאיזה נמוסים של איזה אומה כתוב עליו, והיה מתירא להסתכל, והתחיל לצעוק, חבל, חבל. ושמעו כל השרים שהיו יושבים שם, והיו חפצים להקיצו, אך אין זה נמוס להקיץ את המלך. והיו מכים סביבותיו כדי להקיצו, ולא היה שומע.

בתוך כך בא אליו הר גבוה ושאל אותו, מה אתה צועק כל כך, שזה זמן רב שאני ישן, ולא הקיץ אותי כלום, שום דבר, ואתה הקיצות אותי, אמר לו, ולא אצעק, שהם קמים עלי להרגני, רק שזה הדף מגן עלי. השיב לו ההר, אם זה הדף מגן עליך, אין אתה צריך להתירא משום דבר, כי גם עלי קמים הרבה שונאים, רק זה הדף מגן עלי. בוא ואראך, והראה לו שסביב ההר עומדים אלפים ורבבות שונאים ועושים סעודות ושמחים, וכלי זמר מזמרים ומרקדין, והשמחה היא, שאיזה כת מהם חושב אחד ובא על איזה חכמה איך לעלות אל ההר, ואזי עושים שמחה גדולה וסעודה ומזמרים וכו'. וכן כל כת וכת מהם, רק שזה הדף של אלו הנמוסים שמגן עליך מגן עלי.

ובראש ההר היה נסר, (שקורין טאבליצע), והיה כתוב שם הנמוסים של הדף המגן עליו מאיזה אומה הוא, רק מחמת שההר גבוה אין יכולים לקרות אותו הכתב, רק למטה היה טאבליצע, והיה כתוב שם, שמי שיש לו כל השנים, יכול לעלות אל ההר. ונתן השם יתברך שגדל עשב במקום שצריכין לעלות אל ההר, ומי שבא לשם, היה נופלים לו כל השנים, הן שהיה הולך ברגליו, הן שהיה רוכב, הן שהלך בעגלה עם בהמות, היה נופלים כל השנים. והיו מונחים שם חמרים חמרים של שנים כמו הרים הרים.

אחר כך לקחו אותן האנשים הנ"ל, וחזרו והעמידו יחד את הפאטרעט כבראשונה, ואת הכתר לקחו ורחצו אותו, וחזרו ותלאום במקומם, והקיץ המלך, והסתכל תכף על הדף שהגן עליו מאיזה נימום של איזה אומה הוא, וראה שכתוב בו הנימום של ישראל, והתחיל להסתכל (על הדף) בדרך אמת, והבין האמת לאמתו. וישב עצמו, שהוא עצמו בודאי יהיה ישראל, רק מה עושין להחזיר למוטב כולם להביאם להאמת.

וישב עצמו שילך ויסע לבקש חכם שיפתור לו החלום כהויתו, ולקח עמו שני אנשים ונסע להעולם לא כדרך המלך, רק כאיש פשוט, והיה נוסע מעיר לעיר וממדינה למדינה ושאל איך נמצא חכם שיוכל לפתור חלום כהויתו. והודיעו לו ששם ושם נמצא חכם כזה. ונסע לשם, ובא אל החכם, וספר לו האמת, איך שהוא מלך וכבש מלחמות וכל המעשה שהיה, כנ"ל, ובקש ממנו לפתור חלומו. והשיב לו, אני בעצמי איני יכול לפתור, רק שיש זמן באותו יום באותו חודש, ואזי אני מקבץ כל סממני הקטרת ועושה מהם מורכב, ומעשנין את האדם באלו הקטרת, ואותו האדם חושב במחשבתו מה שרוצה לראות ולידע, ואזי ידע הכל.

וישב המלך עצמו, מאחר שכבר כלה זמן רב בשביל זה, שימתין עוד עד אותו היום

ואותו החודש, ואזי עשה לו החכם כן כנ"ל, ועשן אותו עם הקטרת, כנ"ל, והתחיל לראות אפילו מה שהיה נעשה עמו קדם הלידה, בעת שהיה הנשמה בעולם העליון, וראה שהיו מוליכין הנשמה שלו דרך כל העולמות, והיו מבריזין ושואלין, מי שיש לו ללמד חוב על זאת הנשמה יבוא. ולא היה נמצא אחד ללמד חוב עליה.

בתוך כך בא אחד ורץ וצעק, רבונו של עולם! שמע תפלתי. אם זה יבוא לעולם, מה לי לעשות עוד, ועל מה בראתני, וזה היה הסמ"ך מ"ם. (הינו זה שצעק כל זה היה הסמ"ך מ"ם בעצמו). והשיבו לו, זאת הנשמה צריכה לירד להעולם בודאי, ואתה חשוב לך עצה. והלך לו.

והוליכו את הנשמה עוד דרך עולמות, עד שהביאו אותה להבית דין של מעלה כדי להשביע אותה שתרד להעולם. ואותו האיש עדין לא בא, ושלחו אחריו שליח, ובא והביא עמו זקן אחד, שהיה כפוף כדרך הזקן, שהיה מכיר עמו מכבר (הינו שהבעל דבר היה לו הכרות עם זה הזקן הכפוף מכבר), ושחק ואמר, כבר נתתי לי עצה. רשאי הוא לילך להעולם. והניחו את הנשמה וירדה להעולם. והיה רואה כל מה שעבר עליו מתחלה ועד סוף, ואיך נעשה מלך, והמלחמות שהיה לו וכו'.

(ולקח שבויים, ובתוכם היה יפת תאר, שהיה לה כל מיני חן שבעולם, רק שזה החן לא היה מעצמה, רק שהיה תולה עליה דומיט, ואותו הדומיט היה לו כל מיני חן, ומחמת זה נדמה שיש לה כל מיני חן. ועל אותו ההר אינם יכולים לבוא, רק חכמים ועשירים וכו') (ויותר לא הגיד), ויש עוד הרבה מאד בזה. (מן ולקח שבויים עד הסוף לא נכתב כראוי כמו שסיפר).

מזמור לדוד בברחו וכו'. ה' מה רבו צרי, רבים קמים עלי וכו'. ואתה ה' מגן בעדי, כבודי ומרים ראשי. קולי אל ה' אקרא, ויענני מהר קדשו סלה הר הנ"ל. אני שכבתי ואישנה כנ"ל. הקצותי וכו'. לא אירא מרבבות עם וכו'. כי הכית את כל אויבי לחי, שני רשעים שברת כי היו נופלים להם השנים כשרצו לעלות אל ההר. עמך ברכתך סלה (תהלים ג).

עמד והתבונן נפלאות אלו, אם בעל נפש אתה, תשא בשרך בשיניך, ונפשך תשים בכפך. תעמד מרעיד ומשתומם, תסמר שערות ראשך ותשוב תתפלא בדברים האלה, העומדים בגבהי מרומים. עכל"ק.]

ב. עליה בהר ה' בכח ל"ב נתיבות חכמה

והנלמד ממעשה זה שכדי לעלות אל ההר (הינו לעלות בעולמות העליונים הנקראים 'הר ה'') צריך שיהיו לאדם כל שיניו, והיינו כידוע ע"פ קבלה שהל"ב שינים מרמזים על ל"ב נתיבות החכמה, וא"א לעלות בהר ה' ללא שיש לאדם את שלימות הל"ב נתיבות החכמה, שעל ידם אפשר לעלות בעולמות העליונים.

ג. המעשה שהכניס הסב"ק את אצבע רביז"ל לתוך פיו להראות שאין לו שינים

עוד מבואר במעשה זה שיש שם עשב ומי שבא לשם נופלים כל שיניו, ובמקו"א מובא (השמטות לחיי"מ אות קכג[מה]) שאמר רביז"ל שאינו

מה. ז"ל, פעם אחד נתוועדו רבינו ז"ל עם הזקן הנ"ל כי העולם רצו לעשות שלום ביניהם, ואמר הזקן לרבינו ז"ל **היתכן שאיש זקן כמוני שאין לי שיניים ירצה במחלוקת, ולקח אצבע של רבינו ז"ל והכניס לתוך פיו והראה שאין לו שיניים**, רק אשאל מכם כמה דברים שאמרתם, אמת הדבר שאמרתם שיש עיר זלאטיפאליע על השמים, אמר לו רבינו ז"ל, הלא זה מאמר רבותינו ז"ל בפירוש 'ערים גדולות ובצורות בשמים' כשם שיש ערים למטה כך יש ערים למעלה. ואחר כך שאל את רבינו ז"ל אמת שאמרתם שבזלאטיפאליע אתם מתקנים החטא של ירבעם בן נבט, השיב, אמת. ואמר

מתיירא כבר מהצדיק הזקן (הסב"ק משפאלי זי"ע) שחולק עליו, כי כבר הראה לו הוא בעצמו שאין לו שינים בפיו, כי כשהתוועדו רביז"ל והסב"ק משפאלי יחד, אמר הסב"ק לרביז"ל שאין ברצונו ח"ו להרבות מח' בישראל, ואמר הסב"ק לרביז"ל שהלא אני כבר איש זקן ואין לי כבר שיניים, ואין דרך זקן לעשות ולהרבות מח', ולקח הסב"ק את אצבעו של רביז"ל והכניסה לתוך פיו והראה לו שירגיש בעצמו במישוש ידיו שכבר אין לו שיניים.

ד. המעשה מהבעש"ט הק עם הסב"ק משפאלי בילדותו

וכבר הבאנו במ"פ מה שכתוב בספר רזא דשבתא[מו] מהרה"ק כ"ק אדמו"ר הריד"א

לו הענין המבואר בלקו"מ (תנינא סי' ד) שמדבר שם מתיקון חטא עבודה זרה לכפר על 'אלה אלהיך ישראל' על ידי 'אלה מסעי בני ישראל' וכו', ושם מובן זה ברמז. אחר כך שאל לו עוד, אמת שאמרתם שהייתם בהיכלו של משיח, השיב לו רבינו ז"ל, ומה בכך, וכי הייתם שם ולא מצאתם אותי, רק מחמת שאתם שואלים אותי אם תלכו עמי לביתי לשתות עמי טייא או קאווע ביחד, ותודיעו להעולם שאתם חוזרים מדבריכם אשר אמרתם ואתם מתחרטים על המחלוקת אסביר לכם טעמו וענינו של דבר. השיב לו הזקן הנ"ל, אלך מקודם לביתי ואחר כך אלך אצלכם, וכשהלך לו הזקן מרבינו ז"ל שמע רבינו ז"ל איך שאמר וכי איזה פנים יהיו לי בפני הנגידים אם אלך אצלו ואעשה שלום עמו, וכו', ואמר רבינו ז"ל, אם היה מתחלה הולך לביתי כאשר אמרתי לו, אפשר היה לי שלום עמו, אבל עכשיו לא יהיה לי שלום עמו ויחזיק במחלוקת, רק אף על פיכן אין אני מתיירא ממנו כלל כי הלא כבר הראה שאין לו שיניים. ע"כ.

מו. כ"ה בספרו רזא דשבתא (בחומש פרדס הקודש, פר' בראשית) בזה"ל, וידוע מעשה שהיה עם הרה"ק מוהר"ר יהודה לייב הסבא קדישא משפאלע הנקרא דער שפאלער זיידע זי"ע, שהלך ללמוד בעוד שהי' עדיין ילד קטן אצל הרה"ק מוהר"ר פנחס זצוקללה"ה מקאריץ זי"ע, שאז עדיין לא תפס ישיבה רק למד עם איזה תלמידים מצויינים ביחידות, והרה"ק משפאלע הי' המיוחד שבחבורה וגם רבו הרה"ק רבי פנחס מקאריץ הכיר בזה הילד שאינו ילד פשוט, וכשהגיע זמנו של הרה"ק רבי פנחס מקאריץ ליסע להבעש"ט הק' שהי' מנהגו כך איזה פעמים בשנה, אמר להילד הקדוש הזה שיעשה עמו דבר שלא עשה עם שום תלמיד עד כה, והוא שיקחהו בעגלתו אל הבעש"ט הק' זי"ע, וכך היה, שהרה"ק רבי פנחס מקאריץ עם הילד נסעו אל הבעש"ט הק'. כבואם אל הקודש פנימה לקחת שלום מאת הבעש"ט והגיע הילד אל הדלת וכשראה את הבעש"ט קפץ הילד ממקומו וצעק בקול 'אוי דאס איז ער', ותיכף נפל בחלשות ובקושי גדול עוררוהו.
לאחר המעשה לקחו הרה"ק רבי פנחס להילד לחדר מיוחד ופקד עליו בגזירת רב שיגלה לו מה היה המעשה ומה היה הצעקה שבשבילו נתעלף. באין ברירה סיפר לו הילד, **שהוא הי' בגלגול הקודם הרה"ק המפורסם הגאון המהר"ל מפראג זי"ע וכבר הי' יושב בגן עדן ונהנה מזיו השכינה**, ובשמים ראו שישראל הם מעונים בצרות בגשמיות וברוחניות ורצו בשמים שנשמת המהר"ל מפראג יבא למטה בעולם הזה עוד הפעם, שבשמים רצו והבינו שהדור צריך לצדיקים שיגינו עליהם, אבל הכלל הוא שרק נשמה שעדיין לא תיקנה והשלימה עצמה מוכרחת לבא בגלגול אבל נשמה שכבר השלימה את עצמה אין יכולים להכריחה לרדת לעולם השפל הזה, ולכן כשביקשו ממנו בשמים שלא בהכרח שיואיל לירד לעולם הזה לא רצה בשום אופן ולא הועילו בזה כל הבקשות והפצרות של המלאכים ושרפים וכדומה, שידוע כמה גדול צער הנשמה להיות בעולם השפל הזה ובפרט שכבר הגיע למקום מנוחתו בגן עדן העליון ונהנה מזיו השכינה, לכן לא רצה בשום אופן להתגלגל פעם שניה. פתאום שמע בשמים קול רעש גדול שנשמות וצדיקים רצים במרוצה גדולה, ושאל לדעת בשביל מה כל הרעש הגדול הזה, והשיבו לו שהצדיק הדור עושה עליית נשמה ולפיכך רצים כולם לקראתו, ושאל מי הוא הצדיק הדור הזה, והשיבו לו שזה אי אפשר לגלות. וכיון שראה שכולם רצים רץ גם הוא עמהם, וראה את הצדיק הזה שהוא מלובש בבגדים קצרים עם איזור גס של קש כאיש כפרי פשוט מאד, פתאום תפסו זה הצדיק והתחיל לצעוק עליו באיומים גדולים מדוע אינו רוצה לרדת לזה העולם בשביל טובת ישראל שהם מעונים ומדוכאים ברוחניות ובגשמיות וצריכים לצדיקים שיגינו עליהם, והוא אינו שם על לבו ואינו עושה מזה שום עסק, ובשעת דיבורו של זה הצדיק נפל

מסקאליע זי"ע (שהיה צדיק גדול ובעל השגה ורוה"ק עליונה, והיה מצאצאי רבינו הבעש"ט הק' זי"ע, והיו בידו קבלות מרבינו הבעש"ט דור אחר דור), שכותב שהסב"ק משפאלי זי"ע היתה נשמתו נשמת מהר"ל מפראג זי"ע, וע"כ קרא הבעש"ט הק' (שהיה הסנדק שלו) את שמו 'יהודה לייב' כשם המהר"ל מפראג, והכריחו הבעש"ט לירד לעולם הזה שלא ברצונו, כי לא רצה לירד היות שכבר גמר להשלים עצמו, (כמובא המעשה בארוכה בהערה). ונשמת מהר"ל מפראג היתה נשמת משיח בן דוד שבדורו (כמו שמרמז הוא עצמו בספרו באר הגולה באר החמישי, כמש"כ בזה במקו"א, עי' שארית נתן עמ' שצח), והורה הבעש"ט הק' להסב"ק בילדותו על הנהגות שונות כדי שיגיע על ידם למדרגה גדולה ממדרגתו שהיה בגלגול דהמהר"ל, עכ"ד.

ה. הסב"ק ורביז"ל – מב"ד ומב"י

ועי"פ הנ"ל שהיה הסב"ק צריך לעשות יחוד עם רביז"ל, שרביז"ל אף שהיה מיחידי הדורות בבחי' נשמת משה הכלול משני משיחין, הרי איתא מהראב"ן שבבחי' מסוימת היה רביז"ל בגילוי בבחי' משיח בן יוסף שבדורו (בבחי' ה'בעטליר השישי' שאין לו ידים, שמגלה את התיקון הכללי שהוא התיקון דיוסף הצדיק ותיקון חותם דהקדושה, ובזה מרפא את הבת מלכה מהחיצים שזרק בה המלך האכזר), ובבחי' זו, הרי הסב"ק משפאלי היה יותר בבחי' מב"ד, שהיה ידוע בריקודיו הנפלאים (שאומנות זו לימד אותו אליהו זל"ט כהמעשה הידוע בזה), בבחי' ה'בעטליר השביעי' שאין לו רגלים, שהוא בבחי' משיח בן דוד, וכפי שדהעצ"ה היה מרקד ומפזז בכל עוז לפני ה', שהוא ענין תיקון הרגלים, שהוא תיקון חותם האמונה, הקשורה לרגלים.

ו. פגישת מהרח"ו עם המהר"ל – בחי' יחוד מב"י ומב"ד

וזהו כעין מה שאי' בספר החזיונות למהרח"ו[מז], שגילו לו מן השמים שיש חכם גדול אחד בדורו, ואם יפגשו שניהם יחד יפעלו בזה את

עליו פחד גדול כל כך שכל הפמליא של מעלה לא הצליחו בזה והסכים, ותיכף ומיד אח"כ נולד הוא, אבל מי שהי' הצדיק הזה לא הי' יודע, וסיים הילד הקדוש שלא שכח כלום ועוד הוא זוכר את כל הנעשה עמו בעולם העליון, ובכן כשבא אל הבעש"ט והכירו כי הוא הינו זה הצדיק שהפיל עליו את הפחד הזה ונזכר תיכף בהפחד ונתעלף, וסוף דבר שחזר לעצמו ונרגע ונכנס אל הבעש"ט.

ואמר לו הבעש"ט שאע"פ שכבר השלים את עצמו בגלגולו הקודם מכל מקום עכשיו שכבר בא לעולם צריך להגיע למדריגה יותר גדולה ממה שהי' מקדם. וסידר לו הבעש"ט הק' הנהגות של סיגופים והליכה בגלות כדי לתקן שם מה שהוא צריך. וכששמע אביו של הילד מה שסידר לו הבעש"ט לבנו שהי' עדיין רך בשנים, כבן תשע או עשר, השביעו אביו שלא ילך עוד להבעש"ט כל ימי חייו. ומני אז התאונן תמיד הסבא משפאלע זי"ע ואמר שרי לי מאריה לאבי על שעכבני מללכת אל הבעש"ט שאילולי הייתי עוד אצל הבעש"ט לכה"פ עוד פעם וכ"ש ב' או ג' פעמים היתה העבודה עולה בנקל רב מה שאין כן עכשיו. ע"כ.

מז. ז"ל מהרח"ו, שנת השל"ד, בא הר"ר מסעוד הכהן מן דרעא לצפת, וסיפר לי כי בצאתו משם הלך להיפטר מאדם אחד גדול הדור שהי' יודע עתידות ושמו אברהם שלום, ואמר לו לך לחיים ולשלום. ואמר לו פירוש הדברים, שיבא אצלי הר' חיים ויתן לי שלום משמו. ונתן לי כל הסימנים אשר בי. ואמר לו **אמור לו בשמי כי הוא משיח בן יוסף** ויעלך לירושלים וישכון שם שתי שנים בהכרח. אך בשנה השלישית הבחירה בידו אם ירצה ידור שם. ואחר השנה ראשונה תחל רוח ה' לפעמו, ומאז ואילך יהי' עליו מחלוקת בין אנשי ירושלים והגליל. ואנשי מצרים יסייעו לירושלים. אך עם כל זה הגליל ינצחו ויחזירהו לדור שם בגליל, ושם יתקבצו אליו אלפים ורבבות מישראל וימלוך עליהם וילמדם תורה.

הגאולה, ושמעתי בזה ממו"ר הגה"צ המקובל ר' משה שץ שליט"א (בן פרידא לאה לרפו"ש במהרה) שהכונה היתה על המהר"ל מפראג זי"ע, שהוא היה מב"ד שבדורו, שאצלו היה המפתח של סודות התורה הנגלית, היינו הסודות המוסתרים ומלבושים בלבושי הנגלה, ואצל מהרח"ו היו מונחים כל הסודות דתורת הנסתר שבבחי' הסודות דמב"י, ואם היו נפגשים יחד היה זה בחי' יחוד דמב"ד עם מב"י והיתה באה הגאולה. [ואף שבמעשה המובא למטה בהערה מובא שהכונה היא על אדם גדול אחד מגדולי הדור שהיה שמו 'אברהם שלום', ולא על המהר"ל, מ"מ נראה שהיה למקובל הנ"ל מקור נוסף לענין זה, ואף שבמקו"א משמע שהיה האריז"ל מב"י שבדורו, והיה צריך להיות מהרח"ו מב"ד, הרי אחר פטירת האריז"ל נעשה מהרח"ו בבחי' מב"י, והמהר"ל בבחי' מב"ד, ואכמ"ל].

ז. הסב"ק הודה לרביז"ל שרק אצלו נמצאים ל"ב נתיבות החכמה ורמז שצריך להגיע ליסוד ומלכות

ובעניינו, הרי הסב"ק לקח את אצבע דרביז"ל לתוך פיו, והראה לרביז"ל שאין לו שיניים, והוא רמז שהודה הסב"ק לרביז"ל שחסר לו ל"ב השיניים שהם כנגד ל"ב נתיבות החכמה, [והם מרומזים בל"ב שמות אלקים שבמעשה בראשית, וכידוע ש'אבא (חכמה) יסד ברתא' (ספי' המלכות הקשורה עם שם אלקים כידוע)], ויודע הוא שהל"ב נתיבות חכמה נמצאים דייקא אצל רביז"ל, (הוא בבחי' מב"י שאצלו נמצאים כל הסודות דל"ב נתיבות החכמה, וכפי שהיו סודות אלו אצל יוסף הצדיק כדאי' בחז"ל), ונתכוין הסב"ק לחבר את ל"ב נתיבות חכמה (שנמצאים אצל רביז"ל) עם הפה שלו, שהוא הפה של מב"ד (שענין הפה – מלכות קשור לסב"ק שבבחי' מב"ד כנ"ל) בבחי' יחוד דיסוד ומלכות. [והבאנו מעין זה במקו"א בשם הצדיק הנסתר רי"ז ליבוביץ זצ"ל שאמר בשם הגה"צ רמ"י ווינשטאק זצ"ל, כי מה שהמוהל עושה מציצה בפה לאחר הברית, הוא מרמז ליחוד יסוד ומלכות והכא נמי אפשר לומר שמרמז לכך].

ח. 'כי הם נפלאות גדולות מאד'

וברמזי המעשיות (להגה"ק הר"נ מטשעהרין זי"ע) כתב ברמזי זה המעשה בזה"ל, **"ועתה ראה והבן עומק מחשבותיו ז"ל בכל דיבור ודיבור מתחילה ועד סוף, כי אז לא עלה על הדעת כלל שיש לו ז"ל בדיבור זה כוונה עמוקה ורזין נפלאים כי נדמה להם שמדבר זאת בדרך צחות כלשון בני אדם, עד שאחר שנים רבות כשסיפר ענין זה של החר מובן ממילא למפרע כי היה לו גם אז בדיבור זה סוד עמוק, הגם כי גם עתה נעלם סוד זה הענין לגמרי ואין לו שום פותר כלל, והכלל כי כל דיבור ודיבור שלו ז"ל יש בו רזין עליונים, ובפרט כל דיבור ודיבור שבספיפורי מעשיות אלו, וכנשמע מפיו הק' בעצמו ז"ל בענין זה, וכמבואר במקו"א, והגם שאין אתנו יודע עד מה להבין קצת מהנפלאות הגדולים הנעלמים בהם, אעפ"כ מובן ומבואר לכל כי הם נפלאות גדולות מאד, וכל ענין וענין הוא דבר נפלא וסוד נעלם בפני עצמו וכו'".** עכל"ק.

ואח"כ אני אלך לשם ואהיה משיח בן דוד והוא יהיה משיח בן יוסף אם יזכה הדור לכך, ויזהר שכשילך לירושלים לא יקבץ עמו אנשים כי ימשך לו מזה נזק גדול. וגם כי יכנס בבית הסוהר לסיבה זו. ומה שאמרו חז"ל על משיח בן יוסף שיהרג, אני אשתדל בכל כוחי להצילו מאותה גזירה כי עליו נאמר חיים שאל ממך נתת לו, פירוש כי משיח בן דוד ישאל מהשי"ת שיתן חיים למשיח בן יוסף הנקרא חיים, והשי"ת יתן לו חיים. ע"כ.

ט. מגלגלין זכות ע"י זכאי – ע"י הסב"ק ירדה נשמת רביז"ל לעולם

וצריך להבין שבכל דור ודור ישנם ב' צדיקים גדולים, שאחד שייך לבחי' יוסף, ואחד שייך לבחי' דוד, ויש בחינה גבוהה שהצדיק השייך לבחי' דוד צריך לכסות ולהסתיר על הצדיק שבבחי' יוסף, (ובזה הרי הוא מציל ומגין מהקטרוג שיש מהם"מ על יוסף), וכמובא שכן היה אצל הנוב"י והבעש"ט הק'[מח], שהנודע ביהודא היה צריך לחלוק על רבינו הבעש"ט, ובזה עשה בחי' של הסתר וכיסוי על אור הבעש"ט, ועי"ז היתה נשמת הבעש"ט יכולה לבא ולרדת לעולם, (והבעש"ט דיבר הרבה בשבח הנוב"י שהיה צדיק מופלג כמובא, ומגלגלין זכות ע"י זכאי, שבזכות הנוב"י היתה נשמת הבעש"ט יכולה לבא לעולם), וכן הוא אצל רביז"ל, שזה סיפר רביז"ל במעשה, שהכריזו בשמים שחייבת הנשמה (שהיא נשמת רביז"ל) לרדת לעולם, ואמרו משמים לבעל דבר (הס"מ) שצריך הוא למצוא לו עצה, ובא הס"מ עם זקן אחד (שהוא הסב"ק משפאלי), שהוא יחלוק ויעשה עליו כיסוי[מט] והעלמה, ועי"ז יכלה נשמת רביז"ל לרדת לעולם, והיינו כנ"ל אצל הבעש"ט והנוב"י, שמגלגלין זכות ע"י זכאי, ודייקא בזכות הסב"ק היתה יכולה נשמת רביז"ל לירד לעולם.

י. הא שבחיצוניות נראה כאילו רביז"ל מבזה את הסב"ק

ורביז"ל מזכיר במעשה שהיה לם"מ היכרות עם הזקן, והרבה טועים וסוברים שרביז"ל מתכוין לבזות בזה את הסב"ק ח"ו, אך כמש"כ במקו"א בארוכה שהצדיק צריך להראות בחיצוניות כאילו יש איזה בחי' מח' אמיתית כדי שיהא עליו הכיסוי הנצרך לו כדבעי, (וכמובן שאם היה נראה לכל בגלוי שכל המח' היא רק סודות עליונים, והיא מח' שבין הצדיקים וכו', לא היה זה כיסוי והסתרה כדבעי, ועדיין היה נשאר הצדיק בסכנה מקטרוג הס"מ), [והבאנו מספר 'טובות זכרונות' מהרה"ק ר"א שטרינהארץ סי' ה[נ], שקיבל

מח. בספר בית רוז'ין (עמ' רעא) כתב בזה"ל, החסיד ר' יודל לנדא היה אחד מנאמני בית רוז'ין. "פעם הלכתי לטייל עם מרן הצדיק מרוז'ין – סיפר ר' יודל – והוא אמר לי, הלא אתה הוא נכדו של הרב מפראג, דע לך, שהרב מאפטא סיפר לי, ששמע מפי ר' מיכלי זלאטשאווער בעת שהרב בעל נודע ביהודה הצר לו, שאמר כך, מה אטור לו שנאה אם ה' ציוה לו להציק לי. דע לך, כי בעת שהוחלט בשמים על ירידתה של נשמת הבעש"ט הקדוש, היו הרבה מקטרגים ומתנגדים לכך, בטענה שעל ידי דרכו של הבעש"ט בעולם הזה יקרב הוא את הגאולה, וגברו מליצי יושר שנשמתו אמנם תרד, אבל יחד אתה תרד לעולם הזה עוד נשמה גבוהה וקדושה מאוד, וגם בעל נשמה זו יהיה גדול הדור, והוא יתנגד לשיטות הבעש"ט ותלמידיו, נשמה זו היתה של הגאון ר' יחזקאל מפראג, בעל נודע ביהודה, דע לך, שלא היתה באפשרותה של נשמת הבעש"ט לרדת לעולם הזה עד שלא ירדה גם נשמתו. **ועל זה נאמר, מגלגלין זכות על ידי זכאי.** ע"כ.

מט. כמבואר כעין זה בליקו"מ סי' פ"ח - "...אך כשהצדיק הוא מפרסם גדול, אזי המקטרגים יודעים ומשגיחים עליו היטב, ואינם מניחים לו להוריד השפע. **והקדוש ברוך הוא נותן בלב צדיק אחר להחזיק עליו במחלקת כדי לכסותו,** ושיוכל להוריד השפע. וזהו 'מחלקת שהוא לשם שמים' הינו לשם צדיק, שהוא מכנה בשם שמים, מחמת שיש לו אהבה ויראה. הינו לשם שמים, האהבה ויראה..."

נ. ז"ל שם - וברה"ה גילה רבינו ז"ל התורה בחצוצרות סי' ה'... וגם היה נשמע אז **המחלוקת מהזקן הידוע** ובפרט מהקדוש הצדיק דודו הר"ר ברוך זלל"ה, הנראה לפני ב"א קצת כמו הפלגה, **כי באמת ידוע שזה היה מחמת גודל קדושת של אדמו"ר זלל"ה שלא יהיה קטרוג מהס"מ 'על מה שוא בראת' כידוע בסיפורי מעשיות איך שצעק [הס"מ], כשזו הנשמה יורדת מה לי לעשות,** וידוע שאמו של אדמו"ר הצדקת בעלת רוח הקודש ה"ה פיגא אחות הרה"צ הק' הר"ר ברוך זלה"ה היתה אצל הרב ר' ברוך בכוונה עבורו ושאלה אותו מה זה שהעולם אומרים שאתה מרחק

מזקינו שר התורה הרה"ק ר"נ מטשעהרין שקיבל ממוהרנ"ת, שעל מח' זו דהסב"ק והרה"ק הרר"ב ממעז'יבוז, אמר רביז"ל את תורה ה' שבליקו"מ, בה מזהיר שיש להאמין שאין המצותא שבין הצדיקים כפשוטה עיי"ש[נא].

יא. פרצוף לאה צריך לכסות ולהסתיר על פרצוף רחל

והיינו כדאשכחן בכוונת 'ויעבור ה' על פניו' וכו', שפרצוף לאה (שורש מב"ד) צריך לכסות את פרצוף רחל (שורש מב"י), והיינו שכדי שהאור של רחל יצליח לכבוש ולנצח את המלחמות, צריך שיהא עליו כיסוי מהאור של לאה, וזה הכיסוי היה ע"י נשמת הסב"ק שהיתה בו נשמת מהר"ל מפראג, שהיה בו האור של לאה, שזכה המהר"ל לסודות של נגלות התורה, שהם בבחי' הסודות של לאה, ועשה הסב"ק כיסוי על האור של רביז"ל שגילה את הסודות של רחל, שהוא בבחי' מב"י (כי רביז"ל הוא הבעטליר השישי שמגלה את תיקון הכללי, שהוא תיקון דיוסף הצדיק), והסב"ק היה בבחי' הבעטליר השביעי שאין לו רגלים, היינו שיש לו סודות הרקידה ברגלים, (וכמו שהיה ידוע הסב"ק בריקודיו הנפלאים שלמדם מאליהו הנביא זל"ט), וע"י המח' שחלק על רביז"ל עשה עמו יחוד, בבחי' 'התכללות והתקשרות' (ובבחי' יחוד דאח' באח', יחוד דהכאת האורות זב"ז, שהוא הכנה ליחוד דפב"פ, ואם לא היו מתערבים בזמן המח' ההיא כאלו שלא היו ראויים להתערב בה, היינו חסידים שוטים שסברו שהמח' היא כפשוטה, היה נעשה ממנה יחוד דפב"פ, והיו מביאים יחד את הגאולה, כפי שהזהיר ע"ז רביז"ל בספר המדות, ערך צדיק ח"ב אות יח, שלא יתערבו במח' זרים שלא יקלקלו המכוון).

יב. המח' משאול המלך ע"ה על דהע"ה

ואשכחן כעי"ז גם אצל שאול המלך ע"ה ודוד המלך ע"ה, שלכאו' תמוה ביותר איך חלק שאול המלך על דוד המלך משיח ה' ע"ה, [ושם היה להיפך ששאול שבבחי' מב"י חלק על דהע"ה שבבחי' מב"ד, שלפעמים חולק מב"ד על מב"י כמו יהודה שאמר למכור את יוסה"צ (וכן אצל הסב"ק ורביז"ל), ולפעמים חולק מב"י על מב"ד, כמו אצל שאול ודוד, ובשתי האופנים הוי המח' בסוד הכאת האורות זב"ז ובסוד יחוד אב"א וכנ"ל].

את בני, והשיב לה אני מסתיר אותו מפני שאין העולם כדאי עוד לזה האור וכששמע [מוהרנ"ת] שאמר רבינו ז"ל אוזן שומעת וכו' בקרב חכמים תלין ע"ש היטב, וגם מענין הקולות המובא **ובפרט מענין צדיקיא עבדין מצותא בין הסט"א**..."

נא. וזה לשון רביז"ל שם "...כי מצה - לשון מריבה. **דצדיקיא עבדין מצותא בסטרין אחרנין, דלא יתקריבו למשכנא דקדשה.** הינו כשתשמר את חכמתך שלא יכנס בו חכמות חיצוניות, שלא תהרהר בהרהורים רעים, שהם בחינת קנה דסטרא אחרא, כנגד 'קנה חכמה קנה בינה' דקדשה, על ידי זה תנצל מבחינת חמץ, שהיא סטרא דמותא, כדאיתא מחמצת, תמן סטרא דמותא. **ותאמין, כי כל מצותא ומריבה שיש בין הצדיקים השלמים, אין זה אלא כדי שיגרשו סטרין אחרנין,** וזה פרוש: "אזן שמעת תוכחת חיים בקרב חכמים תלין" - לשון תלונה ומריבה. כשאתה שומע מריבות שבין הצדיקים תדע, שזה משמיעין אותך תוכחה, על שפגמת בטפי מחך, שעל זה נאמר: "כל באיה לא ישובון, ולא ישיגו ארחות חיים", שאתה דבוק בסטרא דמותא, בחינת חמץ, בחינת ירד גבריאל וכו', ותדע שנעץ קנה, הינו חכמות חיצוניות נעוצים בים חכמתך, **ובודאי אם לא היה נפגם מחך, לא היה נשמע לך מריבות שבין הצדיקים, ואין המריבה אלא בשבילך, כדי שתשוב ממות לחיים, מחמץ למצה, מחי"ת לה"א**..."

יג. מימרות שונות מרביז"ל בענין המח' שבין הצדיקים

ורביז"ל אמר (שיחות הר"ן אות קפב[נב]) שבאמת אינם חולקים כלל עלי וכו', וכן אמר רביז"ל (שיחות הר"ן אות פב[נג]) עה"פ 'בזאת ידעתי כי חפצת בי כי לא יריע אויבי עלי', שמכך שאויבי החולק עלי אינו רע ח"ו אלא הוא צדיק, הרי מכך אני יודע ש'חפצת בי'. וכן אמר רביז"ל (לקו"מ קמא סי' רמא) עה"פ 'בקנאו את קנאתי', שהם"מ מפסיקה לקטרג כשרואה שיש בנ"א שרוצה לקנאות וכו', וע"כ מה שחולק עליו הצדיק הוא כדי להצילו מקטרוג הם"מ, ובמקו"א כותב רביז"ל (ליקו"מ סי רע"ז) שע"י המח' שחולקים הצדיקים זע"ז חופרים חפירות ומשליכים מתנות זה על זה[נד], וכן אמר רביז"ל שלעת"ל יהא 'שפיל נאה' (משחק נאה) מזה המח', וביארנו שהכוונה בסוד המובא בחז"ל (ויק"ר יג, ג) שלעת"ל יהיה שחוק במלחמת הלויתן עם שור הבר, שהוא בעצמו סוד הפלוגתא דב' המשיחין (כדאי' בארוכה מבעל התניא בלקו"ת פר' שמיני שהלויתן בסוד מב"י ושור הבר בסוד מב"ד ואכמ"ל).

יד. הסודות שא"א להבין במח' דאבשלום ודהע"ה

וכמובן שכל אלו הם דברים עמוקים ונסתרים שא"א להבינם כלל, אלא אנו יודעים שרביז"ל קישר הענין ומעש ההזה אל הקאפיטל שבריש התהילים, 'מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו' וגו', שבו נזכר גם הענין של 'שיני רשעים שברת', המרמז על נפילת השינים בעת שרוצים לעלות אל ההר.

והמעשה דאבשלום ודהע"ה הרי גם הוא מעשה תמוה ביותר, איך יחלוק אבשלום על אביו, ובפרט שכל כחוד אבשלום אינו אלא רק מחמת שהוא בנו של דהע"ה, שרק בכח דהע"ה אביו יכל לקבל בנו את המלוכה, ואם יחלוק על אביו הרי מפסיד לעצמו את ירושת המלוכה, ובאמת מוכרח ומובן לכל שיש במח' סודי סודות, וכמובא שאבשלום שייך לבחי' היסוד (כנרמז בשמו ד'שלום' שייך אל היסוד), ודהע"ה שייך לבחי' המלכות, וזהו כמובא בקבלה בענין ב"ן דב"ן (מלכות) וב"ן דמ"ה (יסוד), ופלוגתא זו הוי בבחי' הכאת האורות דיסוד ומלכות זב"ז, ויש בזה כל

נב. ז"ל, פעם אחת ענה ואמר, עלי אין חולקים כלל, רק הם חולקים על מי שעשה כך כמו שבודים החולקים עליו ועל איש כזה בודאי ראוי לחלק. כלומר כי החולקים בודים עליו כזבים ושקרים אשר לא עלו על לבו שעשה כך וכך מה שהכל שקר וכזב, ועל איש כזה שעשה כך כמו שאומרים הם, בודאי ראוי לחלק. נמצא שעליו אינם חולקים כלל, כי אם היו יודעין גודל צדקתו וקדושתו ומעלתו וכו', בודאי לא היו חולקים עליו רק אדרבא היו רצים אחריו בהתלהבות נפלא כראוי, רק הם חולקים על מי שעשה מעשים כאלה כמו שהם אומרים. על איש כזה בודאי ראוי לחלק. ואמר שהם חתכו וציירו לעצמם אדם וחולקים עליו, זייא האבין זיך אויס גישניצט אה מענטש אין קריגן אויף איהם (היינו כנ"ל שאינם חולקים עליו רק על זה האיש שצירו לעצמן בשקר שעשה כך וכו' וכנזכר לעיל. ע"כ.

נג. ז"ל, "בזאת ידעתי כי חפצת בי כי לא יריע אויבי עלי" (תהלים מא, יב). בזה שאויבים שלי אינם רעים כי צדיקים חולקים עלי, בזאת ידעתי כי חפצת בי. ע"כ.

נד. וז"ל רביז"ל שם "אבל כשחולקים עליו צדיקים, בודאי כונתם הוא רק לטובה, שמרימין ומנשאין אותו על ידי זה, וממתיקים דינים מעליו, והוא כמו אחד שחופר עצמו תחת חברו ומשליך לו מתנה טובה וכמו שמצינו כעין זה בצדקה, שכמה תנאים השליכו צדקות בהצנע, כדי שלא ידע המקבל, כן זאת המחלקת של צדיקים, הוא שנותנין לו טובה בהעלם והצנע כנ"ל"

מיני עמקויות (בבחי' החילוק שבין האור להכלי, וכמש"כ במקו"א ואכמ"ל).

טו. לחולק על הצדיק אין ל"ב נתיבות החכמה

ורביז"ל הביא ראיה מקאפיטל זה שחזינן שהחולק על הצדיק אין לו שינים, וכמו שלסב"ק שחלק על רביז"ל לא היו לו שינים, והיינו שהשינים הם בסוד ל"ב נתיבות חכמה שנמצאים דייקא אצל יוסף הצדיק, והחולק אף שהוא ג"כ צדיק ויש לו אורות מקיפים גבוהים, מ"מ אין מתגלה אצלו הדקות של רזי התורה הנרמזים באורות דהל"ב נתיבות חכמה בגלוי. [רק נמצאים אצלו בהעלם].

טז. הגדולים שחלקו על יחידי הדורות לא זכו לדקות דרכי התורה

וכן היה אצל כמה מגדולי עולם שחלקו על גדולי הצדיקים יחידי הדורות, כמו אלו הגדולים שחלקו על האריז"ל ועל הבעש"ט ועל רביז"ל, אף שהיו אנשים גדולים, מ"מ לא היה אצליהם גלוי הדקות של רזי התורה (הקשורים אל השינים – ל"ב נתיבות חכמה), שאף שהיו להם אורות מקיפים גדולים, ויש בחינה שאורות מקיפים יש בהם מעלה וגבוהים הם מאורות פנימיים, מ"מ אי"ז אלא למטה, אך איתא מהאריז"ל שבשורש השרשים בעתיק הרי הפנימי גבוה יותר מהמקיף.

וע"כ גדולי הצדיקים שיש להם הל"ב שינים, המרמז על רזי הסודות הפרטיים שבבחי' אורות הפנימיים, הרי הם יותר גבוהים וגדולים מאורות המקיפים דהחולקים, (וכנ"ל שאף שבדרך כלל אורות מקיפים גדולים מאורות פנימיים אי"ז בפרצוף עתיק).

יז. הצדיק שיש לו את השכינה גבוה מכולם

ובעתיק יש הבחי' דהבת מלך ('מלכות הגנוזה ברדל"א'), שסיפר רביז"ל שיש לה את כל היופי והחן שבעולם, והוא מרמז על הצדיק שיש בו את השכינה, והוא גבוה מכולם, (בבחי' 'רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כולנה' הנאמר על השכינה הק'), אף שנראה כאילו אין לו אורות המקיפים, ויש לו רק אורות פנימיים, מ"מ אורות הפנימיים שלו גבוהים יותר מכל המקיפים.

יח. עלינו לבקש כל הזמן לבא אל הסוד דדהע"ה

ואין אנו יודעים כלום, אלא אנו יודעים שהש"י בחר דייקא בדהע"ה, ואנו מחפשים ומבקשים אחרי דהע"ה, וכדברי חז"ל (ילקו"ש שמואל א' פ"ח רמז קו) שאין ישראל רואים סימן גאולה לעולם עד שיבקשו את מלכות שמים ואת מלכות בית דוד ואת ביהמ"ק, ועלינו לבקש ולחפש כל הזמן לבא אל הסוד של דהע"ה, שדייקא הוא זכה להיות מרכבה בתכלית אל השכינה הק', וכמש"כ הרמח"ל ז"ל (בס' דרך עץ החיים) שהש"י בוחר דייקא בצדיקים שעוסקים בתיקוני השכינה הק', ולא להתבלבל מכל המח' שבנגדו (ע"י שאול המלך ע"ה וע"י בנו אבשלום וכו'), ולידע שרק אצל דהע"ה היו כל הל"ב נתיבות חכמה, כל הל"ב שינים, וא"א לעלות אל ההר ע"י אורות המקיפים בלבד, כי אף שצריך גם לאורות המקיפים, מ"מ העיקר הם אורות הפנימיים.

יט. הטעות שיש המעדיפים ספרים שיש בהם האש דאורות המקיפים בלבד

וזה נוגע גם לגבי אלו הסבורים שמגי ללמוד בספרים בעבודה"י שיש בהם אורות מקיפים, וסוברים שמהם יקבלו התעוררות והתלהבות בעבודה"י, וסוברים שא"צ להשתמש בספרי גדולי הצדיקים ככתבי האריז"ל וספרי רביז"ל העוסקים בהרבה פרטים בעבודה"י, ואינם מבינים את התועלת בעבודה"י בכל ריבוי הפרטים, וטוענים שהלא לכאו' די באור המקיף המעורר לעבודה"י, ולשם מה נצרכים כל ריבוי

הפרטים, ומדוע אין מספיק באש הלוהטת בספרים שיש בהם אורות המקיפים בלבד, שהם מבעירים את הלב, ולכאו' נראה שבריבוי הפרטים שיש בספרי רביז"ל ובכתבי האריז"ל אין בהם את האש הלוהטת, וזה אמנם נסיון גדול, וזה אחד מעיקרי הנסיונות שמרחקים את האדם מספרי גדולי הצדיקים ככתבי האריז"ל וספרי רביז"ל וכדו', והוא מחמת ריבוי הפרטים והגוונים שרואים בהם, ואין רואים בהם את האש הגדולה הנצרכת להם לעבודה"י, וע"כ מעדיפים את הספרים שיש בהם אורות מקיפים, שבהם יש אש גדולה להלהיב הלב לעבודה"י, אך למעשה אף שבודאי צריכים את האש ואת אורות המקיפים, מ"מ צריכים לחפש ולבקש אחרי הצדיקים הגדולים שמגלים את רזי התורה בפרטי פרטות שבבחי' אורות הפנימיים, בחי' הל"ב שינים שעמהם דייקא עולים אל הר ה'.

כ. כל האורות המקיפים יוצאים מהשכינה הק'

ודהע"ה אמר 'ה' מה רבו צרי', שהוא דבר פלא וקשה, שאבשלום רודף את דהע"ה אביו, בבחי' שהמקיף נלחם עם הכלי, והאור מקיף נלחם עם האור הפנימי, ולמעשה יש לידע את האמת שרק מי שיש בו את הל"ב שינים, ויודע את סתרי התורה בפרטי פרטות, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין, הרי הוא יכול לעלות אל ההר, ומי שיודע הסודות רק בדרך אור מקיף ללא הל"ב שינים, אינו יכול לעלות אל ההר.

והעיקר הוא הבת מלך, שהיא השכינה הק', שכל האורות הם ממנה, ואף אורות כל המקיפים יוצאים מהשכינה הק' (אף שהיא אור הפנימי הגבוה ביותר), וע"כ העיקר הם הצדיקים יחידי הדורות כרשב"י והאריז"ל וכו' שגילו את רזי התורה בפרטי פרטות, וכל הצדיקים שאינם מגלים את רזי התורה בפרטי פרטות הרי הם בערכם בבחי' אורות המקיפים, ובאמת מקבלים כולם בכללות את התורה מיחידי הדורות, אלא שהם מדברים מהסודות יותר בחיצוניות, ובאופן של אור מקיף שיש בו יותר ריבוי של אש, ואעפ"כ יש ללמוד את ריבוי פרטי הסודות שבתורת רשב"י והאריז"ל ורביז"ל, אף אם נראה לפעמים לאדם בטעותו, שיש בהם חסרון באש והתלהבות בערך שאר הספרים.

[ובודאי האמת הוא להיפך, כי כל האש נמצא בוודאי בספריהם הק' דייקא, אלא שהוא בהעלם, וכמו שכתב מוהרנ"ת בהקדמה לליקוטי מוהר"ן, שכל מי שישים עינו וליבו היטב לספרו הק' יתלהב ליבו ויפתחו עיניו ויכסף וישתוקק לעבוה"י מאוד וכו' וכמו שאמר רביז"ל בעצמו (עיין חיי"מ שמ"ט) שכל מי שיסתכל בספרו בעין האמת בוודאי יהיו נפתחין אצלו כל גידי קשיות לבבו ויהיה נעשה בעל תשובה גמור, אלא שלא כל אחד זוכה לראות זאת מיד וכנ"ל]

כא. הגאולה תלויה בלימוד הזוה"ק בעיון גדול

וע"כ כתב כ"ק אדמו"ר האמצעי זי"ע בהקדמת ביאורי הזוהר בשם אביו בעל התניא זי"ע, שיש ללמוד את הזוה"ק בעיון גדול בכל מאמר, עד שיבין הסודות שבכל מאמר בזוה"ק לפרטי פרטיו, וכמו שאי' כן על האריז"ל שזכה לכל מה שזכה בזכות שהתייגע על הבנת כל מאמר בזוה"ק בתכלית היגיעה, והיינו שאף שיש אופן ללמוד הזוה"ק באופן של אמונה בדבקות באורות מקיפים שבזוה"ק, ובזה מאיר יותר האש האלקי שבזוה"ק, שהוא גם מאור גדול, מ"מ מגלה בעל התניא שהגאולה תלויה בלימוד הזוה"ק בתכלית העיון ובדקדוק בכל תיבה, וכמו שמסר האריז"ל נפשו על כל תיבה שבזוה"ק, וכן יש ללמוד בעיון את כתבי האריז"ל והרש"ש וכו', להבינם בדקי דקות.

כב. בדרגה העליונה דעתיק חרי אורות הפנימיים גבוהים מאורות המקיפים

ואף שיש בנ"א הטוענים שאינם חפצים ללמוד בספרי רביז"ל כי רוצים הם ללמוד רק

בתורת הבעש"ט שיש בה יותר אורות מקיפים וריבוי אש לוהטת בעבודה"י, משא"כ ספרי רביז"ל, וכן יש בנ"א שאינם רוצים ואינם אוהבים ללמוד תורת חסידות חב"ד, מפני שיש בה אריכות בפרטי פרטות, וממילא חסר בהם האש ונראים כמו 'קאלטע סודות', ומעדיפים ללמוד רק בספרי שאר תלמידי בעש"ט המדברים באופן יותר כללי, ובאופן של אורות המקיפים שיש בהם ריבוי אש, אך האמת שכנ"ל בדרגה העליונה דעתיק הרי האורות הפנימיים גבוהים מאורות המקיפים, ויש לזכור שיש ליקח את כל פרטי הסודות ולחברם עם אורות המקיפים, ועי"ז עולים אל ההר העליון, ואפשר ליקח את הבת מלך, וע"כ יש ללמוד את תורתם של יחידי הדורות (רשב"י והאריז"ל וכו') שרק בתורתם אפשר ללמוד את כל רזי התורה בפרטי פרטות, שזה בחי' הל"ב שינים, שעמהם זוכים לעליה האמיתית בהר ה'.

כג. בדיקת חשיבות ואמיתות המגיד לפי דרגת ידיעתו את כל הסודות

וכבר גילה לנו הרמח"ל זי"ע (עי' באגרותיו הק', אגרת מג, ואגרת נ, וכעי"ז אי' מבעל הסולם זי"ע) ע"פ יסוד דברי רבינו האריז"ל שכשרוצים לבחון את גדולת ואמיתות המגיד (שהוא מלאך קדוש הנשלח לאדם מן השמים ללמדו תורה, כפי שהיה כן אצל מרן הב"י, ואצל הרמח"ל, ואצל עוד צדיקים כידוע), הרי יש לבדוק את ידיעת המגיד בסודות התורה, שאם הוא יודע את כל סודות התורה, הר"ז בירור גמור על אמיתותו וגדלותו, ואם יודע רק מיעוט סודות הר"ז מורה שאינו בשלימות המדרגה הנצרכת (ואכמ"ל), וכעי"ז י"ל לגבי תורת הצדיקים, שיש ללמוד ולהגות ולעיין ולהעמיק ביותר בספרי תורת יחידי הדורות, שדייקא בהם נמצאים כל סודות ורזי התורה בפרטי פרטות, (מה שלא נמצא דוגמתם בשאר ספה"ק), ואף שאין מרגישים בהם את האש הלוהטת כמו שמרגישים בספה"ק אחרים, הר"ז מטעם הנ"ל שהאש מונחת יותר בצדיקים המדברים בכללות ובאורות המקיפים.

כד. דרך עבודת הסב"ק לעומת דרך עבודת רביז"ל

וע"כ יש לחבר ב' הבחינות יחד, אורות הפרטים דרזי התורה (שבבחי' אורות הפנימיים) המתגלים ע"י יחידי הדורות, עם אורות המקיפים המתגלים ע"י שאר הצדיקים, וכמו שהכנים הסב"ק משפאלי את יד רביז"ל (י"ד מרמז על חיבור די'וסף וד'וד), לתוך פיו, ואמר לו שיראה שאין לו שינים, ויש לו צורך לחיבור הנ"ל, וכידוע שהעידו צדיקים שהסב"ק משפאלי היתה דרך עבודתו באש לוהטת מיוחדת, וכמובא באגרות כ"ק אדמו"ר מהריי"צ זי"ע (ב'תתעג[נה]) שהבעש"ט הק' הניח את ידו הק' על לבו דהסב"ק ובזה פעל אצלו לכל ימיו שתהא עבודתו באש לוהטת, וכן היה ידוע ומפורסם בריקודיו הנפלאים באש לוהטת סביבותיו, [וכן היה אצל המחלוקת על מוהרנ"ת, שאיתא שהעידו בפני מוהרנ"ת על הרה"ק מסאוראן זי"ע שהיתה עבודתו בקידוש דליל שב"ק באש לוהטת ובהתגלות מיוחדת], משא"כ רביז"ל שהיו לו הל"ב שינים (דרך דל"ב נתיבות החכמה), היתה עבודתו באופן של 'שמן בחשאי' (כדאי' שאמר כן מוהרנ"ת על רביז"ל[נו] ועיין בזה בדברי הרה"ק מקאמארנא

נה. ז"ל, בהיות השפאליער זיידע כבן שלש או חמש שנים, הי' אצל מורנו הבעש"ט בהיותו בשפאליע, וברכו מורנו הבעש"ט, ואחר הברכה הניח ידו הקדושה על ראש הילד ולבו, ומאז - אמר השפאליער זיידע - הרגשתי פתיחת המוח בלימוד התורה ותשוקת הלב בעבודת הבורא ואהבת ישראל וכו'. ע"כ.

נו. עיין שיש"ק (הישן) ח"ב אות תרל"ב, וח"ה אות פ"ט.

זי"ע בזו"ח פר' צו דף לג ע"ב בארוכה) וכן לא היה רגיל רביז"ל להרבות ברקידה (עי' חיי"מ קט"ז[נז]) ולא היה רגיל בהשמעת קולו ברבים (עי' שיחות הר"ן אות רי[נח]), וכ"ז מחמת הנ"ל, שדרך רביז"ל היתה באופן דאורות החכמה הפנימיים (דרך דיוקף הצדיק – מב"י), והסב"ק חלק (בחיצוניות) עם רביז"ל לפעול בזה היחוד דהכאת האורות זב"ז, יחוד אב"א של אורות הפנימיים עם אורות המקיפים, אורות דיוסף עם אורות דדוד, שיש לחבר שניהם, ויש לכבד שני האורות, כי צריכים אנו לשניהם יחדיו (בבחי' יחוד וחיבור דתרין משיחין, יהודה ויוסף, 'כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו' וכו'), שע"י יחוד וחיבור זה דמב"י ומב"ד מתגלה האור דמש"ה, מ'ה ש'היה ה'וא שיהיה (ר"ת משה), וזוכים לאור דלעת"ל, וע"י שיודעים החשיבות של תורת יחידי הדורות זוכים גם לאורות של כל הצדיקים של כל הדורות, (כי אורות המקיפים דכל הצדיקים נמשכים בשרשם מאורות הפנימיים דרזי התורה שבדרגת עתיק ואכמ"ל).

כה. נסיון זה אצל רוב בנ"א בהרבה הבחנות

משא"כ אם אין מחשיבים כדבעי את פרטי הפרטים של רזי התורה (שבתורת האריז"ל ויותר מכך בתורת הרש"ש והתו"ח וכן הוא בתורת רביז"ל), הרי א"א לזכות אליהם, וכמו שיש בנ"א שאינם רוצים ללמוד בתורת הרש"ש, שאומרים שדבריו יותר מדי בפרטות, ואומרים שמספיק להם תורת האריז"ל, ויש מקובלים גדולים שכבר למדו רש"ש ובכ"ז אינם רוצים ללמוד ספר תורת חכם (היינו שאף אחר שכבר התגברו על נסיון הנ"ל ולמדו הרש"ש, ותפסו סוד הדרך של גילוי הסודות בפרטי פרטות, מ"מ אומרים שספר תורת חכם הוא כבר למעלה מכל השגה מרוב רבוי הפרטים שבו), ויש בנ"א שמחמת טעם זה גופא אין חפצים כלל בלימוד הקבלה, וחפצים רק בתורת החסידות, (ויש שאין חפצים מחמת הנ"ל בתורת חב"ד ותורת רביז"ל כנ"ל), ויש שמאמינים בגדלות רביז"ל ולומדים בספריו הק', אך אין חפצים ואין משתוקקים להבין תורותיו העמוקות והארוכות שבליקו"מ, שיש בהם אלפי פרטים ובחינות עמוקות, שאין מבינים מה התועלת בעבודה"י שיש בכל מיני ריבוי הפרטים והבחינות שבתורות אלו, וטוענים שדי להם בשיחות הפשוטות בדרכי עבודה"י למעשה שגילה רביז"ל, וא"צ להם ללמוד בעיון ולהתעמק בהבנת ריבוי הפרטים שיש בתורות העמוקות והרחבות של רביז"ל, וחזינן שנסיון זה הוא נסיון גדול המקיף את רוב בנ"א, וכל אחד עובר קושי ונסיון זה בדרגה ובבחינה אחרת, והתשובה על כל אלו הטענות היא בכלל הנ"ל שגילה כאן רביז"ל, שא"א לעלות אל ההר אלא עם כל הל"ב שינים, והיינו שיש לידע את כל דרכי ההשגה ואת רזי התורה בפרטי פרטות, ורק עי"ז אפשר לזכות לעלות בעליות העולמות העליונים ולעלות וליראות בהר ה' (ואין די באור המקיף בלבד).

נז. '...אבל לא היה שכיח שיעשה רקודין כי אם בעתים רחוקות מאד'

נח. ז"ל, אמר, כל מה שהוא צריך לעשות ברבים קשה לו מאד מאד וצריך שיהיה לו מסירת נפש ממש על זה. וספר שקודם הקידוש כשרוצה להתחיל תיבה הראשונה של הקידוש נדמה לו שתצא נפשו ממש. וכן קודם אמירת התורה כשרוצה להתחיל לומר תורה. אזי נדמה לו שבתיבה הראשונה שיאמר תצא נפשו ממש (וויא איך וויל ארויס לאזין דאס ערשטע ווארט דאכט זיך מיר אט גייא איך אויס). ולא היה מתפלל לפני העמוד בשום פעם ולא עשה שום דבר כיוצא בזה כגון קריאת המגלה וקריאת התורה, ואפילו לקרות לפני התוקע ושאר דברים כאלה, רק קידוש וזמירות על שולחנו בשבת קודש ואמירת התורה. וגם זה היה כבד עליו מאד כנזכר לעיל. ואפילו כשהיה צריך לומר קדיש על אמו ביום היארצייט היה קשה וכבד עליו מאד. ע"כ.

כו. הבת מלך מתגלה דייקא במקום ריבוי הפרטים

והיינו שיש לחפש ולדרוש אחרי בת המלך, שהיא השכינה הק', ולידע שהשכינה הק' מתגלית רק למי שמחפש ודורש אחרי פרטי ורזי הסודות שבתורה"ק (שהם בבחי' אורות הפנימיים שפותחים את הפתח להשגת השכינה הק' שהיא אור הפנימי ביותר), והבת מלך מתגלית דייקא במקום ריבוי הפרטים שמשם נכנסים להשגת אור הפנימי העליון.

כז. ענין זה גם בכללות התורה והמצוות

ובחסידות חב"ד מבואר שזהו גם הביאור בענין הכללי של התורה והמצוות, שהמצוות בכללותם ממשיכים על האדם אורות מקיפים עליונים, ולימוד התורה"ק בהבנה מביא ומכנים באדם אורות פנימיים, ומבאר בזה כ"ק אדמו"ר הרש"ב זי"ע (במאמרי תרס"ו ותער"ב) שאע"פ שיש בחינה עליונה נעלמת (שתתגלה בעיקר לעת"ל) שיש בחינה של מעלה למצוות אף מעל מעלת התורה, כי המצוות קשורים אל כתר דאריך (כת"ר – תרי"ג מצוות דאו' וז' מצוות דרבנן), והתורה למטה מהכתר במוחא סתימאה, מ"מ בשורש העליון הרי ברדל"א הרי האור הפנימי של עמקות היתירה שבתורה"ק גבוה מהמצוות, והוא כמבואר לעיל, שבעתיק (שהוא הרדל"א) הרי האור הפנימי (שהוא התורה"ק) גבוה מאורות המקיפים (שהם המצוות), שעמקות התורה"ק גבוהה מכל המצוות.

כח. הסודות דהפלוגתא שבין אבשלום לדהע"ה

ורביז"ל קישר להדיא (ברמזים שבסוף המעשיות) את הסודות של אלו המעשיות (שבסיפורי מעשיות) אל ד' המזמורים הראשונים שבתהילים, שבמזמורים אלו עוסק דהע"ה לגלות את האור של צדיק האמת משיח ה' שדבוק בהר ציון, ועלה אל הר ה' בכח הל"ב שינים, ובקאפיטל ג' מרמז דהע"ה שאין להתפעל ממח' שבין הצדיקים, [ואף שלנו נראה אבשלום כבן רשע הרודף את אביו, הרי המעיין במדרשי חז"ל יראה שאבשלום היה אדם גדול ביותר שאין לנו בו השגה, ובודאי שבמח' זו היו טמונים סודות עליונים, שהיא מח' בין היסוד להמלכות, (ויש שם התהפכות בין האור להכלי, עד שיש שם בחינה הפכית שאבשלום בבחי' המלכות ודהע"ה בבחי' היסוד, ואכמ"ל בסודות אלו), ורואים מהפסוקים כמה שבכה דהע"ה על הריגת אבשלום, ובודאי שאם היה בן רשע כפשוטו היה שמח בהריגתו, וכדכתיב 'באבוד רשעים רנה', ובודאי שדהע"ה משיח ה' שכולו היה מרכבה לשכינה הק' בתכלית השלימות, ולא היתה בלבו שום אהבה נוספת מלבד אהבת ה', לא היה בוכה ומתאבל כ"כ על הריגת בנו הרשע (ח"ו), וכמש"כ במשנה (סנהדרין) שהקרובים של אלו שנהגו בד' מיתות בית דין אין מתאבלים עליהם וכו', אלא ברור שבמח' זו היו טמונים סודות נוראים (הקשורים גם לפלוגתא שבין ב' המשיחין וכנ"ל שאבשלום בבחי' מרכבה אל היסוד ודהע"ה מרכבה אל המלכות), ודהע"ה המרכבה אל המלכות הרי בפנימיותו הוא קשור אל אור החכמה ובסוד ד'אבא יסד ברתא', וע"כ לדהע"ה יש את כל הל"ב שינים, ואבשלום שהיה קשור אל היסוד, הרי בפנימיותו קשור אל הבינה, ונפלו לו בחי' השינים כשחלק על דהע"ה, ואכמ"ל בסודות נעלמים אלו].

כט. יש לבאר שיהא ברור 'לעיני כל ישראל' מי הוא ה'ראש בית'

וע"ז נאמר 'לעיני כל ישראל – בראשית', בראשי"ת אותיות רא"ש בי"ת, ואת זה צריך לבאר שיהא ברור 'לעיני כל ישראל' הסוד ד'ראש בית', שיש לידע היכן נמצא הראש בית, והבעש"ט הק' זי"ע אומר (דגמ"א פר' וזאת הברכה

ד"ה ולכל[נט]) 'לעיני כל ישראל' הוא בבחי' הגוונים, ו'בראשית' הוא סוד החכמה, והיינו שיש לידע שהרא"ש בי"ת הוא הצדיק האמת שזכה לסוד החכמה, שממנו עולה הוא אל ההר, ועולה הצדיק האמת מפנימיות החכמה אל דרגת עתיק, ושאר כל הצדיקים הם בבחי' אריך [שהם בבחי' שאר הגוונים המאירים ומתגלים לעיני כל ישראל (משא"כ דרגת צדיק האמת שהיא דרגת עתיק היא דרגה נעלמת ונעתקת ואינה מתגלה לעיני כל ישראל)], ואסור לבלבל את הסדר הזה, שאם מבלבלים את הסדר האמיתי א"א לעלות אל ההר, ואין מוצאים את הבת מלך (הנמצאת בהר של זהב וכו'), ויה"ר שנזכה כולנו לילך בדרך הצדיק האמת, ולידבק בתורת יחידי הדורות, ולהשיג השגת רזי התורה בפרטי פרטות, ועי"ז נזכה כולנו למצוא את הבת מלך ולהשיבה למקומה האמיתי והנצחי, בגילוי כבוד ה' בביאת גוא"צ ברחמים בב"א.

נט. זל"ק, ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל בראשית. יש לפרש בזה לנעוץ סופו בתחלתו על דרך שאמר אא"ז זללה"ה שם ישראל מורה על דרך כשברא הקב"ה את העולם היה חוזר לשורשה לאין וכשהסתכל הקב"ה בבריאת האדם הנקרא ישראל אז נתקיים העולם מאין ליש, וזהו רומז שם ישראל היינו יש ראל כי הר' היא חכמה א' דעת למ"ד בינה הנרמזת במלת אין גם כן ונתקיימו על ידי הישות של ישראל כמבואר במקום אחר, וזהו ישראל עלה במחשבה והבן, וזהו ישראל בראשית שעל ידי ישראל שהוא מורה יש אין שנעשה יש מאין כנ"ל זהו בראשית היינו העמדת קיום מעשה בראשית שלא יחזור לאין היא על ידי הישות של ישראל והבן, וזהו (ישעיה מט, ג) ישראל אשר בך אתפאר כי החכמה היא בחינת יו"ד ואין תופס גוון כלל וכשבא לוא"ו שהיא בחינת ישראל אזי נעשים גוונים מסטרא דאבא ראש ומסטרא דאימא אשר, וזהו בראשית לעיני כל ישראל היינו בראשית שהוא חכמה נעשה לעיני היינו בחינת גוונים ישראל כשבא לוא"ו שהיא בחינת ישראל כנ"ל והמשכיל יבין. ע"כ.

שיעורים בספה"ק תורת חכם

סימן רסג

דף מ"ח ע"א

שרשי הנקודים בנו"ה דעתיק דא"ק

כתב רבינו וז"ל, ונקדים מה שכתב שם בש"ב ח"א סוף פרק ג' וז"ל איך בכל העולמות בחינת נה"י וחצי תפארת של העליון הם המולידים כנגדם פרצוף התחתון, כי הרי נה"י דא"ק הולידו עולם האצילות, ז"ס דע"י שיצאו מן העינים דא"ק בחינת נ"ה ששורשו הוא פרצוף עתיק, ונה"י דעתיק לא"א, ונה"י דא"א לאו"א, ונה"י דאו"א לז"א, ונה"י דז"א לנוק' ע"כ.

א"כ בחינת הנה"י של המלכים דחג"ת הנקראים או"א בערך הנה"י הוציאו המלכים דנה"י, אף על פי שכולם יצאו מן העינים דא"ק שזהו העתיק של כל מלך ומלך, אבל שאר הפרצופים שמעתיק ולמטה של כל פרט יצאו זה מזה, ולא עוד אלא שגם מלכי החסד יצאו מנה"י דמלכי הדעת, עד כאן לשונו.

דרך הפשט

בריש דברי רבינו מביא וקור"א דברי הרז"ל במבוא שערים דרבותא קמ"ל, דע"ד דתנינן בעולם האצילות דז"ת דעתיק נתלבשו בגולגלתא דא"א ותיקנו שם ז' תיקוני גולגלתא, ומכללם נו"ה דעתיק שנתלבשו בתרין עייניך ובתרין אודנין דא"א, כן הוא נמי בא"ק, דבתרין עייניך ובתרין אודנין דא"א דא"ק מלובשים נו"ה דעתיק דא"ק, וכדאיתא בשער ט' רפ"ו דלעילא מגולגלתא דא"ק יש בו דוגמת עתיק דאצילות, ולטעם זה יצאו אורות הנקודים דרך נקבי העינים דא"ק, יען נודע דלעולם כך היא המדה דנה"י דהעליון הם מולידים הפרצוף התחתון הסמוך להם, והכי נמי נה"י דעתיק דא"ק הולידו עולם הנקודים, ולזה יצא עתיק דנקודים דרך נקבי העינים דא"ק שהם הם נו"ה דעתיק דא"ק.

וע"ד שמצינו בעולם האצילות, דשרשי הז"ת דעתיק הם שנתלבשו בגולגלתא דא"א, וענפיהם נתפשטו בכל קומת א"א דאצילות, כדאיתא בתפלת חצות למרן ז"ל, כן הוא גם בא"ק, דשרשי הז"ת דעתיק דא"ק הם לבדם שנתלבשו בא"א דא"ק, אבל ענפיהם נתפשטו בכל הקומה, ולטעם זה דוקא שרשי הנקודים שהם העתיקים שבהם הם לבדם שיצאו דרך נקבי העינים דא"ק, והשאר נתפשטו ויצאו זה מזה וקבלו ההארה היוצאת דרך נקבי הטיבור והיסוד והרגלין דא"ק וההארה היוצאת דרך הדפנות דא"ק וכנודע. וכסדר הזה הוא גם בפרטות, דלעולם יוצא התחתון מנה"י דהעליון, ולכן מלכי הנה"י יצאו מנה"י דפרטות מלכי חג"ת הנקראים או"א בערכם, וכן עד"ז בפרטי פרטות, דמלכי החסד יצאו מנה"י דמלכי הדעת, וכן עזה"ד.

דרך העבודה

הנה בריש ספר מעין החכמה "שנתן מיכאל לפאלי, ופאלי למשה רבינו ע"ה, ומשה רבינו עליו ע"ה גילוהו להתחכם בו לדורות" פתח דבריו יאיר בזה"ל, זהו 'תיקון' ו'צירוף' ו'מאמר' ו'מכלל' ו'חשבון' פירוש של שם המפורש וכו', עכ"ל.

ומוד הענין הנוגע לענייננו, דבאלין מיליא גנוז סוד המשכת האור העליון מרום המעלות דאינון ע"ב וס"ג דא"ק עד היותו מלובש בכלי המעשה, כי הנה פרצופי ע"ב דע"ב וע"ב דס"ג הם סוד 'תיקון וצירוף', וראשית חכמה הוא לייחד הפרצופים העליונים ברעותא דלבא ביחודים הנעלמים דפרצופי ע"ב וס"ג דא"ק שהוא סוד יחוד אוירא ובוצינא ויחוד עייניו ואודניו, ולהמשיך מזווגם אור עליון זך וקדוש.

ושוב יכוין להמשיך עוד האור הנזכר דרך האוזן והחוטם דא"ק עד הגיעו לפומא קדישא דאיהו עולם העקודים, ובהגיעו לשם הרי הוא מתלבש בבחינת 'מאמר' שהוא סוד ההתבודדות בדיבור הפה ועיקרו בהשתוקקות הלב, ושם הוא תחילת המעשה אלא שעדיין אין המעשה בא לידי גמר.

ומשם יוסיף להמשיך האור עד הגיעו למקום הטיבור ולמטה מקום משכן עולם האצילות ששם נשלם המעשה ובא לידי גמר בסוד 'מוכלל' ו'חשבון'.

והנה סוף מעשה במחשבה תחילה, דכבר נתבאר שסוף המעשה הוא בגבול האצילות אשר מטיבורא ולמטה, והנה שם הוא מקום נה"י דא"ק, ואמנם אלו הנה"י שרשם במחשבה תחילה שהוא סוד העינים והאזנים דמחשבה קדומה דא"ק שבהם מלובשים שרשי הנה"י דעתיק דא"ק, באופן שגמר המעשה נעוץ במחשבה העליונה דהיחודים הנעלמים דע"ב וס"ג דא"ק דאינון אוירא ובוצינא, וכמבואר בדברי רבינו דהנקודים שרשם לעילא ולעילא בנה"י דעתיק דא"ק הגנוזים בעינים ובאזנים, ומשם יוצא עתיק דנקודים, וענפיהם מתפשטים בגופא.

וזהו הדרך ישכון אור לכל הבא אל משכן ה' אשר נפשו היפה איותה לבא לידי גמר המעשה, דתחילה וראש יקדים לדפוק על שערי רחמים לעורר **היחודים** הנעלמים אשר בקודש פנימה דאינון ע"ב וס"ג דא"ק, ולהמשיך מזווגם האור העליון בהיותו נעלם וגנוז בשורשו העליון בסוד המחשבה הקדומה, ומשם יוסיף להמשיכו ממדרגה למדרגה עד כי יחם לבבו לשפוך את נפשו בתפלה לעני כי יעטוף בסוד שיח **התפלה** שהוא ענין גילוי האור והתפשטותו בסוד ההתבודדות וההתשוקקות שהמה תחילת המעשה, ושוב יכוין להמשיך האור ממדרגה למדרגה עד הגיעו לידי גמר המעשה שהוא סוד **התורה**, וכן חוזר חלילה מתתא לעילא ומעילא לתתא כו' עד כי יזרח לו השמ"ש והיתה להוי"ה המלוכה, והבן למעשה.

מקצת שיחות שבת

פרשת תולדות תשפ"ז[ס]

[ליוו את מורנו בדרכו כמה בחורים חשובים מחו"ל, הלומדים בישיבת אחד הרבנים שליט"א העוסק רבות בקירוב והגיע לשולחנו הטהור של מורנו בליל שב"ק זו. רובם ככולם של השאלות דלהלן הינם מהבחורים החשובים הנ"ל[סא].]

א. דיבר מורנו שרבקה הלכה לדרוש את השם בישיבת שֵׁם ועבר, שם זה בינה, ועבר זה חכמה, ורואים שהלכה רבקה לדרוש את ה' בישיבת חב"ד, או כח"ב. וצריכים אנו ללמוד ממנה ולילך ללמוד בישיבת חב"ד כמותה.

ב. בחור אחד תינה צערו לפני מורנו, שאין לו מספיק כסף להשאר כאן ללמוד בארץ ישראל וצריך לחזור לחו"ל, אבל שם קשה לו להחזיק עצמו בענייני יהדות. ואמר לו מורנו, השי"ת ישלח לך הכסף, ועליך להכנס לאמונה שהיא בחי' עפר, עפרא מנא דכולהו ובמילא יהיה לך כסף. ואמר לו מורנו שילך לשדה לעשות התבודדות, שהרי הגמ' לומדת (קידושין דף ב') 'וכסף מנלן? גמר קיחה קיחה משדה עפרון', וא"כ כשהולכים לשדה אז יש כסף. ושאל שוב הבחור, ואמר לו מורנו, הכסף נמצא כאן.

ושאל שוב ומה יעשה למעשה? ואמר לו מורנו שישאר כאן. וטען הבחור אבל הרי אין לי פרנסה כאן, ואמר לו מורנו שישאל עצה מג' חבירים, כי אם אין יכולים לשאול לחב"ד שואלים לחג"ת שזה ג' חבירים. וביקש ברכה, ונתן לו הרבי ברכה.

ג. מסר אחד דרישת שלום למורנו מאיזה אדם, ושאל מורנו היכן הוא נמצא בימים אלו. ואמר לו בפלורידה, ואמר מורנו שכהיום יכולים לקשר כל העולם, וארץ ישראל מתפשט בכל העולם ור' איתמר שוואריץ זצ"ל אמר דכמו שרואים בהקלי' שיש כלים המטמאים שיכולים בזה להתקשר בכל העולם מיד, כך לומדים בזה לעומת זה בדרך הקדושה, שיכולים היום להתקשר בדרך הקדושה מכל מקום בעולם ויכולה הקדושה להתפשט בכל העולם כולו. ור' איתמר נסתלק כי לא היה יכול לסבול שיש קליפה כזו עכשיו שנעשים חברים עם הקליפה ושאולים שאלות למאשין (קלי' המאשין

ס. שיחות אלו נכתבו כרשימות מהזיכרון ממה שנאמר בשעת מעשה בשב"ק, ולא עברו הגהת מו"ר כלל וכלל. על כן אין לסמוך בשום ענין על כל הנכתב כאן, מה גם שהרבה נכתב למקוטעין, ואף דיבורים עמוקים נכתבו בקופיא ומבלי דקדוק, ואף שלטה בכל אלו יד השכחה. ברם היות והרבה אנשים מעוניינים דווקא בשיחות הקצרות כפי שנקלטו באוזני השומעים בשעת מעשה, הבאנו אותן כאן כהוויתן, אלא שמובן מאליו שאין שום אחריות כלל על שום דיבור הנכתב כאן, בפרט שהרבה מהנאמר בעל פה נאמר בדרך צחות ואי אפשר להבינו כראוי בכתב. ברכת יי"ש לכל הבחורים שעוזרים בחזרת וכתיבת השיחות.

סא. א"ה: **היות והשואלים אינם מדברים יידיש או לשה"ק, השארנו מעט מלשונות השאלות והתשובות בלשון הענגלי"ש בה נאמרו לתועלת הבנת הענין. ודי בזה.**

שיכולים לדבר איתם ולשאול שאלות וכו'), והוא לא היה יכול לסבול קליפה קשה כזו. אבל הוא בעצמו אמר שיכולים ללמוד מדרכי התפשטות הקלי' לדרך הקדושה, כי למה להיות חבר להקלי' ולשאול שאלות להקלי'? הרי היום כבר יכול כל אחד לשאול ישר להשכינה, [שיכולים להתעסק יותר בהתבודדות שהוא בבחי' לשאול ישר להשכינה]. וכמו רבקה שהלכה לשאול בישיבת שֵם ועבר ששאלה ישר להשכינה.

ד. שאל אחד התלמידים בענין מה שאמר מורנו בשיעור אתמול, שהשתוקקות זה מסירות נפש, אבל לכאורה הוא מבין מספרי חב"ד שמסירת נפש זה יותר ענין של ביטול, והשיב מורנו דע"י השתוקקות באים לרצות למסור נפש עד שבאים למסירות נפש בעצמו, כי השתוקקות זה בינה, ומסירות נפש זה אריך, ומבינה נעשה אריך, וכן מחכמה נעשה עתיק.

ה. שאל אחד איך יכול להיות שיש כאלו שמתייגעים ולא מגיעים, ואמר לו מורנו או שצריכים לדעת היכן להתייגע, כי עיקר היגיעה צריכה להיות בנקודת האמונה והדביקות שהיא הנקודה הפנימית [וכמו שכותב הרמח"ל], וצריכים להתייגע באמת, דהיינו להתכוון לזה באמת.

ו. שאל אחד למורנו, שהוא מחפש דרך בחסידות, ואיך יכול לדעת איזה דרך שייך לו ובאיזה דרך לבחור? וחייך מורנו ואמר, אני ג"כ מחפש. צריכים לחפש בכל יום וצריכים להתחיל בכל יום מחדש, וזה אינו הולך מיד. וצריכים להתפלל בכל יום, הורנו ה' דרכך.

ושאלו מה עושים כש'לא הולך', ואמר שממשיכים ומתחזקים באמונה ומתפללים.

ז. ושאל אחד איך זוכים ל'דעת', ואמר מורנו 'לדעת בארץ דרכך', ע"י הארץ שהוא אמונה זוכים לבוא ל'דעת'. ושאלו איך מגיעים לאמונה, וענה שלומדים ספרים המלמדים דרכי האמונה והדביקות.

ח. שאל אחד למורנו מה עושים כשמרגישים 'מנותק', כי כבר לפני שבועיים שאל זאת, והשיב לו מורנו אז שהוא 'ירידה לצורך עליה', 'רצוא ושוב' וכו', ועכשיו שואל שוב, מה הוא יכול לעשות למעשה, וענה לו מורנו, תדבר להקדוש ברוך הוא. ואמר מורנו, צריכים בכל רגע או ללמוד או להתפלל, ואין עוד מה לעשות, ושאלו ומה עושים אם אין לו כח ללמוד, וענה, אז מתפללים ומדברים להשי"ת, או תורה או תפילה.

ט. שאל אחד למורנו, איך פועלים שיהיה מוח שליט על הלב, וענה מורנו [בצחות], אל תלך עם עניבה.

י. שאלו מה העבודה המיוחדת של שבת זו? ואמר לילך לישיבת שֵם ועבר.

יא. שאלו איך יכולים להעריך ולאהוב את עצמו יותר, ואמר שאם מכיר האדם שהוא חלק אלוק' ממעל, בא להעריך ולאהוב את עצמו.

יב. שאל אחד[סב] מה יכול הרבי לומר בענין מילי דשטותא ומילי דבדיחותא, ואמר מורנו [I'm the best joke.] [הבדיחותא הכי טוב הוא אני] ושאל ההוא, למה הרבי אומר כך, ואמר מורנו שהרי שמו יצחק ו'יצחק' הוא מרמז על שחוק, שהוא בבחי' שחוק דלעתיד 'אז ימלא שחוק פינו', וא"כ שמו 'מאיר', מורה על [the light of the joke] [האור דהשחוק] ושאל ההוא אם הרבי יכול לומר איזה מילי דבדיחותא, ואמר מורנו שלהבן איש חי

סב. א"ה: **כנ"ל השארנו מעט מלשונות השאלות והתשובות לבחורים הנ"ל בלשון הענגלי"ש בה נאמרו לתועלת הבנת הענין.**

יש ספר שלם על מילי דבדיחותא. ואיתא בחז"ל שהיו להם פרקים במילי דשטותא (זוה"ק ויקרא דף מ"ז). ודיבר על האמורא שתמיד חייך, ועל האמורא שרקד עם הדסים לשמה. ולבסוף אמר לו מורנו, אם רצונך לשמוע מילי דבדיחותא עליך לבוא לשמוע השיעור, כי הרי כתוב בגמרא שבתחילת השיעור אז יש לומר מילי דבדיחותא.

יג. שאל בחור אחד אם יכול לישב ליד הרבי בהסעודה, אמר לו מורנו בכל מקום שאתה יושב אתה נמצא לידי. ואמר ההוא לאחר כמה זמן שרוצה ללמוד עם הרבי אחד על אחד, ואמר מורנו תבוא להשיעור ושם אלמד איתך אחד על אחד. [כי חידש האדמו"ר הרמ"מ מליואבאוויטש זי"ע שיש בחי' של 'יחידות כללי']

יד. שאל בחור אחד, 'האם קשה להרבי להיות הרבי', ואמר מורנו שלפני שבאים לעולם הזה שואלים לכל נשמה מה רוצה להיות, ורואה הנשמה שהכי טוב הוא להיות את עצמו, כי להיות כשני קשה מאוד.

טו. שאל אחד אם הרבי אי פעם אינו רואה ה', ואמר שה' משחק hide and seek. [היינו משחק שמסתיר ומחביא עצמו עד שמוצאו (עיין מגיד דבריו ליעקב אות קמ"ב)]

טז. שאל אחד מה לעשות לגבי השתדלות להתחתן וכמה השתדלות צריכים, ואמר שזה מחלוקת כי הגר"א אוחז שאין צריכים לעשות השתדלות כלל וזה בא רק מלמעלה, ואחרים אוחזים שצריכים לעשות השתדלות אך פחות השתדלות מדברים אחרים וכו', ושאל ומה יעשה הוא, ואמר שיאמר פרק 'שיר למעלות אשא עיני' לפני אלוקי נצור.

יז. שאל בחור אחד, מה הוא עושה בעולם הזה ולמה בא לכאן, ואמר לו מורנו, לקיים מצוות ציצית ותפילין, ואמר שכבר עושה זאת, ומה אני יכול לעשות עכשיו? ואמר שעכשיו שבת, ויזהר בשבת שהוא האות.

ואמר הבחור שאינו נשמע 'כיף' ושאל האם מצות הם 'כיף', ואמר מורנו שמצוה זה מצַוֶה.

יח. שאל אחד מה העבודה של 'להיראות טוב', והשיב זה קלי ואנוהו, וכל יהודי הוא מרכבה. והוסיף אך זה סכנה ואין לקחת זאת בדרך של הקליפה.

יט. אמר אחד שהוא בביטול גדול ובמקום טוב, ומה יעשה שיש אנשים מסביבו שאינם כמותו והם שוחקים שהוא איש רוחני, ומה יכול לענות להם? ואמר מורנו שישפיע גם עליהם שגם הם יהיו ככה.

כ. שאל אחד מהו אמת, ואמר שבזוהר כתוב אמת דא קודשא בריך הוא.

כא. שאל אחד מה הניגון האהוב על מורנו, והשיב שאף פעם לא חשב על זה עדיין.

כב. שאל אחד שוב, מה הוא עושה בעולם הזה. ואמר מורנו הרי כל העולם עומד עליך, ומה אתה שואל?

כג. שאל אחד מה יעשה כי אין לעבוד בשבת אבל צריך לעבוד קשה להרגיש בסדר עם עצמו, ואמר מורנו שילמד תורה.

כד. שאל אחד איך להתעשר, והשיב תלמד תורה ס'.

כה. שאלו מתי משיח יבוא, וענה When you let him. [כשתתן לו]

כו. שאלו Does Hashem care, ואמר Who else cares רק השם cares [האם לה' אכפת, וענה למי עוד אכפת מבלעדיו, רק לה' אכפת] ושאל א' הבחורים, האם בשביל זה הוא מכאיב לנו? ואמר

מורנו מה עם רופא שעושה ניתוח, האם תגיד שהוא עושה רע או טוב? והוסיף שהשם הוא למעלה מהכאבים וגם משים עצמו לתוך הכאב כביכול.

כז. שאל אחד איך יכול להיות Safe [מוגן, בטוח], ואמר לו מורנו, בא לשול. ואמר שכבר היה הרבה פעמים, וכל הדרכים של הרבי הם טובים אבל הולכים לאט. ואמר מורנו שכהיום יש כבר מאשין לבשל הכל מהר.

כח. שאל אחד עצה על קדושת הברית, ואמר מורנו תעשה כבחב"ד, שאין מדברים מעניינים אלו אבל מוסרים נפש עליהם, כי הכל תלוי בזה.

כט. שאל אחד איך מתרכזים, ואמר מורנו שלומדים איזה דבר ונעצרים ושואלים את השי"ת, מה כתוב כאן? לומדים קטע בגמרא ונעצרים ושואלים, רבונא דעלמא כולה מה כתוב כאן.

ל. שאלו איך קיבל הרבי אמת, ואמר מצדיקים, כי אצל הצדיק אמת נמצא האמת.

לא. ושאלו איך מגיעים להאמת ואמר שהקאצקער אומר אמת מארץ תצמח, כשקוברים השקר נצמח האמת. ושאלו איך קוברים השקר? ואמר שכתוב שמי שמחפש האמת, השי"ת שולח לו מלאך של אמת.

לב. שאל אחד איך להכניע הפחדים, והשיב שאם יש לאדם יראה מהשם אזי מתבייש לפחוד מעוד דבר, והמאור עינים אומר כותב שצריכים להעלות הניצוץ של כל מידה נפולה. ושאל האם טוב להתבייש, ואמר בודאי בושה הוא דבר טוב, והבעל הסולם אמר 'ושמן על ראשך אל יחסר' ('שמן' מלשון בושה באידיש).

ושאלו על הרגשה של בדידות, ודיבר הרבי על שם 'בדד', ואמר 'בד בבד קודש יהיה'. ואמר השואל שאינו מבין, ושאל לו הרבי האם שמעת מהתבודדות?

ושאל אחד כמה זמן ביום יש לעשות התבודדות, והשיב שניה בכל יום. והוסיף מורנו, כי ע"י שיעשה כן, יזכה לעשות עוד יותר מזה, עד שיזכה לעשות התבודדות בכל שניה ביום.

שיעור ליל שבת

לג. אמר שבמשך השבוע כל העולם לומדים וקשה ללמוד אז, אבל עכשיו כולם עושים הסעודה ועל כן קל ללמוד.

לד. ולמד מסכת ברכות דף נ"א, ואמר שזה שם ב"ן, וזה נ'דב וא'בהו, אנא ה' הושיעה נא. וב"ן זה אמונה.

לה. במידי דלא ממאים נמי לפלקינהו לצד אחד וליברך תרגמא רב יצחק קפקאה קמיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן משום שנאמר ימלא פי תהלתך. שאל מורנו וכי אם יש לאדם דבר בפיו האם אין יכולים להתפלל? רק רואים שאדם הוא מרכבה.

לו. מי שאכל שום וריחו נודף יחזור ויאכל שום אחר כדי שיהא ריחו נודף. שאלו שהרי כתוב לאכול שום בשבת, ואמר שהמנהג יכולים לקיים גם בשום שבישלו או צלי. ויש ששמים שום בהמרק של ליל שבת. ויש שאוכלים שום בליל שבת ויש שנוהגים במוצאי שבת, כי רבו הר"י מפשעווארסק זצ"ל היה נותן במוצאי שבת, והיה מחלק השום בידים כי אמר שיש מאה סגולות בשום, ואם חותכים השום בסכין הרי הוא מאבד

כל הסגולות וע״כ חילקו בידיו. ושאלו למורנו האם סכין של אבן מאבד ג״כ הסגולות מהשום, ואמר שכתוב שמאבד הסגולות בברזל. ושאל אחד ומה עם סכין פלסטיק, ואמר מורנו שאינו יודע.

ומיפר מורנו שרבו האדמו״ר מקרעטשניף זצ״ל היה נותן שום גם בליל שבת וגם במוצאי שבת.

ואמנם לא ראינו שנוהגים לאכול שום [אמנם רבינו הגר״א והחולכים בדרכיו החמירו בזה, ואומרים שהוא סגולה לבנים] אבל יש אומרים שבמרק ששמים בה שום בזה יוצאים הענין.

ומיפר אחד התלמידים (הרי״א) שהגה״צ ר׳ משה האלבערשטאם זצ״ל שאל להר״י מפשעווארסק זצ״ל למה מחלק השום במוצאי ולא בשבת, ואמר ׳יאך וויים נישט׳ [אני לא יודע], וגם חמי לא ידע, וכך עושים וכו׳, ואמר מורנו שהר״י מפשעווארסק זצ״ל סיפר שהקאלשיצער רב זצ״ל אמר על חמיו, שהוא ׳שר הקוגל׳.

לז. תנו רבנן אספרגוס יפה ללב וטוב לעינים וכל שכן לבני מעים והרגיל בו יפה לכל גופו והמשתכר הימנו קשה לכל גופו. אמר ש׳אספרגוס׳ ׳אס׳ זה שם ס״ב שהוא שם של המרכבה (יו״ד ק״י ו״ו ק״י) , ואז ׳פר׳ הוא הפ״ר דינים, ושם ס״ג ועוד וא״ו. וא״כ הוא מתאים, כי ס״ב טוב לעינים, ופ״ר יפה ללב, וס״ג לבני מעיים. ושאלו ומה עם הוא״ו, ואמר מורנו שזה ׳יפה לכל גופו׳ שהוא״ו זה כל הגוף.

ושאל אחד התלמידים למה מחלקו מורנו לכמה שמות, ולמה לא נאמר שזה שם אחד גדול? ואמר מורנו שאצלו גימטריא גדולה זה קשה מדי, והכי גדול שאפשר זה שתי אותיות. ואמנם בדרך זו אין יכולים לכתוב ספר כספר ברית כהונת עולם. ואמר ישראל ש׳אספרגוס׳ גימ׳ ׳קדוש׳, ואמר מורנו שב׳קדוש׳ אכן יש גם שלוש פעמים.

אספרגוס היו שותים בבוקר לאחר התפילה, ואיני יודע למה כאן אצלנו אין עושים לחיים לאחר התפילה, כי כשהייתי ילד המנהג היה אצל כולם שעשו ׳תיקון׳ לאחר התפילה, והוא מנהג טוב, ואיני יודע למה כאן בארה״ק אין נוהגים כן, [והיה ראוי לתקן הדבר, אלא שאין בכוחנו להיות כחסידי קדמאי].

והחידושי הרי״ם פירש ׳ידע שור קנהו וחמור אבום בעליו׳, שמנסים להדבק בהשי״ת בתפילה, בבחי׳ ׳ידע שור קונהו׳ אבל לאחר התפילה מנסים לפחות ע״י ׳וחמור אבום בעליו׳, ושותים מעט לחיים.

ודברו על שתיה בלי מזונות שהוא חוקת הגוים וכו׳ ואמר מורנו שכפי הנראה למעשה אין נוהגים להחמיר בזה היום ושמא במקומותינו כבר אין נוהגים הגוים בשתיה לבדה מבלי אכילה, וצ״ע.

והביא שכתוב שהיו שותים בבוקר [ממשקה המשכר הנ״ל] כשיעור ׳אנטל׳ שהוא שיעור רביעית, ואמר בצחות שהוא כדברי רביז״ל שי״ש יש לשתות רק מעט, ואמר הרב״ג שמובא המעשה שנתן רבינו לשתות מעט מאוד וכנראה פחות מרביעית, ואמר מורנו שאולי אחז רבינו משיעור רביעית קטן [היינו שצדק בשאלתו כי בוודאי לא היתה כוונת רביז״ל שישתו י״ש בשיעור רביעית הנהוג אצלנו, אלא כיוון שישתו רק משהו].

ודיברו על פת שחרית וכו׳ ואמר מהחת״ם שיוצאים פת שחרית בקפה עם סוכר.

לח. אמר שזה שעד היום היה ענין כזה שיצא שהתפללנו מאוחר. וכנרה שכבה סובבו משמים כדי להורות הלכה לבנ״י מה יעשה מי שהתאחר באונם וכדו׳ שידעו איך לנהוג בזה [כמו שביא מורנו במקו״א באריכות שמי שרואה

שנאנם כמ״פ מלהתפלל בזמן מכל סיבה הרי אין לך שעת הדחק גדול מזה וצריך לסמוך גם על דעת יחיד כדי שיוכל להתפלל שחרית בכל יום וצריך לדעת כל ההלכות בזה ואכמ״ל] אבל מעכשיו לא יהיה שוב שנתפלל מאוחר, ואני מקבל מעכשיו שנתפלל או בנץ החמה או לכל הפחות בזמן תפילה. ואם יארע לאחד שיפספס זמן תפילה, יכול לסמוך על השיטות שמותר עד חצות וכו׳ ואמר אחד התלמידים בצחות שממילא אינו נוגע כי הרי מהיום יתפללו כולם בזמן תפילה, והשיב מורנו כי אנו מדברים בבחי׳ להגדיל תורה ולהאדירה, וכמו שכתוב בשולחן ערוך הרב לענין כמה הלכות שאינם נוגעות למעשה, ולא צריך להיות נוגע להלכה.

לט. אמר רבי ישמאעל בן אלישע שלשה דברים סח לי סוריא״ל שר הפנים. אמר שזה לא היה בזמן שנכנם לקדשי הקדשים כי שם היה השכינה ממש ואין אף אחד נכנם. ור׳ ישמאעל בן אלישע היה משיח עם מלאכים.

ואמר שסוריא–ל ׳סר׳ זה עשרה פעמים שם הוי״ה, וי״ו, הם שש עשרה פנים של המרכבה העליונה, וא–ל זה קו ימין.

ועל מה שכתוב שהוא ׳סוריא״ל שר הפנים׳ שאל מורנו ומה עם מט״ט? כמה שר הפנים יש? האם זה אותו מלאך עם שם אחר? (ולא אמר תשובה)

ושאל לאחד התלמידים, האם ראית ב׳דעה חכמה׳ השבוע השאלה על מלאכים? ואמר שלא, ושאל, כל כך מאוחר ועדיין לא ללמדת כל ׳דעה חכמה׳? צריכים לדעת כל ׳דעה חכמה׳ בעל פה. וכתב שם שאלה (בתערוך לפני שולחן אות ז׳) שכתוב בגמרא שבליל שבת המלאכים מניחים ידיהם על האדם ואומרים וסר עונך וחטאתך תכופר. אבל רביז״ל כותב בספר המידות שהמלאכים מתפללים אז על האדם שהשי״ת יכפר לו. ולמה שינה רביז״ל שהמלאכים רק מתפללים על זה ובגמרא כתוב שהם מודיעים לו שכבר נתכפרו לו? וכתבתי שם תשובה טובה (ועיין שם).

ואמר בצחות שהשבוע יש חוברת עבה והעיקר הוא הדף האחרונה (ההספד על הרה״צ ר׳ איתמר שוואַרץ זצ״ל).

מ. אל תטול חלוקך שחרית מיד השמש ותלבש. אמר שזה מחלוקת אם הטעם הוא כי לא נטל ידים עדיין, או אפילו אם כן נטל ידיו עדיין יש לחשוש שהוא שד. ואמר שההייליגע ׳דברי ׳יציב הקלוזענבורגער רב, מביא שזה משום חשש שלא נטל עדיין נעגל וואסער [וכן משמע בזוה״ק].

שאל אחד התלמידים אם זה כי לא נטל ידיו עדיין אז מה החידש, והרי אין לקחת כלום מהשמש ולא רק המלבוש. ואמר שהחידוש הוא שהטומאה הולך גם על בגדים. ודיבר על זה שהטומאה הולך על הבגד, ועל אחד הצדיקים שהקפיד מאוד לא לגעת בבגדים לפני נטילת ידים. [ולמעשה אמר שיש ליזהר בזה אבל בדיעבד אין חל הטומאה]

וסיפר הרבי שפעם שתה אחד הנעגל וואסער של הבעלזער רב, וסיפרו להבעלזער רב ואמר שאיש זה צריך שמירה לשנה (או לכל חייו). וכן פעם שתה אחד הנעגל וואסער של המוהרא״ש וזה לא נגמר טוב, ומת בתאונה רח״ל.

ושאלתי למה זה שונה מהראפשיצער רב שלקח העבירות של צדיקים, ואמר ׳העבירות של הרבי מלובלין׳.. ואמר שנעגל וואסער זה קלי׳ קשה וזה נגד הבת מלך וכו׳

ואל תטול ידיך ממי שלא נטל ידיו. כי היינו יכול לחשוב שהטומאה אינו הולך להמים שבתוך הכלי.

מא. ויאמר ה׳ אל השטן יגער בך השטן ויגער בך ה׳ הבוחר בירושלים. אמר שזוכר שהרבי בחדר אמר בשם הגאון מפלאצק, פירש על פסוק זה, כי מי בוחר בירושלים? השטן. השטן הבוחר בירושלים. וזה כמו שכותב הסאטמארע רב שהקאמארנער כותב שסכנה לגור בירושלים כי שם אורב קלי׳ המינות, ורק צדיק גמור יכול לגור בירושלים. והסאטמארע רב כותב שזה רוח הקודש ברור שרואים מהקאמארנער כי לא היה בזמנו מינות בירושלים, אבל בימינו רואים זאת. ואמר להביא הזוהר חי ולמד בפנים ההקדמה מהמדפים שמביא מהסאטמארע רב על זה. ואמר שיש להם״מ שתי רגלים אחד עומד בקודש הקדשים והשני סמוך לציון הרש״ש בהטומאה שיש מצד זה.

אבל הסאטמארע רב כותב שסכנה זו הוא רק לגור ב׳אלט שטאט׳ בעיר הישנה. אבל צדיקים גמורים כן גרו בירושלים כהרש״ש והאור החיים הקדוש ור׳ יוסף חיים ועוד.

ואנחנו אמנם אוחזים שגם כאן זה ירושלים, אלא שאנו אומרים שהיום מי שאינו הולך לבחירות הרי הוא נחשב כצדיק גמור לענין זה, ויכול לגור גם בירושלים מבלי שינזק מקפי׳ המינות. [ואח״כ תירץ באופן אחר, שאנו אוחזים שכאן ירושלים רק למעליותא, אבל לענין החשש מקלי׳ המינות אנו סומכים שאין לה כאן אחיזה כאותם הסוברים שאין גבולות העיר הישנה מגיעים עד לכאן.]

ואמר שאחד הת״ח הגה״צ שליט״א, שאל שאלה אם רואה שאחד רוצה לילך לבחירות ח״ו, האם מותר לקחת ה׳תעודת זהות׳ ממנו כדי שלא יוכל לבחור. ואמר מורנו שלכאורה מותר כי השדי חמד אוחז שכל אחד יש לו כח כבית דין להכריח אחרים לא לעבור עבירות מדין ערבות, ואם רואים אחד שנכנס לבחור ח״ו, מסתמא מותר לאחוז בו בכח שלא יוכל לבחור. ושח אחד התלמידים שאנו יכולים לקיימו הלכה למעשה שהרי בית מדרשנו הוא בבחי׳ ׳מול בית פעור׳, כי יש כאן מעבר לרחוב בחי׳ פעור, שהוא מקום שפוערים בו (בוחרים בו) לע״ז וכו׳, ואמר מורנו שאמנם כיון שישנם עדיין רבנים שמתירים לילך לבחירות, ע״כ אינו שייך הלכה זו למעשה.

ואמר שהמרדכי אומר שאם עוברים על אונאת דברים נותנים לאדם מלקות, ולפי הבית יוסף הכוונה הוא למכות מרדות.

והגאון אומר שבחורים מעל עשרים שנה שלא רוצים להתחתן נותנים להם מכות מרדות. וחזר מורנו אח״כ ואמר שכמובן כל מה שאמרנו בענין מלקות וכו׳ אינו להלכה (רק בצחות ולפלפולא בעלמא).

מב. עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה וכו׳ חי. אמר שלפי הקאמארנער ׳חי׳ הכוונה על הכוס שהכוס שלם ואינו פגום או עקום.

ועוד פשט ב׳חי׳ הוא שנותנים היין בתוך הכוס לפני מזיגה, ואח״כ באמצע ברכת המזון ב׳ואכלת ושבעת וברכת את׳ ממזגים הכוס. וגם יש שם כוונת אריז״ל.

ושאל למה רק הספרדים מתנהגים כך, ולמה אין אנו מתנהגים כך? ואמר הרב״ג ששמע ממורנו שעושים זאת רק במחשבה וכו׳, ובסוף אמר מורנו שכתוב כי היין שלנו ממילא ממזוג. וכיון שאין המנהג לעושות כן אולי זה כבר יהורא, ואין יכולים לעשות סתם דברים רק מה שראו אצל תלמידי בעש״ט.

מג. מלא. אמר שר׳ יענקלע אומר שצריכים למלאות עם הגודש, ויש שאינם אוחזים כך.

מד. ומגביהו מן הקרקע טפח. אמר שאם אדם הוא חלש וקשה להחזיק ידיו למעלה מטפח,

יכול לזוז מחוץ לשולחן שיהיו נגד הקרקע ואז זה כבר למעלה מטפח. כי הגאון הראגאטשאבער מחדש, כי הסיבה שצריך להיות הכוס גבוה טפח הוא מפני שהברכה צריכה להיות כ'קנין', ובמילא צריך להגביהה הכוס טפח מהקרקע כבקנין, ורק אם ידו על השולחן צריך להגביה טפח מהשולחן.

ועוד הראה מורנו בידו, שיכולים לממוך על יד הכסא, ואמר שאינו כסומך ידו ביד שמאל שהוא מחלוקת הפוסקים אם מותר לעשות כן, כי ביד שמאל הוא מסייע, אך בנסמך על יד הכסא אינו אלא תומך בידו ואינו מסייע.

מה. אמר רבי יוחנן כל המברך על כוס מלא נותנין לו נחלה בלי מצרים וכו' רבי יוסי בר חנינא אומר זוכה ונוחל שני עולמים העולם הזה והעולם הבא. אמר שאם רואים אדם שאינו לומד ואינו מתפלל אבל אף על פי כן מברך על כוס מלא, הוא מקבל כבר שני עולמות ונחלה בלי מצרים, כמו המענג את השבת, כיוון שמוסר נפש על מצווה אחת. [שבזכות שמוסר נפשו על מצווה אחת יזכה לבסוף עי"ז למסור נפש על כל התורה כולה (עיין אוה"ח הק' על הפסוק 'כל המצוה')]

מו. רב פפא מעטף ויתיב רב אסי פרים סודרא על רישיה. אמר שצריכים גם לאכול ולברך עם כובע ולא רק בשעת התפילה, והצמח צדק אומר שמי שאינו הולך בכובע אולי אינו יכול לברך ברכת 'עוטה ישראל בתפארה'. ואמר שעושה עכשיו מחאה שאם נכנס כאן בחור או אברך ומתפלל בלי כובע אז צריכים לעשות גבאי על זה שיאמר לו על זה. ושאלו ומה עם צעיף או שתי כיפות, ואמר שהצאנזער רב הקיל בדברים אחרים בשתי כיפות אבל לא בתפילה, וזה לא עוזר לתפילה.

ושאל אחד שכהיום אינו דרך כבוד בעולם לילך בכובע, ואמר לו מורנו, הרי לאדמו"ר גדול וחשוב בוודאי אין הדרך להכנס בלי כובע.

מז. ונותן עיניו בו כי היכי דלא ניסח דעתיה מיניה. אמר שאסור להשיח דעת מהשכינה.

מח. עולא אקלע לבי רב נחמן וכו' אדהכי שמעה ילתא קמה בזיהרא ועלתה לבי חמרא ותברא ארבע מאה דני דחמרא וכו' שלח לה כל האי נבגא דברכתא היא. אמר שעשה סיום מסכת והיה לו שאלה אם כל בקבוקי יין יש להם הסגולה של הסיום, ולכאורה מגמרא כאן רואים שהסגולה הולך על כל בקבוקי יין.

ושאל הרב"ג איך זה שילתא שברה חביות מתוך כעס, הרי איתא שהוא כעבודה זרה, ואמר מורנו שאיתא בעין יעקב שגימטריא של ארבא מאות חביות זה 'רע עין' ושברה הרע עין שהיה שם וכו' וכן אמר מספר בניהו שלא שברה החביות בכוונה, רק כיון שנכנסה לחדר בכעס קרה תקלה ונשבר הכל.

ועוד אמר שנראה ששברה החביות היינו שפתחה את כולם ונתנה לעניים לשתות, שעי"ז נשבר הרע עין.

ואמר מורנו ש'זיהרא' נקרא אצל הספרדים כשהולכים לקברים הקדושים, ילתא קמה בזיהרא כלומר שמתוך צערה הלכה לקברי צדיקים, ונהפך כאבה ונעשה יחוד, שנכנסה לד' מאות עלמין דכסופין כי נתקשרה להשכינה ע"י תפילותיה וכמו שקנה אאע"ה בד' מאות שקל כסף מערת המכפלה. וע"י ההשתוקקות והכיסופין נשבר הרע עין ונתקשרה בשכינה.

מקצת משיחות יום א׳ דחג הסוכות שחל בשב״ק תשפ״ז [חלק ראשון]
ליל שב״ק ויו״ט

א. צריכים אנו לילך בדרך ה׳סובב׳ דייקא כי ה׳ממלא׳ אינו מספיק לנו לפי ערך שפלותנו

אמר מורנו, שראה בכתבי הרה״ק אדמו״ר הצמח צדק זי״ע על הפסוק ׳טוב לחסות בה׳ מבטח באדם׳ (תהלים קיח, ח)[סג], ש׳לחסות בה״ הוא בחי׳ ׳סובב כל עלמין׳, ו׳לחסות באדם׳ הוא בחי׳ ׳ממלא כל עלמין׳, וכיון שאנו כה נמוכים ורחוקים, צריכים אנו דייקא לילך בדרך של ׳סובב׳ ולהיכנס לדרך זו, כי ה׳ממלא׳ אינו מספיק לנו לפי ערך שפלותנו.

ב. העיקר הוא ללמוד בשעת התפלה ולהתפלל בשעת הלימוד ולקשר בין תורה לתפלה

וכן אמר מורנו שנהנה ממה שהראוהו דאיתא בכת״י דתלמיד הצ״צ בשם הצמח צדק, שאמר שהעיקר הוא ללמוד בשעת התפלה ולהתפלל בשעת הלימוד, ונהנה מאוד שיש לזה מקור מהצמח צדק. ואמר לו אחד התלמידים, ששמע ממורנו פעם שהצדיקים מעולם לא למדו בשעת התפלה, ואמר מורנו, אכן כך הוא, כי אין זה לימוד אלא תפלה. והעיקר הוא לקשר בין התורה לתפלה, בבחי׳ ׳הבן בחכמה וחכם בבינה׳ (ספר יצירה פ״א מ״ד), ו׳ה׳ הוא האלקים׳ (מ״א יח, לט).

ג. לשום יהודי אין שייכות לקליפת כלב ואין להשתמש בשפה של הער״ר

אמר בחור אחד למורנו, שחשב לומר איזה פשט בדברי חז״ל, והתחיל לומר שהענין הוא שהחלק ה׳חילוני׳ שיש בו וכו׳, וגער בו מורנו והשתיקו, ׳נו, נו, נו׳, והוסיף ואמר לו, אין דבר כזה ואין מדברים כך. אין דבר כזה כי הרי אין לנו שום שייכות לקלי׳ כלב, ואין שום ׳חלק ממך׳ שהוא כך ח״ו. ועוד שהרי מעולם לא ראה יהודי שהוא שייך לכך. ושאל אותו תלמיד, האם כוונת מורנו שאין כלל מציאות כזו של יהודי ׳חילוני׳, ואמר מורנו, אכן, אלא שמלבד כן אין להשתמש כלל במילה זו, שהרי היא מגיעה מקלי׳ הער״ר. [וכמו שהאריך בכך רבה״ק מסאטמער זי״ע במאמר ׳לשון הקודש׳ בסה״ק ׳ויואל משה׳]

ד. כוונות ערבית דליל פסח בסוכות יש לחן סברא אבל לפסוק כן למעשה צריכים ׳ברייטע פלייצעס׳

שאל אחד התלמידים את מורנו, ששמע שמורנו אומר שגם בסוכות יש לכוון בסידור את כוונות ערבית דליל פסח, האם אמת הוא. ואמר מורנו שיש לו סברא לומר כן, כי גם בסוכות יש סברא לומר שתיכנם הגדלות קודם הקטנות כמו בפסח וכו׳[סד], אלא שצריכים לזה סידורים מחודשים עם פרטי כוונות אלו על פי סדר העליות דדרושי יו״ט, השייכים בסוכות וכו׳[סה]. ואמר אותו תלמיד

סג. עי׳ ביאורי הזוהר לאדמו״ר הצמח צדק ח״א, פר׳ וארא (עמ׳ קצ״א), בהגה״ה: "בבחי׳ שלמעלה מז״א, דהיינו סוכ״ע המקיף עליון, לא שייך בטיחה ודביקות אלא לחסות בה׳״.

סד. א״ה: מצד מה שכוונות ימי חג הסוכות הוא בפר׳ הזמנים, ונתבאר בתו״ח כי בפר׳ הזמנים שענינו הוא תיקון חטא אדה״ר, מהלך הכוונה הוא להמשיך החסדים קודם הגבורות, והגדלות קודם הקטנות, על דרך שהוא בכוונות ליל פסח, ועי׳ בשיחות יום א׳ דחוה״מ סוכות תשפ״ז, מה שנתבאר בזה בארוכה, ובהערות שם.

סה. עי׳ מאמר ׳בין דבחא לעצרתא׳ בים החכמה תשס״ח, ובכצאת השמ״ש חג השבועות חלק העיונים סי׳ נ״ט.

שהביא עמו סידור עם כוונות ערבית דליל פסח, למקרה שיורה מורנו להעולם לכוין באופן הזה. ואמר מורנו, כי צריכים 'ישות דקדושה' גדולה לפסוק כך, וצריכים 'ברייטע פלייצעס' [כתפיים רחבות] מאוד בכדי להיכנס לפסוק דבר כזה [היינו לכוין בסדר הנ"ל]. ולפי הרמ"ק (פרדס רמונים שער ל"ב פ"ב) הכוונות הן כמו 'פסק' ממש, ועל כן צריכים לעיין בזה כבפסק הלכה. ופלפולים יכולים לומר, אך לפסוק כך למעשה צריכים עדיין לעיין היטב תחילה (ועי' להלן בשיחות דצפרא דשבתא)[סו].

ה. הגה"צ ר' דוד בצרי זצ"ל היה מכוון הדור ולא השתמש בקמיעות

שאלו את מורנו, האם הגה"צ ר' דוד בצרי זצ"ל היה חברו, או רבי שלו, ואמר מורנו שקיבל מרבו האדמו"ר מקרעטשניף זצ"ל ש'רבי' הוא החבר הכי טוב ('א רבי איז דער בעסטע חבר'). וסיפר שלמדו הרבה יחד וכו'. ושאלו מה היה ענינו של הרב בצרי, והשיב מורנו שהוא היה 'המכוון של הדור', והיה מכוון בלב שלם, ונמשכה אצלו כל תפלת שמו"ע משך כשעה, הן בלחש והן בחזרת הש"ץ, וכך היה ממש עד סוף ימיו, והוא היה מכוון גדול ובעל מופת גדול. ושאלו אם עשה מופתים בקמיעות, ואמר מורנו שלא עשה כלום בקמיעות, ואף שקיבל מזקנו הגה"צ ר' יהודה פתיה זצ"ל, הרבה קמיעות עם שמות מדוייקים שהיו בדוקים ומנוסים, עכ"ז הוא לא השתמש בהם.

ו. כשמכוונים יום אחד את כל כוונות הרש"ש פועלים יותר מכל המופתים והקמיעות

וסיפר מורנו על ר' יהודה פתיה, שבזמנו היו מביאים כל יחד חולה אליו, והיו עומדים בכל יום בבוקר החולים בשורה לפניו, והוא בירך את כל הילדים החולים, וזה היה בית החולים שלהם. ואף שעשה כל כך הרבה מופתים, אמר לו הגה"צ ר' סלמאן מוצפי זצ"ל, שכאשר הוא מכוון יום אחד את כל כוונות הרש"ש, הוא פועל יותר מכל המופתים והקמיעות שלו.

ז. בשב"ק שחל בה חג הסוכות צריכים גם אמונה וגם שמחה ולהיכנס לושאבתם מים בששון

שאל אחד התלמידים, מה מורה הדבר שעתה חל יו"ט סוכות בשב"ק, ואמר מורנו, דשב"ק עיקרה אמונה, וסוכות עיקרה שמחה, ועתה צריכים גם אמונה וגם שמחה. ושאל אותו תלמיד, ומה פירוש הדבר למעשה, והשיב מורנו, שצריך אתה להיכנס לשתיהן יחד, צריך אתה להיכנס ל'ושאבתם מים בששון' (ישעיה יב, ג), ותיכנס ל'ופרוש עלינו סוכת שלומך'. ואמר אותו תלמיד האם כוונת מורנו היא להרגיש בטוח, ואמר מורנו, שהכוונה היא להרגיש בטוח בהשי"ת.

ח. יום א' דסוכות מסוגל לפעול בו הכל

שאל אחד התלמידים, אם יום א' דסוכות מסוגל לפעול בו בנים, ואמרו למורנו שהרב בצרי היה רוצה שיקבלו על עצמם להביא שנים עשר בנים, ואמר מורנו, כן, הרב בצרי היה מברך בשנים עשר בנים. וחזר אותו תלמיד ושאל אם יכולים לפעול בנים בסוכות, והשיב מורנו שיכולים לפעול הכל, וגם בנים.

סו. ועי' מקצת משיחות א' דחוה"מ סוכות תשפ"ז, בענין כוונות ערבית דליל פסח בסוכות.

דרשה קודם תפלת ערבית

ט. בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר כי כל מה שעובר על האדם הוא כ״ב אותיות התורה

קרא מורנו מתוך הסה״ק ׳עבודת הלוי׳[סז], על הפסוק ׳חג הסכת תעשה לך שבעת ימים באספך מגרנך ומיקבך׳ (דברים טז, יג), שאמרו חז״ל ׳בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר׳ (סוכה יב ע״א). ואמרו חז״ל שחטאו של אדם הראשון היה בחטה, שאכל חטה (ברכות מ ע״א, סנהדרין ע ע״ב), ו׳חטה׳ בגימטריא כ״ב, והן כ״ב אותיות התורה. דאיתא ׳אסתכל באורייתא וברא עלמא׳ (זוה״ק ח״ב קסא ע״א–ע״ב), כל הבריאה היא תורה, וכל מה שעובר על האדם הוא תורה, וכל הבריאה היא אותיות, וכל מה שעובר על האדם הוא כ״ב אותיות.

י. וישכב הוא יש כ״ב שתיקן יעקב אבינו את מה ששכחו על ידי חטא אדם הראשון

ועל ידי חטא אדם הראשון שכחו מזה, עד יעקב אבינו, דכתיב ביה ׳וישכב במקום ההוא׳ (בראשית כח, יא), ו׳וישכב׳ הוא ׳יש כ״ב׳[סח], ותיקן זאת בחזרה. [ואפשר שאמר מורנו שהתיקון הוא שמקשרים את כל כ״ב האותיות להיות אחד.]

יא. ראיית הכוכבים מן הסוכה מעכבת לדעת הערוך לנר כי כוכב הוא כ״ו כ״ב

ועל כן צריכים שיוכלו לראות את הכוכבים מן הסוכה (שו״ע או״ח סי׳ תרל״א ס״ג), ולדעת הערוך לנר הדבר מעכב[סט], כי ׳כוכב׳ הוא כ״ו כ״ב, שצריכים לראות את כ״ב האותיות ולראות שם

סז. עבודת הלוי ח״ב, דרושים לסוכות ד״ה חג הסוכות תעשה לך (דף ו׳ ע״א), וז״ל: "הנה ידוע מאמר רבותינו זכרונם לברכה עץ שאכל אדם הראשון חטה היתה כי חטה בגימט׳ כ״ב נגד כ״ב אותיות התו׳ אשר בהם ברא הקדוש ברוך הוא את העולמות כמאמר רבותינו זכרונם לברכה אסתכל באורייתא וברא עלמא [וכו׳] אך כ״ז הוא קודם החטא של אדם הראשון אבל אחר שחטא נעשה בחי׳ השבי׳", ושם (דף ו׳ ע״ב): "מה שאין כן סוכות כתי׳ חג הסוכת תעשה לך באספך את מעשיך מן השדה מגרנך ומיקבך, בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר, אחר כל ההעלאות בפנימית אז יתכן ההעלאה גם בחיצונית [וכו׳] ולכן אחר כל הנ״ל הוא בחי׳ סוכה שהוא בחי׳ מקיפין שע״י נתעלה גם אפילו הפסולת גורן ויקב", עכ״ל.

סח. עי׳ קדושת לוי פר׳ ויצא, וז״ל: "ויקח מאבני, זה האותיות כמבואר בספר יצירה. המקום, זה הקדוש ברוך הוא כמאמר חכמינו ז״ל הוא מקומו של עולם. וישם מראשותיו, כלומר בראשית המחשבה. וזה וישכב, ויש כ״ב אותיות", ובפירוש שאחריו: "והצדיק גורם שיחקקו למעלה כ״ב אתוון של דבוריו, זהו וישכב במקום ההוא, אותיות וישכב רמז יש כ״ב אותיות", עכ״ל.

סט. א״ה: הערוך לנר בספרו בכורי יעקב (סי׳ תרל״א סק״ה), כמובא בנשמתין חדתין, שיחות חג הסוכות תשע״ח (סע׳ י״ב), וז״ל מורנו שם: "שהלא מדינא דגמ׳ (סוכה דף כב ע״ב) בעינן לכתחילה שיהיו הכוכבים נראים דרך הסכך [וכו׳] אך באמת הוי מח׳ האחרונים, דלערוך לנר (בכורי יעקב סי׳ תרלא סק״ה) בעינן שיהא בכל ד׳ טפחים בסכך מקום שהכוכבים נראים בתוכה [וכו׳] ולהפמ״ג מהני אף כשיש מקום א׳ בסוכה שהכוכבים נראים בתוכה".

ובענין כוכב שהוא נוטריקון כ״ו כ״ב עי׳ מאור ושמש, רמזי יום א׳ דסוכות: "וכוכב גימטריא כ״ו כ״ב מנין הוי״ה וכ״ב אותיות התורה, לרמוז שאף שהשם מסתתר בלבושים וצימצומים אעפי״כ יוכל אדם למצוא התגלות הוי׳ בכל הכ״ב אותיות התורה".

את שם הוי"ה. [וכל מה שעובר על האדם הוא כ"ב אותיות, וצריכים לקשרן לכ"ו, לשם הוי"ה.]

יב. הביטול מביא לדביקות והדביקות מביאה לביטול

והבעש"ט אומר על הפסוק 'ואתם הדבקים בה' אלקיכם' (דברים ד, ד) שהעיקר הוא הדביקות, והמגיד אומר שהעיקר הוא הביטול להבורא ית"ש, וצריכים את שניהם, כי הביטול מביא לדביקות, והדביקות מביאה לביטול.

יג. הסכך והחלל הם בחי' הביטול ועל ידם מאירים בסוכה הכוכבים שהם בחי' הדביקות

והסכך הוא הביטול להשי"ת [ואפשר שאמר מורנו שדפנות הסוכה מורות על הדביקות]. ועל חלל הסוכה איתא ש'חלל' בגימטריא 'חיים'[ע], כי דייקא על ידי החלל והסכך, שמורים על הביטול, ועל ידי 'עד עשרים אמה אדם יושב בצל סוכה' (סוכה ב ע"א), שהעשרים אמות הן עשר אמות דאור ישר ועשר אמות דאור חוזר[עא], והן כנגד הצדיק והבעל תשובה, בחי' ביטול במציאות וביטול היש, על ידי שאפילו במצב של צדיק עדיין יש לו ביטול ושפלות דהבעל תשובה, על ידי זה יכולים לראות את הכוכבים, ויש הארה מן הכוכבים בתוך הסוכה, שהכוכבים מורים על הדביקות.

יד. בסוכות מכניסים את הלולב שהוא הדביקות לתוך הביטול ובשמיני עצרת נכללים בתוך השכינה

וזה נעשה בסוכות בכל יום, שמביאים בכל יום את הלולב, שהוא בחי' הדביקות (והתורה), לתוך הסוכה, היינו אל תוך הביטול, וזוהי בחי' 'בצלו חמדתי וישבתי' (שה"ש ב, ג). ברם בשמיני עצרת היא בחי' 'ופריו מתוק לחכי' (שם), ונעשה הדבר כבר בדרך נעלית יותר[עב], כדאיתא בליקו"מ, שנכללים בתוך השכינה הק', והוא ענין הביטול שבתוך הדביקות למעלה. וזה מתחיל כבר מעתה, על ידי החסד, 'יומא דכולהו'[עג].

טו. על ידי תורה לשמה מקבלים יותר ביטול

והתורה מביאה אדרבה ליותר ביטול, ואף שהיינו חושבים שהיא מוציאה מן הביטול, באמת על ידי תורה לשמה מקבלים יותר ביטול[עד].

ע. עי' טעמי המצוות להאריז"ל פר' בשלח שם נזכר כי חלל גי' חיים.

עא. עי' פלח הרמון לר' הלל מפאריטש, דרושים לחג הסוכות (עמ' קכ"א), בשם אדמו"ר הצמח צדק, ומגן אבות להגה"ק מהרש"ז ח"ה, לחג הסוכות ד"ה וסוכה תהיה לצל יומם (דף פ"ה ע"ב). ועי' עבודת הלוי שם (דף ה' ע"א): "שעד עשרים אמה אדם יודע שהוא דר בצל סוכה, כידוע מפע"ח שכ' אמות הוא י"ס דז"א וי"ס דנוק'".

עב. א"ה: עי' עבודת הלוי שם (דף ט' ע"א): "צריך להיות אח"כ בחי' סוכה שהוא בצלו [וכו'] חמדתי כו' שהוא [וכו'] בחי' מקיף, ומלולב עם הג' מינים נעשה ונמשך בבחי' פנימיות [וכו']. וזהו ופריו מתוק לחכי, אזי הוא הביאני אל בית היין, כי תחילה הוא רק בדרך מקיף, אבל ע"י פריו הביאני אל בית היין שנעשה שמחה ביותר", ובשפת אמת דברים, לסוכות: "בצלו חמדתי וישבתי הוא בימי הסוכות, ופריו מתוק לחכי הוא בשמיני עצרת".

עג. עבודת הלוי שם (דף ט' ע"א): "כמ"ש יומם יצוה ה' חסדו, שהוא יום א' של חג, יומא דאזיל עם כולהו יומין, ויומשך זה ע"י הצל".

עד. א"ה: עי' להלן במקצת משיחות שמיני עצרת תשפ"ז (קידוש קודם ההקפות דליל יו"ט), ששמיני עצרת הוא עצם הבינה. ועי' מקצת משיחות שב"ק בראשית תשפ"ז (ליל שב"ק), בענין 'בקע ולא בקע' בשם הרמ"ע מפאנו.

טז. בסוכות אנו כבן המבין את כל רמזי אביו ומבינים כל רמז רק לקירוב

והביא מורנו מן העבודת הלוי משל שהבעה"ת אומר, שעתה בסוכות אנו כבן המבין את כל הרמזים של אביו, ובפסח עדיין היו אחיזות לחיצונים, ברם בסוכות כבר מבינים את הרמזים היטב[עה]. כי הגוים בכל יום מבינים פחות ופחות, ומתמעטים בכל יום ויום, ואילו ישראל בכל יום מבינים יותר. וכל רמז, היהודי מבין אותו לטובה, כדאיתא בליקו"מ שצריכים להבין את כל הרמזים רק לקירוב[עו], כי הקב"ה רק מקרב אותנו בכל עת, כאב לבנו. ואם יש לאדם חלישות הדעת מעבודתו או מאנשים אחרים, כל זה קליפות, וצריכים להבין את כל הרמזים רק לקירבה, ואין להתפעל משום דבר כלל. כי רק הגוים מבינים הכל לרעה, ומנחשים 'פיתו נפלה מפיו' (סנהדרין סה ע"ב) שלא לילך וכו', ואנו מבינים את הרמזים דקדושה. ועתה חלים גם שב"ק וגם יו"ט, והשמחה דיו"ט עוזרת להאמונה דשב"ק, והשב"ק עוזרת ליו"ט.

יז. לכוין בדרך תנאי את כוונות ערבית דליל פסח

קודם תפלת ערבית אמר מורנו, שיכוונו את כוונות ערבית דליל פסח על תנאי, אם הן הכוונות הנכונות.

שיעור גמרא - מסכת סוכה פרק החליל

הלולב הוא בחי' הצדיק והאתרוג בחי' תלמידיו ועיקר החידור באתרוג כי בצדיק עצמו אין לנו השגה

פתח מורנו את השיעור בדברי מוהרנ"ת בליקוטי הלכות (חו"מ הל' חזקת מטלטלין ה"ה אות ט"ו)[עז], שמבאר שהלולב רומז על הצדיק, והאתרוג הוא בחי' התלמיד של הצדיק, ועיקר ההידור הוא באתרוג, כי בצדיק עצמו אין לנו שום השגה כלל, ובצדיק מבינים רק בבחי' שיחות החולין שלו, כי את הצדיק אי אפשר להבין. ורק על ידי התלמידים, שנמשכת אליהם תורת הצדיק על ידי צמצומים, על ידם אפשר להבין את תורת

עה. עבודת הלוי שם, ד"ה כל האזרח בישראל ישבו בסוכות (דף ד' ע"א), וז"ל: "כשהאב רוצה להמשיך לבנו דבר איך שהוא בעצמותו ממש, אזי הוא ממשיך לו ברמיזה, כי א"א להכיל עם כלי הדבור לגלות לו המכוון כ"א ברמיזה, ומפני שהבן מכיר כל תנועות אביו הוא מבין ע"י הרמיזה דוקא דבר שאי אפשר שיבין ע"י כלי הדיבור, משא"כ אצל אחרים העומדים אצלו אינם מבינים כלום", ושם (דף ז' ע"א): "ולכן נאמר בפסח בבית א' יאכל, מפני שצריכין שמירה מהחיצונים, אבל בסוכות אין אנו צריכים לזה כי המקיפין מגרשים את החיצונים [וכו'] ולכן ע"י שנמשך בכל יום מקיף, אז פרי החג שהם נגד ע' אומות הולכים ומתמעטים בכל יום", עכ"ל. [א"ה: המשל הוא בלשון עבודת הלוי עצמו.]

עו. עי' ליקו"מ ח"א סי' נ"ד אות ב', וז"ל: "ומזמין לו לכל אדם מחשבה דבור ומעשה, לפי היום ולפי האדם ולפי המקום, ומלביש לו בזאת המחשבה דבור ומעשה, שמזמין לו רמזים כדי **לקרבו** לעבודתו", עכ"ל.

עז. וז"ל: "וזה בחי' ד' מינים שעיקר ההידור הוא בהאתרוג שהוא פרי עץ הדר, אבל אין מברכין כ"א על הלולב, כי הלולב שהוא כפת תמרים זה בחי' הצדיק בעצמו [וכו'] ועי"ז הוא מאיר בהאתרוג שהוא מלכות דקדושה שהוא התגלות אלקותו ית' [וכו'] שמתגלה ע"י תלמידיו הכשרים ע"י תורתו ושיחותיו הק' שמאיר בהם. וע"כ עיקר ההידור הוא בהאתרוג, כי הצדיק בעצמו אין לנו בו שום תפיסא כלל, רק משיחותיו הק' ותורתו הק' הוא מוריד עצמו אלינו בכמה מיני השתלשלות [וכו'] רק כל הארתו בהעלם הוא ע"י העלין והלולבין שהם בחי' שיחת חולין, כדרז"ל ע"פ ועלהו לא יבול, שאפי' שיחת חולין של ת"ח צריכין לימוד", עכ"ל.

הצדיק, וזהו היופי של האתרוג. והפליא מורנו מאוד בענין זה.

יח. כל כלי השיר שבבית השואבה נקראים על שם החליל

אמר מורנו, שתמיד למדנו בחג הסוכות מתחילת מסכת סוכה, ועתה נלמד בסופה, בפרק ה', פרק החליל.

'החליל חמשה ושישה, זהו החליל של בית השואבה, שאינו דוחה לא את השבת ולא את יום טוב' (סוכה פ"ה מ"א). והעיר מורנו הלא היו שם במקדש הרבה כלי שיר, ויש להבין למה נקראים כולם דייקא על שם החליל, והרמב"ם כתב כי החליל הוא העיקר בשיר[עה], וכן מביאים שבו התחילו ובו גמרו את השיר, והרע"ב כתב כי קולו נשמע יותר משאר כלי השיר.

יט. בית המדרש של הברטנורא שב לידי ישראל ונעשתה בו ישיבה

ואמר מורנו, שעתה לאחר כמה שנים קנו בחזרה מן הגוים את בית המדרש של הגה"ק רבי עובדיה מברטנורא זי"ע, וזוהי שמחה גדולה, כי מסתמא לא היה בידי יהודים כמה מאות שנים, ועתה עשו שם ישיבה, והוא סמוך לקבר דוד המלך.

כ. החליל הוא מלשון חלל הסוכה המורה על קדושתי למעלה מקדושתכם

ואמר מורנו, שהמילה 'חליל' היא כמו ה'חלל' שבתוך הסוכה, והחלל מורה על 'קדושתי למעלה מקדושתכם' (ויק"ר כד, ט), ורואים בו את גודל האין ערוך של הבורא. וכן 'חליל' בגימטריא ע"ח, ג' הויות.

כא. בסכך של בית המדרש קשה לראות את הכוכבים

וישבו בסוכה של בית המדרש, והסתכל מורנו למעלה אל הסכך, ואמר שצריכים לראות את הכוכבים, ובסכך זה קשה לראות את הכוכבים, ועל כן הוא אוהב יותר את הסכך שיש לו בסוכה שבביתו, שבו קל יותר לראות את הכוכבים, אבל כאן קשה לראות. וחייך מורנו ואמר בדרך צחות, – שהרי ישנם אנשים שיש להם טענות על בית מדרשנו, ואומרים שבבית מדרשנו ישנם הרבה 'כוכבים' וא"כ אפשר לראות כוכבים גם כאן]

כב. מחלוקת שואבה וחשובה מוכיחה לדעת מהר"ץ חיות שבזמן הגמרא לא היו המשניות כתובות

'איתמר, רב יהודה ורב עינא, חד תני שואבה וחד תני חשובה' (סוכה נ ע"ב). המהר"ץ חיות מביא ראיה מכאן שבזמן הגמרא עדיין לא היו המשניות כתובות[עט], כי איך יכולים לחלוק על מה שכתוב במשנה, אבל אחרים חלקו

עה. וז"ל הרמב"ם בפיה"מ שם: "והיו שם מינים רבים מכלי הניגון, אבל לפי שזה הוא העיקר השיר נתייחס אליו", והברטנורא שם: "הרבה מיני זמר היו שם, ועל שם שחליל קולו נשמע יותר מן האחרים נקראו כולם על שמו", ובתפארת ישראל שם (יכין אות א'): "ואף דכלי זמר הרבה היו שם, עכ"פ קול החליל נשמע ביותר, ובו מתחילין ומסיימין, לפיכך נקרא כל הזמר על שמו", עכ"ל.

עט. עי' מבוא התלמוד למהר"ץ חיות פרק ל"ג, וז"ל: "עוד הביאו ראי' מה שמצינו דרב ושמואל פליגי אם מעברין תנן או מאברין (עירובין נ"ג ע"א), וכן החכמים מסופקים אם אדיהן תנן או עדיהן (ע"ז ב' ע"א) וכדומה עוד הרבה, ואם הי' משניות בכתב, הרי יכולין לעיין היכי כתיבי", עכ"ל.

עליו, שיכולה להיות מחלוקת בגירסא אף כשהדבר כתוב.

כג. בשב"ק מכוונים את כוונת הנענועים ולא חסר כלום כבשופר שע"י ריבוי תשובה נעשה הכל

ואמר מורנו בשם הצמח צדק זי"ע, שבעל התניא מבאר באגרת הקודש סי' כ' את מעלת המצוות המעשיות, שהן עולות למקום הגבוה ביותר (תניא אגה"ק סי' כ')[פ], אבל עתה בשב"ק, שאין נוטלים בה לולב, נכוון את כוונת הנענועים, ויש בזה גם כל המעלות, ולא חסר כלום, ובדיוק כמו בשופר [בר"ה שחל בשב"ק], שעל ידי ריבוי תשובה נעשה הכל.

בדרך לסעודת ליל שב"ק ויו"ט

כד. עיקר עבודת ה' ללמוד בשעת התפלה ולהתפלל בשעת הלימוד כמובא בכתב יד מתלמיד הצמח צדק

אמר מורנו, שעתה ראה כתב יד של תלמיד הצמח צדק, שמביא מהצמח צדק שעיקר עבודת ה' הוא ללמוד בשעת התפלה ולהתפלל בשעת הלימוד, ושמח מאוד בזה. והתחילו להקשות על כך כמה מהתלמידים, ואמר להם מורנו שאין הוא אומר זאת מעצמו, אלא רק אומר את דברי הצמח צדק.

והמשיך אחד התלמידים לשאול על כך , ואמר לו מורנו שהרי כבר כתב תשובה על זה בבירור הלכה, אלא שעתה הוא רק מציין את דברי הצמח צדק. אלא שכדי לקיים דבריו בשלימות, צריכים גם להתפלל בשעת הלימוד.

כה. דרכו של אדמו"ר האמצעי להתבונן בכל סדר ההשתלשלות ודרכו של הצמח צדק להתבונן במאמר חסידות

ודרך התפלה של הרה"ק אדמו"ר האמצעי זי"ע, כפי שהורה לחסידיו, היא להתבונן בתפלה בכל סדר ההשתלשלות, מריש כל דרגין עד סוף כל דרגין. ובזמנו של הצמח צדק כבר ירדו החסידים ממדרגתם, ועל כן היתה דרכו של הצמח צדק שיתבוננו בשעת התפלה במאמר החסידות שעסקו בו אז, ויתבוננו בו וילכו עמו בשעת התפלה. והצה"ק ר' הלל מפאריטש אומר, שאף שהצ"צ נתן דרך זו מפני שהיו אז במדרגה פחותה ממדריגת תלמידי אדמו"ר האמצעי, מכל מקום דרכו של הצמח צדק היא בחי' אבא, ודרכו של אדמו"ר האמצעי היא בחי' אימא[פא].

פ. עי' שו"ת רב פעלים ח"ג, סוד ישרים סי' י"ב, וז"ל: "כי תמצא עתה מנהג החסידים במדרש בית אל בעה"ק ירושלם, בר"ה שחל בשבת וביום ראשון של סוכות שחל בשבת, לכוין בשתיקה בכל הכוונות של השופר ושל הלולב, שמציירים בדעתם כאלו תוקעין מאה קולות וכאלו יש בידם לולב ומיניו ועושין בו נענועים, ומכוונים בכוונות הכל כאלו עושים מעשה בידם והוגים בפיהם", עכ"ל.

פא. עי' מאמר ר' הלל מפאריטש ד"ה ענין התפלה וההתבוננות, וז"ל: "ענין התפלה וההתבוננות שקודם אליה, שמעתי מאדמו"ר [האמצעי] נבג"ע שמתחילה צריך להתבונן בסוד ההשתלשלות בדרך פרט, עד שיומשך הכל בבחינת ביטול אל הכלל [וכו'] ואפשר לומר, שהתבוננות שקודם התפלה הוא בחינת מוחין דאימא [וכו'] אך יש עוד דרך יותר גבוה, והוא נצרך לנשמות נמוכים דייקא, והוא מה ששמעתי מאדמו"ר [הצמח צדק] שליט"א, לחשוב תורה מכתבי החסידות כסדר [וכו'] והנה ענין זה לפי דרכנו היינו בנין המלכות ע"י מוחין דאבא (כי שורש התורה הוא באבא)", עכ"ל. ועי' דעה חכמה לנפשך פר' ראה תשפ"ו.

ושאל אותו תלמיד, הלא איתא בשם אדמו"ר הזקן שבנו אדמו"ר האמצעי הוא בחי' חכמה וכו', ואמר מורנו שאין מדברים עתה בכללות, אלא רק בענין זה של דרך ההתבוננות בדא"ח בתפילה.

כו. בכל דור משתנה דרך העבודה וגדול הדור פותח דרך חדשה כפי צורך הדור

הוסיף ושאל הרב"ג, האם בכל דור משתנה כל סדר התפלה מן הקצה אל הקצה כל כך, שאפילו מאדמו"ר האמצעי ועד הצמח צדק היה חילוק כה גדול. ואמר מורנו בשם הרה"ק מקאצק זי"ע [כך נ"ל], שבכל דור משתנה דרך העבודה, ומי הוא הקובע, גדול הדור הוא הקובע, 'יפתח בדורו כשמואל בדורו' (ר"ה כה ע"ב)[פב], שהוא 'פותח' דרך חדשה בעבודת ה' כפי צורך הדור וכפי תלמידיו.

כז. תפלה בציבור ביו"ט היא מדאורייתא לדעת הרמב"ן

אמר מורנו, שלדעת הרמב"ן תפלה בציבור ביו"ט היא מדאורייתא, דכתיב 'מקרא קודש' (רמב"ן ויקרא כג, ב)[פג], והפרי מגדים מביא זאת אפילו בשב"ק[פד], ויש לכוון בתפלה לקיים מצווה זו. [והמהרש"ם כותב שהוא רק ביו"ט ולא בשב"ק וצ"ע, ואולי יש לישב ע"פ הגר"א שכותב שמה שנאמר 'מקרא קודש' אצל שבת הרי באמת הוא הולך רק על יוה"כ ולא על שבת ואכמ"ל ועייש]

כח. חמור מאוד לילך נגד מנהג שקבלו הציבור על עצמם ואין זה כהסכם של מפחד

הזהיר מורנו על חומר האיסור לעשות מלאכה בשב"ק לאחר שקיעת הגאונים וכו'. ושאל אחד התלמידים אימתי להדליק נרות שב"ק, ואמר מורנו, עשרים דקות קודם השקיעה דהגאונים, או חמש עשרה, כפי מנהג המקום.

ושאלו את מורנו מדוע מי שסובר שהעיקר המובהק להלכה הוא כשיטת ר"ת, אסור לו סמוך על כך לקולא בהכנסת שב"ק. ואמר מורנו שבסאטמאר באיראפע לא הקפידו על שקיעת הגאונים בשב"ק, אבל אחר כך כשבא הרה"ק מסאטמאר זי"ע לאמעריקע עשה הסכם עם הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל שהוא [הרה"ק מסאטמאר ותלמידיו] יקפידו על הכנסת שב"ק כהגאונים, והגרא"ק ותלמידיו יקפידו על צאת שבת כרבינו תם, וטענו כמה אנשים שהצד השני אינו מקיים את ההסכם, כי אינם מקיימים את זמן ר"ת במוצאי שב"ק, ואם כן גם אנו אין צריכים לקיים את הצד שלנו. ואמר מורנו, שאין זה 'ביזנע"ס דיע"ל' [הסכם של מפחד], ואין הדבר הולך כך.

ואמר מורנו שחמור מאוד לילך נגד המנהג שקבלו הציבור על עצמם [דהיינו שלא לעשות מלאכה אחר השקיעה], ושאלו אם היו מקבלים על זה מלקות, והשיב מורנו דאיתא בבית יוסף שהעושה מלאכה אחר השקיעה מלקין אותו וכוונתו שנותנים על זה מכת מרדות (עי' ב"י חו"מ סי' א' וב').

פב. א"ה: עי' מחשבות חרוץ להרה"ק ר' צדוק הכהן אות ז', וז"ל: "וזהו יפתח בדורו כשמואל בדורו (ראש השנה כ"ה ע"ב) ששמעתי בשם ר"ב קדוש ז"ל, דרצה לומר מי שפותח שער חדש בעבודת השם יתברך בדורו הוא המנהיג האמיתי כשמואל בדורו, דבכל דור יש התחדשות ופתיחתו הוא על ידי מנהיג הדור", עכ"ל. והוא בשם הרה"ק ר' בונם מפרשיסחא.

פג. וז"ל: "וטעם מקראי קדש, שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלהים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפלה והלל לאל בכסות נקיה, ולעשות אותו יום משתה", עכ"ל.

פד. א"ה: עי' פמ"ג או"ח סי' ת"צ (משב"ז ס"ק ב'): "ובי"ט י"ל תפלה ד"ת", ביו"ט בלבד. ובשו"ת מהרש"ג ח"ב הובא כן בשבת ויו"ט, בדברי השואל.

כט. הרה"ק מקאמארנא היה אומר בכל ליל סוכות כמה בנים קיבל באותה שנה

סיפר מורנו על הרה"ק מקאמארנא זי"ע, שבליל סוכות בכל שנה היה אומר כמה בנים קיבל באותה שנה, ובאו חשוכי בנים וזכו לבנים, ואף שלא באו אליו הרבה חסידים בדרך כלל, כנראה ששמעו על זה ובאו[פה].

ל. אדם חשוב פעל לאחר הסתלקותו שידוכים לעשרים מנכדיו

וסיפר מורנו, שבשבוע זה סיפר לו אחד על אדם חשוב בבית שמש, שהיתה לו משפחה חשובה מאוד ונכדים הרבה, ולא הצליחו נכדיו בשידוכים, וקודם שנסתלק אמר שעתה הוא עולה לשמים ויפעל לכולם שידוך, וכך הוה, שלאחר חצי שנה נשתדכו עשרים מנכדיו.

לא. אין להפריע לאנשים אחרים בשעת התפלה

סיפר אחד, שביוה"כ עמד ליד איזה יהודי ת"ח, ובסדר העבודה של הכהן הגדול הגביה קולו וכו', וזה הפריע לאותו ת"ח שעמד לידו, והשאלה היא איך צריכים להתנהג בזה, האם צריכים להתחשב באנשים בשעת התפלה שלא להפריע לאנשים שמסביב, ואמר מורנו כי אכן צריכים להתחשב שלא להפריע לאנשים אחרים.

לב. מצות השמחה שבעת ימים שלימים היא המצוה הקשה ביותר כדברי הגר"א

שאל אחד התלמידים עצה להיות בשמחה שבעה ימים שלימים בלי הפסק, ואמר מורנו שכבר אמר הגר"א זי"ע שזוהי המצוה הקשה ביותר. ודיברו עוד, ושאל אותו תלמיד שוב, והתחיל מורנו לדבר על שם אקי"ק שהוא סכך הסוכה, וכמו בכוונות המקוה של הבעש"ט, שהגג הוא אקי"ק, והדפנות הוי"ה, והרצפה שם אדנ"י[פו]. ואמר שהסוכה נעשית מפסולת גורן ויקב, וכשמביאים לתוך הסוכה את ד' המינים, שהם פרי, מעלים את הירק לדרגת פרי. ובסוכות יוצאים לסוכה, ויש כבר הארה משמחת תורה, ברם בשמחת תורה עצמה אין צריכים עוד לצאת לסוכה [ועיין בדברות קודש מיום ב' דחוה"מ סוכות בסוד ענין זה].

סעודת חקל תפוחין קדישין דליל שב"ק ויו"ט

לג. הדרך לצאת ידי כל המנהגים בשלום עליכם ובהקפות ביו"ט שחל בשב"ק

קודם 'שלום עליכם' אמר מורנו, שבבעלזא אמרו 'שלום עליכם' ביו"ט שחל בשב"ק, ויש מקומות שלא אמרו, ובזה שאמרנו עתה ש'יש מקומות שאין אומרים', יוצאים בזה, וחזר והתחיל 'שלום עליכם'. וכן אמר אחר כך, שיש מקומות שלא עשו הקפות סביב השלחן ביו"ט שחל בשב"ק, ועתה שכבר אמרנו ש'יש מקומות שלא עשו הקפות', יכולים כבר גם לעשות, ועשה הקפות.

פה. עי' הקדמה לספר זוהר חי, וז"ל: "וכן בכמה עקר ועקרת ראיתי בעיני ושמעתי באזני שאמר זו עקרה נפקדת בזו השנה [וכו'] ובכל שנה ושנה ליל ראשון של חג הסוכות הסגיר את עצמו לבד בסוכה, ואח"כ כשבא לאכול על השלחן הטהור שלו היה אומר עתה נעניתי מאברהם אבינו ע"ה באושפיזא שלו על ארבעה עקרת שיפקדו בזו השנה, או חמשה או יותר או פחות, וכך היה בכל שנה ושנה", עכ"ל.

פו. עי' יושר דברי אמת (קונטרס שני), וז"ל: "ועוד יכוין בהיותו במקוה, כי שם אדני - מלכות הוא סוד הדבור, ושם הוי"ה הוא ז"א סוד הקול, ושם אהי"ה סוד המחשבה, ובמקוה הגג של המקוה נגד שם אהי"ה, והד' רוחות של מקוה נגד ד' אותיות הוי"ה, וקרקעית המקוה נגד שם אדני, והג' שמות הנ"ל הם גי' יב"ק, הוא סוד יחוד ברכה קדושה", עכ"ל.

וכן בסעודה שלישית אמר מורנו, שהמנהג הוא שאין אומרים 'אתקינו סעודתא' [ביו"ט שחל בשב"ק] בליל שב"ק וביום, ברם בסעודה שלישית כן אומרים, והמשיכו וישוררו 'בני היכלא'. וכן בהבדלה התחיל לומר 'הנה א–ל ישועתי' והפסיק, ואמר שברוב המקומות לא אמרו 'הנה א–ל ישועתי' [בהבדלה של מוצאי יו"ט], והרבי מליובאוויטש זצוק"ל כן אמר, והתחיל שוב.

לד. קידוש ליל סוכות יכוון לפרנסה שעשב שהוא ע"ב ש' ולראות את האבות על ידי שידוד הבהמיות

שאל אחד התלמידים, ששמע שיש שם שצריכים לכוון בקידוש ליל סוכות לפרנסה [והוא שם הק' הוי"ה דע"ב בניקוד סגו"ל תחת כל האותיות], ואמר מורנו שיכוון תיבת 'עשב' [שהוא לשון שביעה] ויכוין שהוא– ע"ב ש'. וכמו שרביה"ק אמר על 'ונתתי עשב בשדך לבהמתך' (דברים יא, טו), שע"ב שי"ן הוא לראות את האבות, ורואים את האבות 'בשדך לבהמתך', לאחר שמשדדים את הבהמיות, כשיוצאים מתאות אכילה[פז].

ומיפר מורנו, שהרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע אמר שהוא רואה את האבות, וגם שאר העולם יכולים לראותם אם ישברו כל אבר שבגופם להשי"ת כמו שהוא עשה.

לה. אנחנו הם הגרים של אברהם אבינו

שאל אחד התלמידים, היכן הם כל הגרים של אברהם אבינו, ואמר מורנו שאנחנו הם הגרים הללו.

לו. לשיטת הפרי מגדים יש לאכול לחם בלי תוספת בליל א' דסוכות

הביאו לפני מורנו 'לחם מהמצת', ואמר מורנו שמי שרוצה לצאת ידי שיטת הפרי מגדים, יכול לאכול מלחם זה שאין בו טעם. ודיבר בענין שיטת הפרי מגדים, שיש לאכול בליל א' דסוכות לחם בלי תוספת כמו מצה בפסח, מדין גזירה שוה ט"ו ט"ו (סוכה כז ע"א)[פח]. וכן הביאו מצה למורנו, ונ"ל שאכל מורנו מצה. ואמר גם דאיתא שצריכים לאכול מאכלים טובים בסוכות, ולא כמו לחם זה שאין בו טעם, אלא צריכים לאכול חלה טובה.

לז. בעל קצות החושן ענה למשיגים עליו שעוד יענה להם כשיכתבו ספרים

ואמר מורנו [נ"ל שבהמשך לענין הפרי מגדים], שכשכתב הגאון בעל קצות החושן זצ"ל את ספרו, שלחו אליו הרבה הערות על ספרו הק', ואמר להם שעוד יענה להם, ולאחר זמן שאלוהו מדוע לא ענה, ואמר שעוד יענה להם, כלומר, כשהם יכתבו ספרים, גם הוא יכתוב עליהם הערות[פט].

פז. עי' חיי מוהר"ן סי' צ"ב, וז"ל: "והתחיל לבקש שיראה לו השם יתברך את האבות אברהם יצחק ויעקב, והבטיח להשם יתברך כשתראה לי זאת אשליך גם זאת התאוה (היינו של אכילה) [וכו'] ובא זקנו הבעל שם טוב ז"ל אליו בחלום ואמר לו הפסוק ונתתי עשב בשדך לבהמתך [וכו'] ובא בדעתו שאיתא בתיקונים (דף סב:) עשב הוא אותיות עין בית שין, עין בית היא בת עין, שין תלת אבהן, וזהו אם תרצה לראות אבהן אי אפשר לך כי אם בשדך לבהמתך, צריך אתה לשדד הבהמיות תאות אכילה", עכ"ל. ועי' ליקו"מ ח"א סי' מ"ז אות ב'.

פח. עי' פרי מגדים או"ח סי' תרל"ט (א"א ס"ק ט"ו), וז"ל: "חייב לאכול כזית מה' מיני דגן דוקא בליל א' וב' דסוכה, ויראה לחם הנילוש במי פירות וכדומה אין יו"ח בליל א' וב' דומיא דמצה", עכ"ל.

פט. עי' היא שיחתי ח"א (עמ' תק"כ): "כאשר אתה תחבר ספר קצות החושן, אזי אשיב לך גמולך ואכתוב עליו גם כן קונטרס השגות".

לח. הגה"צ ר' סלמאן מוצפי בחר ברב בצרי לחתן מפני שמיד שמע לו ולבש לבן בשב"ק

דיבר מורנו על הגה"צ ר' דוד בצרי זצ"ל, לאחר שנסתלק בערב יום טוב, וסיפר שחמיו, הגה"צ ר' סלמאן מוצפי זצ"ל, לקחו לחתן, כי פעם אמר לבחורים לילך בבגדים לבנים בשב"ק, ואף אחד לא שמע לו, כי היה זה דבר משונה בעיניהם, ואילו הרב בצרי מיד שמע לו ולבש בגדים לבנים, ועל כן לקחו לחתן.

ואמר מורנו, שהכיר אחד מן הבחורים שהיו שם, שרצה הרב סלמאן מוצפי לקחתו לחתן, אלא שלא רצה שילך עם שעון יד, ובחור זה לא רצה לוותר על זה, ועל כן לא לקחו.

לט. ר' יהודה פתיה זכה לכתוב חלק שני מבית לחם יהודה ולהוליד עוד בן כדברי הרב סלמאן מוצפי ברוח קדשו

ודיבר מורנו על זקנו של הרב בצרי, הגה"צ ר' יהודה פתיה זצ"ל, וסיפר שאז ה'שפיטא"ל' היה שבאו אליו עם כל הילדים החולים והוא בירך אותם.

וכשהיה כבר בן שמונים, נפל פעם ר' יהודה פתיה, וכבר נראה כמי שנסתלק, ואמר הרב סלמאן מוצפי לאחד, שיקחהו לבית חולים ויתנו לו 'עלעקטרי"ק שאק"ס', 'ובזכותך עוד יכתוב ספר שלם, ועוד יהיה לו ילד, ואני אלך עתה לכותל להתפלל'. וכך הוה, וזה היה רוח הקודש, שאכן כתב אחר כך עוד חלק ב' מספרו הק' 'בית לחם יהודה' על עץ חיים, וגם נשא אשה נוספת, ולאחר השמונים נולד לו עוד בן.

מ. בשנות בחרותו של מורנו המקובלים החזיקו בחריפות שבחור לא ילמד קבלה בשופו"א

סיפר מורנו, שכשהיה צעיר זרקוהו מכל ישיבות המקובלים, כי אז החזיקו בחריפות גדולה שבחור לא ילמד קבלה, וכשבא לישיבות אלו, לאחר כמה ימים התחילו לשאול מי הוא ואם הוא נשוי וכו', ומיד זרקוהו. ואז החליט, שאם יזכה יום אחד להקים ישיבה ללימוד חכמת הקבלה, ויבוא בחור וירצה ללמוד קבלה, ילמד את כולם.

מא. במנין חצות שבזכרון משה התפללו אדמו"רים שהיו אנוסים בזמן התפלה

וסיפר עוד, שהיה מנין דשחרית בחצות היום בביהכנ"ס בזכרון משה, שמורנו התפלל שם, והיה זה 'מנין של רבי'ם', והתפללו שם כמה מחשובי הצדיקים הדור שליט"א, ועוד. ושאל אחד, ומה עם זמן תפלה, ואמר מורנו, דכל המתפללים במנין זה כולם היו אנוסים. וכן כ"ק אדמו"ר מפאריסאוו זצוק"ל נהג אז להתפלל ביחידות בשעה שמונה בבוקר, ואח"כ הגיע למנין זה להשלים קדיש וקדושה, וזה היה עוד קודם שנעשה אדמו"ר.

מב. בית המדרש של הרב בצרי נבנה בברכת אדמו"ר מפאריסוב ועומד עד היום

ושם נתוודע מורנו לכ"ק אדמו"ר מפאריסוב, ר' עקיבא רבנוביץ זצוק"ל, והוא היה לומד בחברותא עם הרב בצרי, וכך גם מורנו בא והתחיל ללמוד עמם. והרב בצרי היה לומד אז בחדר קטן מאוד, ועדיין לא היה לו בית מדרש, ור' עקיבא דחק בו הרבה שיבנה בית מדרש, וניסו לבנות, ולא הצליחו, עד שבירכו ר' עקיבא שיצליחו וכן הווה שנבנה בית מדרשו של הרב בצרי בעצתו ובברכתו של ר' עקיבא. [וסיפר מורנו שהיה פעם מעשה אצל ר' עקיבא שרצה איזה ת"ח גדול אחד לבנות בית מדרש באיזו עיר, אלא שהעיריה שם לא נתנה אישור ולא יכלו לעשות דבר. ואמר ר' עקיבא לאותו הגדול, שהוא נותן אישור, ויכולים לבנות, והתחילו לבנות. ור' עקיבא היה הולך לשם בכל יום ויום ומברך שלא

יראו העיריה כלום ושיצליח, וכן הווה. ועד היום עומד אותו בית המדרש על תלו באין פרץ ואין יוצאת, שלי"ת.]

מג. הרב בצרי לימד את הקבלה כפשוטה אך שמח בשאלות של מורנו ושמח הרבה שדיבר מורנו שרביה"ק נמצא בירושלים

שאל אחד התלמידים, האם הרב בצרי למד קבלה גם על פי הפשטה וחסידות, או רק את הפשט, והשיב מורנו שאצל המקובלים הספרדים לא נהגו לבאר יותר מן הפשט, וסברו שאין לגלות יותר ממה שכתוב, אלא כל אחד יבין לפי מדרגתו, אבל כששאל מורנו שאלות כאלו, הוא נהנה מן השאלות, ואילו המקובלים האחרים לא אהבו לשמוע שאלות כאלו. ואמר מורנו, שכשחזר בר"ה תשע"ג לירושלים ואמר שרביה"ק נמצא בירושלים, שמח הרב בצרי מאוד בזה.

מד. אסור לדבר על השכינה ועל ישראל ואף לא על יין ארץ ישראל

אמר אחד למורנו, שאינו אוהב יין של ארץ ישראל, ושאל האם יש חשש לדבר על יין של ארץ ישראל, ואמר מורנו שאסור לדבר על השכינה. וסיפר, שאמרו פעם להרה"ק מבעלזא זי"ע שאי אפשר לילך ברחובות תל אביב, ופעם הלך ברחוב, וראה שם דפים עם אותיות בלשון הקודש, ואמר שאכן אי אפשר לילך ברחובות אלו, כי יש אותיות על הרצפה. [וכן סיפר מורנו מעשה בדומה לזה מהרה"ק מבעלזא, על מה שאמרו לו על הקולות שברחוב, והלך ברחוב ושמע קול תורה בוקע מישיבה, ואמר, אכן יש קולות ברחוב.] ואסור לדבר רעה על ישראל.

ואמר מורנו שמוהרא"ש זצ"ל אמר שאביו בא מעיר טוקאי, ועל כן הבין מוהרא"ש ב'אונגעריש וויין'. וא"כ אכן יש 'אונגעריש וויין', אבל באמת כתוב בספרים שהיום כבר יש 'ארץ זבת חלב ודבש' [שרומז לענין רביה"ק באר"י, וכן כותב מעין זה ר"א בר' נפתלי בספרו ליקוטי אבן ואכמ"ל].

ואמר מורנו בשם התרומת הדשן [כך נ"ל], 'אין אומרים שירה אלא על היין' (ברכות לה ע"א), שאין מתפללים אלא מתוך התבוננות בסודות התורה.

מה. סוכת עורו של לויתן לעתיד אינה כשרה לכאורה לסכך

שאל מורנו על ענין הלויתן, איך תהיה לעתיד סוכה מעורו של לויתן (ב"ב עה ע"א), והלא אינו כשר לסכך, ואמרו כמה מהסובבים תשובה [ואיני זוכר אם ענה מורנו].

בברסלב יש ניגון עתיק יומין והניגון שבצינעא אפשר לשורר ברשות היחיד

אמר אחד התלמידים על אחד מחבריו, שהוא מחבר ניגונים יפים הדומים לניגונים 'עתיקים' מדורות עברו, ואמר מורנו שבברסלב יש ניגון על המילים 'עתיק יומין' והחל מורנו לשיר הניגון, ואמר שזהו אכן ניגון 'עתיק'. וביקש ממנו מורנו שישורר ניגון, ושורר ניגון, ואמר לו מורנו שזהו 'ניגון של לב'. ואמר אותו אחד, שבדרך כלל אינו מנגן, ומשאיר זאת בצינעא, ואמר לו מורנו, אבל כאן הלא זוהי רשות היחיד ועל כן יכול לנגן וחשיב בצינעא. [וחזק מורנו ועורר שיש להתרחק מאוד מכל הניגונים הטמאים למיניהם שמשוררים כדרכי הגוים והער"ר, ולהתרחק מכל מיני הנהגות פסולות של התוועדות בכלי זמר באופן המביא לידי ענייני תערובות ושאר דרכים רעים, וכ"ש אותם אלו שנאמרו על ידי גדולי הרבנים זצ"ל ושיבלחט"א, שאמרו בכל תוקף כל מיני 'מופעים' ו'ערבי זמר' אפילו המיועדים רק לגברים בלבד.

וסיפר מורנו שבדידהו הוה עובדא מאחד שהיה אצלו בזה שאלה גדולה של הפסד ממון עצום, והלך להגריש"א זצ"ל, ואמר שיש לשאול את הגר"ש וואזנער זצ"ל, והלך מורנו להגר"ש וואזנער זצ"ל, שהיה אז בבית מדרשו בירושלים הסמוך לבית מדרשנו, ולא הסכים הגר"ש להקל אפילו כהוא זה, ואפילו שהיה בו הפסד ממון עצום, ואפילו שהיה מדובר באופן שאין חשש תערובת כלל, שהיה מיועד רק לגברים. וסיפר מורנו שלאחר שהלה ציית לדברי הגר"ש למרות החשש מההפסד העצום שהויה כמעט ודאי, נעשה לו לבסוף נס שלא הפסיד כלל. וכל זאת הוא בענין ששר בפני גברים בלבד, ואין צריך כלל להזכיר מקום שיש בו איזה חשש שישיר בפני תערובת וכדו' ר"ל שפשוט שהוא איסור גמור ומכוער מאוד]

הירושלמי הוא בחי' לאה והבבלי בחי' רחל וצריכים לקשרם

דיבר מורנו עם ת"ח אחד שמוסר שיעור עיון בתלמוד ירושלמי, ושאל אותו יהודי, שהוא עוסק לקשר את הירושלמי לבבלי, ולמה איתא שר' זירא הוצרך לשכוח את תורת בבל בכדי ללמוד את תורת ארץ ישראל (ב"מ פה ע"א), ודיבר מורנו על שהירושלמי הוא בחי' לאה והבבלי בחי' רחל[צ], וצריכים לקשרם וכו' [והיה קשה לשמוע, ועי' להלן בסעודת היום, שחזר מורנו קצת על מה שאמר כאן].

מו. למציאת שידוך אומרים שיר למעלות אשא עיני אל ההרים ומקשרים רחל ולאה

וכשפנה הנ"ל לילך לדרכו ביקש ברכה לבנו שימצא את זיווגו, ואמר מורנו שלמציאת שידוך טוב לומר קאפיטל 'שיר למעלות אשא עיני אל ההרים' (תהלים קכא)[צא], ומקשרים רחל ולאה, ויעקב קישר רחל ולאה. ופנה לבנו של התלמיד חכם הנ"ל ואמר לו כי צריך אתה לשמוע את השיעורים של אביך, שמקשר את הירושלמי לבבלי, שזהו קשר בין רחל ללאה.

מז. שני בחי' אצל רבי וחסידים מקרוב בבחי' לאה ומרחוק בבחי' רחל

והוסיף מורנו, ששמע מהרח"ק בעל נתיבות שלום מסלונים זי"ע שיש שני בחי' של שידוכים בין רבי לחסידים, האחד קרוב והאחד רחוק, כי השידוך הקרוב הוא בחי' לאה, והשידוך הרחוק הוא בחי' רחל, כי לרחוקים יש מעלה שהם בבחי' רחל[צב]. ושאל אחד התלמידים, האם הכוונה דייקא שהם רחוקים בפועל, ואמר מורנו שאין הכוונה דייקא בפועל, אלא לאלו שיש להם ההשתוקקות [והם בעומדים מרחוק].

צ. ועי' שיעורי ים החכמה על מס' ברכות: "ובאמת כבר אי' מהגר"ח מוואלז'ין (כמובא בספר כרם יהושע) לפרש בדרך זו כל המח' שבין הש"ס בבלי (רחל היורדת לבי"ע - בבל) לירושלמי (לאה הנשארת באצי' - אר"י), שהבבלי הולך בעומק והירושלמי בפשטות (ויסוד הענין מובא ברמ"ז על האוצ"ח אות ב')".

צא. עי' עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו, מאמר חקור דין ח"ד פי"ז, וז"ל: "נמצאו לפי זה שני מיני זווג לאדם אחד, כרחל ליעקב שהיתה בת זוגו ממש בתולדת הנשמות [וכו'] על זה נאמר עזרי מעם ה' [וכו'] ואחד שלא מדין התולדות אלא ברחמים כזיווגה של לאה, כמה דכתיב מאין יבא עזרי [וכו'] והאומר המזמור הזה בכוונה בסוף כל תפלותיו קודם עקירת רגליו מזמנין לו בת זוגו הוגנת לו אם בתולדות ואם ברחמים", עכ"ל.

צב. עי' גליון דעה חכמה לנפשך פר' בהר-בחקותי תשפ"ה: "וכמו שאמר לי כ"ק אדמו"ר הנתיבות שלום זי"ע שיש לו איזה חסיד שגר בלאנדאן, שהוא קרוב אליו ודבוק בנפשו יותר מהרבה הדרים בירושלים עיה"ק, והשוה הנתי"ש לזה את דברי מהרח"ו זי"ע, שכותב ששידוך הבא לאדם מקרוב הוא בחי' לאה, ואילו שידוך הבא מרחוק הוא בחי' רחל".

מח. לשיטת בעל התניא גם בן חו"ל שבא לארץ ישראל עושה יו"ט שני כי בחו"ל צריך יותר זמן שתחול הקדושה

דובר מורנו בענין יו"ט שני, ואמר שהרה"ק אדמו"ר הרש"ב זי"ע מבאר ששיטת בעל התניא אינה כשיטת החכם צבי, שעושים כמקום שנמצאים בו, אלא שיטת בעל התניא היא שנוהגים בדין יו"ט שני תרתי לחומרא, דהיינו שבן ארץ ישראל שהולך לחו"ל מחויב לנהוג יו"ט שני, ומאידך גם בן חו"ל שבא לארץ ישראל צריך לנהוג יו"ט שני ואינו כבני ארץ ישראל[צג]. ועניין זה מתבאר באמת על פי נסתר, כי בכדי שהקדושה דיו"ט תחול עליו צריכים בחו"ל יותר זמן כמשך ב' ימים, ובארץ ישראל יכולים להשיג זאת ביום אחד [ובן חו"ל, הואיל וגריר אחר מקומו הקבוע, גם כאשר הוא באר"י אינו יכול להמשיך הקדושה אלא בב' ימים].

מט. מוטב לקנות סוכה מתפילין בחוה"מ כי תפילין בחוה"מ הן ספק וסוכה חיוב דאורייתא

דובר מורנו על מה שכותב רעק"א, שמוטב לקנות סוכה מתפילין בחוה"מ, כי התפילין [בחוה"מ] הן רק ספק, והסוכה היא חיוב דאורייתא[צד]. ואמר דאיתא בגמרא, לפי גירסא אחת, שרבי יוחנן הניח תפילין רק פעם אחת בשנה, בחוה"מ פסח[צה], כי היה חולה, והתפילין הביאו לו כאב ראש עד כדי פיקוח נפש, ובתקופת פסח מזג האויר טוב, והיה יכול להניח תפילין.

נ. השי"ת שומע תפלה גם על שידוך והגר"א אמר שצריך להכות את הבחורים שיקיימו מצות פריה ורביה

אמר אחד הבחורים, שעל הכל השי"ת שומע את תפלתו, רק לא על שידוך, ואמר מורנו בשם הגר"א, שצריכים ליתן מכות לבחורים שיקיימו מצות פריה ורביה[צו].

וביקש אותו תלמיד ברכה לשידוך, ושמורנו יהיה המסדר קידושין, ואמר מורנו שאינו יודע אם יהיה המסדר קידושין, אך השי"ת יעזור שיהיה לך שידוך.

נא. את מעשי תלמידי הבעש"ט ודברי התניא יכולים לומר לבחורים בשם גדולי ליטא

דובר מורנו עם מחנך ליטאי אחד, שאמר שהוא לומד חסידות, וכשהוא מלמד השקפה, דוחים הבחורים את דבריו באמרם שאלו 'חסידישע תורות', ומיד כשרק מתחיל לדבר כבר אין מקבלים דבריו בטענה הנ"ל,ואיך יוכל להשפיע עליהם. ואמר מורנו שהוא צריך שלא לעשות מזה 'שיטה' בדווקא, אלא הוא יכול לספר כל מעשה מן תלמידי

צג. עי' שו"ת חכם צבי סי' קס"ז: "אף הבאים מח"ל אסורים הם לנהוג שני י"ט של גליות כל זמן שהם בא"י אפי' דרך ארעי, כיון שהמקום גורם", ובשו"ע הרב או"ח סי' תצ"ו סי"א: "בני חוץ לארץ שבאו לארץ ישראל, אף על פי שדעתן לחזור, אין עושין אלא יום אחד כבני ארץ ישראל, ויש חולקין".

צד. עי' שו"ת רעק"א סי' ט', וז"ל: "ולדינא דמספקי' ההלכתא אם חוה"מ ז"ת או לא, י"ל דתפילין עדיף, דספק דאורייתא עדיף מודאי דרבנן [וכו'] ולענין תפילין וסוכה, כיון דסוכה ודאי דאורייתא ותפילין ספק, סוכה עדיף", עכ"ל.

צה. א"ה: עי' ירושלמי ברכות פ"ב ה"ג: "ר' יוחנן בסיתוא דהוה חזיק רישיה הוה לביש תרויהון, ברם בקייטא [וכו'] לא הוה לביש אלא דאדרעיה", ובפני משה שם: "ויש גורסין בהפך". ולע"ע לא מצאתי הלשון שהניח דווקא בפסח.

צו. עי' שו"ע אה"ע סי' א' ס"ג: "ומי שעברו עליו כ' שנה ואינו רוצה לישא, ב"ד כופין אותו לישא כדי לקיים מצות פריה ורביה", ובביאור הגר"א שם: "ועל ב"ד כופין משום ביטול פו"ר, כמ"ש בס"פ המדיר".

הבעש"ט על הגר"א או על שאר גדולי ליטא. [כדאיתא בחידושי הרי"ם שאצל הצדיקים הגדולים כל מעשה שהיה יכול להיות, יש בו אמת. אך אח"כ אמר מורנו שאעפ"כ העיקר הוא לספר כל המעשיות בדרך של אמת לאמתו, כמו שקיבל בזה מרבו מהר"י מפשווארסק זצ"ל] וכהיום ממילא כל החסידים הם ליטאים, וכל הליטאים הם חסידים. [היינו שכל אחד מקבל המעלות של השני, וכידוע מה ששיבח רביז"ל אנשי ליטא[צז]]

נב. הסוכה היא מקוה

אמר אחד התלמידים, שהוא רצה לילך למקוה אך היה לו קשה למצוא היכן לטבול וכו', ושאלו מורנו, האם היית בסוכה, הרי סוכה היא כמו מקוה[צח] . וע"כ עליך להתחזק שעכ"פ זכית לבחי' מקוה ע"י הסוכה, ועי"ז תזכה בוודאי גם לטבול כפשוטו.

נג. קודם צריכה הנשמה להבין ואחר כך יבין גם הגוף כהאמרי יוסף שקיבל את ההבל היוצא מפי רבו

ביקש אחד ברכה להבין אידיש, בכדי שיוכל להבין מה שמורנו מדבר, ואמר מורנו שבתחילה צריכה הנשמה להבין, על כן תמשיך לבוא ותהיה שרוי בהבל של התורה, והנשמה מבינה, ואחר כך יבין גם גופך. והרה"ק בעל אמרי יוסף מספינקא זי"ע, בתחילה כשהגיע לרבו, הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע, לא הבין כלל את המילים שאמר רבו, אלא רק קיבל את ההבל שיצא מפי רבו והתענג בשמיעתם באמונה בגודל קדושת האותיות וההבלים, עד שלבסוף זכה שנפתחו לו כל המוחין הק' ונעשה תלמידו הגדול ביותר. ואמר מורנו בשם אחד הצדיקים, שהוא מדבר אל הנשמות, והגופים כבר יבינו אחר כך.

נד. משחק שח בשב"ק רק בכלים המיוחדים לשב"ק

דיבר אחד התלמידים על משחק ה'שאך' [שחמט], שאמר לו מורנו לפני כמה שבועות שאסור לשחק בו בשב"ק, אלא אם כן יש לו סעט של משחק מיוחד לשב"ק, ואמר שקנה לוח חדש, ואמר מורנו שאין די בלוח חדש, אלא גם החלקים צריכים להיות מיוחדים לשב"ק, והיו אנשים שהיה להם סעט של זהב לכבוד שב"ק[צט].

נה. הרה"ק ר' בונם עשה בעלי תשובה על ידי משחק השח וצריך להניח לאחרים גם לנצח

ושאל אותו תלמיד, שהרה"ק ר' בונם מפרשיסחא זי"ע עשה בעלי תשובה על ידי שהיה משחק עמהם 'שאך', אך הוא אינו יודע היאך לעשות זאת, כי בדרך כלל אנשים כועסים כשמנצחים אותם, ואמר מורנו, תן להם גם לנצח מפעם לפעם[ק].

צז. אָמַר: "רָצִיתִי שֶׁהָעָנְיָן שֶׁלִּי יִתְפַּשֵּׁט בְּלִבּוֹת אֲנָשִׁים [הַמַּתְמִידִים בַּעֲבוֹדָתָם] כִּיהוּדֵי לִיטָא". - "אִי□ הָאבּ גִיוָואלְט מַיין זַא□ זָאל זַא□ לֵייגְן אוֹיף לִיטְבִישֶׁע הֶערְצֶער". (שיש"ק ב' רנ"ז)

צח. ועי' שם משמואל לסוכות (מאמר א'): "וכמו מקוה שצריך שיהי' כולו במים, ואם אפי' משהו ממנו חוץ למקוה לא עלתה הטבילה, כן הוא בסוכה".

צט. עי' רמ"א או"ח סי' של"ח ס"ה, ומג"א שם ס"ק ח': "באיסק"קי [שחמט], ונהגו לעשות האיסקק"י של כסף, דאל"כ מיחזי כעובדא דחול".

ק. עי' ספר הרבי רבי בונם מפשיסחא ח"א סי' י' (עמ' ע"א-ע"ב), שהחזיר בתשובה אברך בדאנציג על ידי משחק שחמט.

ושאל עוד אותו תלמיד, אם אכן זהו משחק גבוה, למה היו צדיקים ששיחקו בו רק בניטל, ואמר מורנו שאסור לבטל תורה. ושאל, ואימתי כן שייך לשחק, והשיב מורנו, אם צריכים זאת לרפואה.

נו. במשחק השח יש מלך וצריכים לדעת שיש מלך

ואמר מורנו שלא שיחק במשחק זה כבר זמן רב, ואינו זוכר היטב את כללי המשחק, אלא שהוא סבור שיש מלך במשחק זה, ועיקר מה שצריכים לדעת הוא שיש מלך.

נז. אין כלום מה לעשות בעולם הזה ובכדי לדעת זאת צריכים ללמוד בכל רגע

אמר אחד התלמידים דבר–מה על שהחיים קשים וכו', ואמר מורנו, תסתכל על השמים, האם אין זה רקיע יפה. ואמר אותו תלמיד שעתה הוא 'סאובע"ר' [פיכח], ועל כן אינו רואה את היופי, וחייך מורנו ושאל, האם בשכרות הדבר יפה יותר, הלא צריך להיות שיכור מגלויי אלוקות, ואז יכולים לראות אור ויופי בכל דבר.

נח. בשב"ק שאין נוטלים בה לולב צריכים לנענע את הלב כל היום

שאל מורנו בדרך חידוד את אותו תלמיד, האם עשית נענועים, ואמר, לא חשבתי שיעשו היום נענועים בבית המדרש, ואמר מורנו, הלא היום שב"ק ואין עושים נענועים, ועל כן היום צריכים לעשות 'נענועים' כל היום. ושאל הנ"ל איך עושים זאת, ואמר מורנו, שמנענעים את הלב.

בדרך לסעודת יום טוב

נט. בדורנו יכולים גם החסידים לעצור את השמש כיהושע בן נון

יצא מורנו מבית המדרש, וכבר היה מאוחר מאוד, ואמר בדרך צחות שהנה ידוע כי יהושע בן נון עצר את השמש (יהושע י, יב–יג), ואמר בשם אחד הצדיקים, שכהיום יכולים גם החסידים, לא רק הרבי'ם, לעשות כן. ועתה גם כן צריכים אנו לזה וכו'.

ס. כל הימים טובים הם בחב"ד דא"ק ובתוכם ו"ק דא"ק ובינה דא"ק ואין סתירות בעולם

שאל אחד התלמידים, שמורנו אומר בשיעורים שראש השנה הוא בו"ק דא"ק, ויום הכיפורים בבינה דא"ק[קא], ברם בתורת חכם (דף ע"ו ע"א–ע"ב, קמ"ה ע"ב, קס"ב ע"ב)[קב] איתא שבראש השנה מתקנים בחב"ד דא"ק, ובכל השנה מתקנים ו"ק דא"ק, ונמצא שראש השנה

קא. ועי' נהר שלום דף ל"ח ע"ד, ע"פ ע"ח שער ד' פ"ה, שיוה"כ הוא בחוש השמיעה דאוזן דא"ק.

קב. וז"ל התורת חכם (דף ע"ו ע"א-ע"ב): "לכן נראה שכונתו ז"ל שהנסירה של ראש השנה הם לזו"ן הפרטים דכל השנה הזו דסדר הזמנים, אלא שהוא בשורש שלהם, שהוא בחב"ד דא"ק, ובשאר ימות השנה הוא בו"ק דא"ק, כמו שאמר הוא ז"ל בעל פה", ושם (דף קמ"ה ע"ב): "והנה היה אומר מורי הרב ז"ל כי בראש השנה נתקנים חב"ד דא"ק דזו"ן הכוללים דכל השנה, ובשאר ימות השנה נתקנים בחינת ו"ק דא"ק דזו"ן הכוללים דכל השנה", עכ"ל.

הוא בחב"ד דא"ק ולא בו"ק דא"ק. ואמר מורנו שאין זו סתירה כלל, ואין סתירות בעולם כלל, אלא הכוונה היא שכל הימים טובים באמת הם בחב"ד דא"ק, ובתוך חב"ד זה יש ו"ק דא"ק ובינה דא"ק. ואמר לו מורנו, הלא צריך אתה לידע כבר שהכל מתאים ואין מחלוקת, וצריכים ליחד הכל וכו'.

סא. אפשר לעשות את הנענועים קודם התפלה אף שלאחר החטא נמצאים יותר חלקים מן הדעת בתוך הגוף

שב ושאל אותו תלמיד, אם יכול מורנו לחזור ולבאר לו הענין מדוע ס"ל למורנו דיש מקום לכוון בסוכות את כוונות ערבית דליל פסח בדרך של תנאי. ואמר מורנו, שהאריז"ל כותב שיכולים לנענע הד' מינים גם קודם התפלה[קג], ולכאורה צריכים להבין, הלא בנענועים מרימים את החלק התחתון שבדעת מגופא דז"א, שהוא ו"ק דמכריע, ברם באמת יודעים אנו שלאחר חטא אדם הראשון כבר נמצאים הרבה יותר חלקים מן הדעת בתוך הגוף, כיון שהדעת ירד בין תרין כתפין. [וענין הנענועים לפני התפילה שייך לענין המשכת הגדלות לפני הקטנות וכמו שכבר נתבאר כמ"פ (עיין 'צילא דמיהמנותא יום א' דחוה"מ' שם נתבאר באריכות)]

סב. לאחר החטא הגבורות קודמות לחסדים בחיצוניות ובפנימיות שבשמו"ע החסדים עדיין קודמים

ומלבד זאת, יש עוד לשאול, שלאחר חטא אדם הראשון הלא באות הגבורות קודם החסדים, וקשה, כי רואים בשמו"ע ב'קונה הכל' שנכנסים החסדים קודם הגבורות, והיאך עתה, לאחר חטא אדם הראשון, עדיין נכנסים החסדים קודם הגבורות. והמפרשים מתרצים תירוצים, ותירוצו של הדברי שלום הוא[קד], שיש חילוק בין פנימיות לחיצוניות, או בין קטנות לגדלות, כי חטא אדם הראשון לא פגם כלל בפנימיות, ועל כן במילה או בציצית, שהן בחיצוניות, אכן חזינן בכוונות שהגבורות נכנסות קודם החסדים, אבל שמו"ע היא בפנימיות ובגדלות, ועל כן שם נכנסים החסדים קודם הגבורות.

קג. עי' שעה"כ, הקדמת דרושי הסוכות, וז"ל: "והנה טוב הוא שאחר עלות השחר שהוא כבר יום, קודם שתתפלל תטול הלולב בתוך הסוכה ותברך עליו, ואח"כ הד' נענועי של הלל יהיו בבית הכנסת", ושם דרוש ה': "גם הדעת יש בו ו"ק [וכו'] ואותם הו"ק שבו הם ו' בחינות חסדים שהם שרשים ומקורות אל ו' חסדים המתפשטים בת"ת [וכו'] ולכן מנענעין נענוע א' בכל קצה מו"ק העליונים השרשים אשר בדעת להמשיך ממנו הארה למטה", עכ"ל. ובענין ירידת הדעת עי' ע"ח שער נ' פ"ג: "כי קודם שחטא אדם הראשון היו החסדים קודמים להתפשט בגופא דז"א, ועל ידי חטא אדם הראשון ירד הדעת למטה בין תרין כתפין, ובהיותם שם בהתרחבות ירדו הגבורות תחילה".

קד. עי' דברי שלום (לר' רפאל אברהם שלום שרעבי), על ע"ח שער כ"ה פ"ב (דף מ"ו ע"א), וז"ל: "וצ"ל דאיך אנו מכונים בתיבת קונה הכל בסדר ירידת החו"ג, שתחילה יורדים החסדים ואח"כ הגבורות. ואפשר לומר שמה שגרם החטא אינו אלא בחיצוניות דוקא, דלא מצינו זה הסדר של ירידת החו"ג שהגבורות ירדו תחילה כי אם בציצית ומילה, שכל זה הוא בחיצוניות העולמות [וכו'] אך בפנימיות לא הגיע הפגם, וא"כ תפילה שהיא דבור היא בפנימיות כנודע, לכן אנו מכונים בתחילה ירידת החסדים ואח"כ הגבורות [וכו'] וא"כ נמצא דציצית ומילה שהם זמן הקטנות כנודע תחילה יוצאים הגבורות, אבל בתפילה שהוא זמן הגדלות כנודע אז תחילה יוצאים החסדים, וידוע דקטנות וחיצוניות הכל אחד, וגדלות ופנימיות הכל אחד", עכ"ל.

סג. קודם החטא היתה הגדלות קודמת לקטנות ועל כן בליל פסח ובסוכות הגדלות קודמת

והתורת חכם (דף צ"ו ע"א)[קח] מחדש, שהדרך האמיתית קודם חטא אדם הראשון היתה שהגדלות באה קודם הקטנות (ולא רק שהחסדים נכנסו קודם הגבורות, אלא חסדים היינו ג"ר וגדלות, וגבורות היינו ו"ק וקטנות), ועל כן בליל פסח באה הגדלות קודם הקטנות, כי אז עומדים אנו בדרגה של קודם חטא אדם הראשון. אמנם בפסח באה הגדלות קודם הקטנות גם מטעם שעדיין יש פחד מן אחיזת החיצו' (כמבואר בשעה"כ דרוש ד' ודרוש ו' דפסח), וממשיכים את הגדלות מקודם גם בכדי שלא יהיו אחיזות, מה שאין כן בסוכות, שממשיכים גם כן גדלות קודם קטנות, אלא שאין בה חשש מיניקת החיצונים כבפסח.

סד. מצד הכללות כלולה סוכות מפנימיות ומחיצוניות כי החיצוניות כבר נתבררה ומצד הפרטות פסח גבוה יותר

וכדאיתא בדברי הרש"ש (נהר שלום דף ל"ג ע"א)[קט], שאף שפסח הוא פנימיות וסוכות חיצוניות, מצד הכללות כלולה סוכות גם מן הפנימיות וגם מן החיצוניות, כי גם החיצוניות כבר נתבררה. ובודאי זהו רק מצד הכללות, ברם מצד הפרטות פסח גבוה יותר.

סה. בסוכות מקבלים ישראל בכל עת יותר דעת ולוקחים כל רמז לקירוב והגוים לוקחים הכל לריחוק

ומעלה זו של סוכות [הכלול מפנימיות ומחיצוניות יחדיו] היא כמו שאומר הבעה"ת, שבסוכות אנו כבן המבין היטב את רמזי אביו (עבודת הלוי הנ"ל), ואילו הגוים בכל עת נעשים משוגעים יותר ויותר, ואנחנו מקבלים בכל עת דעת ועוד דעת ועוד דעת. ובסוכות נראה גודל החילוק בין הגוים ליהודים, כי הגוים לוקחים את כל הרמזים לריחוק, ואילו בני ישראל לוקחים הכל רק לקירוב, ומבינים בכל רמז שהשי"ת רוצה רק לקרב.

סו. הסוכה היא שם מ"ב שכבינה ודרכה רואים את הכוכבים שהם שם ע"ב והגוים אינם יכולים לסבול זאת

וצריכים ללמוד שהריחוק אינו ריחוק, אלא הריחוק הוא סוד הגבורות דשם מ"ב, כי הסוכה היא ענין שם מ"ב שהוא בבינה, כי הסכך הוא יסוד דאימא[קיז]. ואין הגוים יכולים לסבול זאת, והם מבעטים בה (עי' ע"ז ג ע"א–ע"ב), כי הגוים יכולים לקבל רק את השמש, שם ע"ב, וזה הורג אותם מיד, ואילו היהודים נכנסים לשם מ"ב, ועל ידי זה רואים משם את הכוכבים, שהם סוד שם ע"ב.

קח. וז"ל: "ומה שכתב והבן זה, נראה שכונתו ז"ל שקודם חטא אדם הראשון היה נמשך הגדלות קודם הקטנות, כמו ביציאת מצרים, לכך לא היו נאחזים בקטנות, מפני שהוא בא אחר הגדלות, והגדלות היה דוחה את החיצונים שלא יתאחזו בקטנות ששם הוא בחינת היצר הרע", עכ"ל.

קט. וז"ל: "כי כל זה הוא לתקן חטא אדה"ר שהיה בנשמות שבניסן נבראו, שהם פנימיות העולמות הנקרא בכללות חסד [וכו'] בערך חיצוניות העולמות הנקרא בכללות גבורה שבר"ה נבראו", עכ"ל.

קיז. עי' פע"ח שער חג הסוכות פ"ד: "כי לעולם סוד הסוכה, היא בחי' אור הבינה, המסככת על בנין", ושם פ"ב: "והנה יסוד דאמא שסיום שלה הוא בשליש הת"ת שלו, הוא סוד סכך הסוכה". ובענין הכוכבים עי' שם פ"ד: "צריך שיעשה הסוכה באופן שיראו הכוכבים מתוכה, כי הכוכבים הם ניצוצי החסדים".

סז. הנענועים שקודם התפלה מוכיחים שבסוכות עומדים בדרגה שקודם החטא ועל כן מכוונים גדלות קודם קטנות

וביאר מורנו, שרואים שבסוכות עומדים גם בדרגה של קודם חטא אדם הראשון, כי רואים שיכולים לעשות את הנענועים קודם התפלה. ושאל אחד התלמידים, האם הנענועים נקראים גדלות בערך התפלה, ואמר מורנו שאינו כן, אלא הפשט הוא, כי בנענועים עומדים כבר בדרגה של קודם חטא אדם הראשון, כי רק ז"ת דמכריע נמצא בגוף, ורואים שבכל זאת יכולים לעשות את הנענועים גם קודם התפלה. [ונמצא שהטעם שעומדים בדרגה שקודם החטא אינו מכח המשכת המוחין דגדלות בתפילת העמידה דשחרית, כי אפילו קודם שחרית אנו עומדים בזו המדריגה, ועל כן מוכרח כי מיד החל מקריאת שמע צריכים כבר לכוון גדלות קודם קטנות, ככוונת ליל פסח. כך נ"ל בכוונת מורנו.]

ושאל אותו תלמיד, אם כן יכולים בכל שב"ק לכוון כוונות אלו, והשיב מורנו שרק ביו"ט יש סברא לכוין כך.

סח. לצדיק יש אלפי הקדמות לכל מה שאומר ולגר"א היו לכל גירסא מאה ראיות בנגלה ובלי סוף בנסתר

ואמר מורנו, שלצדיקים יש אלפי הקדמות לכל מה שהם אומרים, ואי אפשר להבין מיד מכמה מילים. והגר"א אמר שלכל גירסא שהגיה היו לו מאה ראיות על פי הנגלה, וראיות לאין קץ על פי הנסתר[קח]. ואמר מורנו, שאת הראיות לכל הנ"ל נביא אחר כך, אך בתחילה לכל הפחות אמרנו את יסודות הדברים, ולבעלי הנגלה דחכמת הקבלה יהיה קשה לקבל חידוש זה. [ונ"ל שאמר שאין מי שמבין את כוונות סוכות, שהן גבוה מעל גבוה, ורק הצדיק האמת משיג זאת.]

סט. בפנימיות התורה ההלכה כצדיק האמת ואחרי יחיד להטות, ורק בנגלה קיי"ל אחרי רבים להטות

ובעל הסולם אומר, שבפנימיות קיימא לן 'אחרי יחיד להטות'[קט], כי בפנימיות ההלכה היא כפי הצדיק האמת, ואינו צריך לשום ראיות, וכל דברי הצדיק האמת בנוים על הקדמות מן הקדמונים, ואף אם נראה שזהו חידוש שלא נכתב מקודם, הרי בנסתר קיימא לן 'אחרי יחיד להטות', ורק בנגלה אומרים 'אחרי רבים להטות' (שמות כג, ב), וכמובא בשם רביה"ק בעל הסולם.

[ונ"ל שאמר גם באמצע דבריו, לאחר שאחד הזכיר את הפרי מגדים הנ"ל, דס"ל שאומרים גזירה שוה ט"ו ט"ו גם לענין אכילת פת שאין בה תוספת כמו בפסח, והסכים מורנו שגם על פי הנגלה יש לדמות מילתא למילתא מפסח לסוכות.]

ע. עיקר הדרך שהצדיק לא יניח עצמו להתנהג כפי חסידיו כמעשה שהיה בסוף ימי הרש"ש

ובסוף ימיו של הרש"ש באו אליו התלמידים, ואמרו לו שאין דרכו [באופן הכוונות

קח. א"ה: עי' הקדמת ר' ישראל משקלוב לספר פאת השולחן (דף ו' ע"א): "ששמעתי מפה קדוש [וכו'] כמוהר"ח ז"ל מוואלזין, ששמע מפי רה"ג שלא חידש שום הגהה עד שהי' לו ראיות ברורות מתושבע"פ לא פחות מט"ו מקומות, ובנסתרות עד ק"ן מקומות".

קט. עי' מאמר 'אחרי רבים להטות' לבעל הסולם, וז"ל: "ולפיכך, דבר זה של אחרי רבים להטות נאמר רק בענייני גופניים, כי שם ההשגחה עומדת, משא"כ על עסקי רוחניים שאינם נוגעים לקיום הגוף, אלא להתרוממותו, הוא להיפך, כי רק אחר היחיד להטות", עכ"ל. ועי' מאמר החרות אות ס"ו.

בשנת השמיטה] נכונה לפי פשט הרב, שלפי פשט הרב (עי' שער המצות פר' בחקותי) צריכים לכוין בשמיטה רק במוחין דפנים מתיבת 'באהבה' ואילך, 'און ער האט זיך געלאזט פון זיי' [והניח להם להטותו], ולאחר פטירתו אמרו התורת חכם והמהרי"ט אלגאזי שזה בא מחמת עוונות הדור[קי]. כי עיקר הדרך צריכה להיות שהצדיק לא יניח עצמו להתנהג כפי חסידיו, אלא שהוא יעשה כפי שעלה בידו לאמיתה של תורה.

עא. הנכדים צריכים לילך בדרכו של הזיידע ולא הזיידע בדרך הנכדים

וכן איתא גבי הגה"ק בעה"ת, בנסיעה האחרונה שנסע במלחמה, ישב בדבקות בעגלה ובכל פרשת דרכים אמר לנכדו (שהיה מנהיג את העגלה) לפנות לימין או לשמאל וכו', ופעם אחת בעת שהגיעו לפרשת דרכים היה הבעל התניא בדביקות ולכן לא אמר כלום [וכו'] ולכן החליט נכדו לנהוג המרכבה כפי דעתו והורה לבעל העגלה לאן לילך, לימין או לשמאל, ואח"כ כשהתעורר הבעל התניא נענה ואמר אוי ואבוי, הלא כך צריך להיות, שהסב הולך ומנהיג את הנכד, וצריכים הנכדים לילך בדרכו של הסב, ולא הסב בדרכם של הנכדים. כי בפנימיות, אף שיש רבים הסוברים כנגדו, אין הולכים על פי הרבים, אלא אחר הצדיק האמת.

עב. בראש השנה פוסקים כר' מאיר כי בפנימיות פוסקים כיחיד והצדיק הולך בעזות לגלות דרכים חדשים

וכן רואים שבראש השנה פוסקים כר' מאיר[קיא], כי בפנימיות פוסקים כיחיד. והצדיקים הולכים בעזות דקדושה לגלות דרכים חדשים, בסוד 'ה' עז לעמו יתן' (תהלים כט, יא).

עג. כל חידושי הגוים באים מן החידושים שמחדשים הצדיקים

והרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זי"ע כותב, שכל החידושים שמחדשים הגוים, למשל דרך חדשה באריגה, הכל בא רק מן החידושים שהצדיקים מחדשים, ועל ידי זה נולד חידוש גם אצלם. ואצלם לוקחים 'פעטענ"ט' [זכות המצאה] על חידושיהם, ואמר מורנו בדרך צחות, שר' צדוק הוציא 'פעטענ"ט' על חידוש זה [או שאמר שעתה יש כבר 'פעטענ"ט' חדשים].

ואמר מורנו שאין זו הוראה לאחרים וכו', ורק שיעשו בזה תנאי, אם ניחא הוא לקב"ה ושכינתיה.

עד. ראבר"ן היה הגדול שבתלמידי רביה"ק בדורו

ואמר מורנו ששמע מהגה"צ ר' יעקב מאיר שכטער שליט"א, שהגם שבימי

קי. א"ה: המעשה היה בשנת השמיטה תקל"ז, שנתו האחרונה של הרש"ש. עי' כצאת השמ"ש, קונטרס שנת השבע (סעיף ג'): "ואולם בשנתו האחרונה, היא שנת השמיטה ה'תקל"ז, הדר ביה מרן ז"ל מטעמיה, כי היה לבו נוקפו לעשות מעשה היפך פשט דברי הרז"ל בשער המצות פרשת בהר [וכו'] והיה מכוין רק מתיבת באהבה ואילך [וכו'] נתאספו ובאו לקראת שנת השמיטה הסמוכה, היא שנת ה'תקמ"ד, ובראשם רבינו התורת חכם זי"ע, ועמו [וכו'] הרב מהרי"ט אלגאזי זי"ע [וכו'] וברוח קדשם העלו דעונות הדור הם שהעלו ספק בלבו הקדוש דמרן ז"ל בשנתו האחרונה בדבר צדקת מנהגו בכל השנים [וכו'] ועל כן נמנו וגמרו להחזיר המנהג הראשון על כנו". ועי' פסק השמיטה למהרי"ט אלגאזי בראש ספר דברי שלום (דף י"ז ע"ד).

קיא. א"ה: אולי צ"ל כר' אליעזר, שהוא יחיד לגבי ר' יהושע, עי' ר"ה כז ע"א: "כמאן מצלינן האידנא זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, כמאן, כרבי אליעזר, דאמר בתשרי נברא העולם", ובתוס' שם ד"ה כמאן.

שחרותו דהגה"ק ר' אברהם ב"ר נחמן זצ"ל עוד היו כמה מתלמידי רביה"ק גופיה בחיים חיותם, מכל מקום כולם ידעו שראבר"ן הוא הגדול מכל שאר התלמידים.

עה. מדוע מביא מורנו ראיות רבות לענין הקיבוץ דרביה"ק בירושלים

ושאל אחד התלמידים, למה מביא מורנו כל כך הרבה ראיות לענין הקיבוץ של רביה"ק בירושלים, והלא בפנימיות אין צריכים להביא ראיות וכו', והשיב מורנו שענין הקיבוץ של רביה"ק הוא גם ענין של 'נגלה' ואינו רק ענין של 'פנימיות'. [וכמו שהסביר מורנו במקו"א שכמו שבכל מצוות התורה יש חלק ה'נגלה' וחלק ה'סוד', ופשוט שמי שמקיל ראשו בחלק הנגלה בגלל שעוסק בסוד הרי זו טעות מרה, וכמו מי שיטעה ח"ו שלא צריך להניח תפילין כי 'משיג הפנימיות' הענין, כי באמת העיקר הוא קיום המצווה בפועל עם כל הלכותיה, בבחי' למה תוקעים רחמנא אמר וכו'. והוא הדין בהקיבוץ דרביז"ל, שהעיקר הוא לקיים בפועל דברי רביז"ל כפשוטו שהוא חלק הנגלה שבו, ולא לטעות שאם יש איזה חידוש בפנימיות ענין הקיבוץ אז משתנה חלק הנגלה, שהוא לציית רביז"ל ומוהרנ"ת ולהשתתף בהקיבוץ דרביז"ל כפשוטו ממש, כי העיקר הוא האמונה בדברי רביז"ל ותלמידיו מדור לדור ולקיים דבריהם בפשיטות. ובפרט בענין הקיבוץ בירושלים, שאנו מקיימים בפשיטות הוראת תלמידי רביז"ל שהורו שרצון רביז"ל שיהיה לו קיבוץ בראש השנה בירושלים עיה"ק, והוא קבלה איש מפי איש עד מוהרנ"ת ועד רביז"ל וכמו שהאריך מורנו במקו"א ואכמ"ל]

עו. ביאור דברי הרה"ק מקאצק בענין האושפיזין הוא דהאמונה היא בחי' הממלא שלמעלה מן הסובב

דיבר מורנו על מה שאמר הרה"ק מקאצק זי"ע, שלהאמין באבות הוא למעלה מלראות את האבות[קיב]. וביאר, כי אמונה זו היא ה'ממלא' שגבוה מן ה'סובב', כי בודאי הסובב הוא למעלה מן הממלא הפשוט, ברם יש ממלא שלמעלה מן הסובב, שהוא עצם השכינה הק'.

[המשך בשבוע הבא אי"ה]

קיב. מובא בליקוטים מפי השמועה בסה"ק בית ישראל.

בצילא דמהימנותא

קיג[1]אושפיזא דמשה דחוה"מ סוכות תשפ"ז לפ"ק [ח"א]

התחיל רבינו הניגון 'עולו אושפיזין'

רבינו: ידוע שיטת הגרש"ז (עי' בהליכות שלמה מצות ישיבת סוכה הערה ל"ג) שאין צריכים להזמין את האושפיזין בכל יום מימי סוכות, אלא סגי להזמינם בלילה הראשון ונשארים האושפיזין כל ימי הסוכות. ואמנם מסתימת הזוהר משמע שצריכים להזמין בכל יום מימי הסוכות, ויש לומר שזה תלוי אם התנאי של 'כל נדרי' בליל יום כיפורים מועלת לבטל נדריו של כל השנה, כי מה שכתב הגמרא (נדרים כ"ג ע"ב) 'הרוצה שלא יתקיימו נדריו יתנה בתחילת השנה', כן הוא הלכה למעשה ויכולים לסמוך על התנאי לכל השנה[2], ונמצא לפי זה יש לומר שסבר הגרש"ז שאין צריכים להזמין האושפיזין בכל ימי הסוכות,

---

קיג. נכתב ע"י ר' משה שמואל הכהן שליט"א, כל הערות באחריות הכותב.
העתקנו סדר הדברים והשיחות כפי שדיבור בו כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, כדי להבחין ולהתבונן על קשורי הדברים על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, ולא הספנו ביאורים לקישורי השיחה, והמעיין לדעת ללמוד ולהבן הקשרים שבכל נידון ונושא, ודי בזה.

קיד. והוא המבי"ט (סי' קנ"ב), ושו"ת רדב"ז (א'ק"ז). ואין כן סתימות רוב פוסקים, כי אין סומכים עליהם רק בשעת הדחק וכשיש צורך גדול, כמ"ש הרמ"א (יו"ד סי ריי"א ס"א). או באופן שיש עוד סניף להקל, כמ"ש הבן איש חי בשו"ת רב פעלים (יו"ד ח"א סי' ל"ט). ויש שכתבו (ערוך השלחן, ושפת אמת סי' ריי"א ס"י) שאין סומכים עליה כלל בכל אופן.
ובגוף החידוש של הגרש"ז, יש לבארו עפ"י מש"כ הרמ"ז בענין האושפיזין כמ"ש בביאורו בזוה"ק (אמור ק"ג ע"ב) וזה לשונו: נראה דהיינו ביום ראשון [נמשך] חסד [הפרטי] שבכל אחד מהשבעה חסדים [הכוללים, שהם ז' רועים], וביום שני גבורה שבכל אחד מהשבעה חסדים, וכן על דרך זה עד יום השביעי דסוכות, ונמצא שבכל יום יש כל השבעה צדיקים, ולכן לא נאמר שבעה ימים בה', אלא שבעת בת', שהוא כל השבעה כאחד, וכמ"ש רש"י שהם שטיינא בלע"ז, ואילו כתב בסוכות תשבו שבעה ימים הוא אמינא שהוא כל אחד ביומו, אבל מדכתב תשבו שבעת, פי' דאי' עלאה מצווה לשבעה צדיקים אשר תחתיה, אתם תשבו שם בסוכות. עכ"ל. ונמצא שכבר ביום הראשון באו כל האושפיזין, שביום הראשון באו בחי' אברהם שבכל ז' האושפיזין, וביום השני באו בחי' יצחק שבכל ז' האושפיזין, וכן הוא בכל ימי המועד [והוא עפ"י הכלל של התכללות והתקשרות הנוהג בכל המשכת מוחין פרטיים מפרצופי כוללים, ואכמ"ל]. ולפי דברי הרמ"ז אלו יובן שיטתו של הגרש"ז שדי שמזמינים רק ביום הראשון, כי כבר ביום הראשון הזמינו כל ז' אושפיזין,
ובנוסף לדברי הרמ"ז הרי ביום הראשון הוא השורש לכל ז' האושפיזין, ממה שיום הראשון הוא 'חסד דיומא דכולהו' הכלול מכל ז' הרועים, (מהלך זו שמענו מרבינו שליט"א). ועוד כי מה שאנו מתקנים מוח החכמה (שהוא גם חסד העולה להיות חכמה בסוד עליות הפרקין), נתקן ממילא כל שאר הבחינת, כמ"ש רבינו הרש"ש (נה"ש דף ט' ע"ד) שעיקר הטורח הוא לתקן מוח החכמה תחילה שממנו נתקן ממילא שאר בחינת המוחין, [ובפרט עפ"י הרמ"ז הכונה על חסד הפרטיים שבכל ז' חסדי הכוללים, שהוא כמו שבוע הראשון של ימי העומר וד"ל], ומשום ג' טעמים אלו, מובן שיטת הגרש"ז

ומהני להזמינם רק ביום הראשון ונשארים בכל ימי הסוכות.

ופנה רבינו לאחד התלמידים ושאל לו: האם ראית מי שמסביר פשט על ביאת האושפיזין בימי הסוכות [עפ"י דרושי האר"י].

ועונה התלמיד: מבואר ענינו בדברי רבינו הבעל התניא (בסידור דף רנ"ז ע"ב קטו).

ואומר לו רבינו: שם מבאר רק בכללות, אבל זה פעם ראשונה שאני רואה אחד מהמקובלים שמסביר ברור מה הפשט של האושפיזין, והוא רבינו הרמ"ז (על הזוה"ק דף ק"ג ע"ב).

כי הנה כתב רבינו האר"י (שעה"כ ק"ד ע"ב) שהנוק' מקבלת ביומי הסוכות ב' מיני חסדים מאימא, פנימיים דאימא ומקיפים דאימא, פנימיים דאימא מקבלת מערב יוה"כ עד יום ראשון דסוכות, ומקיפים דאימא מקבלת ביומי הסוכות. ואופן הכנסתם יש חילוק בין פנימיים למקיפים, הפנימיים מתחילים להיכנם ממטה למעלה, דהיינו פנימי דיסוד ומלכות בערב יוה"כ עד שפנימי דחסד נגמרת להיכנם ביום ראשון דסוכות. וביום ראשון דסוכות מלבד שנגמר להיכנם הפנימיים דאימא, עוד מתחיל להיכנם גם המקיפים דאימא, והמשך כניסתם במשך ימי הסוכות, יום ראשון חסד דמקיף, יום שני גבורה דמקיף, וכן הלאה. ונמצא שביום א' דסוכות נגמרת הפנימי דאימא, ומתחיל המקיף דאימא. וכתב שם האר"י הק' שאין ביכולת הפנימים להמתיק הגבורות של הנוק' שנמשכו עד יוה"כ כל כך כמו המתקתם של חסדי המקיפים. ונמצא עיקר המיתוק בימי הסוכות שאז נמשכים המקיפים דאימא.

ומחדש הרמ"ז שני חידושים. הראשון הוא שהפנימיים שבאים עד ימי הסוכות צריכים להביאם ולמתקם עוד פעם, כי עוד לא התמתקו לגמרי עד ימי הסוכות כנ"ל. ולכן ביחד עם המקיפים שנמשכים במשך ימי הסוכות ממשיכים שוב הפנימים באופן מיתוק יותר, זה חידוש הראשון. וחידוש השני הוא, שאלו הפנימיים שנמשכים עוה"פ בימי הסוכות נבחנים לנשמת הצדיקים ואושפיזין הבאים במשך ימי הסוכות בסוכה.

ומרמז שם הרמ"ז שהפנימיים נחשבים לאושפיזין משום שהוא מחצב הנשמות לעומת מחצב הספירות. וביאור הענין הוא, כי כל פנימי נחשב לו"ק לעומת המקיף הנחשב כג"ר, (כמ"ש בתו"ח קל"ח ע"ג, ק"מ ע"ד ועו"מ), וכן ידוע אשר 'מחצב הנשמות' נבחן כו"ק בערך מחצב הספירות הנחן כג"ר, (כמ"ש בנה"ש

שאי"צ להזמין שאר האושפיזין במיוחד, ודי ממה שהזמינם ביום הראשון. ואמרנו פשט זה לפני כ"ק אדמו"ר שליט"א וקלסוהו.

קטו. וזה לשונו: פי' אושפיזין, היינו עד"מ האורח הבא פתאום והוא נכבד, וגם להיות שאינו רגיל לבא רק לפרקים ועתים רחוקים, הנה מחמת זה תגדל השמחה באותו אדם כשבא לו האורח הנכבד, וכך יובן הנמשל כי הנה בסוכות הוא זמן שמחתנו, וענין השמחה הוא רק ענין התגלות ההעלם, וידוע שבחי' ההעלם היינו כמו אור האה"ר שלמעלה מן השכל כנ"ל, ומפני שאינו רגיל לבוא בגלוי ע"כ בהגלותו למטה מזה תסתעף השמחה וכמ"ש אם הבנים שמחה, פירוש שהשמחה שנקר' אם הבנים בהגלות נגלות אורה למטה הנעלם למטה בלבו של אדם, אזי יסתעף בחי' השמחה לפי שההעלם יצא לגילוי, שזהו דבר חדש ונכבד הוא מאוד, עד"מ האורח הנכבד כשבא לעתים רחוקים כנ"ל, וכך הוא למעלה בבחי' מקיפים דאימא עילאה, כאשר יבואו בגלוי בצל הסכך, אזי נקראין אושפיזין עילאין, ובעי ב"נ למחדי בהו לקבלם בשמחה וכמ"ש תיבו אושפיזין עילאין כו'. עכ"ל.

דף ה' ע"ד). ובמילא מובן שהפנימיים דאימא הבאים ביחד עם המקיפים נקראים 'נשמות' בערך המקיפים דאימא הנקראים 'ספירות'. ופנימיים אלו דאימא הם האושפיזין הבאים בכל שבעת ימי הסוכות. והזוכה להשיג פנימיים אלו זוכה להשיג בחי' אורות הפנימיים, הנבחן כמחצב הנשמות בערך מחצב הספירות, וזה נבחן שראה האושפיזין הבאים[קטז].

ושאל אחד התלמידים: כשמזמנים האושפיזין, אם גם המסובים צריכים להזמין, או רק 'הבעל בית' די להזמין [וכל המסובים נמשכו אחר ראש בית. (כמו בסידור הקערה, שנמשכו המסובים אחר ראש הבית כמ"ש בשו"ע סי' תע"ג ס"ד)].

ועונה רבינו: רואים בברית מילה, מלבד שבא אליהו הנביא בכל הברית (כמ"ש בפרקי דר"א פכ"ט), עוד מקבל כל ילד ניצוץ פרטי מנשמת אליהו הנביא (כמ"ש בסידור האר"י כוונת המילה), או מנשמת צדיק אחד השייך לנשמתו (כמ"ש בסידור הרש"ש, עפ"י דברי מהרנ"ש בספר 'סוד מצות המילה'), כמו כן הוא בז' רועים הבאים לשבות בצל הסוכה, צריך כל אחד להזמין אושפיזין הפרטי השייך לנשמתו בכל אחד מז' אושפיזין.

רבינו: הגרי"ז מבריסק זצ"ל לא אמר 'עולו אושפיזין' (כמ"ש במנהגי מהרי"צ הלוי, פכ"ח אות ד'), והלא בזוה"ק הובא לאמרו ויש לעיין למה לא נהגו לאמרו. 'ובבריסק' למדו ספר הזוהר בעיון. ופעם ראה בנו הגאון מוהר"ד זצ"ל שאחד מעיין בספר הזוהר על האוטובוס, ואמר הגר"ד שאין לומדים זוהר כך, כי זוהר צריכים ללמוד בעיון, ועל האוטובוס א"א ללמוד רק בבקיאות. [וא"כ צ"ע למה לא נהגו מש"כ הזוהר, שצריכים להזמין האושפיזין].

והציע אחד התלמידים: אולי נהגו בבריסק כמו בחב"ד, שלא הזמינו האושפיזין בפה רק במחשבה. (כמ"ש בספר 'המלך במסיבו' ח"ב עמ' קצ"ד ואילך).

רבינו: בחב"ד סבירא להו להזמין האושפיזין במחשבה דוקא, ואפשר שסברו שמה שכתב בזוהר שצריכים להזמין האושפיזין הכוונה במחשבה, וכמו לעניין התקשרות לצדיקים סברו שיתקשר במחשבה, כמו כן להזמין האושפיזין די שיזמין במחשבה ואין צריך להזמין בפה דוקא. ואלו שאמרו שצריכים להזמין האושפיזין בפה נהגו גם לגבי התקשרות

קטז. ובים החכמה (על שעה"כ דרושי סוכות דרוש ד' אות ב', נדפס גם ביה"ח תשע"א) ביאור רבינו ענין האושפיזין ע"ד העבודה, וזה לשונו: והנה מצאנו בסוכות שבכל יום ישנו אושפיזין עלאין הבאים אל הסוכה, בכל יום אושפיז אחד, ביום א' אברהם אבינו, ביום ב' יצחק אבינו וכן הלאה, ויש להבין מה ענינם בסוכה ומה הכוונה שבאים אלינו לסוכה, וכי אנו יודעים מי הוא אברהם אבינו או יוסף הצדיק מי הוא, ואם נראהו וכי נדע שזה הוא, והרי לא ראינוהו מעולם ומה הכוונה בזה.

אמנם הכוונה הוא 'למידותיהם' של האושפיזין, וכמו לדוגמא מדתו של יוסף הצדיק הארות של הדביקות ושל ההתקשרות בו ית"ש, דהנה בכל מדריגה יש בה ב' בחינות, אם ע"י יגיעתו העצמית, ואם ע"י השפעה מלמעלה, וכמו ב' בחי' 'אהבה רבה' 'ואהבת עולם', 'דאהבת עולם' היינו אהבה שבאה לאדם ע"י התבוננות והתעמקות במידה זו, אמנם 'אהבה רבה' היא הרבה יותר גבוהה, שהיא שפע של מדה זו הבאה מלמעלה, וזה בחי' אושפיזין שמקבלין המידות בבחי' השפע הבא מלמעלה, ובחי' זו נקראת בשם מקיפין שהוא הרבה יותר גבוה, והוא בחי' הסוכה מקיפין, ובודאי שיש בזה כמה וכמה מדריגות, לא הרי זה כהרי זה, אמנם באופן כללי כל אחד יכול להגיע ולהשיג על פי בחינתו ומדריגתו, ועכ"פ יבוא ההשגה מבחינת דעת עליון, ואף אם אינו מרגיש, יש לידע מה שאמר הרה"ק מקאצק זי"ע שישנם צדיקים הרואים את האושפיזין, אמנם המאמין שבאם אליו הוא יותר גבוה מהם שהרי אמונה הוא יותר גבוה מראיה.

לצדיקים שצריכים לומר בפה 'הרינו מקשר'[קיז] כמו שנהגו 'בברסלב'.

בא בחור לרבינו והראה לו קונטרס מאיזה ת"ח אחד שמסר שיעורים 'בליקוטי מוהר"ן'.

ואמר רבינו: הבעל מחבר עסק בספרי ברסלב עד שהגיע לגיל ל"ח שנים, וכשעבר גיל ל"ח אמר שכעת יתחיל לעסוק בתורת חב"ד, כי הוא כבר קשיש מחייו של רביז"ל, (שנסתלק בל"ח שנים), והתחיל לעסוק בתורת חב"ד, ונעשה חבד'סקער.

והזכיר אה"ת: הבעל מחבר אמר שמתחילה אהב התורות של ברסלב והניגונים של חב"ד, ובסוף ניגוני חב"ד תפסו אותו, ונעשה חסיד חב"ד.

אה"ת: מזה רואים שהמקוף הוא יותר מהפנימי, כי 'נגינה' שהיא המקוף (כמ"ש רבות בדרושי חב"ד, עי' במאמרים תקס"ו ח"ב דף תשמ"א, ועו"מ) הוא בתוקף יותר גדול מה'תורות' שהיא הפנימי.

רבינו: בכל המדרגות המקוף הוא גבוה יותר מהפנימי (כמ"ש בע"ח ש"ב פ"ג). אבל בעתיק הוא להיפך שהפנימי הוא גבוה יותר מהמקוף (כמ"ש בע"ח שי"א פ"ב)[קיח].

ניגון רבינו ניגון 'אדון עולם' מימים נוראים.

נטל רבינו ידיו לאחר שישב כי"ג מינוט לפני נטילת ידים על מקומו[קיט].

בירך ברכת 'נטילת ידים' בנוסח זידיטשוב.

קיז. בשיחות הר"ן (סי' רצ"ו) משמע שס"ל לרביז"ל שצריך לאמרו דוקא בפה, וזה לשונו: בשעת התפלה צריכין לקשר עצמו להצדיקים שבדור, (כמובא בסי' ב' ובסי' ט' בלקוטי מוהר"ן ח"א ובשאר מקומות), ע"כ הזהיר לאנשיו שיאמרו קודם התפלה הריני מקשר עצמי לכל הצדיקים שבדורינו. עכ"ל. וכ"מ בספר טהרת הקודש (מאמר תשובות סגוליות פ"ד), שצריך דוקא אמירה. ואמנם בדברי האר"י משמע (עי' בשער רוה"ק דרוש ג') שהתקשרות לצדיקים הוא במחשבה. ובשארית ישראל (שער התקשרות) כתב שענין התקשרות במחשבה הוא ענין נעלה, אבל יש ליזהר בזה, וזה לשונו: בענין התקשרות לצדיקים יש אופן התקשרות מחשבה במחשבה, רק שזה האופן נעלה מאוד רם ונשגב במעלות הקדושות, אבל מי שאינו במעלת הצדיקים, הדרך הפשוט להתקשרות לצדיקים באהבה לאהוב את הצדיק מאוד, וזה גם כן נקרא התקשרות בפשוט, אבל דרך הראשון סכנה היא לשניהם וד"ל. עכ"ל. ורביה"ק מקמארנא (נתיב מצותיך בפתיחה ליחודים) כתב שרק קודם הלימוד והתפלה יש לקשור עצמו בדיבור, אבל אח"כ לא יזכיר בפה כי הוא סכנה. וז"ל: ועיקר היחודים הם במחשבה ובדביקות אהבה, וכדי שיהיה רגיל בהם יוכל ללמוד בהם אבל לא יזכיר השמות, וכן לא יזכיר בפה שם הצדיק שהוא רוצה לקשר עצמו עמו, כי הוא סכנה, והכל יעשה במחשבה וידבק עצמו עם הצדיק שהוא רגיל ללמוד ספריו ודרכיו, ומתחלה קודם היחוד יכול לומר בפה מלא הריני מכוין לקשר ולדבק עצמי נפש רוח נשמה שלי בנר"נ של רבינו הקדוש רבינו יצחק לוריא או הרב ישראל בן אליעזר וכיוצא, כל אחד לפי שורשו, אבל בשעת לימוד היחוד לא יזכיר הצדיק אלא במחשבה, ודי בזה, עכ"ל. ועי' בס' השיחות להרי"צ (תש"א דף פ"ו) כתב שגם על ידי ניגון יכולין לבוא הקשרות על ידי מחשבה.

קיח. וכפי הנראה רמז לנו רבינו רמז גדול, כי ידוע שענין הנגינה היא ביחידה כי טעמים בכתר שהיא בחינת עתיק, וא"כ לכאורה יש בנגינה כוח גדול יותר מתורה שהיא רק בחינת חכמה, ואמנם תורתו של 'הצדיק אמת' שורשו מכתר שהיא התורה דעתיקא סתימאה (שהיא ספר ליקו"מ כמ"ש עי' בהקדמת ים החכמה תשע"ב). א"כ שמה בכתר התורה שהיא נבחן כבחינת פנימי היא יותר גדול מבחינת נגינה.

קיט. עפ"י רוב כך הוא מנהגו של רבינו שיושב על מקומו כעשר דקות ויותר ואח"כ מברך (מלבד ליל הושענא רבה

התחיל רבינו איזה ניגון.

ובירך רבינו ברכת המוציא, וברכת לישב בנוסח זידיטשוב.

ניגנו הניגון 'לאמיר דערציילן'.

רבינו: הרה"צ רבי אהרן בריזל זצ"ל [האדמו"ר מדז'ירקא שעלה השמימה אול"י ג' דחוה"מ], נהג להרבות בסעודת ולהשפיע לאורחים שפע מזון, ואמר שהלא 'רצונו להיטיב לנבראיו', וא"כ צריכים להרבות בסעודות הכנסת אורחים כל היום, וכן נהג בפועל כמו שנהג כן הרה"ק הדברי חיים מצאנז שערך סעודות לעניים בכל יום, (כמ"ש בספר רבינו הק' מצאנז ח"א פ"זקכ).

הרה"צ מוהר"א שימש בתורה את אדמו"ר הרב"ש אשלג ז"ל בנו הגדול של הרה"ק הבעל הסולם זצ"ל, וזכה להימנות כגדולי תלמידיו. וסיפר מה שסיפר לו רבו הרב"ש, שצוה לו אביו הבעל הסולם קודם החתונה ללמוד 'פוסקים' כדי להיות בקי ביורה דעה ולקבל הוראה, וכן עשה. וביום החופה נכנס לאביו לקבל ברכה, אמר לו הבעה"ם אין לי מה ליתן לך ברכה, שכבר אתה תלמיד חכם וקבלת 'הוראה', ועכשיו כבר אתה 'אדם השלם', ונמנע מליתן ברכה. ולמחרת החתונה כשבא לאביו אמר לו אביו, עכשיו אני יתן לך ברכה. שאל את אביו למה אתמול נמנע מליתן ברכה ועכשיו רוצה ליתן ברכה, ענה לו אביו, עד הנה היית בלי בחינת 'מלכות', לא היה לך חסרון, [מלכות הוא חסרון], היית 'אדם השלם', על כן לא היית צריך לברכה, עכשיו אחר החתונה כבר זכית לבחינת מלכות שהיא 'רצון לקבל' הבאה מחמת 'חסרון', לכן עכשיו מוכן 'לקבל' ברכה.

דרכו של מוהר"א היה לקום בכל יום באשמורת הבוקר, זה אחד מהגרויסע עבודות [עבודות גדולות] של הרה"ק הבעה"ם ותלמידיו לקום באשמורת. למדנו ביחד תורתו של הרה"ק הבעה"ם זצ"ל, מאמרי 'הקדמות', וקצת מספרו 'תלמוד עשר הספירות'. ועיקר מה שקבלתי ממנו הוא המהלך של אדמו"ר הרב"ש בלימודו תורת אביו, שהוא לתת דגש על חלק העבודה של תורת בעה"ם [לא רק חלק הלומדות והשכלה, אלא חלק העבודה הלכה למעשה, מה שנוגע לעבודת ה'], והיה לו נקודה והשגה גדולה בהבנת דברי בעה"ם עפ"י העבודה.

והזכיר אה"ת: היה לו תקופה שהפסיק מללמוד 'קבלה', כי אמר שאסור ללמוד כשהוא

מחמת איחור הזמן), ואולי להראות הלכה לתלמידים שאין מברכים 'ברכת לישב' רק לאכילה כשיטת ר"ת ולא לישיבה גרידא, (ועי' מה שדן רבינו בשיטת אלו באושפיזא דיעקב יעו"ש).

קכ. וז"ל: לסעודת שחרית התישב בשעה שתים או שלוש אחרי חצות היום יחד עמו הסבו לשולחן עשרה אנשים ויותר וכן בניו, ולעתים רחוקות רק עם מתי מספר ממקורביו, החסיד ר' צבי הירש משברשין מסר בשמו שאמר שיש לו שלוש מאות טעמים למנהגו לסעוד עם הקהל, פעם התבטא שזהו מאמר חז"ל ששולחנו של אדם מכפר, והיות ואני חוטא גדול אני מוכרח לישב בשלחן כל יום, מעשה ברבי בעריש רפפורט בעל דרך המלר שהגיע לצאנז בשעת סעודה זו, ורבנו הושיבו בראש השולחן, פנה אליו ואמר ר' בעריש'ל לובלינר תיאר לעצמו בודאי שבבואו ימצא שמתעסקים ליישב איזה משנה למלך תמוה וכדומה, ולתמהונו הוא רואה שמתעסקים בבשר צלי ורוטב, השיב האורח ומה אם הייתי זוכה לבוא אל הכהן הגדול בבית המקדש הכי לא הייתי רואהו מתעסק בבשר צלי ורוטב באכילת קדשים, ונהנה רבנו מתשובתו המחוכמת. באמצע הסעודה פנה פעם אל אחד האורחים בשאלה אם כבר אכל, השיב הלה שלא בא לאכול אלא לראות ולהתבונן בעבודתו של רבנו, אמר לו רבנו והרי גם הנשמה אינה יורדת לעולם הזה כדי לאכול, ואעפ"כ אם לא אוכלים היא בורחת כידוע.

בחינת 'חכמתו מרובה ממעשיו', והעיקר לעסוק בחלק העבודה של תורת בעה"ס.

ושאל אה"ת: הרבי אמר בשם הרב מדז'ירקא זצ"ל שיש ענין להרבות בסעודות, משום שהקב"ה 'רוצה להיטיב לנבראיו'. מה הוא הכונה, האם הכונה להרבות בסעודת מצוה או גם בסעודת רשות. [שגינה בו הרמב"ם (הלכות דעות פ"ה ה"א) ת"ח המרבה בו].

רבינו: האוכל סעודה ומכוין לשם שמים נותן נחת רוח להקב"ה, כי רצונו להיטיב לנבראים, כשמשתמשים עם 'הרצון לקבל' בקדושה נעשה כלי לאורו יתברך, הקב"ה רוצה ליתן, וכשמקבלים ומכוונים לשם שמים נגמר רצונו של עולם[קא]. ואמנם בודאי הוא בתנאיי הקדושה של 'קדש עצמך במותר לך' כמ"ש הרמב"ן (פ' אמור) שהוא מדאורייתא, ואדרבה רק כשמקבלים האור בקדושה רק אז זוכים לקבל האור בשלימות.

ניגון רבינו 'אתה תקום'.

רבינו: כתוב בזוהר (ח"ג דף פ"ח ע"ב[קב], וכ"ה ברמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ח) שביום טוב צריכים להזמין אורח על שלחנו ובשבת אין צריכים, ומבאר חיד בנימין (מוהר"ב סינקובסקי זצ"ל, תלמיד הבעה"ם זצ"ל) פשט (ועדיין לא נדפס והוא בכתובים), שיו"ט נבחן כבחינת 'שית אלפי

קא. וזה לשון רבינו שבת פר' תולדות תשע"ד (נדפס בדח"ל פר' וירא תשע"ד): מרן בעל הסולם זיע"א אמר דהאריז"ל כתב דהטעם למה הקב"ה ברא את העולם הוא מחמת שרצה להיטיב לנבראיו. וא"כ לכאורה היה צריך כל אדם לאכול כל הזמן ולהתענג בכל מיני גשמיות דזה הוא תכלית בריאת העולם שהוא להיטיב, ובאמת איננו כן אלא האמת היא דעיקר ההטבה והחיות שיש במאכלים הוא מחמת הניצוצים שיש בהם, ועיקר החיות הוא ע"י העלאת הניצוצים, וע"י העבודה בתורה ותפלה.

ושמעתי מכ"ק אדמו"ר מקרעטשניף זיע"א שפעם אמר המגיד ממעזריטש דהטעם למה זכה להיות יותר גדול מכל שאר תלמידי הבעש"ט הוא, מחמת שמיד כאשר בא לבעש"ט ראה דכאשר הבעש"ט אוכל, הנה תיכף כאשר מכניס המאכל לפיו מיד נשרף המאכל, היינו דהשיג מדריגת הבעש"ט שכל אכילתו היא עבודת העלאת ניצוצים.

ונעתיק עוד דא"ח מה שדיבר רבינו לפנים בשנים (ליל פורים קטן תשע"א) מענין אכילה בקדושה ובדביקות הביא לידי התעלות, וזה לשונו: באמת אין צורך עבודה גדולה, ולא צריך להיות מקובל גדול כדי לזכות לבחי' אכילה דקדושה, ואמר ששמע מערליכע יודן שאוחזים במדרגה שבכל לעיסה באכילתם ובכל לגימה בשתייתם חושבים על אות א', דעיקר כוונת האכילה היא באות א', ומכוונים לאלופו של עולם שנמצא בכל דבר גשמי, ובכל אוכל ובכל שתיה, ובאמת באות א' נכללת כל התורה בבחי' אות א' ד"אנכי הויה אלקיך, שכוללת את כל התורה, שהעצם כשאתה תופש במקצתו אתה תופש בכולו, ויש שמכוונים בכל לעיסה וגמיעה אות א' מאחד מהשמות הק' אהיה הויה אדני אל אלקים שדי צבאות, או בכל לעיסה אות א' ממילויי השמות עסמ"ב וקס"א קמ"ג קנ"א וכדו', ועי"ז הם מקשרים את כל אכילתם ושתייתם לשמות הק' שורשי כל התורה כולה, וזוכים להעלות את האוכל והשתיה שיהיו בבחי' קרבנות ונסכים על המזבח להשי"ת ואשרי חלקם.

קב. וזה לשונו (בסולם אות קס"ט): ותא חזי בכלהו שאר זמנין וחגין, [בוא וראה בכל שאר הזמנים והחגים], בעי בר נש לחדי ולמחדי למסכני, [צריך האדם לשמוח ולשמח את העני], ואי הוא חדי בלחודוי ולא יהיב למסכני עונשיה סגי, [ואם הוא שמח בלבדו' ואינו נותן לעני עונשו גדול], דהא בלחודוי חדי ולא יהיב חדו לאחרא, [כי שמח בלבדו ואינו נותן שמחה לאחר]. עליה כתיב וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם, [עליו כתוב וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם], ואי איהו בשבתא חדי אע"ג דלא יהיב לאחרא, לא יהבין עליה עונשא כשאר זמנין וחגין, [ואם הוא שמח בשבת אע"פ שאינו נותן לאחר אין נותנים עליו עונש כשאר הזמנים והחגים], דכתיב 'פרש חגיכם', פרש חגיכם קאמר ולא 'פרש שבתכם', [שכתוב 'פרש חגיכם' פרש חגיכם אומר ולא 'פרש שבתכם'], וכתיב חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, ואלו שבת לא קאמר, [וכתוב חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי ואלו שבת אינו אומר].

שנין' ושבת נבחן כ'אלף השביעי'. ומשום זה ביו"ט היות שהוא עדיין בחי' "שית אלפי שנין' צריכים ליזהר מאחיזת החיצונים והדינים, על כן צריכים להכנים אורח לשמירה מאחיזת הדינים, ובזכות שנותנים לאחרים יש שמירה שלא יתאחזו הקליפות והחיצונים. כי עפ"י הבנה של תורת 'בעל הסולם', הכנסת אורחים ונתינה לאחרים נקרא 'השפעה', והוא שומר על האורות שמקבלים שלא יהיה אחיזה. ואמנם שבת נבחן כאלף השביעי שאז אין דינים וקליפות ולכן אין צריכים אורח כי אין צריכים שמירה.

ושאל אה"ת: הרי משמע בזוהר שגם בשבת יש ענין להזמין אורחים, רק אינו מקבל עונש אם אינו מזמין.

וענה רבינו: מכל מקום בשבת 'אין חיוב' להזמין אורחים, האורח של שבת הוא האדם בעצמו, כי מגיעים להשגה של יחוד שאין מציאות של 'אחרים', משא"כ ביו"ט שיש עדיין בחינת 'האחר' יכול להיות אחיזה, לכן צריכים להזמין אורחים.

ומצאנו ברבינו האר"י (פע"ח שער השבת פי"ח) שעיקר זמן לימוד 'הקבלה' הוא בשבת, כי בשבת מאיר אור היחוד בשלימות ואין אחיזת הדינים והקליפות, על כן משתמשים עם האור של 'קבלה' בקדושה [שנקרא אצלינו מקבל עמ"נ לקבל עמ"נ להשפיע], מבלי שיצטרך שמירה של 'השפעה' שהיא הזמנת אורחים, ומשו"ז אין צריך להזמין אורחים שהיא 'השפעה' השומר על האור של 'קבלה', משא"כ ביו"ט עדיין צריך שמירה של 'השפעה' על ידי הכנסת אורחים שזה שומר הקבלה שלא יהיה אחיזה ח"ו[קכג].

אמרו חז"ל (ברכות י' ע"ב) 'הרוצה להנות יהנה כאלישע', אלישע הגיע למדרגה של 'אלף השביעי' והגיע לשלימות תיקוני השכינה, בסוד 'מטה שלחן כסא מנורה' כמ"ש בזוה"ק (בשלח מ"ד ע"א), שזכה להיות מרכבה לשכינה, ויכול להינות מהנותן. ואמנם רש"י כתב[קכד] שהיה מותר לקבל מאחרים כי התפלל על הנותן, ולפירושו נבחן עדיין מדרגת הקבלה שלו כמדרגת יום טוב בחי' שית אלפי שנין, אבל במדרגת שבת, כבר אין צריך לסיבה שהתפלל עליהם וכנ"ל וכמ"ש הרמ"ע מפענו (מאמר שבתות ה' תחי' ח"ד), שלא היה צריך אלישע להחזיר טובת הנאה להנותן, אלא רק 'קיבל' מעות. עבודתו של אלישע היה רק על מנת לקבל, 'קבלה בלבד' שהוא בעצמו כולו השפעה, וזה היה יכול לעשות רק אלישע, שהיה בעצמו מרכבה לשכינה, וכל הנאותיו הם הנאה של השכינה[קכה].

קכג. רבינו מקשר לימוד תורת הסוד שהיא חכמת 'הקבלה', עם אורו יתברך המאיר בנאצלים בכלים של 'קבלה', ועי' בדברי בעל הסולם (הקדמה לפרי חכם אות ה') שכתב וזה לשונו: למה נקרא חכמת האמת חכמת הקבלה, ואדרבה שהיה לה להקרא בשם חכמת ההשפעה שכל החכמה הזאת היא רק בדרכיו ית' בעניני השפעותיו לתחתונים, ויש שרצו ליתן טעם מפני שצריך לקבלה איש מפי איש, ולא נהרא, אם כן כל התורה כולה צריך לקבלה איש מפי איש עד משה מסיני כנודע. ועי עוד בדברי הבעה"ס מש"כ בתע"ס, (ח"א), מהו השם חכמת הקבלה, תשובה. משום שכל העסק שבחכמה הזאת אינו זולת בדרכי ה'קבלה' שהכלים מקבלים מאור העליון הנמצא במצב מנוחה בהחלט, ובהאור כשהוא לעצמו אין לנו תפיסא ביה, אלא בסוד אחד יחיד ומיוחד ועל כן נקראת חכמת הקבלה. עכ"ל. הרי מדברי בעל הסולם שענין לימוד הקבלה מקושר, עם קבלה לקבל האור. ובזה בין דברי רבינו כאן ודו"ק.

קכד. כמ"ש לדייק כן הגר"ח פלאג'י בשו"ת יפה ללב ח"ג יו"ד סי' קנ"ג אות כ"ה, מרש"י חולין מ"ה ע"א ד"ה איתייקירי.

קכה. וזה לשון רבינו מש"א שבת פר' וילך תשע"ז, (הודפס גם בספר 'נשמתין חדתין', יומא דהילולא הילולת הרה"ק

והזכיר אה"ת: הבעל הסולם (מאמר סיום ספר הזוהר) מציין לדברי חכמינו ז"ל (מס' קידושין ז' ע"א) שאם אשה נותנת כסף לאדם חשוב, מתקדשת לו[קכו]. (אף שבקידושין צריך האיש ליתן לאשה כסף ולא להיפך, אלא היות שקבלה של איש חשוב נחשב לו כהשפעה).

רבינו: שם נחשב עדיין כבחינת 'קבלה' של יו"ט, אבל 'קבלה' של שבת נבחן כאחדות הפשוט[קכז].

רבינו התחיל ניגון 'אתה נגלת' ברסלב.

הגיע חתן לרבינו להתברך לפני החתונה, ואמר רבינו: מזל טוב מזל טוב,

---

הבעה"ס): דרגת עתיק שבכתר קשורה אל דרגת המלכות, וכידוע בענין של מלכות השרשית הגנוזה ברדל"א (ג"ר דעתיק) והיינו שבמלכות למטה היתה הרצון הגמור לקבל, 'לקבל ע"מ לקבל' באופן דשבירה, משא"כ בעתיק שורש העליון המתוקן דהמלכות, הרי הרצון הגמור לקבל הוא כדי לעשות כלי היותר גדול לקבל מטוב השי"ת, שכפי גודל הרצון לקבל כך מגדיל הכלי, משום שידוע שזה רצון הש"י שיתענגו עליו ויהנו מטובו, וע"כ רצונו 'לקבל ע"מ לקבל' היינו שלימות הרצון לקבל, וזהו כדי להשפיע להש"י נח"ר שיוכל להטיב לנו בשלימות כרצונו ית', וזהו בחינת מלכות שבשרשה העליון הגנוזה בעתיק, ונקרא 'מקבל ע"מ לקבל ע"מ להשפיע', וזו דרגת הביטול דיום השב"ק דרגה דסעודתא דעתיקא קדישא שנאמר בו קרא 'דאז תתענג על ה', שהיא דרגה דעתיק, 'מקבל ע"מ לקבל' אז תתענג, 'על מנת להשפיע' על ה'. ויה"ר שנתעלה מדרגה לדרגה בעבודה"י עד שנזכה כולנו להתענג על ה' וליהנות מטובו לטוב לנו כל הימים לנצח בזה ובבא אכי"ר.

קכו. וזה לשון הבעל הסולם: משיג רוממותו ית' כראוי הרי ההשפעה שהוא משפיע אליו מתהפכת להיות קבלה, כמו שנאמר (במסכת קידושין ז' ע"א) באדם חשוב, שהאשה נותנת לו כסף ומתקדשת לו, כי נחשב לה לקבלה ממש, כך הוא אצל השי"ת שאם משיג רוממותו ית', אין לך קבלה יותר חשובה מנחת רוח ליוצרו, והוא די מספיק לחומר דלק לעמול ולהתייגע בכל לבו ונפשו ומאודו כדי לעשות נחת רוח אליו ית'.

קכז. ביאר רבינו במק"א, שמה שהביא הבעל הסולם הגמרא קידושין, לא כיון לבאר שלימות המדרגה של 'קבלה דעתיק', כי סוף כל סוף הרי כוונתו צריך להיות 'השפעה', ואין האשה מתקדשת כשאין המקדש נותן כסף והנאה למתקדש, וא"כ הקבלה שמה הוא 'כולו' השפעה. ואמנם 'הקבלה' של עתיק אפילו שיהיה שלימות של 'קבלה' ויהנה ויקבל עצם האור בשלימות, אעפ"כ היות שהוא מונח בדבקות דעתיק לא נחשב 'כקבלה' או 'השפעה' אצלו, אלא הכל נבחן לתיקוני שכינה. [כי מקבל על מנת להשפיע, עדיין היא תנועה 'לחוץ' - להשפיע, משא"כ 'קבלה דעתיק', אין כאן שום מציאת 'חוץ' ח"ו שעל עתיק אמרו 'אין אלקים עמדי', והכל הוא רק שמותיו ית' ואור היחוד, ואין העבודה נבחן כהשפעה בכלל, כי אין מציאות אחר של 'על מנת' וד"ל, וא"כ אפילו שיהיה קבלה גדולה אעפ"כ לא נחשב כפירוד ח"ו, וכדברי 'התורת חכם' שכל מדרגה יכול להיות נבחן הן כקבלה והן כהשפעה מחמת גודל היחוד].

ובהזדמנות אחרת אמר רבינו שכל ענין של 'על מנת' נבחן כעבודה של ו"ק המדבר מהשפעה וקבלה, משא"כ בג"ר אין שייך ענין של על מנת להשפיע או לקבל, אלא רק לעבוד את ה' בלתי לה' לבדו. ויש להבין הענין עפ"י דברי אדמו"ר אמצעי מחב"ד נ"ע בקונ' התפעלות (דף ס"ז) וזה לשונו: יש להבין מהות התפעלות הניגון שהוא בחינת התפעלות פתאומית דוקא בלתי בחירה ורצון שכלי כלל, והוא התפעלות מורגשת 'ובלתי מורגשת בעצמו', מצד שאינה באה מצד עצמו לכוין לעשות התפעלות, כ"א ממילא ומאליו בלתי נודע לו, ומפני שזהו כאלו אינו מרגיש ונודע לו כלל באותה שעה ממש, זהו הנקרא העדר הרגשת עצמו בזה כלל, אבל מ"מ 'התפעלות מורגשת הוא'. וכו'. כי אין הכוונה 'להתפעל' רק שההתפעלות מאליו נעשית, עד שיוכל להיות שאינו יודע כלל מאותה התפעלות, וכמו שנראה להיפוך בהתפעלות הכעס ג"כ שאינו יודע ומרגיש בהתפעלות כו', משא"כ להיפוך בהתפעלות הנעשית על ידי 'הכוונה בתחלה', כמו שמייגע את עצמו בהתבוננות רבות עד שמתפעל, שעיקר חפצו רק בהתפעלות זאת, ומצפה ומייחל מתי תהיה ואם לאו יצטער, ובבואה ישמח בה אם הוא במורגש בחמימות התלהבות בכי טוב כרצונו ואם לאו יצטער כו',

הזיווג יעלה יפה יפה[קכח] דורות ישרים מבורכים.

אחד מהאורחים רצה ברכה לשלום בית. וברוך רבינו: שלום בית דקדושה.

הבחור אמר עוד בקשות. ואמר רבינו: השי"ת יעזור שיאיר אור ה', אור פניך עלינו אדון נשא.

התחיל רבינו הניגון 'אור פניך עלינו אדון נשא'.

רבינו: כתב הרה"ק מאיזביצא בספר 'מי השלוח' (ח"ב פר' תשא ד"ה ששה פרשיות) שענין 'מחצית השקל' הוא שאם שורש נשמתך בבחינת 'משיח בן יוסף' אתה צריך ללכת בדרך משיח בן יוסף, ואם שורש נשמתך בחינת 'משיח בן דוד' תתנהג בדרכו של משיח בן דוד, וזהו 'מחצית השקל'.

ואמנם בסוכות כשבא בצל הסוכה נעשה בחינת 'בשקל אשא', שאפילו שורש נשמתך היא בחינת מב"י צריך שיכלל עבודתך עם בחינת מב"ד, וכן אם שורש נשמתך היא בחינת מב"ד צריך אתה שיכלל עבודתך עם מב"י, ולא תשאר בחצאי דברים. גם כשלומדים [שהיא דרך מב"י] מתפללים [להיות נכלל עם דרכו של מב"ד], וגם כשמתפללים לומדים.

אה"ת: האם דברי הרה"ק מאיזביצא מקושר עם עליות המדרגות בנטילת לולב שממשיכים מוחין דחסדים מפלגותא דשערי, [כמ"ש בכוונת הרש"ש עפ"י דרושי מהר"י מערבי].

רבינו: הסוד של פלגותא דשערי שממשיכים בלולב הוא לילך עם חצי. [ועל ידי הסוכה נשלמה החצי השני. סוכה בגימ' הוי"ה אדנ"י].

וזה מחלוקת מה נקרא פלגותא דשערי. הגר"א סבר (בספד"צ פ"א. ועי' מש"כ הלש"ם בליקוטים שבסוף הספר הקדוש"ש ליקוט א' אות ג'[קכט]) שיש ב' בחינת בגולגלתא דא"א, 'נחש בריח' שהולך באמצע הראש 'ונחש עקלתון' הסובב כל

קכח. עי' בזרע קודש (פ' וירא) וז"ל: אמרו רבותי ז"ל מאי האי דאמרו אינשי כשמזווגים ומתחתנים איש ואשה אומרים שהזיווג יהיה עולה יפה, ולהבין איזה מקום יהיה עולה, ומאי הלשון הזה שיהיה עולה יפה. ופירשו כי כלל העבדות לייחד קוב"ה ושכינתיה בחינת יחוד שמות הויה ואדני שהצדיקים מייחדין במעשיהם הטובים. והנה כתוב בספרים שלעתיד יהיה משם הוי"ה אותיות יהי"ה שהו' יהיה יו"ד, וזה ביום ההוא יהיה ד' אחד (זכריה יל ט) כי עתה הוא"ו הוא הצינור הראשון להשפיע עלינו, אבל לעתיד לא תצטרך הוא"ו להתארך כל כך, כי יהיה לבחינת כנסת ישראל עליה, ויהיה מהו' ג"כ יו"ד, ויהיה מהויה יהיה, ונמצא יהיה יחוד קוב"ה ושכינתיה, יהיה אדני גימטריא יפה, ולכן אומרים הזיווג יהיה עולה יפה, שהזיווג הזה של איש ואשה מעורר הזיווג העליון לקרב ביאת משיחנו, ויהיה זיווג יהיה אדני גימטריא מספר יפה, ותיבת עולה הוא ע"ד שכותבים ס"ה המספר עולה כן, הכוונה כאן שהמספר לזיווגי השמות יהיה יפה במספר. עכ"ל.

קכט. וזה לשון הלש"ם: ע"פ דברי מאורן של ישראל קדוש עליון מרן הגר"א זללה"ה וזיע"א בספד"צ פ"א במאמר גלופי דגלופין כחיזו דחויא אריך ומתפשטאן לכאן ולכאן זנבא ברישא רישא אחזיר אכתפיך, ואמר שם הגר"א ז"ל, כי הנה כמו שבתיקוני דיקנא יש שם שני מזלות שהם כללות כל התיקונים, והם מזל עליון ומזל תחתון, והם זו"ן ומתייחדים ונכללים באחד, כי הם שניהם הדעת עילאה הכללי כנודע, כן הוא בהי"ג חוורתא הנה יש בהם שני ארחין שכוללין את כל הי"ג, והם נכללים באחד שהם זו"ן, והנה הם ע"ד תנין שהוא התלי ששוכב באמצע המזלות כבריח מבפנים לכולם, והוא כמלך על כל הי"ב מזלות שכולם מתנהגין על ידו, והוא הנחש בריח דתנין השמים, ואח"כ הוא מתעגל כנחש עקלתון עד שמגיע זנביה לרישיה, וכן הוא בברייתא דשמואל פרק א', התלי כמלך כר נחש בריח זה התלי כ' התלי מגוף המאורות ונטוי

הראש, והם כמו קשירת הציץ בפתיל תכלת שהיה מסביב הראש [וכמו שפירש רש"י (שמות כ"ח ל"ז)] ע"ד 'נחש עקלתון', ובאמצע הראש ביושר שהוא ע"ד 'נחש בריח', והנחש בריח שבאמצע הראש הוא הפלגותא דשערי. ואמנם לפי הבית לחם יהודה (ע"ח שי"ג פ"ה, כלל ב') הפלגותא דשערי היא נקודה קטנה פנויה בלתי שער באמצע הקודקוד ממש[קל]. ונחלקו אם נחשב 'הפלגותא דשערי' לבחינת אות י' והיא שיטת הבית לחם יהודה, או לבחינת אות ו' והיא שיטת הגר"א. אפרים או מנשה, [כמ"ש בדגל מחנה אפרים (פ' ויחי ד"ה נפתלי), שכל התורה כולה נכללה בקו ונקודה שהיא י' וו'[קלא]].

הרח"ק אברהם בר"נ כתב בספר 'חכמה ותבונה' (סימן ט'[קלב]), שמשה רבינו השתוקק והתלהב לא"י בשביל מדה של 'אריכת אפים', כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קיא ע"ב) 'וימהר משה ויקד ארצה וישתחו', מה ראה ארך אפים ראה, כי מחמת שראה בחי' 'ארך אפים' שהוא תלוי בארץ ישראל, ע"כ 'ויקד ארצה' שהיה לבו בוער לארץ ישראל, (עי' בליקו"מ סי' קנ"ה). ארך אפים הוא אור

מקצה אל קצה כנחש עקלתון, וראש וזנב כ', וכן הוא בהלויתן כי שנים הם אחד, לויתן נחש בריח שהוא שוכב לאורך הים כבריח, ואחד לויתן נחש עקלתון שמתעגל ומקיף את כל הים וכל העולם, ואוחז הזנב בראש ונכלל בלויתן נחש בריח והם זו"ן, כמ"ש ב"ב דף ע"ד ב', ונכללים שניהם באחד כי חוזר הזנב לראש כן הוא עד"ז בהשני ארחין הכוללים דהחוורתא, כי הם שנים והם אחד, והיינו כי בהי"ב חוורתא אשר הם ח' לצד הפנים ד' כנגד לחי ימין וד' כנגד לחי שמאל וד' לאחוריו והם י"ב ארחין, הנה יש בתוכם ארחא אחת שהוא חוורתא אחד הכולל את כולם, והוא ארחא דפלגותא דשערי אשר הוא באמצעם באמצע הראש ממש, שמתוכו מתפשטים ד' לכאן ד' לכאן, וראשו של אותו הארחא הנה הוא לצד העורף, כי לצד הפנים לא היו יכולים לקבל אורו, ונמשך והולך דרך כל הראש, וכשמגיע לצד הפנים הוא מתחלק לשנים, ומתעגל לימין ושמאל מחוץ לכולם ומקיף את כולם, עד שמגיע זנביה לרישיה בצד העורף. עכ"ל.

קל. וזה לשון הבית לחם יהודה: זה הארחא הוא מלבד הי"ג חיורתי, כמבואר במבו"ש דכ"ו ע"א, וז"ל והענין כי ההוא ארחא דפלגותא דשערי אינו בכלל הי"ג ארחין, וההוא ארחא אתפלג לתרי"ג ארחין אחרנין כנז' שם, אמנם אלו הי"ג ארחין הם סובבים הגולגולת מלבד אותו הארחא שיש באמצע הגולגולת ממש יעו"ש. ומאי דקרי ליה רז"ל בפלגותא דשערי, הענין הוא כי בהיות הי"ג נימין והי"ג חוורתי הם מתחילין מקודקוד א"א ומתפשטין למטה סביבות הגולגולת מוכרח הוא שישאר למעלה באמצע קיבוץ רישי הי"ג שורות של הנימין, בחי' נקודה קטנה פנויה בלי שער באמצע הקודקוד ממש, אשר מנקודה ההיא ולמטה מתחילין השערות להמשך, ואותה הנקודה הפנויה בלתי שער נקראת בשם אורחא חדא דאזיל. עכ"ל.

קלא. עי' בדא"ח רעוא דרעוין פרשת כי תשא תשס"ז, שהאריך רבינו בהאי סוד של קו ונקודה ופלגותא דשערי הכולל כל התורה כולה, שהיא הקו של אור א"ס הכולל הן הקו והן הנקודה. יעו"ש. ועי' בדברי רבינו הרש"ש (נה"ש דף י"א) שהתורה היא הקו של אור א"ס ב"ה והבן.

קלב. לתועלת נביא דברי הרה"ק ראבר"נ במלואו עם ציונים ומראי מקומות ותמצית דברי רבינו שהעיר על דבריו הקדושים, וזה לשונו: שהיא מרומזת במזמור למה רגשו וכו' וגם מלשונו הק' בביאור הכתוב שבסי' קנ"ה ויקוד וכו' כיקוד אש ארך אפים ראה, תבין מרחוק בביאורו מעשה האונס שבמזמור למה רגשו וכו', פן יאנף ותאבדו דרך כי יבער כמעט אפו, כי אעפ"י שכל הדרכים הנאבדים יהי' ממלאך האף והכעס שממונה על כל המשחיתים והדינים, אבל דרך האש והתבערה הוא מעיקר האף והמדת הדין הנ"ל, ובתכלית ביטולו שבציון הר קדשו שבא"י נתבטל מדת הדין שלמעלה, ונהפך ליקוד אש, וגם ממילא מבואר שביקוד האש דקדושה לציון הר קדשו הנזכר שם נתבטל הדין ואש הגיהנום מעל האדם. עכ"ל.

של 'אריך אנפין', שהיא בחינת אני העצמי, והוא כמו אש העולה למעלה לאין היולי.

וזהו מש"א דוד המע"ה 'למה רגשו גוים וכו' דרך כי יבער כמעט אפו', (תהלים ב'), יש מלאך שממנה באה האף וכעס וכל המשחיתים והדינים, ותכלית ביטולם הוא על ידי 'ציון הר קדשי', שזה עיקר עבודה של הר ציון, דוד המלך העלה בחינת המלכות עד אני העצמי, וכמו שרביז"ל כמעט כלתה נפשו בזמן רעוא דרעוין, משה רבינו התלהב בגודל השתוקקות בראיית א"א, כמ"ש 'מה ראה ארך אפים ראה', מי שראה אני העצמי מתלהב באש הקדושה של ציון והר קדשי, ונתבטל כל הדינים של אש הגיהנם.

קלג הדברים שמרחק האדם מקדושה הם איסורים של 'ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם', שהם מינות וניאוף, (ברכות י"ד ע"ב), והקדושה וטהרה מביא 'תיקון הכללי' (כמ"ש בליקו"מ סי' כ"ט אות ד'), ובזה נבין ברחוק הרוממות והתעלות של יוסף, שהיה עולה יותר כולנה מכל אחיו, כי עבודתו במצרים והתנסות בתוקף רתיחות הדמים, קיבל פי שנים, כי קיבל בחינת 'בית יעקב' הנקרא אש, 'ובית יוסף' הנקרא להבה, ויוסף הולד לו בן שני שהוא אפרים, שעל ידו נעשה בחינת רגל רביעי של הכסא, בסוד אחד שבשם יאי"א, שהוא ר"ת הוי"ה אלוקינו הוי"ה אח"ד, [המכוונים בכונות רי"ו בר"ה], כי אחד בגי' י"ג המרמז לאפרים שהיה השבט הי"ג, ומשו"ז יעקב ויוסף בגי' י"ג הוי"ת שהוא בחינת אפרים בגימ' אח"ד כנ"ל[קלד], יעקב בגי' ז' הוי"ת הרומז לז' ימים הראשונים של חנוכה שמאיר בו ז' מזלות הראשונות של י"ג דיקוני דיקנא, ויוסף בגי' ו' הוי"ת הרומז לזאת חנוכה, כמ"ש בתו"ח שגם ביסוד יש בחי' מלכות, שמאיר בו שאר י"ג תקוני דיקנא שהם י"ג הויו"ת.

קלג. וזה לשונו בחכמה ותבונה: והנה העיקר שבכל המעשים המרחקים מהאדם את המבוכות ומביאים בלבבו את האמונה, הוא מה שנרמז בסמיכת הכתוב אחרי לבבכם וכו', כפי דרשת חז"ל (ברכות י"ד ע"ב) 'אחרי לבבכם' זהו מינות 'ואחרי עיניכם' זהו ניאוף, כי הקדושה והטהרה מזאת התאוה נקרא בשם תיקון הכללי (כמ"ש בליקו"מ סי' כ"ט אות ד'), ויש בזה רבבות רבבות מדריגות. ומרחוק תבין לפי"ז ברוממות והתעלות יוסף על כל אחיו, כי בירידתו לערוות מצרים והתנסותו שם בתוקף רתיחת הדמים 'ותשב באיתן קשתו' (בראשית מ"ט כ"ד), נתעלה גם ברוחניות למדריגת פי שנים, ברוח אביו בעצמו כמובא מזה במ"א, כי בית יעקב אש ובית יוסף להבה (עובדיה א' י"ח), ומהולדתו השניה אשר קרא בשם אפרים נשתלשל גם משיח בן יוסף כנודע (במ"ר במדבר י"ד א'), וגם משה ודוד נתאחדו אתו [- ביוסף, בעת] הסתלקותם ברעווא דרעווין (זוה"ק ח"ב קנ"ו ע"א), ובאחדותם [של ג' צדיקים] יחדיו, עומדים עם בנו [של יוסף, שהוא] אפרים ברגל הרביעי מה[רכבה שב]כסא, ש[אח"ד המרמז לאפרים כי היא שבט הי"ג] הוא תיבה הרביעית והמצורפת לשלשה שמות הנ"ל י' א' י' א'חד [שהוא שם יאי"א שמכוונים בו בכונת רי"ו המורה למרכבה כמ"ש בליקו"ת (תהלים ס"ח), ונמצא שע"י בחינת אפרים שהיא אח"ד נשלמה בחינת רגל הרביעי שבמרכבה].

קלד. וזה לשנו בחכמה ותבונה: גם מבואר מצירופי דברי מוהרנ"ת (ליקו"ה ברכת הודאות ו' אות ל"ד) המיוסדים גם בדברי האריז"ל בפע"ח, שהשני שמות יעקב יוסף עולים י"ג פעמים הוי"ה, כי יעקב עולה שבעה פעמים הוי"ה המכוונים לשבעה לילות [הראשונות של] חנוכה, ובליל שמיני כאשר יאיר מספר שם הוי"ה בשם יוסף, אעפ"י שבצירוף שמו נמשכים המספרים עד י"ג כנ"ל מוכרח לעמוד [ואין מדליקים יותר מח' ימים], ואי אפשר להדליק יותר, כי [בחינת יוסף] הוא הלהבה בפני החמה שלעתיד, ו[כן מורה] בשם יוסף [שהוא] מוסיף והולך להאיר מעצמו מיום ליום [לכל השנה]. ונוסח האריז"ל בברכת הנרות להדליק נ"ר חנוכה שבזה סובב ג"כ על הנח"ל הנובע [שר"ת נ'וצר ח'סד ל'אלפים המאיר בזאת חנוכה, וכן ידוע מהכוונות הברכה של חנוכה, ורביז"ל אמר שמרומז בו, (עי' בחיי מוהר"ן סי' קפ"ט)], ומוסיף לשפוך מימי הדעת והחכמה מיום ליום כנ"ל הנמשכים ויוצאים ממקור החכמה שלמעלה, וברוב רוממותו נעלם ונסתר הוא גם מדעת

וזה סוד של ימי החנוכה שנשלם בו רגל רביעי שבכסא, ואף שאמרו בזוה"ק (ואתחנן רס"ב ע"ב), שדוד הוא רגל הרביעי שבכסא, אמנם צריכים להבין שבתוך נשמת דוד מאיר בו אות יו"ד הנעשה דוי"ד מלא שמרמז על שאול המלך שהוא בחינת מב"י הנכלל בדוד, ונעשה בחינת שלמה בן דוד שבזה נשלם השם יאי"א. 'או דודו' מרמז על דוד, 'או בן דודו יגאלנו' מרמז על שלמה (כמ"ש בדגל מחנה אפרים פ' בהר ד"ה או דודו). כי כשמאיר נשמת משה המלובש בתוך גופו של דוד על ידי בחינת יוסף שהוא בחינת 'אפרים', אז נקרא יוסף בשם 'שלמה' שהוא בעצמו משה כי שלמ"ה אותיות למש"ה, וזהו שלימותו של יוסף שנעשה בחינת 'שלמה', כמ"ש בנוסח ה'מי שברך' שאומרים בשב"ק 'מי שברך אבותינו אברהם יצחק ויעקב משה אהרן דוד ושלמה', היינו שמשמיטים מז' רועים את יוסף הצדיק, ומכניסים תמורתו את שלמה המלך ע"ה (וכמו שמבאר בזה כ"ק אדמו"ר ר' משה יחיאל מאוז'רוב זצ"ל בעל באר משה ואש דת ששלמה המלך הוא כנגד י' דיוסף שבתוך דויד), ושלמה הוא בחינת שלימותו של דוד, וע"כ הוא בא אחרי דוד.

ורביז"ל היה לו בן שנקרא 'שלמה אפרים' (חי מוהר"ן אות כ"ז) הרומז על הי' שבתוך הוא"ו דדוד, דוד הוא אותיות דל"ת וא"ו דל"ת, והיו"ד שבתוך הוא"ו הוא יוסף שבדוד, הנעשה בחינת שלמה, בסוד 'או בן דודו יגאלנו'. ורגל הרביעי הוא יו"ד של דוד בחינת אפרים כנ"ל, והוא האמצע ונקודה שבתוך דוד, והוא ענין עמוק מכל עמוק. ובזה נמצא שבתוך דוד נמצא נשמת משה, ודוד הוא בחינת הגוף ומשה הוא בחינת הנשמה המתלבש בדוד בסוד יוסף ואפרים, כי משה לקח 'את עצמות יוסף' שהוא בחינת אפרים ובזה זוכים לגאולה (כמ"ש בביאור הליקוטים סי' י"א). וזה הסוד של ימי חנוכה שמאיר בו י"ג הוי"ת, וגאולה תלויה בשלמה המלך שיחנך ויבנה הביהמ"ק, כמו שאמר הקב"ה לשלמה שיבנה בית ראשון, כמו כן הוא צריך לבנות הבית השלישי, (כמ"ש בישמח משה לדייק מפסוק מלכים א' ח' י"ג, שמתחילה בנה שלמה הבית שיגמור בנינו בבית השלישי).

ניגנו הניגון 'הבן יקיר לי אפרים'.

הגישו לרבינו טלפון ודיבר רבינו עם הרה"ג ר' משה שאול קליין שליט"א קלה [והשמיע דברו על המייק].

הגרמ"ש: א פרייליכן יו"ט. חשבתי היום, הרי אמר הקב"ה (דברים ט"ז ט"ו) 'ושמחת בחגיך והיית אך שמח', שהיא הבטחה (כמ"ש שם רש"י ד"ה והיית), השי"ת יעזור שיהיה כפשוטו, לזכות להבטחה גדולה 'והיית אך שמח', השי"ת יעזור שיוכל הרבי להשפיע לכלל ישראל.

רבינו: אמן.

אחיו הקדושים והצדיקים בהסתרה והעלמה כנ"ל, עד ההיפך אמרו 'איש אל אחיו לכו ונהרגהו', אין מקרא יוצא מידי פשוטו, ובאמת הוא השליט והראש לכל נשמות ישראל אשר ברוחניות, והעלם נפלא יוצאים ונמשכים מאתו כל הדורות כמובן מדברי רבינו ז"ל על אודות הכתוב 'קורא הדורות מראש', ובהמשכתם מאתו אין ביכולת הרע לבלוע אותם בשום אופן בעולם כלל, וכל אשר יעמדו זה לעומת זה כל השבעה מדריגות הרעות לבלוע לנפשות ישראל עד שלא יודע כי באו אל קרבנה ולא יזכר שם ישראל עוד, כן בתכלית ההיפך יותר יקראו אותם עד שיוסיפו להקיא גם עצמות היותם כמובא מזה במ"א בדברי מורנ"ת, על אודות תשלומי כפל וארבעה וחמשה תחת השור וכאשר הוא בעצמו נתעלה ויצא בראש השנה מחושך לאור, כן בכוחו כי עז וגבורתו כי קשתה מים רבים לא יוכלו לכבות את תבערת לב נפשות ישראל הנמשכים ימאתו עד עת קץ ודי לחכימה ברמיזה. עכ"ל

קלה. שעזרו רבינו למען הרבצת תורה.

הגרמ"ש: אני רוצה להודות מה שעזר למען הרבצת תורה, יה"ר שיהיה לתועלת גדול ולזיכוי הרבים, ויהיה חיזוק למקום תורה.

רבינו: אמן. יושבים כאן העולם, הרב יאמר כמה דיבורים, איזה וואַרט ודבר תורה, העולם רוצים לשמוע.

הגרמ"ש: היום נפל בדעתי לבאר דברי הבני יששכר (תשרי מאמר י' י"ט[קלו]), שהביא מדרש פליאה (הובא בספר כסף נבחר פר' שמיני), "איוב היה קורא תגר על היסורין עד שהראהו הקב"ה דפנות הסוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח". ומבאר הבני יששכר על פי מש"כ הקדמונים (עי' בעקידה שער ס"ז) שכל עניני עסקי העולם שהאדם מתעסק בהם נחלקים לשלש ענינים, 'טוב' 'מועיל' 'ערב', 'טוב' הוא דברים טובים, 'מועיל' הוא פרנסה שצריכים, 'ערב' הם דברים המביאים תועלת גופנית וכו'[קלז], וזה רמז לו הקב"ה לאיוב כי בסוכה כתיב שתים כהלכתם שהם 'טוב' 'ומועיל', שיכולים להשתמש בהם כהלכתם, אבל 'ערב' צריכים רק טפח כי אפילו שיש רק מעט ערבות זה גם טוב ואי"צ יותר מדאי. כך כתב הבני יששכר.

קלו. וזה לשונו: מדרש פליאה (הובא בספר כסף נבחר פרשת שמות), וזה לשונו, איוב היה קורא תגר על היסורין עד שהראהו הקדוש ברוך הוא דפנות הסוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח עכ"ל, יש לפרש על פי שכתבו הראשונים, (ומעין זה בספר בעל העקדה פר' אמור שער ס"ז פ"ז), בפסוק (תהלים לט) הנה טפחות נתת ימי, רמז ימי האדם נרמזים בטפחות הסוכה, כל עניני עסקי העולם שהאדם מתעסק בהן, הלא המה נחלקים לשלשה חלקים, 'טעם יתייהיב להון', טוב ערב מועיל כידוע, והנה החלק הטוב והמועיל ישתמש בהם האדם כל צרכו, אבל חלק הערב לחיך ואינו לא טוב ולא מועיל מהראוי להאדם הנלבב להתרחק ממנו, ולא יקח ממנו רק ההכרח, לזה בא רמז הסוכה אחר התשובה אשר חטא האדם, ונמשך אחר הערב בעולם הזה, והנה שב אל י"י בימי התשובה, הנה נתן לנו אז השם יתברך מצות סוכה, לרמוז להאדם שלא ידמה האדם את עולם הזה לעיקר הבית, רק כאורח נטה ללון באוהל כסוכה בכרם (מלשון הכתוב ישעיה א ח), על כן שיעור הסוכה שבעה טפחים (סוכה טז) בגובה עשרה טפחים (סוכה ב) הרי שבעים טפחים, רמז ימי שנותינו בהם שבעים שנה, (תהלים צ י), הוא הנרמז הנה טפחות נתת ימי, והנה המצוה הוא בדפנות שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, רמז על שלשה חלקי עסקי עולם הזה, טוב ומועיל יתנהג עמהם כהלכתן, ושלישית היינו נגד חלק הערב, די אפילו טפח, היינו לא ישתמש ממנו רק ההכרחי, ולא יחוש ליסורי עולם הזה שאינם ערבים עליו, רק ביודעו שהם מועילים לנפש לכפרת עוונותיו וכיוצא, יקבלם בסבר פנים יפות, ובזה תתבונן פירוש המדרש, איוב היה קורא תגר על היסורים עד שהראהו הקדוש ברוך הוא דפנות הסוכה שתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, ודי בזה. עכ"ל.

קלז. עיין במהרש"א (ברכות יא ע"ב) וזה לשונו: כל עסקי עולם בכלל נחלקים לשלושה דהיינו טוב ערב ומועיל. ועי עוד באדרת אליהו להגר"א (בראשית ג' ו') שכתב: כל טובת העולם נחלקים לשלושה אלו טוב ערב מועיל והסימן טעמ"ו וראו כי טוב ה', כי מהשם יתברך יגיע לנו כל שלשה אלו. וע"ע בשלה"ק (שער האותיות אות י' יצר טוב) מש"כ וזה לשונו: הפילוסופים חלקו תשוקת האדם נמצאות משלושה עניינים, טוב ומועיל וערב, ענין 'ערב' הוא גוף המתאוה לדברים ערבים ומתוקים, כגון חשק האכילות והבעילות וכל התאוות אף שבריבויים מזיקים לגוף מכל מקום חמדת וחשקת הגוף העכור אליהם, 'מועיל' נקרא מי שמתחכם ביותר ומניח הערב מאחר שהוא רע לו להבריאות ואוחז המועיל מה שמועיל לגופו, וזה הוא יותר במעלה מכל מקום אינו דבר נצחיי כי לבסוף בבוא זמן חליפתו איננו כי לקח אותו אלהים, הדרך השלישי הוא תשוקת וחשקת הצדיקים הגמורים דהיינו לידבק בהתורה והמצות כל ימי חייו ולעשות הטוב בעיני ה' זהו נקרא 'טוב', נמצא יצר רע הוא הקצה האחרון אשר נמשל כבהמה והולך אחר הערב והרע מכלה את עצמו, ויצר טוב הוא הקצה העליון המתדבק בטוב, וחלק המועיל הוא בינוני, אם אדם הולך אחר המועיל כדי שיהיה בריא ויחיה חיי הבל זמן ארוך זה נוטה ליצר הרע, ואם הולך אחר המועיל כדי שיהיה בריא ויוכל לעבוד עבודת הקודש זה נוטה ליצר טוב ובזה יבחר האדם.

וחשבתי על פי זה, אנחנו מבקשים בכל יום 'והערב נא ה' אלקינו את דברי תורתך' שצריך התורה הקדושה להיות מתוק וערב בפינו, ונמצא שאפילו בדברים גשמיים אין צריכים רק 'טפח' שהוא מעט ערבות, אבל לדברים רוחניים שהוא התורה הקדושה צריכים הרבה ערבות ומתיקות. ומשו"ז הדופן השלישי המרמז על 'ערב' היא דופן משונה, כי היא רק טפח, ועדיין צריכים טפח שוחק סמוך לשלשה, וצריכים צורת הפתח (כמ"ש בסוכה דף ז' ע"א, ובשו"ע סי' תר"ל ס"ב) להשלימה לדופן שלם. וזה רומז דופן השלישי, כי נחלק לשני הבחנות, שערבות הגשמיות אין צריך רק מעט ודי בטפח, אבל ערבות התורה, המרמז להשלים דופן השלישי על ידי דיני התורה, צריכים הרבה עד להשלים לדופן שלם. ומשו"ז רוב דופן השלישי המרמז 'לערב' הוא דופן של תורה, דופן של לבוד, ודופן של צורת הפתח. וזה רומז שרק הערבות והמתיקות של תורה צריכים, ואדרבה זהו הערב אמיתי שעל ידה נשלמת רוב הדופן, ומשו"ז מדגישים שתים כהלכתם שהם 'טוב' 'ומאוד' יכולים להיות דפנות פשוטים, אבל דופן השלישי הרומז על 'ערב' היא רק טפח, כי ערבות הגשמיות צריכים רק מעט, אבל להשלים שאר הדופן הוא רק על ידי התורה הקדושה.

מברכים 'מקדש ישראל והזמנים', למה מוסיפים 'והזמנים', פשט הפשוט הוא (כמ"ש ברבינו בחיי פ' בא י"ג ד') התורה לקח הימים טובים לפי הזמנים, יו"ט פסח הוא אביב כמ"ש (דברים ט"ז א') 'שמור את חודש האביב ועשית פסח', שהתבואה מתבשלת כמ"ש רש"י (שם), ויו"ט שבועות הוא זמן הקציר כמ"ש (שם כ"ג ט"ז) 'וחג הקציר בכורי מעשיך', שזמן יו"ט שבועות קוצרים התבואה, ויו"ט סוכות הוא זמן האסיף כמ"ש (שם) 'וחג האסיף בצאת השנה באספך את מעשיך מן השדה'. ולמה קבעו התורה שכל הימים טובים מקושרים דוקא בזמן גידול התבואה, אמרתי הכונה בזמן שיהודי מקבל רואה שמחה ורווחים מנכסיו, צותה התורה שיקחו השמחה ויהפכו לשמחה רוחניות, וזהו 'מקדש ישראל והזמנים', שבזה שיש לנו הימים טובים 'חג האביב' 'וחג הקציר' 'וחג האסיף' זהו 'מקדש' ומהפך דברים גשמיים של 'ישראל והזמנים' לרוחניות. ובזמן שבית המקדש היה קיים, היו צריכים להניח התבואה ולרוץ לבית המקדש, וסמכו על הבטחה 'ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך לראות את פני ה' אלוקיך שלש פעמים בשנה' (שמות לד כד), וזה הוא הפשט האמיתי של מקדש ישראל והזמנים, כי לוקחים זמנים הגשמיים ומהפכים אותם לזמנים הרוחניים ובאים לבית המקדש. וכן בימינו שאין בית המקדש קיים באים לבתי כנסיות ובתי מדרשות, כמ"ש הרמב"ן (פר' אמור כ"ג ד'[קלח]) שכל התכלית של מקרא קודש הוא להתכנס, והרמב"ן ס"ל שהוא דאורייתא, כלומר לכינום יו"ט בביהמ"ד הוא דאורייתא, והפרי מגדים (משב"ז סי' ת"צ סק"ב[קלט], וע"ע בפרמ"ג א"א סי' ק"ו סק"ג, וסי'

קלח. וזה לשונו: וטעם מקראי קדש שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלהים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא, בתפלה והלל לאל בכסות נקיה, ולעשות אותו יום משתה, כמו שנאמר בקבלה (נחמיה ח י) 'לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם', והנה "מקרא קדש" מלשון קרואי העדה (במדבר א' ט"ז) אחרי כן יאכלו הקרואים (שמואל א ט יג), וכן על כל מכון הר ציון ועל מקראיה (ישעיהו ד' ה'), המקומות שנקראים שם שיתקבצו בהם קרואי העדה.

קלט. וזה לשונו: והנה טעם מקרא קודש, עיין ב"י סימן תפ"ז ד"ה סדר בשם הרמב"ן ז"ל פרשת אמור (ויקרא כ"ג ב') דתפלה בחול דרבנן דלא כהר"מ ז"ל (תפילה א א), עיין סימן ק"ו סעיף ב, וביום טוב י"ל תפלה דין תורה להקבץ בית ה' לקדש היום בתפלה בפרהסיא יע"ש, משמע דבעינן מן התורה עשרה גדולים י"ג שנה וב' שערות, הענין פרהסיא באה"ע

תקמ"ה סק"ד שמשמע שהוא הדין בשבת) מסביר שהן הכינום במנין והן התפילות הוא דאורייתא, וזהו 'מקדש ישראל והזמנים'.

ולהלכה משמע שהוא חידוש, כי ברמב"ן לא מזכיר מילה אחת שצריכים להתכנם דוקא במנין, רק כתב שמשום 'מקרא קודש' יש מצוה להתכנם, 'ומקרא' הוא לשון כינום, אבל כמה הוא שיעור כינום מחדש הפרמ"ג שהוא לכל הפחות 'מנין', שיהיה בחינה על כל ביה עשרה שכינתא שריא (סנהדרין ל"ט ע"א).

רבינו: אמר הגרי"ז מבריסק זצ"ל (קונ' על הסוכה דף ל' ד"ה והנראה[קמ]) מה שאמר הגמרא 'שתים כהלכתם ושלישית אפילו טפח', כבר יצאו להכשיר הסוכה ואין צריכים להוסיף על הדופן כי כבר הסוכה כשר מדין תורה, ומה שצריכים להשלים דופן השלישי ברוב וצורת הפתח וטפח שוחק, אין זה מדין 'הכשר סוכה' אלא מדין אחר של 'סתימת הדופן' שיהיה הסוכה כעריבן (עי' בדברי הר"ן דף ו' ע"ב ד"ה ת"ר. וזה רוצה לחדש 'שנים כהלכתן ושלישית אפילו טפח' הוא מדין של הכשר סוכה, וכמו שהגמרא הביא הברייתא בתחילתו שהוא רק טפח, אבל מה שהוסיף אמוראים בגמרא שלמעשה צריכים להשלים הדופן, הוא דין צדדי, כי הוא דין של 'סתימת הדופן' ולא דין של 'הכשר סוכה'.

ובאמת אם מסתכלים בדברי האריה"ק (שעה"כ דרוש ד' דסוכות), כבר רואים יסוד הדברים של הבריסקר רב, [ודבר זה מציין איזה ספר (עי' בקיצור הכוונות לרמח"ל עם ביאור איבי הנחל ח"ב עמוד רפ"ח, וע"ע בדברי שלום להגר"א עפגין חי"ב סי' תרל"ח ס"א)], שכתב שם האר"י שאפילו שנעשה ב' דפנות הסוכה ושלישית אפילו טפח, זה סגי מעיקר הדין, וכבר הקשה עליו מהר"ש וויטאל (הובא בהגו"י אות ד'[קמא]) שלכאורה דברי האר"י אינו מתאים לפשטות הלכה, ואמנם

סימן טז סעיף ש הבא על עכו"ם וכן ויקח בועז עשרה אנשים רות ד ב כל פרהסיא עשרה משמע רבים הוה שלשה ולפי זה ראוי לחוש לזה ולהדר אחר גדולים שידוע שהביאו ב' שערות עיין מ"א סימן נ"ה ס"ק ז' וסימן קצ"ט ס"ק ז' דבדין תורה בעינן בידוע שהביאו ב' שערות.

קמ. וזה לשונו: בעיקר דברי רבי סימן דבעינן טפח שוחק בפחות משלשה סמוך לדופן קשה דההלכתא נאמרה 'שלישית אפילו טפח' ולא ארבעה טפחים. ונראה דשני דינים נפרדים הם דלענין עיקר דין דפנות האמורות בסוכה באמת בטפח בעלמא סגי אליבא דכו"ע, ואין בזה שום פלוגתא כלל, דכך נאמרה בהלכה דשתים בעינן כהלכתם ושלישית אפילו טפח, ובטפח בלבד מתקיים דין דפנות האמורות לענין הכשר סוכה. והא דמצריך ריב"ל שיהא רוב דופן עשוי הוא זה דין אחר לגמרי, דעכ"פ בעינן שתהא הסוכה סתומה ברוח שלישית, אבל אין זה כלל מעיקר הכשר דפנות, דבזה בטפח בעלמא סגי כעיקר הלכה, ועל זה הוא דקיימא כל הסוגיא אותו טפח היכן מעמידו שיהא נחשב כדופן על כל הסוכה, דרב אמר מעמידו כנגד היוצא ובהכי סגי, ואחריני סברי שצריך להעמידו כנגד ראש תור דליחזי כדופן שלישי על כל הסוכה, וריב"ל מחדש דלא מהניא רק באופן שרוב דופן סתום בהלכות מחיצות, והיינו שיהא טפח שוחק ויעמידו בפחות משלשה ע"ש. והיינו כמ"ש דבאמת אף לאחר דאיכא טפח שוחק בפחות מג' סמוך לדופן חשיב דופן טפח, דזהו שיעורא דדופן שלישית, אלא דבעינן לסתום כל הרוח ומעמידו על ידי לבוד לסתום רוב הדופן, אבל מ"מ חשיב דופן טפח. עכ"ל.

קמא. וזה לשון הגוב"י שם: אפשר שסובר הרב ז"ל כסברת רבי יהודה שאמר במס' סוכה (פ"א ד"ו ע"א) וז"ל אר"י סוכה העשוי' כמבוי כשרה ואוחו טפח מעמידו לכל רוח שירצה וע"ש, א"א בוודאי שהרב ז"ל לא אשתמיטי' הדין המוסכם שסוכה העשויה כמבוי צריכה פס ד' טפחים ומשהו, וגם צריך להעמידו פחות מג' סמוך לא' מב' דפנו' כו,' ואפי' בציור העליון של ב' כהלכתן וג' אפילו טפח כו', וגם צריך שאותו טפח יעמיד אוחו בפחו מג' לא' מהדפנות כו', האמנם רצה לקרב הדין אצל הסוד, ואעפ"י שאינו מכוון ביפה, ואף היא לא תברא שיסוד הזה הוא של תבונה, והוא בסוד מ' ולא בסוד

עפ"י דברי הבריסקר רב שיש ב' דינים בדין סוכה, הראשון שצריך להיות 'הכשר סוכה', וב', שסוכה צריך להיות סתום, שאינו נעשית אלא בטפח שוחק וצורת הטפח מובן דברי האר"י. וא"כ כפי שביאר האר"י עפ"י סוד ביאר הבריסקר רב עפ"י נגלה ולפי דברי הרב לעיל מובן מאוד, שבעצם כבר יצאו ידי 'הכשר סוכה' רק בטפח, הרומז 'לערב' שאין צריך מעיקר הדין רק טפח, ואמנם להשלים הדופן בערבות הרוחניות זהו דין אחרת כי הוא דין שצריכים להשלים הדופן בערבות התורה, אבל מדין סוכה סגי רק טפח, והסוכה אינה כשר רק כשמשלים הדופן השלישי שהיא ערבות התורה וערבות אמיתי, ואתם עוסקים להרביץ תורה לעדרים להפיץ תורה והלכה, ואין להקב"ה רק ד' אמות של הלכה (ברכות ח' ע"א), וא"כ בהשגח"פ עסקנו בענין זה בימי הסוכות, כי דוקא בסוכות טוב לעסוק דבר זה [כי הוא סוד ערבות ומתיקות התורה המשלים שלימות דפנות הסוכה], ולנו זכות היא שיש לנו שייכות לזה, השי"ת יעזור שיפוצו הלכה בכל העולם כולו מתוך שמחה בעזרת ה' עד מאה ועשרים שנה.

הגרמ"ש: יאריך רבינו ימים על ממלכתו 'כי אורך ימים ושנות חיים', **רבינו:** אמן. **הגרמ"ש:** השי"ת יעזור שיוכלו להשפיע רוחניות וגשמיות לבנים ולתלמידים ולכל כלל ישראל, עד שנזכה לקבל פני משיח צדקינו בב"א.

רבינו: אמן יישר כוח, גוט יו"ט. **הגרמ"ש:** גוט יו"ט.

שיעורי הסידות

יום ראשון פרשת תולדות תשפ"ז

ליקוטי מוהר"ן תנינא תורה מ"ג

האין שבחסידות הוא אין אלקי, וחיש האמיתי והאין החיולי הם אהבה ויראה שבתוך האהבה

(המשך למה שדיבר קודם בענין 'אין') וצריך לדעת שפשוט הוא שה'אין' שאנו מדברים אודותיו היינו 'אין אלקי', וזהו פשט פשוט בכל דיבור ודיבור בחב"ד. (שאלו מה החילוק בין היש האמיתי לאין החיולי שמעליו) הידיעה שהכל הבורא יכולה לתת לנשמה ב' הרגשים, (א) ההרגש שהוא

ס' וא"כ הוא כלול מד' נהי"ם דתבונה, ואפשר לזה רמזו רז"ל באומרם עושה פס ד' טפחיס כו', והכל הולך למקום א', כנלע"ד א"ש עוד אפשר לפרש כי הרב ז"ל מדבר במציאו' העושה סוכתו באמצע החצר רחוק מדפנות החצר שדי לה בריוח טפח, ועיין בס' הלבוש בהלכות סוכה סימן תר"ל ס' ד' ה"ז

נכלל ביש האמיתי, (ב) וההרגש שזה מגלה את האין האלקי, וזהו בבחי' יראה שהיא כולה אהבה, וכמ"ש הגה"צ ר' הלל מפאריטש בליקוטי ביאורים סימן ד'. וכמו שכתב אדמו"ר הצמח צדק שהאדם נכלל במציאות אלקות אבל לא נעשה אלוק[קמב], והרגש זה, שהוא מרגיש שאינו נעשה אלוק אפילו בהיותו כלול לגמרי במציאות אלקות, זוהי היראה שהיא כולה אהבה (וזה ענין יש האמיתי המגלה את האין ההיולי). ובמדרגות הגבוהות הרי האהבה האלקית מביאה יראה אלקית. היש האמיתי הוא בחי' אהבה, והאין ההיולי הוא בחי' יראה שבתוך האהבה עצמה, והכל דבר אחד ולא ניתן להסבירו כי הוא רוחניות, וכל המדובר הוא באור האלקי גופא ובאחדות הפשוט, שבזה עצמו יש 'יש' ו'אין היולי'.

וכן לגבי 'כלא' המגלה 'לא'[קמג], ענינו הוא שהנברא מתבטל מכל וכל (די נברא ווערט אויס, הנברא כלה ואיננו), אבל באופן שהבורא מתגלה. 'אפס זולתו' היינו האמונה שהכל בורא, ובודאי 'קדושתי למעלה מקדושתכם'[קמד], והכניסה לזה היא האמונה כמה השי"ת מניח לנו, וכל המציאות שלך היא ש'אתה אפס, ואין שום מציאות כלל וכלל זולת הבורא', ולעולם מסתיים הביטול במציאות אמיתית שאתה מאמין בבורא, ולא באפס סתם (אז דו בוסט 'סתם גארנישט', שאתה סתם כלום). ואפילו מדרגת אריך שהיא מסירת נפש ששורפת את כל הגוף ואת כל הנשמה, וכמ"ש אדמו"ר האמצעי[קמה], הרי היא שורפת את כל הגוף והנשמה 'מכח יחוד אלקות', ולא סתם. ו'יחוד אלקות' הוא הוא מציאות היש האמיתי, שלמעלה ממנו הוא 'אין ההיולי', וצריך להסביר זאת היטב, ועיקר הגדר להסבירו בפשטות הוא שיש 'אהבה' ויש 'יראה מחמת אהבה'.

יראה ואהבה הן שפת הרוח שבה אפשר להסביר את כל מדרגות הרוחניות

וכך הוא הדרך הפשוט להסביר את הענין בשפה פשוטה ע"פ חסידות הפשוטה, אמנם אין לנו דיבורים ברורים להסביר את הענין, כי הוא רוחניות, ויש בזה השגות גבוהות מאד מאד שאי אפשר להסבירן אלא בשפת הרוח ובשפת הלב, ולא בשפת המוח, כי המוח יכול רק להגדיר כמה מיני מהלכים, אבל עיקר ההדגשה בזה הוא שפת

קמב. עי' אור התורה לאדמו"ר הצמח צדק, שמות ח"ב, בשלח עמ' תפט, וז"ל: "שנתהפך ממהות נברא למהות אלקות אבל לא חלילה למהות הבורא ית'... וכל הקרוב קרוב להבורא ית' ענינו שמרגישי' הביטול יותר ויותר".

קמג. בחי' כולא קמיה 'כלא' חשיב, בכ'ף הדמיון, המגלה שכולא קמיה 'לא' חשיב.

קמד. עי' ויקרא רבה כד, ט, וז"ל: "והדין קדשים תהיו, יכול כמוני, תלמוד לומר כי קדוש אני, קדושתי למעלה מקדושתכם".

קמה. עי' אמרי בינה, פתח השער סי' י"ג (דף ו), וז"ל: "אבל למעלה מן החכמ' הנק' א"א שם המדות בבלתי התחלקו' חושך ואור ומשתמשים בערבוביא ... וזהו הנק' המאריך באחד כמו שאמרו גבי ר"ע הי' מאריך בא' כו' שהוא ביחוד מדותיו שבמוה"ע דוקא ... ע"כ ממילא יוכל להגיע לאה"ר דבכל מאדך במס"נ בגוף בפו"מ מפני שנשמתו שרשה בעצמו' ממש ויש בכלל מאתיי' מנה שבמס"נ דנשמה באח"פ נכלל כח מס"נ שבגוף ... וזהו שהי' מאריך בנשמתו באח' הפשוט עד שיצא' נשמתו ונכלל' באח"פ מצד מס"נ בפו"מ דוקא". ועי' שם שער הק"ש סי' ט' (דף כא), וז"ל: "כי הנה ידוע דבתיבת אחד כשמאריך באחד צריך למסור נפשו בא' כענין ר"ע שהיה מאריך בא' עד שיצאה נשמתו באחד"; ושם סי' מ"א: "ב' מיני מס"נ שבפסוק ראשון למסור נפשו באחד הוא מס"נ של הנשמה האלקית מצד שרשה בעצמות אא"ס ממש ... (וזהו כמו ר"ע שהיה מאריך באחד ויצאה נשמתו באחד מלבד מס"נ דגופו כו')".

הרוח דוקא, ועל זה כתוב ורוח אלקים מרחפת על פני המים דא רוחו של משיח[קמו], והענין, כי הלשון יראה ואהבה הוא לשון אשר הבעל התניא בספר התניא השתמש דווקא בלשון זה, כי האדם צריך להשיג את כל העולמות עם כל השפות, והשפה של יראה ואהבה היא מין 'רוח' שיכול לעזור את האדם לילך בכל המדרגות ובכל העולמות, ואפשר להסביר את כל מדרגות הרוחניות בלשונות של יראה ואהבה, וזהו מין כח רוחני שיכול לקשר את האדם בדרך הנכון להעולמות העליונים, כי אם מסבירים רק בלשונות של יש ואין וכדו' עלולים לעשותים טעותים, כי אז לא מבינים כראוי הסודות של יראה ואהבה[קמז] .

יום שני פרשת תולדות תשפ"ז

אוצר החיים מצוה יט שלא לאכול חמץ בפסח

מצוה יט שלא לאכול חמץ בפסח, באות צ של הוצאתיך, מל"ת שלא לאכול חמץ בפסח שנאמר ולא יאכל חמץ ואפילו בחנא' אסור, והאוכל כזית חמץ בפסח, במזיד חייב כרת. ובשוגג חטאת קבוע. אחד האוכל, ואחד הממחה ושותה.

מי שאינו בן עשרים שאכל כזית חמץ בפסח, נחלקו הפוסקים אם חייב כרת

החתם סופר כתב[קמח] שגם מי שאינו בן עשרים שאכל כזית חמץ בפסח חייב כרת, וכתב שמה שכתב רש"י (רש"י בראשית כג, א) שאינו חייב מפני שאינו בר עונשין, הוא רק אגדתא, אבל

עַל יְדֵי חֲלִישׁוּת הַלֵּב נוֹפְלִים פְּחָדִים עָלָיו, כִּי הַגְּבוּר אֵין לוֹ שׁוּם פַּחַד, וְעִקַּר הַגְּבוּרָה הוּא בַּלֵּב, דְּהַיְנוּ מִי שֶׁלִּבּוֹ חָזָק, אֵינוֹ מִתְיָרֵא מִשּׁוּם דָּבָר, וְרָץ לְתוֹךְ קִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה, וּמִתְגַּבֵּר עַל יְדֵי חֹזֶק וְאֹמֶץ לִבּוֹ. וְכֵן לְחֻפָּךְ, רַכִּי לֵבָב הֵם מִתְפַּחֲדִים. וְזֶה שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים כ): "אִישׁ הַיָּרֵא וְרַךְ הַלֵּבָב", פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י: 'הַיָּרֵא' וְכוּ', כִּי עַל יְדֵי רַךְ לֵבָב, עַל יְדֵי זֶה הוּא מִתְיָרֵא, כַּנַּ"ל. ועי' עוד ענין זה בתורה רמ"ז קמא.

וכל זה מרומז בהשם 'וו"ל' שהוא כנגד תורה דידן, כי הר"ת דשם זה הוא 'ואינמו' ו'צורם ל'בלות (תפלה המיוסדת על שם ע"ב).

קמו. עי' בראשית רבה ב, ד, וז"ל: "ורוח אלהים מרחפת, זה רוחו של מלך המשיח, היאך מה דאת אמר (ישעיה יא, ב) ונחה עליו רוח ה'".

קמז. ועי' עוד בענין 'אין' בשיעור חסידות דיום שלישי ורביעי תולדות.

קמח. עי' שו"ת חתם סופר יו"ד סי' קנ"ה, וז"ל: "ומה שרמזת והיא לא הגיעה לעשרים שנה, נראה דעתך שאינה בת עונשים למעלה, זה לא נמצא בש"ס רק בדרושי אגדה, וכבר כתבו מזה האחרונים שאין לסמוך על זה כלל. ובאמת בתוס' יבמות פ' ע"א גבי אכל חלב מבן י"ב עד י"ח כ' התוס' הא הוה התראת ספק, וק' אמאי לא נימא לענין חטאת ובשוגג מיירי, אע"כ משום דקודם עשרים שנה לא שייך כרת וחטאת ... אבל באמת זה ליתא ... אבל האמת, משנעשו בני מצוה בשנים וסימנים מתחייבים בכל חיובי תורה בב"ד של מעלה ושלמטה, דאלת"ה למ"ד יולדת ומצורע ונזיר חוטאים הם לא מייתי קרבנם קודם עשרים, וישתקע הדבר".

להלכה הוא חייב כרת. אבל הגאון מראגאטשוב[קמט] ועוד פוסקים רוצים לחדש שאינו חייב כרת, ואינו מתחייב אלא בקרבן חטאת. והמהרש"א[קנ] סובר שהוא חייב כרת, אבל עד העשרים לא יקבל את עונש הכרת, ויש כמה שיטות בפוסקים בענין זה. והגה"צ רבי אלחנן הילפרין זצ"ל שאל את הגאון מראגאטשוב (שו"ת צפנת פענח ורשא תרח"צ סי' רי"ב)[קנא] אם אפשר לאשה שאינה בת עשרים להיות סוטה, כי לכאורה בגמרא איתא (שבת פט:) שעד העשרים אין בית דין של מעלה מעניש, ומשפט הסוטה הוא לכאורה ע"י בי"ד של מעלה, והגאון מראגאטשוב השיב לו תשובה וציין לו לעיין בהרבה מראי מקומות, והיא תשובה עמוקה, וצריך לעיין בה היטב. אולם הגר"י ענגיל מביא מתוס' בפרק שבועת העדות[קנב] ששם משמע שהיא חייבת.

כל רגע ורגע שלומדים תורה מקיימים מצוה שלימה

והאוכל פחות מכזית, מכין אותו מכות מרדות, ונוהג בכל מקום. ובכל זמן, בזכרים ובנקיבות.

ראיתי בספר מעלות התורה להגה"ק מהרי"א חבר זי"ע (שהיום היה היארצייט שלו) בדפוס האחרון[קנג], שכתוב שם דבר נחוץ שלא

קמט. עי' צפנת פענח על הרמב"ם, הל' גירושין פי"ב (עמ' תנב-תנג), וז"ל: "לפי מה דמבואר בהך דשבת דף פ"ט ע"ב דפחות מבן כ' אין עליו דין כרת ... דל עשרין דלא ענשת עלייהו ... איך שייך בקרבן חטאת, הקרבן הוא להצילו מחיוב כרת, והרי קטן אינו חייב בדיני שמים ... ועיין במש"כ רבנו ז"ל בפירוש המשניות פ"ז דסנהדרין דזה למדו מפי השמועה דאין עונשין כרת אלא לאחר כ' ... אך באמת כך, דהתורה חייבה חטאת על דבר שחיובו כרת, וחיוב הקרבן הוה גדר חיוב עליו לבד מן כפרה, מלבד שצריך לכפר על חיוב כרת בשוגג יש עוד חיוב להקריב קרבן, עיין בהך דכריתות דף כ"ו ע"א דקרו ליה חייבי ממונא".

קנ. ועי' גם מהרש"א חידושי אגדות ב"מ פה:, וז"ל: "מחיוה ס' פולסי דנורא כו', והטעם כשם שמלקות שלמטה ל"ט שהוא ג' פעמים י"ג שנות בר עונשין דב"ד שלמטה, כן מלקות דלמעלה ס' שהוא ג"פ כ' שנות בר עונשין דב"ד של מעלה".

קנא. ועי' שו"ת מהר"ש (ענגיל) ח"ה דף סא ע"ב, שהשיב על אותה שאלה עצמה, וז"ל: "ובדבר הערתך אודות להשקות סוטה פחותה מבת כ', אם נאמר דהשקאת סוטה חשיבה מיתה בידי שמים ואין מענישין פחותה מבת כ', מוכח מתוס' שבועות דל"ב, שהקשו אהא דקאמר אביי הכל מודים בעד סוטה שנשבע שאינו יודע להגיד עדות שהוא חייב, והקשו בתוס' הא יוכלו להשקותה, ולכאורה הלא י"ל דמיירי בפחותה מבת כ', אלא ע"כ נשמע דגם בפחותה מבת כ' משקין אותה, וזה ברור ואכמ"ל".

קנב. עי' שו"ת מהר"ש ח"ה דף סא ע"ב, וז"ל: "מוכח מתוס' שבועות דל"ב, שהקשו אהא דקאמר אביי הכל מודים בעד סוטה שנשבע שאינו יודע להגיד עדות שהוא חייב, והקשו בתוס' הא יוכלו להשקותה, ולכאורה הלא י"ל דמיירי בפחותה מבת כ', אלא ע"כ נשמע דגם בפחותה מבת כ' משקין אותה, וזה ברור".

קנג. עי' מעלות התורה עם ביאור 'אור תורה' להגאון ר' יצחק אייזיק חבר (מהדורה מחודשת, ירושלים תשמ"ט) עמ' רצד, על המשנה "אמר ר' יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי אפלו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קים מצות לא ימוש... ודבר זה אסור לאומרו בפני עם הארץ", וז"ל: "מאמר זה צריך באור, שבודאי אי אפשר לפרשו כפשוטו, שבמה שאדם ילמד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית יהא יוצא ידי תלמוד תורה, וחס ושלום לומר כן, וכל שכן לומר שיוצא במה שקורא קריאת שמע שחרית וערבית, ובעונותינו הרבים רבים פוטרים עצמם מדברי תורה על פי מאמר זה ... ויותר קשה, אם כן קשה דרבי שמעון בר יוחאי אדרבי שמעון בר יוחאי ודרבי ישמעאל אדרבי ישמעאל, שהחליפו שטתם למה דפליגי ריש פרק כיצד מברכין (ברכות לה ב) ... ורבי שמעון בר יוחאי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה

נכתב בדפוסים הקודמים, שהנה איתא בגמרא (מנחות צט:) "אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי אפי' לא קרא אדם אלא קרית שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש, ודבר זה אסור לאומרו בפני עמי הארץ", והקשה שלכאורה במסכת ברכות (ברכות לה:) הוא אומר להפך, כי שם איתא "רבי שמעון בן יוחי אומר אפשר אדם חורש בשעת חרישה וזורע בשעת זריעה וקוצר בשעת קצירה ודש בשעת דישה וזורה בשעת הרוח תורה מה תהא עליה וכו'", ומשמע שצריך לקיים והגית בו יומם ולילה כפשוטו, ולא סגי בקרית שמע שחרית וערבית. וכן יש להקשות על דעת הגר"א והחפץ חיים[קנד] שסוברים שאפילו לרבי ישמעאל עיקר החיוב הוא ללמוד כל רגע ורגע ממש [למעשה זוהי מחלוקת הראשונים, ולפי בעל התניא[קנה] רק תלמיד חכם חייב ללמוד כל רגע ורגע, משא"כ עם הארץ שאינו יודע ללמוד חייב רק בקביעת עתים, אבל לפי המשנה ברורה[קנו] חייב כל יהודי ללמוד כל רגע בלי שום תירוצים],

וקשה, הלא במנחות (שם) מפורש שסגי בקרי"ש ערבית ושחרית.

ותירץ מהרי"א חבר, שבוודאי החיוב הוא ללמוד כל רגע, אך היה מקום לומר שחיוב זה דומה לאכילת מצה, דכמו שכשאוכל רק חצי כזית מצה לא יצא ידי המצוה, כך מי שהיה בידו ללמוד שתים עשרה שעות ולמעשה לא למד אלא שתי שעות, היה מקום לומר שלא יצא ידי המצוה, ועל זה קא משמע לן הגמרא במנחות שלא כן הוא, אלא כל רגע ורגע שלומדים תורה הרי הוא מקיים מצוה שלימה, ורק באותן השעות שאינו לומד הרי הוא מבטל מצות עשה, אבל בכל רגע ורגע שלמד בוודאי קיים מצוה שלימה. ולפי שיטת בעל התניא ודעימיה, שאדם שאינו תלמיד חכם אינו מחויב ללמוד כל רגע ממש, אלא די לו לקבוע עתים לתורה, הרי כן משמע להו מגמרא מנחות הנ"ל, שהביאור הוא כפשוטו, שמצות תלמוד תורה יש לה שיעור למטה, ויוצאים בקרי"ש שחרית

כו' תורה מה תהא עליה ... וסבירא ליה דצריך רק לעסוק בתורה יום ולילה לא ישבות, וכאן הפכו שטתם ... אבל הברור בכונת דבריהם ..." [יעו"ש בהמשך, עמ' רצה].

קנד. עי' משנה ברורה סי' קנ"ה ס"ק ד', וז"ל: "דעיקר מצות ת"ת אין לה שיעור [ובשעה"צ שם אות א': וכבר האריך בזה הגר"א בספרו שנות אליהו פרק א דפאה, עיין שם], וחיובה הוא כל היום כ"ז שיש לו פנאי, וכדכתיב לא ימוש ספר התורה הזה מפיך וגו', וכשיש לו פנאי והוא מבטל מלמוד תורה מרצונו הוא קרוב למה שאחז"ל [סנהדרין צ"ט] על הפסוק כי דבר ה' בזה, זה שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק. ואחז"ל [ירושלמי סוף פ"ט דברכות] ... העושה תורתו עתים [ר"ל שאינו לומד אלא בעתות מיוחדות אף שיש לו פנאי ללמוד יותר] הרי זה מפר ברית ... אלא הכונה בקביעת עתים לתורה הוא שצריך האדם ליחד עת קבוע בכל יום שלא יעבירנו בשום פעם". ועי' שנות אליהו לגר"א פאה פ"א מ"א.

קנה. עי' שו"ע אדה"ז הל' תלמוד תורה פ"ג ס"ד (ושם בקו"א), שמי "שלא הגיע למדה זו שיוכל ללמוד טעמי ההלכות" יוצא בקביעת עתים, מה שאין כן הראוי להיות ת"ח. ועי' גם שו"ע אדה"ז או"ח סי' קנ"ו ס"א, וז"ל: "לא אמרו קביעת עתים לתורה אלא במי שצריך לעסק בדרך ארץ להחיות נפשו ונפשות ביתו, אבל מי שאין צריך לכך, או שמתפרנס משל אחרים, חיב לקים והגית בו יומם ולילה כמשמעו (ועין בסנהדרין פרק חלק דף צ"ט ע"ב ובמנחות פרק י"א דף צ"ט ע"ב צא ובדק כו', ושאר תנאי שם לא פליגי אלא במי שצריך לעסק בדרך ארץ...)".

קנו. עי' משנה ברורה סי' קנ"ה ס"ק ד', וז"ל: "דעיקר מצות ת"ת אין לה שיעור, וחיובה הוא כל היום כ"ז שיש לו פנאי, וכדכתיב לא ימוש ספר התורה הזה מפיך וגו', וכשיש לו פנאי והוא מבטל מלמוד תורה מרצונו הוא קרוב למה שאחז"ל על הפסוק כי דבר ה' בזה ... העושה תורתו עתים [ר"ל שאינו לומד אלא בעתות מיוחדות אף שיש לו פנאי ללמוד יותר] הרי זה מפר ברית".

וערבית, והמצוה ללמוד כל רגע היא מצוה קיומית ולא חיובית (ולפי הגר"א ודעימיה היא מצוה חיובית, אך עכ"ז יוצא בכל רגע מצוה שלימה, ואינו כאוכל חצי כזית מצה).

(שאלו האם צריך לחנך ללמוד תורה בכל רגע)

ללמוד כל רגע היא מצוה קיומית לכו"ע, ובוודאי מחנכים את האדם להתגדל ולהיות תלמיד חכם, ולדעת הגר"א איכא מצוה חיובית, והעולם נקט כדעת הגר"א להלכה, וכדפסק החפץ חיים, ורוב כלל ישראל יודעים רק את שיטה זו. וכנראה שכך הילכתא, כי כך הוא מנהג כל ישראל, וכך מקובל שכך הילכתא, וכך הוא החינוך שיש לנו בכל הדורות. הבעל התניא עצמו כתב[קנז] שהמבטל תלמוד תורה ביטל מצות עשה, וכתב שברכת סלח לנו שאנו אומרים היא על ביטול תורה, כי באמת חייבים ללמוד כל רגע, ואפילו לדעת בעל התניא הרי רק מי שהוא בור ואינו מבין מה שהוא לומד אינו חייב ללמוד כל רגע, אבל כהיום רוב האנשים יודעים ללמוד תורה. והגר"א אומר שכל יהודי, יהיה מי שיהיה, בעל עסקים או לומד תורה, צריך ללמוד כל רגע.

דבר המפורסם בכלל ישראל ומחנכים עליו יש לו דין כאילו הכריעו כן בית דין של שבעים

ויש בענין זה אריכות גדול, ויש בזה כמה וכמה שיטות בראשונים ואחרונים, אבל זהו כמו כל דבר שבתורה, שדבר שהוא מפורסם בכלל ישראל ומחנכים על זה, סימן הוא שכך הילכתא. והרה"ק מבוטשאטש כתב שכל דבר שהוא מפורסם בכלל ישראל להלכה, יש לו דין כאילו בי"ד של שבעים הכריעו כך, ובנידון דידן הלא כך מחנכים כל ילד בחדר. והרי בכל ענין שבתורה יש דעות יחידאות, ואדם שרוצה לצאת ידי כל הדעות שיש במצות תפילין, הרי הוא צריך להניח שישים וזוגות תפילין ויותר, אבל התפילין שלנו הן להלכה ולמעשה, כי כך קבלנו וכך המנהג בכל ישראל, ואין עכשיו לשנות אף תג אחד מהלכות תפילין.

והגית בו יומם ולילה (יהושע א, ח), אע"פ שזה פסוק בנביאים, הוא מצוה דאורייתא, וכמ"ש הר"ן להדיא[קנח]. [ובבין הזמנים דוחק לומר שכעת פוסקים שלא חייבים ללמוד כל רגע, ואז לומדים על הדרך ובשעה שמטיילים, אבל בוודאי חייב ללמוד כל רגע ג"כ. ויכול להיות שכיון שהוא צריך לפוש, ובלי זה אינו יכול ללמוד, הרי זה לצורך הלימוד].

הלימוד בשעה שקשה לו הוא מסירות נפש, ולפום צערא אגרא

טעם מצוה זאת, תדע אחי שסוד חמ"ץ עולה ב"ן אלהים, סוד הקטנות והדין, שהוא באמת כח היצר, המתגר' בעת הקטנות רחמנא ליצלן.

האר"י הק' אומר בדרוש ספירת העומר[קנט] שהיצה"ר הוא הקטנות, והיצה"ר

קנז. עי' תניא פכ"ה, וז"ל: "כשחוזר ושב לעבודת ה' אחר-כך, לתורה ולתפילה, ומבקש מחילה מה' על שהיה אפשר לו לעסוק אז בתורה ולא עסק, ה' יסלח לו, כמאמר רבותינו ז"ל 'עבר על מצות עשה ושב - לא זז משם עד שמוחלין לו'. ולזה תיקנו ברכת 'סלח לנו' שלש פעמים בכל יום, על עון ביטול תורה, שאין אדם ניצול ממנו בכל יום. וכמו התמיד שהיה מכפר על מצות עשה".

קנח. ועי' גם ר"ן (נדרים ח. ד"ה הא קמ"ל דכיון דאי בעי פטר נפשיה), וז"ל: "מסתברא לי דלאו דווקא דבהכי מיפטר שהרי חייב כל אדם ללמוד תמיד יום ולילה כפי כחו ואמרינן בפ"ק דקדושין (דף ל.) ת"ר ושננתם שיהו דברי תורה מחודדין בפיך שאם ישאלך אדם דבר שלא תגמגם ותאמר לו וכו' וק"ש שחרית וערבית לא סגי להכי".

קנט. עי' שער הכוונות, ענין ספירת העומר דרוש א', וז"ל: "במוחין דגדלות מקדימין החס' לצאת מן הדעת ולהתפשט

מתגרה בשעת הקטנות. והגה"ק רבי חיים שאול מסביר (בהגהה לדרוש ה' דקרי"ש) את דברי האר"י והרש"ש בשער הכוונות דף י"ח ע"א, שיש מעלה בקרי"ש מה שאין בשמו"ע, שיש קדושה מסוימת שיורדת בקרי"ש, בעת המשכת ו"ק דאמא, שהיא למעלה משמו"ע. והיה מקום להבין את דברי הרש"ש שהוא מטעם דקרי"ש דאורייתא, אבל רבי חיים שאול מסביר שם פלפול שלם, שכשהקטנות נמתקת ע"י הגדלות, וכמו בקרי"ש שיש גדלות וקטנות במקום אחד, ואין הקטנות נדחית לעת עתה, והפשט הוא כי לפום צערא אגרא. הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג זי"ע אמר[קם] דכשאדם לומד בזמן שקשה לו, הרי הוא מתכפר על ידי ד' מיתות בית דין. ואין הכי נמי כאשר אדם לומד באופן של גישמאק ונועם, הרי בבחינה אחת זהו יותר גבוה, ובבחינה אחרת זהו פחות במעלה, כי כשאדם לומד במסירת נפש יש בזה מעלה, כי לפום צערא אגרא, וכמו קרי"ש שהיא מסירת נפש, ו"ק דאימא, שבבחינה אחת היא יותר גבוהה משמו"ע.

הרה"ק בעל הצמח צדק הצטער[קפא] על שאינו לומד במסירת נפש, אך הקב"ה אוהב כשמגיעים לתענוג של התורה, וצריך לחפוץ שהלימוד יהיה בתענוג, כיון שהקב"ה רוצה כן. הרה"ק בעל האבני נזר היה מתפלל על כל קושיא שיזכה להבין את התשובה, והרה"ק מקאצק אמר לו שלא די לו להתפלל, אלא צריך להתעמל ג"כ. בעל התניא רצה לברך את הצמח צדק שיצליח בתורה[קפב], וסירב הצמח צדק לקבל את הברכה,

---

בגופ' דז"א ואח"כ יוצאות הגבו' אבל במוחין דקטנות אז הגבו' מתחילו' להתפשט בגופא דז"א ואח"כ יוצאים החס' והטעם הוא לפי שהמוחין דקטנות הם דיני' קשים וזהו ג"כ סוד היצה"ט והיצה"ר כי החס' הם יצה"ט שבאדם והגבו' הם היצה"ר ובימי הקטנות של האדם מתחיל היצה"ר להתפשט באדם קודם שיבא היצה"ט וזכור הקדמה זאת". וכ"ה בפרי עץ חיים שער ספירת העומר פ"ד: "לפי שאלו הם המוחין דקטנות, והם דינין קשין, לכן בקטנות, היצה"ר שהם הגבורות, קודמין לבא קודם להיצ"ט שהם החסדים, משא"כ בגדלות".

קם. עי' הנהגות טובות לרבי שמעלקא מניקלשבורג (בראש ספרו דברי שמואל), אות נ"ב, וז"ל: "ובכל פעם שהיצר מסיתו לסיים בענין ולקצר בלימוד מחמת עייפות או חסרון הבנתו או מחמת שיחת הילדים יגער ביצר הרע ויתגבר עליו מאד וישבור טבעו וילמוד יותר מהרגלו ובכח עד שיזיע ובזה משבר הקליפות והחיצונים ומכפרין לו אפילו על כריתות ומיתות ב"ד ומיתה בידי שמים".

קפא. עי' תורת מנחם (התוועדויות כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש) ח"י, התוועדות י"ט כסלו תשי"ד, עמ' 265, וז"ל: "פ[ע]טאח שוטה שכמותך מה אעשה אני שיש לי חשק ללמוד ... והענין בזה שכאשר יש חשק ללמוד אזי גם כאשר הלימוד הוא לשם שמים הרי סוכ"ס נהנה גם שכלו ויש בזה הרצון והתענוג שלו וכל שאר כחות נפשו אבל כאשר אין לו חשק ללמוד אין מקום לחשד שלימודו הוא מצד ההנאה שלו ואז מקיים הוא מצות תלמוד תורה כתיקונה". ועי' ביאורי ר' שלמה חיים (קסלמן) על לקו"א פמ"ו, עמ' קמג: "המעשה הידוע בחסיד שנכנס לאדמו"ר הצמח צדק והתאונן שאין לו חשק ללמוד ואמר לו הצמח צדק שוטה שוטה מה אעשה שאני כן רוצה ללמוד".

קפב. עי' לקוטי שיחות חט"ו, פרשת לך לך (הובא בסוגיות בתורת החסידות ח"ב עמ' עד-עה), וז"ל: "בסיפור אודות אדמו"ר הצמח צדק אשר בעודנו צעיר לימים קראהו פעם אדמו"ר הזקן ואמר לו שברצונו ליתן לו במתנה עניני תורה, הצמח צדק לא הסכים להצעה זו באומרו שאת התורה רוצה הוא לרכוש ביגיעה עצמית. כעבור כו"כ שנים, כאשר הוסיף חכמה על חכמתו, אמר הצמח צדק שמצטער ע"ז שלא הסכים להצעתו של אדמו"ר הזקן, שהרי ככל שהי' אדמו"ר הזקן נותן לו עניני תורה נעלים, עדיין הי' מקום אצלו ליגיעה בתורה על ענינים נעלים יותר, והלא תורה היא ללא גבול וקץ". וכ"ה ברשימת דברי כ"ק אדמו"ר בעת ביקור האדמו"ר מבעלזא, עמ' טז: "כשהי' הצמח צדק בגיל צעיר בסביבות תקופת הבר

כי אמר שהוא רוצה להתעמל בכח עצמו, ואח"כ אמר שהוא מתחרט על שלא קיבל את הברכה, כי אם היה מקבל את הברכה היה יכול להתעמל על מדרגות יותר גבוהות.

ליקוטי מוהר"ן תנינא תורה מ"ד

הָאֱמוּנָה תּוֹלָה בְּפֶה שֶׁל אָדָם, בִּבְחִינַת "אוֹדִיעַ אֱמוּנָתְךָ בְּפִי" (תְּהִלִּים פ"ט), הַיְנוּ עַל יְדֵי שֶׁמְּדַבְּרִין הָאֱמוּנָה בְּפֶה, זֶהוּ בְּעִצְמוֹ אֱמוּנָה, וְגַם עַל יְדֵי זֶה בָּאִים לֶאֱמוּנָה.

יש ענין גדול לומר בכל יום את הי"ג עיקרי אמונה בנוסח אני מאמין

יש ענין גדול לומר את הי"ג עיקרי אמונה בכל יום, ולאחרונה אני נוהג כך, כיון שאין אנו אומרים 'יגדל', והטעם שאמרו יגדל הוא, כי שם מבוארים הי"ג עיקרי אמונה, אבל האריה"ק לא אמר יגדל, כי אין התיבות עולות יפה על פי סוד. והגם שהרה"ק רבי פנחם מקאריץ אמר יגדל בשבת (אמרי פנחם), למעשה מקובל שלא לאמרו, וכמ"ש הרה"ק מקאמרנא[קסג], אבל לאחרונה אני נוהג לומר 'אני מאמין' אחר אדון עולם במקום יגדל[קסד]. והאר"י לא היה אומר פיוט יגדל, אבל נוסח אני מאמין הוא נוסח שכל הצדיקים אחזו בו, והי"ג עיקרים נזכרים בקיצור של"ה[קסה]. והחתם סופר כתב[קסו] שאין לקבוע שיש רק י"ג עיקרי אמונה, שהרי כל התורה כולה היא עיקרי אמונה, ואמנם אין כוונת החת"ס לחלוק על ענין י"ג עיקרי אמונה, אלא כוונתו רק שאין לעשות 'טפל' מכל התורה כולה, אבל בדרך כלל הי"ג עיקרי אמונה

מצוה קרא לו אדמו"ר הזקן ואמר לו כי ברצונו להעניק לו במתנה ידיעה בעניני תורה. הצמח צדק סירב ואמר: סבא, רצוני להשיג זאת באמצעות יגיעה עצמית ולא באופן של מתנה, שהיא בבחינת נהמא דכיסופא. לאחר זמן התחרט הצמח צדק על מענהו... השיב שככל שיקבל במתנה יישאר לו עדיין הרבה על מה להתייגע באין ערוך יותר ממה שקיבל במתנה". ועי' גם תורת מנחם חע"ו (ש"פ שלח תשל"ד) עמ' 350.

קסג. עי' שלחן הטהור ח"א סי' ס"ח סעיף ג', וז"ל: "יזהר שלא לומר יגדל ולא הוידוי של ר' ניסים כי מרן האר"י הזהיר שלא לאמרם". ובזר זהב שם: "פליאה נשגבה בעיני על אמירת יגדל ולא על המון עם אלא על גדולי ישראל שלא צוו שיסלקו מן הסדור כי אם מלאך אלקים קדוש מרן האר"י הזהיר שלא לאומרו... והוא היה יודע ברוח קדשו כל ההוה שבעולם... כיון שהוא ציוה שלא לאמרו מסתמא דברים בגו".

קסד. וכן הוא בסידור קוידינוב ובסידור קארלין.

קסה. עי' קיצור של"ה, קיצור שער האותיות, אות האל"ף (אמת ואמונה), וז"ל: "עיקרי הדת הם שלש עשרה, ועל זה מיוסד יגדל אלהים חי, וגם אני מאמין. העיקר הראשון, נמצא ואין עת אל מציאותו ... העיקר השלשה עשר, תחיית המתים".

קסו. עי' שו"ת חתם סופר יו"ד סי' שנ"ו, וז"ל: "יקרתו הגיעני ענין הויכוח אם יש י"ג עקרים או ג' כהר"י אלבו, לא ידעתי שום נפקותא כ"א קריאת שם בלבד, ולדעת המקובלים אין כאן עיקר, כי כל קוצים של תורה הם עיקרים, מה בין זה לזה". ושם: "אך הערני תלמידי ... בתפלת רב טביומי המוזכרת בשל"ה שער האותיות אות א' ... שם נאמר 'עם יושר עיקרם שלש עשרה' ... משמע שקבלה קדמוניות מימי רב טביומי שיש י"ג עקרים. אך א"א לי בשום אופן להאמין שתהי' גאולתינו א' מעיקרי הדת ... אך כיון שעיקר יסוד הכל להאמין בתורה ובנביאים ... אם כן מי שמפקפק על הגאולה הלז הרי כופר בעיקר האמנת התורה והנביאים".

מקובלים כמעט בכל הספרים והפוסקים להלכה, ואפילו ספר העיקרים לא חלק על עצם הי"ג עיקרים, אלא אמר שיש לכלול את הי"ג עיקרים בשלשה עיקרים לבד. והערוגת הבושם כתב[קפז] שמי שיש לו קטנות באמצע התפילה ואינו יכול להמשיך להתפלל, אם יכוין את הי"ג עיקרי אמונה, הרי הוא יכול להמתיק את הקטנות, וכש"כ שלאמרם קודם התפלה הוא בוודאי ענין גדול. והא שהדפיסו את הנוסח אני מאמין לאחר התפילה, הוא משום שאין להוסיף על נוסח התפלה, וכמ"ש הבעה"ת, משא"כ קודם התפלה לאחר אדון עולם.

הטועה בשוגג בטעות שאינה מפורסמת בכל ישראל אין עליו דין אפיקורס

ברם, לי"ג עיקרי אמונה יש דין מיוחד, וכמו שכתב הרמב"ם[קפח] שמי שאין לו י"ג עיקרי האמונה אינו נקרא יהודי, ובספר העיקרים כתב[קפט] שהעונש על הפוגם בהם חמור יותר מהפוגם בשאר חלקי התורה. והגאון רבי אלחנן וסרמאן מביא בשם רבי חיים מבריסק (בסוף ספר קובץ הערות, דוגמאות לביאורי הגדות סימן י"ב אות ח') שאמר 'דער וואס איז נעבעך אן אפיקורס איז אויך אן אפיקורס', ויש אנשים שחושבים שלפי דברי הגר"ח נמצא שכל מי שטועה בטעות ובשוגג באחד מהי"ג עיקרים, כבר יש עליו דין אפיקורס אפילו שהוא אומלל, אבל אין זה מדויק, אלא הדבר תלוי בסוג הטעות, כי אין זה אמור אלא בטעות מפורסם וכגון שאין השי"ת בן אדם, משא"כ בטעות נעלמת שטעה באגדות הש"ס המשבשין את הדעת, אין עליו דין אפיקורס, וכמ"ש הרמ"ק[קע].

וכבר הבאנו מה שכתב הגה"צ משאפראן זצ"ל בתורת אל"ף לגבי אלו ההולכים

קסז. ועי' גם הכנה דרבה לבעל ערוגת הבושם, אות א' (מהד' חדשה עמ' יג-יד; מהד' ראשונה דף ז ע"א-ע"ב), וז"ל: "ויהיה לשון זה של הי"ג אני מאמין הנ"ל שגור אצלו לחזור עליהם פעמים אין מספר בלבו ובמחשבתו, אפילו בשעה שהוא מוטרד מאוד, כאשר יעיד הנסיון ... וכן קודם כל תפילת שמונה עשרה תחזרו במחשבה י"ג עיקרים בקבלת האמונה, ומצוה זו אי אפשר שיתערב בה שום פניה, כיון שאין מכיר זה אלא יודע תעלומות בוחן כליות ולב, ממילא מובן שיש בסגולתה, על דרך (אבות פ"ד מ"ב) מצוה גוררת מצוה, לגרור אחריה מצות לעבדו בכל לבבכם (תענית ב.), להתפלל במחשבה זכה ובהשתפכות הלב".

קסח. עי' פירוש המשניות לרמב"ם, הקדמה לפרק חלק (סנהדרין פ"י מ"א), סוף היסוד השלשה עשר, וז"ל: "וכאשר יאמין האדם אלה היסודות כלם ונתברר בה אמונתו בהם הוא נכנס בכלל ישראל... וכשנתקלקל לאדם יסוד מאלה היסודות הרי יצא מן הכלל וכפר בעיקר ונקרא מין ואפיקורוס וקוצץ בנטיעות".

קסט. עי' ספר העיקרים מאמר א' פ"א, וז"ל: "לפי שכל מי שיכחיש אחד מעקרי הדת החלקיים הנה הוא יוצא מכלל בעלי הדת ההיא ... היוצאים מכלל הדת שאין להם חלק לעולם הבא ... כי מי שיאמין שיש חומר ראשון קדום ... אף על פי שאינו כופר בעקר לפי דעת הרמב"ם ז"ל שלא מנאו בעקרים, מכל מקום הוא חוטא. וכן רבי הלל היה חוטא לפי שלא היה מאמין בביאת הגואל, אבל לא היה כופר בעקר ... ובעבור זה אמרנו שיש סכנה עצומה בחקירה מן העקרים, כי במה יודע איפוא מה הם הדברים שהכופר בהם ואומר שאינם עקר יקרא כופר בעקר". ושם מאמר א' פרק ב' (פתיחת הפרק): "כל איש ישראל חייב להאמין שכל מה שבא בתורה הוא אמת גמור, ומי שכופר בשום דבר ממה שנמצא בתורה, עם היותו יודע שזהו דעת התורה, נקרא כופר".

קע. עי' פרדס רמונים שער א' (שער עשר ולא תשע) פרק ט', וז"ל: "ראוי שנדע אם המכחיש ענין מציאות הספירות יקרא כופר אם לאו. ונאמר כי טעות האדם בענין זה יהיה בא' משני פנים ... והשיג עליו הראב"ד ע"ה וז"ל א"א ולמה קרא לזה מין, וכמה גדולים וטובים ממנו הלכו בזו המחשבה, לפי מה שראו במקראות ויותר ממה שראו בדברי אגדות

להבחירות שלדעת הרה"ק מסאטמאר בספרו ויואל משה הן אסורות מדין שלש חמורות, והיו חסידי סאטמאר שחשבו שלפי דעת קדשו דהרה"ק מסאטמאר זי"ע נמצא שכל מי שהולך להבחירות הטמאות פסול להיות סופר או שוחט או עד לקידושין וכדו'. אבל הגה"צ משאפראן זצ"ל, שהיה מקושר להרה"ק מסאטמאר והיה מגיד שיעור בישיבתו, והוא עצמו היה אדם גדול, הוא כתב בתורת א' שהוא דיבר בענין זה עם הרה"ק מסאטמאר, והרה"ק מסאטמאר אמר לו שאין זה נכון, וכמפורש בגמרא הוריות (הוריות ב.) שהטועה בדבר ע"פ בית דין אינו נפסל בשום דבר. ונמצא שלא שייך כאן לומר את הסברה של הגר"ח, שנעבעך אפיקורס איז אויך אן אפיקורס, כי אינו נכנס בגדר זה, ואפילו אם תמצא לומר שהרבנים האחרים טעו, מ"מ הרי זה כמו בית דין שטעה, וכל מי שעושה ע"פ בית דין שטעה אינו נכנס בדין זה כלל, ורק בטעות המפורסמת בכל ישראל, כגון הבא לומר שהקב"ה גוף, שכל יהודי יודע שאינו גוף, ואם יאמר דבר כזה, על זה מחמיר הרמב"ם, אבל לא בטעותים התלויים במחלוקות הפוסקים וכו'. וכמו שפשוט הוא שילד קטן שאינו יודע שיש להקב"ה עשר ספירות, עשר מדות, אינו אפיקורס, כי עדיין לא למד ואינו יודע מזה, וכן אם בא יהודי מרוסיה שאינו יודע כלום, ואינו יודע מאומה מתורה הק', ואינו יודע כלל שתהיה תחיית המתים, הוא ג"כ לא נקרא נעבעך אפיקורס, אבל כשבא יהודי שכבר שמע על תורה ומצות, וכבר יודע שכל יהודי יודע שתהיה תחיית המתים, ואעפ"כ אינו מאמין בזה, הרי זו אפיקורסות.

מי שאינו יודע מענין הספירות מחמת שוגג אינו נקרא אפיקורס, ולימוד הקבלה תלוי בשכלו של הלומד

וזה לשון הרמ"ע מפאנו במאה קשיטה (סימן ס') לגבי שמי שאינו יודע מענין הספירות מחמת שוגג שאינו נקרא אפיקורס: "המכחיש מציאות הספירות מאיש שוגה ומפתי שלא נגלה לו סודם, אין ראוי שיקרא כופר בעיקר על פגם המלכות כדלעיל, ולא קוצין בנטיעות בשביל עזבו את השאר, שא"כ היה ראוי לחנך את הכל בחכמה הזאת גדולים וקטנים ככל שאר המצות ועקרים, ולא לצוות להסתירה ושלא למסור אותה אלא לצנועים", אם היה האדם שאינו יודע מהספירות נקרא אפיקורס, היה ראוי לחנך כל ילד קטן בלימוד הקבלה וכתבי האר"י, וכל ילד קטן בן שלש כבר היה צריך להיות 'מקובל'. הרה"ק מקאמרנא מסתמא היה נהנה מזה, אבל למעשה אין זה חיוב, ואף שהרה"ק מקאמרנא פוסק (נוצר חסד פ"ד משנה כ'**קעא**) שטוב ללמוד קבלה עם תינוק בן תשעה, מכל מקום הוא עצמו לא חינך את בנו

המשבשות את הדעות ע"כ ... אמנם מחלוקתם תלויה בזה שהרמב"ם לפי הנראה מלשונו ס"ל שהאומר שאלוה הוא בעל גשם הוא מין ואע"פ שיהיה הטעות הזה מטעם כי לא הורגל באלהיית ורדף אחר פשוטי המקראות והמדרשים ולא ירד לעמקם להבין עניינם כצורתם. ולזה השיגו הראב"ד ז"ל והכחישו ואמר שאיש כזה שבכל ענייניו עובד את האל והולך בדרכי התורה בתמימות ומפני קוצר ידיעתו האמין בגשמות לא יקרא מין, עם שהוא בודאי טועה, מאחר שאין כוונתו להרע ח"ו. אבל המכיר את בוראו שנגלו לו שערי ההקדמות בסילוק הגשמות ואינו מודה באמת ומעיז פניו ואומר שהאלוה הוא גשם, זה ודאי יקרא מין ואפילו לסברת הראב"ד ז"ל. וכן נאמר בענין הספירות כי ודאי מי שלא ידע בהם והאמין בא' הפשוט בלתי ידיעת הספירות אין ראוי שיקרא כופר ח"ו ולא מקציץ בנטיעות ח"ו, שא"כ היה מן הראוי שבהיות האדם יודע להבין בחנוך המצות יחנכוהו בענין האמונה בספירות וידיעתן, מה שלא מצינו כן".

קעא. וזלה"ק: ולו עמי שומע לי, בדור הרע הזה שהמינות גובר, היו למדין עם תינוק בן תשעה שנים ספר הזהר והתקונים ליהגות בה, והיה יראת חטאו קודמת לחכמתו ויתקיים.

ללימוד הקבלה אלא אח"כ, כי הדבר תלוי לפי שכלו של הילד, וא"א לחנך על זה סתם. וכן מפורסמת דעת הש"ך[קעב] שאין ללמוד חכמת הקבלה אלא מגיל ארבעים ואילך.

ההולך נגד הזוהר ונגד האריה"ק הרי זו אפיקורסות ממש

וממשיך הרמ"ע מפאנו: "אבל היודעה ומכירה ובועט בה, או שלבה רחק ממנה שמא שכח בפשיעה, או שמא לא למד בהיות לאל ידו לעשות וללמוד אותה מפי מורה צדק ראוי לסמוך עליו, אין זה כ"א רוע לב יפתהו לעזוב אף כי להכחיש חלק נכבד מאד מעצם התורה שבע"פ, ואם לא יחפוץ כסיל בתבונה לא יצליח ולא ישכיל וכו'". וצריך לדעת שיש קלי' חמורה שאינה מפורסמת כל כך, אבל קצת מצויה כהיום קלי' כזו, וצריך לדעת מזה, שיש אנשים שאינם מחזיקים מהזוהר הק', הם יודעים מספר הזוהר אבל הולכים נגד הזוהר בכל מיני קלי', או אנשים שהם יודעים מהאריה"ק והם הולכים נגדו, ולצערנו מצויים אנשים כאלה. ואנשים כאלה, לרוב הפוסקים יש להם דין אפיקורסים, מי שהולך נגד הזוהר או נגד האריה"ק הרי זו אפיקורסות ממש, וכפי פשטות ההלכה יש להם דין אפיקורסים. ויש מקום להקל, שלפי החזון איש[קעג] אין להם דין אפיקורסים, מפני שכהיום קשה להתרות כהלכתה, ואכמ"ל בחלק ההלכה למעשה, אבל זה ודאי שהדבר חמור מאד מאד, וצריך לדעת שאנשים כאלה הולכים נגד עיקרי האמונה.

(שאלו על דעת המהרש"ל בנוגע לזוהר וקבלה) המהרש"ל היה מקובל גדול, והיה ראש המקובלים, והיו לו גם כתבי האר"י, וכמו שכתוב בכת"י של החיד"א[קעד], שהאריה"ק שלח את תלמידו רבי ישראל סרוק אל המהרש"ל בקפיצת

קעב. עי' ש"ך יו"ד סי' רמ"ו ס"ק ו', וז"ל: "גם המקובלים ושאר האחרונים הפליגו בדבר שלא ללמוד חכמת הקבלה עד אחר שמילא כריסו מהש"ס, ויש שכתבו שלא ללמוד קבלה עד שיהא בן ארבעים שנה, כמ"ש בן ארבעים לבינה, בשגם שצריך קדושה וטהרה וזריזות ונקיות לזה, ורוב המתפרצים לעלות בחכמה זו קודם הזמן הראוי קומטו בלא עת, כמ"ש כל זה בד' חכמי האמת".

קעג. עי' חזו"א יו"ד סי' ב' ס"ק כ"ח, וז"ל: "ועוד יש בזה תנאי שלא יהי' אנוס, וכמש"כ הר"מ פ"ג מהלכות ממרים ה"ג דבניהם ותלמידיהם חשיבי כאנוסים וכתינוק שנשבה, ותינוק שנשבה מביא קרבן ... ומצויין אנו להחיותו ואף לחלל עליו השבת בשביל הצלתו, ובהגה"מ פ"ו מהלכות דעות כתב דאין רשאין לשנאתו אלא אחר שאינו מקבל תוכחה ... כי אצלנו הוא קדם תוכחה שאין אנו יודעין להוכיח, ודייניו להו כאנוסין, ולכן אי אפשר לנו לדון בזה לפטור מן היבום, וכן לענין שאר הלכות". ושם ס"ק ט"ז: "ונראה דאין דין מורידין אלא בזמן שהשגחתו ית' גלוי' ... אבל בזמן ההעלם שנכרתה האמונה מן דלת העם אין במעשה הורדה גדר הפרצה אלא הוספת הפרצה ... וכיון שכל עצמנו לתקן אין הדין נוהג בשעה שאין בו תיקון, ועלינו להחזירם בעבותות אהבה ולהעמידם בקרן אורה במה שידינו מגעת". ועי' עוד שם סי' א' ס"ק ו': "ותינוק שנשבה בין העכו"מ דינו כישראל ושחיטתו מותרת, שהוא בחזקת שאם יודיעוהו וישתדלו עמו כשיעור ההשתדלות שהוא ראוי לשוב לא יזיד לבלתי שב, אמנם אחר שהשתדלו עמו והוא מזיד וממאן לשוב דינו כמומר".

קעד. עי' ספר החיד"א, במאמר "זכרון מעשיות ונסים של החיד"א", עמ' עא-עד, מתוך כת"י החיד"א שרשם בקושטא בי"ג כסלו תקי"ח מפי ר' חיים ירוחם ווילנא, וז"ל: "[שמעתי] מפי מר אביו ז"ל, כי מהר"י סרוק ז"ל [...] לחוג חג הפסח אצל מהר"ם איסרלש ז"ל, ובו בפרק נמצא שם מהרש"ל ז"ל, ואמר לו מהרש"ל שמעתי כי קרובי האר"י זצ"ל עושה איזה דברים, ומהר"י סרוק ז"ל תכף קרא בראשית ברא וגו' והחשך על פני תהום ... ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור, ויאור להם. אז אמר שלמה מהרש"ל הודיעני נא תורת אמת, והשיבו הארץ הזאת טמאה מאד מסיבת קליפת הפעמון אשר בין הגויים, בא נא אל מערה אחת לפני ולפנים, ושם הראהו המרכבה עין בעין".

הדרך להיות אצלו ביו"ט פסח, והר"י סרוק לקח את המהרש"ל למערה והתחיל לגלות לו סודות, ונתגלה שם אור גדול משמים, ולימדו כתבי האר"י. וכן הרמ"א היה מקובל גדול. ונקוט כלל זה בידך, הבעש"ט אמר[קעה] שכל גדולי הפוסקים עד הש"ך והטו"ז היו כולם בעלי רוח הקודש, באופן שממש לית מחשבה תפיסא, והיו גדולי המקובלים, גדולי עולם, וכל דבריהם הם ע"פ נגלה וע"פ נסתר וע"פ רוה"ק.

לדעת החזו"א יש בזמנינו לכולם דין תינוקות שנשבו, אבל צריך לדעת את חומר הדבר

(שאלו מה כוונת הרמב"ם שמי שאינו מאמין בי"ג עיקרי אמונה אינו נקרא יהודי) החולק על הי"ג עיקרי האמונה אין זו עבירה בלבד, אלא הוא פוגם בעצם היהדות, ומעיקר הדין יש עליו דין מורידין ולא מעלין וכו'. אך אעפ"כ כתב החזו"א[קעו] שבזמנינו הדין שונה, כי לכולם יש דין תינוקות שנשבו, ואי אפשר להתרות בהם, וחלק ההלכה נעשה קל יותר, אבל צריך לדעת את עצם חומר הדבר, כי נורא הוא. ובוודאי כל יהודי יכול לעשות תשובה, והרמ"א פוסק (יו"ד רס"ח י"ב) שמומר החוזר בתשובה יש לו לטבול, כעין גוי המתגייר לישראל.

ואין כאן מקום להאריך בכל פרטי הדינים שיש עליו להלכה ולמעשה, אבל את 'חומר הדבר' צריך לדעת, שהמדבר נגד הזוהר או נגד האר"י, שלצערנו מצויה קלי' כזו בכמה אנשים בעולם, אם שומעים ממנו דיבורים כאלה, צריך לומר לו 'זוהי אפיקורסות, צא'. אם אתה שומע מיהודי חרדי (א פרומער איד), שנראה כיהודי חרדי, שמדבר נגד האר"י או נגד הזוהר, צריך לומר לו 'אתה מדבר אפיקורסות, כל טוב, איננו רוצה לשמוע דיבורים כאלה'.

מותר ללמוד את דברי האר"י על פי פשט ואין בזה זלזול בדברי הרש"ש

(שאלו מה הדין במי שאינו מקבל את דברי הרש"ש זי"ע) מסתמא הוא מסכים שהרש"ש הוא קודש קדשים, אלא הוא רוצה להסביר את דברי האר"י בעוד מהלכים, והרי הרש"ש עצמו מסכים שרשאים ללמוד את דברי האר"י ע"פ פשט, ועל דרך הבית לחם יהודה. והתורת חכם כתב בפירוש[קעז] שאפילו אם לומדים

קעה. עי' שארית ישראל (להרה"ק ר' ישראל דוב מווילעדניק), שער הזמנים, דרושי סוכות (מהד' חדשה עמ' קיז), וז"ל: "אחר כך אמר בשם הבעל שם טוב, שכל החיבורים שהיו עד המהרש"א ועד בכלל היו ברוח הקודש, וכיון שהוא ברוח הקודש הוא תורה עצמה, ואמר שרק הגילוי הוא על ידי רוח הקודש, אבל כיון שנתגלה ונעשה תורה באמת, תורה בעצם גבוה יותר מרוח הקודש, וכיון שהוא תורה אפשר לפרש על פי פרד"ס. גם החיבורים שאחר המהרש"א יש בהם שהם ברוח הקודש ויש שלא ברוח הקודש ... עוד אמר בשם הבעל שם טוב ז"ל שהט"ז והש"ך הם פוסקים האחרונים, ועל כן [יש] לראות שלא לעבור על דעתם". ועי' גם המשך תער"ב ח"ג עמ' א'שפה (הובא בהיום יום): "ושמעתי בשם רבינו נ"ע [אדמוה"ז] שכל המחברים עד הט"ז וש"ך והם בכלל עשו חבוריהם ברוח הקודש, וענין רוה"ק איתא בקרבן העדה לירושלמי סוף פרק ג' דשקלים שזהו שמגלים לו רזי תורה".

קעו. עי' חזו"א יו"ד סי' ב' ס"ק ט"ז, וז"ל: "ונראה דאין דין מורידין אלא בזמן שהשגחתו ית' גלוי', כמו בזמן שהיו נסים מצוין ומשמש בת קול ... אבל בזמן ההעלם שנכרתה האמונה מן דלת העם אין במעשה הורדה גדר הפרצה אלא הוספת הפרצה ... וכיון שכל עצמנו לתקן אין הדין נוהג בשעה שאין בו תיקון, ועלינו להחזירם בעבותות אהבה ולהעמידם בקרן אורה במה שידינו מגעת". ושם ס"ק כ"ח: "דבניהם ותלמידיהם חשיבי כאנוסים וכתינוק שנשבה ... כי אצלנו הוא קדם תוכחה שאין אנו יודעין להוכיח, ודייניו לחו כאנוסין".

קעז. עי' תורת חכם (דף ל"ד ע"א-ע"ב), וז"ל: "ואע"פ שמורי הרב ז"ל כתב הדברים כפשטן, הוא בא להשמיענו שכונת

ומכוונים את כוונות האר״י כפשוטם לבד אין זה איסור, כי אינו רוצה אלא לבאר תחילה את פירוש הפשוט בדברי האר״י, וכמו הבית לחם יהודה, שאין שום חסרון ללמוד את ספרו, אף שהרבה פעמים הוא מסביר על פי פשוט, וכמו כן השמן זית זך, כשאומר מהלך ע״פ פשט אין זה איסור. והא שדעת רבי חיים שאול היתה שלא ללמוד שמן זית זך[קעח], הוא מפני שיש טפשים שכאשר הם רואים קושיות, הם כבר סוברים שהם יותר חכמים מהרש״ש. ולכן כששאלתי את הגאון המקובל רבי יצחק כדורי זצ״ל אם אדפים את הספר שמן זית זך, לפני הרבה שנים, טרם שהספר נדפס, אמר לי שיש להדפיסו בתנאי שיהיו תשובות על כל הקושיות שהוא מקשה על הרש״ש, כי כך היתה דעת רבי חיים שאול. וביקשתי מרבי משה ש״ץ, והתחיל לכתוב תשובות, אבל עד שהספיק לכתוב כמה תשובות כבר ׳יריד הספרים׳ הדפיסו את הספר ונתפרסם, אבל למעשה הספר לא הזיק מאומה, ואדרבה, הספר עוזר ללומדי הרש״ש בעיון, ועם הזמן עוד יהיו ספרים המיישבים את כל הקושיות בסייעתא דשמיא.

(שאלו ומה דינו של אדם שמאמין ברש״ש, אבל לא עד כדי כך שהוא המשך האר״י, וכמו שכתב רבי חיים פאלאג׳י) דבר שעדיין אינו מפורסם בכל ישראל, מי שאינו אוחז בו אין לו דין אפיקורס, אע״פ שהוא דבר אמת, וכן לגבי קדושת הבעש״ט הק׳, שהוא מיחידי הדורות וכדו׳, שאין זה מפורסם בכל ישראל. אבל קדושת האר״י, הרי כל ישראל קיבלו את המג״א והטו״ז והאליה רבא, והם פוסקי הדורות שנתפרסמו ונתקבלו אצל כל יהודי בכלל ישראל, וכשמסתכל בשו״ע הוא יודע שיש מג״א ויש טו״ז, והמג״א סומך על כתבי האריה״ק שהם קבלה אמיתית, ומי שחולק על זה הרי הוא חולק על המג״א והטו״ז והאליה רבא ועל כל הפוסקים שבעולם. ואע״פ שגם לצדיקים הגדולים שאחרי האריה״ק יש כח זה, מ״מ דרגא זו, שלחלוק עליהם הוא בגדר אפיקורסות, אין זה אלא בדבר שנתפרסם בכל ישראל, ולא כל הליטאים יודעים על הבעש״ט. ובוודאי החולק נגד הבעש״ט יכול להיות שהוא אפיקורס באיזה בחינה לכו״ע, אבל הדבר תלוי בדרגת ההתנגדות, ואכמ״ל, ובזמן הזה לפי החזו״א יש לכל החולקים דין תינוקות שנשבו.

כי לדעת החזו״א אין על האדם דין אפיקורס בכל גדריו אלא אם התרו בו בי״ד, והנפק״מ להלכה היא, שאם אתה רואה שרכב דרם אדם שאינו שומר תורה ומצות, שלכאורה ע״פ פשט ההלכה (חו״מ סי׳ תכ״ו), מאחר שאינו שומר תורה ומצות, אין צריך להצילו, אבל לפי החזו״א צריך לנקוט בו לקולא ולחומרא, ולכן צריך להצילו, ומאידך גיסא אם נגע ביין שלך, בוודאי צריך לחשוש, וכן אין לצרפו למנין כו׳, כך מביאים הגאון רבי נסים קרליץ זצ״ל והגר״ח קניבסקי זצ״ל בשמו[קעט].

הרב הוא, שאם יכוין האדם בקיצור כפשט דברי הרב ז״ל יצא ידי חובתו ומועיל, אע״פ שאין הדבר כן, דאל״כ למה כתב הרב ז״ל כן בזה הלשון, אבל האמת שכלם שוים שהם ע״י או״א״.

קעח. עי׳ אגרות שפירין (לאדמו״רי מונקאטש), בהערת המו״ל למכתבי המנחת אלעזר להסבא קדישא ר׳ שלמה אליעזר אלפנדרי, עמ׳ תה, וז״ל: ״...ולעיי׳ בס׳ שמן זית זך כלל, ופ״א באקראי מצא על איזה שלחן בביהמ״ד הספר הלז ופתח אותו וראה דבר א׳ מהשגותיו, ואז העלה יישוב ותי׳ הענין הלז, אבל ז״ז לא עיין בו כלל״.

קעט. עי׳ חוט שני (להגר״נ קרליץ) הל׳ שבת, פרק מ׳ ״דיני תינוק שנשבה ומומר״, עמ׳ רפט-רצ, וז״ל: ״ודע עוד שכל דברי החזו״א אמורים רק לענין שאי אפשר להקל בהם כדין מומר כגון לפוטרם מן היבום ולהלוותם בריבית וכיוצ״ב, דבזה איירי החזו״א שם, אבל ודאי דמה שנוגע להחמיר אם אינם תינוקות שנשבו ודאי חיישינן, וצריך אף להחמיר לדונם כמומרים ... וגם להחמיר דאסור לבשל להם ביו״ט ושבישולם הוא כבישול עכו״ם״. ושם בסיכום: ״...ומצוה לקרבם

אי אפשר לדעת את פנימיותו של יהודי ולכן מחמירים להצילו

ואי אפשר לדעת את פנימיותו של יהודי. הרה"ק רבי בונם מפשיסחא זי"ע היה פעם בגרמניא ואמר תורה בשלש סעודות[קפ], והיו שם אפיקורסים ומשכילים שעל כל דיבור שאמר היו צוחקים עליו. אמר לו בנו 'אבא, למה אתה אומר תורה לפני אפיקורסים כאלה', אמר לו רבי בונם שבשבוע הבא שוב לא יאמר תורה, ולמעשה בשבוע הבא בשלש סעודות אמר עוד הפעם תורה. אמר לו בנו 'אבא, כבר הסכמנו שלא לומר תורה לפני אלו האפיקורסים', השיב לו 'זיי הייסן דען אפיקורסים, שלעפ זיי ביי די אויער וועסטו זעהן אז זיי שרייען שמע ישראל' [וכי נקראים הם אפיקורסים, גרור אותם באזניהם ותראה שהם צועקים שמע ישראל]. וכך הוא המצב האמיתי היום, שכל האפיקורסים, הגם שבוודאי צריך לחשוש על היין שנגעו בו, ואסור להתחבר אליהם, וצריך להתרחק מהם בכל הלכות ריחוק, וצריך לתת להם את כל דיני אפיקורסים לחומרא, אבל לקולא, כלומר להצילם במקום סכנה, סבר החזו"א שצריך להצילם, כיון שאי אפשר להתרות בהם כהלכה, וצריך לדעת שהדין הוא 'לחומרא' בשני הצדדים. ואין כהיום אפיקורסות כמו שהיה בזמן חז"ל, כי אז היתה רוה"ק מצויה, והיו יכולים לעשות התראה כהלכתה, ואז היה הדין דמורידין ולא מעלין. ובוודאי אדם שהוא באמת אפיקורס, הרי הוא אפיקורס אפילו היום, אבל למעשה כיון שיש ספק לגבי כל אחד, ואין לדעת בוודאות ברורה, לכן צריך להחמיר ולהצילו.

אסור לחזור על לשונות של אפיקורסות אפילו בדרך שחוק

וּמֵחֲמַת **זֶה צָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד מִדִּבּוּרִים שֶׁל כְּפִירָה וְאֶפִּיקוֹרְסוּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרָם מִלִּבּוֹ; הֵינוּ שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ מַאֲמִין וְאֵינוֹ כּוֹפֵר, חַס וְשָׁלוֹם, רַק שֶׁהוּא חוֹזֵר וְאוֹמֵר דִּבְרֵי אֶפִּיקוֹרְסוּת שֶׁשָּׁמַע בְּשֵׁם אֲחֵרִים, שֶׁהֵם אֶפִּיקוֹרְסִים, וְהוּא מִתְלוֹצֵץ מֵהֶם, אַף עַל פִּי כֵן גַּם מִזֶּה צָרִיךְ לְזָהֵר מְאֹד, כִּי הַדִּבּוּר הַזֶּה שֶׁל כְּפִירָה מַזִּיק לָאֱמוּנָה. גַּם הוּא אִסּוּר גָּמוּר, כִּי עַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ בָּרוּךְ הוּא, אָסוּר לוֹמַר דִּבְרֵי הֲלָצוֹת, אֲפִלּוּ בְּדֶרֶךְ שְׂחוֹק.**

וזו הלכה נחוצה, ויש אנשים שלפעמים הם חוזרים ואומרים דברי הגויים, דברי אפיקורסות, וזהו איסור חמור, וכמ"ש כאן רביז"ל. ואסור לחזור ולומר את הלשונות של האפיקורסות, ובוודאי צריך להתלוצץ לליצנותא דעבודה זרה (מגילה כה:), אבל אסור לחזור על לשונות של אפיקורסות.

וחייבים לחלל עליהם את השבת במקום פיקוח נפש". וכן: "אדם שהוא ספק אם דינו כתינוק שנשבה או מומר ... יש להחמיר שאין דינו כמומר, ולכן אסור לשונאו ואסור להלוות לו בריבית ומחללים עליו את השבת, אך לא להקל כגון לפוטרו מן החליצה". ובתוכן הענינים (עמ' כו) רשום: "דין המומרים של זמנינו לקולא ולחומרא לענין יין נסך, בישול להם ביו"ט, לשנאותם ועוד".

קפ. עי' שיח שרפי קודש ח"א, פר' שמות, על הפסוק "ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו", וז"ל: "שמעתי בעת אשר הרה"ק ר' בונים מפרשיסחא היה בדייטשלאנד כידוע, ובכל ש"ק הי' יושב יחד עם דייטשין והי' אומר תורה על השלחן, והדייטשין הי' עושים כל הלצנות ר"ל מהתורות ששמעו מפיו הק', ומאוד הרע לבב בנו הרה"ק וכו' הר"ר אברהם משה זצלה"ה על הדבר הזה, והי' אומר לאביו הק' למה לך לומר תורה לפני אפיקורסים כאלו ... ויהי כי בא ש"ק השנית ... דחק על רגל אביו להבין שלא לומר תורה, ואז פתח הרה"ק וכו' הר"ר בונם זי"ע פה"ק ואמר בזה"ל, אלו הדייטשין עוד לא נקרא עליהם שם אפיקורסים, כי אם שחש ראשו של אחד מהם מיד צועק שמע ישראל כו', רק פרעה הי' נקרא אפיקורס, שהקב"ה לקה אותו בעשר מכות והוא הי' אומר מי ד' אשר אשמע בקולו".

יום שלישי פרשת תולדות תשפ״ז

תורת הגה״ק ר׳ אהרן מסטראשעלע היא התמצית של כל תורת החסידות

כשהייתי בחור עדיין לא היו ספרי הגה״ק ר׳ אהרן מסטראשעלע זי״ע נדפסים, כי אם בדפום חלש שהיה קשה לקרות בו, והגה״צ ר׳ אלחנן היילפרין זצ״ל אמר לי שאקנה את הספרים, וקניתי את הספרים, אבל כמעט לא הייתי יכול לקרותם רק מעט. אבל כשלמדתי בישיבת גייטסהעד והרגשתי שם בדידות נוראה, ולא הכרתי אף אחד, שם עיינתי באלו הספרים, ומזה קיבלתי חיות, אפילו שלא הבנתי בדיוק מה שכתוב שם, כי ספרי רבי אהרן מסטראשעלע מביאים חיות ואורות עצומים. הצמח צדק אמר שתורת רבי אהרן מסטראשעלע היא התמצית של כל תורת החסידות, כי כל דרושי חב״ד מתפשטים באריכות גדולה מאד, ואי אפשר ללמוד אריכות לבד. האריכות היא כמו גמרא, וצריך ללמוד גם משניות והלכה למעשה, ואם אתה רוצה לדעת את ה׳למעשה׳ של החסידות, אזי תלמד בספרי רבי אהרן מסטראשעלע. כי אם תתחיל ללמוד בדרושי אדמו״ר האמצעי וכדו׳, שהם באריכות גדולה, אפשר שעדיין לא תפסת את ה׳נקודה׳. ולכן צריך ללמוד בשניהם, הן בספרי רבי אהרן מסטראשעלע כדי לדעת את התמצית, ואח״כ בספרי אדמו״ר האמצעי באריכות ובפרטיות.

היש צריך להיות שעל ידו יתגלה הביטול, וכל תכלית היש הוא האין היולי

והנה בעבודת הלוי בפרשת השבוע (תולדות) כתב ענין שהוא מדבר עליו הרבה, וזה לשונו: ״**הגם ששורש היש הוא גבוה, אבל העיקר הוא בחינת יעקב, שעיקר המכוון של הבריאה הוא יעקב דוקא, וחיש צריך להיות שעל ידו יתגלה הביטול כמבואר במ״א**״. פי׳, אנו יודעים מה שאדמו״ר האמצעי מאריך בריש שער היחוד, שהקב״ה ברא את היש כדי להפכו לאין ולעוד יותר אין, עד שיתהווה היש האמיתי, וזהו יסוד גדול בחב״ד, שהיש הנפרד צריך להתתקן עד שיתהפך ליש האמיתי. ועל זה מבאר רבי אהרן מסטראשעלע, **שהגם ששורש היש הוא גבוה,** והוא בוודאי עבודה גדולה שאין כדוגמתה, **מכל מקום עיקר המכוון של הבריאה הוא יעקב דוקא, וחיש צריך להיות שעל ידו יתגלה הביטול,** כי כל תכלית היש הוא האין ההיולי. ואפשר לומר שמי שטועה ביסוד זה אינו מבין כלום, וזהו יסוד היסודות של כל חב״ד, שהיש הנפרד צריך להתהווה יש האמיתי, והיש האמיתי הוא להגיע אל ׳הביטול העצמי׳, שאדמו״ר האמצעי מגדירו בספרו פירוש המילות (דף צ״ב) ׳האין היולי׳.

ההעדר שבחסידות אינו חושך, ואין סוף הוא אין דאין

וחשבתי שזה פשוט לכל, אבל היות שראיתי זה כמה ימים שכמה אנשים טעו בזה, לכן אני מוכרח לחזור עוד הפעם על אלו הדברים היסודיים. וכבר אמרתי מה שכתוב באלימה להרמ״ק (הובא לקמן), שצריך לדעת שכשאנו מדברים אודות ׳יש האמיתי׳ ו׳אין היולי׳, הרי יש אנשים שחושבים ש׳אין׳ היינו ׳העדר׳, וההעדר אצלם הוא כמו דבר חשוך לגמרי. ועל זה אמרתי שיש ללמוד בספר אלימה להרמ״ק ז״ל דף לט., ששם הוא מסביר את כל המדרגות של יש ושל אין, ואומר שם ש׳אין סוף הוא אין דאין׳, וזהו לשון יפה מהרמ״ק ז״ל, ואיני יודע אם זה כתוב בספרים אחרים, שאין סוף פירושו ׳אין דאין׳. פי׳, איכא אין ואיכא יש להגיע לאין, וכשאנו מדברים למשל ש׳יש האמיתי׳ הוא להגיע ל׳אין היולי׳, הנה הרמ״ק קורא לזה שתכלית ה׳אין׳ היא להגיע ל׳אין דאין׳ עד אין סוף ותכלית. וכמו שהבאנו לעיל את דברי

רבי אהרן מסטראשעלע, שאל תסבור שתכלית הבריאה היא להגיע ליש האמיתי, אלא עיקר היש האמיתי הוא להגיע אל הביטול, הנקרא בלשון אדמו"ר האמצעי אין היולי.

וזה לשון האלימה: "והנה לפי זה יהיו השרשת החויות מזדככות ועולות, המשל בזה חכמה הוא סוד המחשבה הדנה ושופטת בכל האצילות, ולכך כל הפעולות הם מחשבות בחכמה, ועם כל זה מחשבות החכמה הם מחשבות טובות מחשבות רחמים, אמנם יש למטה חכמה בבינה ושם יהיו מחשבות הדין ומשם תחילת הנהגות הדינים ופעולתם, ומבינה ולמעלה מחשבות טובות וכל הספירות בה מחשביות לטובה ולרחמים, ולמעלה בכתר הם מחשבות נכבדות דקות, שמה שהיא מחשבה בחכמה יקרא בכתר מחשבה למחשבה דהיינו דקות על דקות, **והנה היש אינו יש גמור אלא יש במחשבה, ובמחשבה למחשבה הם אין, ובמציאות העליון שהם אין סוף הם אין לאין עד אין סוף ותכלית**". צריך להגיע לאין, ואח"כ לאין יותר עמוק, ואח"כ לאין עוד יותר עמוק.

וכמו שקיבלתי מהרה"צ רבי אברהם משה קרויס זצ"ל, שהדפים והפיץ את ספרי רבי אהרן מסטראשעלע בכל העולם, ואמר לי שהחזיר בתשובה את הפושעים היותר גדולים שבעולם על ידי ספריו, והדרך שהחזיר אנשים בתשובה הייתה שהסביר להם שהעיקר הוא 'ביטול', און נאכמער ביטול, און נאכמער ביטול, און נאכמער ביטול [ועוד יותר ביטול, ועוד יותר ביטול], וכך חזר על דיבור זה כחמש דקות, ובזה החזיר בתשובה אפילו את הפושעים היותר גדולים שבעולם, כך אמר. וכן אומר הרמ"ק שצריך לילך באין, ובעוד אין, ובעוד יותר אין, וכן כתב הצמח צדק שעיקר החסידות הוא אין[קפא]. וכאמור, רבי אהרן מסטראשעלע כתב הרבה פעמים שהעיקר הוא היש האמיתי, שעיקרו להגיע לביטול ולאין היולי.

וממשיך שם האלימה[קפב] [וכיון שראיתי אנשים שטעו בזה, לכן אני חוזר על דבריו הנחוצים דלהלן, לבל יטעו ש'אין' הוא איזה חשכות והעדר, שכל האומר כן בוודאי לא התמיד בלימוד החסידות, כי כמעט בכל דף בחסידות כתוב להיפך, והיות שישנם אנשים אשר טועים בזה, לכן אומר הרמ"ק בפירוש]: **"אמנם דע כי ההעדר אינו כאשר חשבו בני אדם שהעדר העדר ואפס ח"ו, אלא האין הקודם דהיינו אין סוף לבדו אין מקום לשום העדר ח"ו, שהרי הוא הוא עצמו והוא כל המציאות ואין העדר ח"ו, שהרי לא חשב העדר אלא כשתצייר היש ותצייר מקום היש והעדרו, אמנם נצייר אין סוף לבדו הוא הוא ואין זולתו הרי הוא ממלא כל המציאות והוא שכל, שכל המציאות שכל ואין ריקות שיהיה בו העדר ח"ו וכו'**". וא"כ לפי זה צריך להבין מה החילוק בין יש האמיתי לאין היולי, ובוודאי יש ביניהם חילוק.

ענג הנעלם הבא במורגש הוא אצל אדמו"ר האמצעי בכתר ואצל הרש"ב בחכמה

אך הענין הוא, [העמקות בדברים הללו הם בוודאי עמוקים מאד, וכולם המה הרגשות

קפא. עי' דרך מצותיך, מצות אחדות ה' (דף סב ע"א), וז"ל: "והנה מצוה זו ניתנה לישראל לפי שהם חלק הוי' ואור האחדות מאיר עליהם ולכן צ"ל בחי' אין ואפס וכמותר בעולם ולא לומר אני אלא לעשות מאני אין (עש איז ניטא קיין איך) כמ"ש יעקב קטנתי כו' (בראשית לב, יא) ואומר לא מרובכם מכל העמים כו' (דברים ז, ז) כדפירש"י וזהו התולדה היוצאת ממצוה זו שבהאמנת היחוד שאין עוד מלבדו כנ"ל א"כ צ"ל האדם אין כמו שהוא באמת וזהו אמיתית החסידות ועיקר ההבדל שבין סט' קדושה לסט"א".

קפב. והובא דבריו גם בספר חסד לאברהם מעין ז' נהר א'. ובאוצר החיים פרשת קדושים מצוה רכ"ח.

איך שהנאצל מרגיש, ובאופן כללי יש להסביר את הענין כפי שאדמו"ר האמצעי מסבירו, שאין זה כל כך כפי שהרש"ב מגדירו, כי הרש"ב משתמש בלשון זה במקום נמוך, ולכן אני משתמש בלשונו של אדמו"ר האמצעי, שהוא משתמש בו במקום יותר גבוה. ובאמת כולם הולכים בשיטה אחת, והנפקא מינה היא רק בלשונות ההגדרות. הנה בחינת השעשועים העצמיים, שאצל אדמו"ר האמצעי זהו המקום היותר גבוה שצריך להגדיר, דהיינו עתיק וג"ר דעתיק או שעשועים העצמיים, נקראת בלשון רבי הלל (פסח) ובלשון אדמו"ר האמצעי בכמה מקומות 'עונג הנעלם הבא במורגש'. זהו לשון שמטעה קצת, כי לפעמים פירושו כך ולפעמים פירושו כך, ולכן אני מסביר]:

כי הנה חכמה באופן כללי נקראת 'עונג המורגש', וכתר נקרא 'תענוג שאינו מורגש', [כן הוא בדרושי הרש"ב, ואפשר גם בדרושי אדמו"ר האמצעי], אך השאלה היא כיצד מגדירים את הכתר היותר גבוה, דהיינו דשעשועים העצמיים, והנה בדרושי רבי הלל ובדרושי אדמו"ר האמצעי נקרא הכתר היותר גבוה שהוא 'עונג הנעלם הבא במורגש'. והנה אין להתבלבל מדרושי הרש"ב, אשר אצלו בחינה זו דעונג הנעלם הבא במורגש היא בחכמה דווקא ולא בכתר, משא"כ האדמו"ר האמצעי ורבי הלל משתמשים בבחינה זו דווקא בכתר (פלח הרימון בדרושי פסח דף צ"א, וסימנך צ"א ולמד).

אין חיולי אינו יסורים אלא התגלות אלקות היותר גדולה בבחינת תענוג

וצריך להבין את תוכן הענין, ולא רק את המילים שבדבר לבד, וענין זה שייך לגבי מה שאנו מדברים כעת, בענין החילוק בין יש האמיתי ואין היולי, שהוא תכלית כל הבריאה. כי הנה בכל בחינת 'אני האמיתי' יש בה 'עונג מורגש', כי הוא 'אני', ו'אני' ענינו עונג מורגש, ומאידך 'אין' בכל מקום ענינו שהעונג אינו מורגש. ואמנם 'אין היולי', שהוא אפס ולמעלה מאני האמיתי [וכן זה נוהג במדרגות יותר נמוכות, שכן כל דבר נוהג בכל מקום, וצריך לדעת היכן עומדים ומה עושים, והנוסחאות חוזרות על עצמן כפי הכללים כו'], הרי אסור לטעות בו שהוא כעין דבר שיש בו יסורים ח"ו (א יסורים'דיגע זאך ח"ו), שהרי היסורים אינם הענין שהבורא אוהב, שהלא הוא חפץ חסד (מיכה ז, יח) היולי, והשי"ת רוצה רק להיטיב, והוא עושה רק טוב, ואין לך התגלות אלקות יותר גדול מאין היולי, אלא ששם הוא בגדר אין, כי שם ההרגש הוא דביקות שאינו מורגש הבא במורגש ובהטבה השלימה, שזה נקרא בחב"ד כמו מדרגת שביעי של פסח ומדרגת פורים, שאין זה "תענו את נפשותיכם" (ויקרא טז, כט) כמו ביוה"כ, אלא זהו **תענגו** את נפשותיכם [וזהו בשפת יוה"כ ופורים, ובחב"ד מוסבר הדבר יותר בשביעי של פסח, "עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית" (שמות טו, טז)].

[כאמור, אצל הרבי רש"ב בדרך כלל מדרגת 'תענוג שאינו מורגש הבא במורגש' היא בחכמה, והוא מסביר שלמעלה מזה יש בחינת תענוג שאינו מורגש כלל, והוא מסביר שאותו האינו מורגש הוא מדרגה גדולה, והוא משתדל להוציא (ער גענט ארויס) את הנקודה שבאמת הוא כן מורגש, אבל לא בלשון 'מורגש', כי הוא משתמש בלשון 'מורגש' במקום יותר נמוך, ולכן לפי הרש"ב לא עולה יפה להשתמש בלשון זה שם במקום הגבוה, כדי שלא לטעות שכוונתו למדרגה נמוכה. וצריך לעיין במאמריו על שביעי של פסח, אולי שם הוא משתמש בלשון יותר מדויק (לפי אדמו"ר האמצעי)].

ואכן יש מדרגה שאינה מורגשת, כמו יוה"כ שהוא בגדר עינוי, וכמש"כ "תענו את נפשותיכם", אבל אפילו ביוה"כ גופא, שאינו מורגש, יש בו בפנימיותו מדרגת פורים [או

שביעי של פסח], שעל ידי זה נעשה אינו מורגש הבא במורגש.

מחשבה של העדר היא מסוכנת, וכל מדרגות היש והאין אינן העדר מאלקות

ועיקר הנקודה היא, הנה הנפש של האדם אינה יכולה לסבול 'שלילות' אלא עד גבול מסוים, וזהו מה שנעשה בנפש, וקשה להסביר זאת, כי באמת זה קשור לגשמיות, שכן כל דבר ברוחניות קשור גם בגשמיות ונתלבש בגשמיות, והנקודה היא שאם לא הי' תנועה כו', מחשבה של העדר היא מחשבה מסוכנת, אבל לא ההעדר בדרך הכתוב בחסידות וברמ"ק הנ"ל, שאין זה העדר רע, ואפילו במדרגת רבי עקיבא שמבואר עלה באמרי בינה שכלתה נפשו להכלל ביחיד, ו'יחיד' שורף הן את הגוף והן את הנשמה, מכל מקום אפילו בשריפת הגוף והנשמה של רבי עקיבא, הרי מתגלה שם גילוי ה'יחיד' של הבורא וכו'.

ובקיצור, כוונתי להסביר רק דבר זה, שכל המדרגות של יש ואין המבוארות בחסידות, הנה כל המדרגות הללו אינן העדר מאלקות, אלא מדרגות על גבי מדרגות של העדר מהנברא ושל גילוי מציאות הבורא. הלכך, אכן אמת הוא שיש מקום שיש שם עינוי, בסוד "תענו את נפשותיכם" דיוה"כ, והמאור ושמש אומר שהאדם יכול להתפלל ולהגיע למקום שאין לו שום טעם כלל. וכבר אמרתי שאדם אחד אמר לי שאין לו שום טעם בחייו, ואפשר שהוא נמצא במדרגה גדולה ברוחניות, כי אפשר שיש לו מדרגת 'דביקות עצמי', אבל הוא אינו מחשיב זאת. אבל דביקות זו גופה אסור שתהיה סוף רצונו של הנברא, כי רצון הבורא הוא הפנימיות של זה, ואל תקרי 'תענו' אלא 'תענגו', וזה צריך להיות ברור.

וצריך לדעת שהשי"ת הוא חפץ חסד היולי, וזו נפקא מינה גדולה בכל מיני הבחנות, ולכן אני מקפיד לחזור על דברי הרמ"ק, שלא לסבור שהתכלית היא העדר, ואפילו העדר אלקי אינו העדר בעלמא, אלא שבפנימיות ההעדר יש עצם אלקות יותר. וכך הוא הענין על פי חב"ד.

ובאמת ההגדרות האלו של אדמו"ר האמצעי בנויות על הרמ"ק, אשר הוא מבאר שהתכלית היא אין, ולבוא מאין לאין, ומאין לאין, ומאין לאין יותר עמוק. ולא בכל חב"ד מוסבר דבר זה, אבל אדמו"ר האמצעי דיבר על זה באריכות. ורואים שגם התלמיד שלו הרנ"ט (הגאון החסיד רבי נחום טוביה מפיראטין), שלאחרונה נדפס ממנו ספר על קרי"ש [דרוש 'שמע ישראל'], מביא את דברי אדמו"ר האמצעי בפירוש המילות דף צ"א, ונראה שבימיו היה דיבור זה של אדמו"ר האמצעי דיבור מחודש ומיוחד.

וצריך לדבר ולהדגיש (אויסשמועסן) דבר זה תמיד, ואפשר גם לבארו בלשון אחרת, כלשונו של רבי אהרן מסטראשעלע, שאומר שהעיקר הוא היש האמיתי, שתכליתו היא בשביל הביטול, וכנ"ל **"הגם ששורש היש הוא גבוה, אבל העיקר היש צריך להיות שעל ידו יתגלה הביטול"**. וכן הוא מאריך הרבה בזה שהעיקר הוא ביטול מכל וכל וכו'.

(שאלו האם זה שייך לענין קדושתי למעלה מקדושתכם (ויקרא רבה כד, ט)) בוודאי, ואדרבה, מדברי הרמ"ק גופא, שהוא אומר שהעיקר הוא אין ועוד אין ועוד אין עד אין סוף, מזה עצמו מפורש שלא מדברים כלל על הבורא מצד עצמו. ובפרט כי באותו פרק עצמו כתב להדיא (הובא לעיל), ש'אין' הזה הוא מין שכל אלקי, כלומר זה כולל ב' הלכות, א' שיש בו ביטול אל הבורא, ולכן הוא נקרא אין, ב' שיש בו גילוי אלקות, ולכן הוא קורא לזה "שכל". ואין אנו יודעים מה כוונתו בזה שהוא קורא לזה שכל, אך באמת כוונתו היא שהוא מין גילוי אלקות, ואי אפשר

לקרוא את הבורא עצמו בשום לשון שבעולם, וכמו שהוא עצמו כותב.

הבורא לית מחשבה תפיסא ביה ואעפ"כ אליו ולא למדותיו, והם סוד יראה ואהבה

והנה נשמות ישראל יכולין להגיע עד מקצת מדרגות שבכתר דכתר, שבתוך זה מאיר גילוי מן קדושתי שלמעלה מקדושתכם, שזו בחי' יוה"כ, ובתוך בחי' יוה"כ יש בחי' פורים או שביעי של פסח, וכל אלו הבחינות הן גילויים כפי שהבורא רוצה לגלות אל הנברא. ואם אתה רוצה לדבר בלשונות אחרות, הנה צריך לדעת שהבורא לית מחשבה תפיסא ביה כלל, ואין להגדירו כלל, ולית מחשבה תפיסא ביה כלל לנצח נצחים, ולנצח נצחים לא נשיג את הבורא כפי שהוא מצד עצמו, ואין לרמוז בו שום רמז ושום אות, ואין הוא מוגדר לא בתושב"כ ולא בתושבע"פ. אך אעפ"כ הקב"ה אומר אליו ולא למדותיו[כפ], שאפשר לפנות באמצעות רצונו אליו ממש. וזהו הצד השני שבענין, שהבורא מרוב רחמיו וחסדיו נתן לנו חמדה גנוזה (שבת פח:), התורה הק', שאליו ולא למדותיו, וכמו שתינוק יכול לדבר אל אביו, כך אנחנו יכולים לדבר אל הבורא כל עולמים, ואנחנו יכולים לעשות תורה ומצות למען שמו ואליו ממש. והם ב' צדדים של הסוד, והם סוד יראה ואהבה.

היראה היותר גדולה היא היא האהבה היותר גדולה

ובלשון אחרת מתפרש הדבר: "סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹקִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם" (קהלת יב, יג), התכלית היא להגיע ליראה, ולדעת שאי אפשר להשיג את הקב"ה, ולית מחשבה תפיסא ביה, וקדושתי למעלה מקדושתכם הלא היא היראה היותר גדולה. אבל בתוך יראה זו יש בה גם האהבה היותר גדולה, ושם מתייחדות היראה והאהבה לחד ממש, והאהבה היא: "כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּה' אֱלֹקֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו" (דברים ד, ז), אשר אהבה זו, שאפשר להגיע אליו ממש, הלא אין אהבה כאהבה זו, ויראה זו גופא היא אהבה, כי הקב"ה, אשר לית מחשבה תפיסא ביה כלל, ואין מי שישיגנו, ואין לרמוז בו מאומה, הוא עצמו עושה שאפשר לפנות דרך שמו אליו ממש. הרה"ק ר' זושא מאניפולי זי"ע אמר שאהבה היא העיקר[כפ], ומאידך בפסוק נאמר שהעיקר הוא יראה, ואין זו סתירה כלל, כי אדרבה, היראה היותר גדולה הזאת היא היא האהבה היותר גדולה.

(שאלו האם זה שמדברים אליו ממש, כמו תינוק המדבר אל אביו, הוא גם בהתבודדות פשוטה) בוודאי, וכן תינוק כשאומר 'אייבישטער'

כפנ. עי' פרדס רמונים שער ל"ב (שער הכוונה) פ"ב, וז"ל: "ראוי להתבונן כי בענין הכונה בספירות יש קצת גמגום כי איתא בספרי כה' אלקינו בכל קראנו אליו (דברים ד ז) אליו ולא למדותיו. וכן ראוי כי איך אפשר שישאל מעבד המלך ולא מהמלך ואין ראוי להתפלל אלא לבעל האוצרות". ועי' אמרי בינה פתח השער סי' י"ג: "ובכ"ז אין יוצאי' י"ח היחוד האמיתי שהוא במוה"ע ממש למס"נ באחד ממש וזהו ביחוד בעצמו' מדותיו איך שכלולי' בעצמותו ממש וע"ז א' אליו ולא למדותיו העצמיי'", ושם שער הק"ש סי' ט': "וגם הנה ידוע דבמס"נ העיקר הוא אל מהות ועצמות אא"ס דוקא כמו שהוא ממש וכמ"ש מי כה' אלהינו בכל קראינו אליו ולא למדותיו".

כפר. עי' דברי אמת (לחוזה מלובלין), פרשת כי תצא, וז"ל: "לפרשת תצא לריש הפרשה י"ל לשון תצא ולא כי תלך למלחמה, אך דהנה פרשנו על מי לא יראך מלך הגוים דשמעתי מן הרב ר' זושא שיחי' על יראי חטא ימאסו פירש שימאסו מדרגת יראה כי עיקר העבדות מאהבה, והנה מה שעיקר העבדות הוא מאהבה הגם שאינה כ"כ תמיד ולפעמים רק ביראה לבד כל תשוקתו הוא להיות לו אהבה ולא יראה". והובא גם במנורת זהב (ליקוטי ר' זושא), פרשת כי תצא.

בוודאי הוא פונה אליו ממש, וכל שם הוא ענף משם הוי"ה, ולכן אומרים 'השם יתברך', שזהו כינוי לשם הוי"ה, וכן השם 'טאטע' או 'רבונו של עולם', הכל אותו דבר. אמנם בשם הוי"ה יש יותר קדושה, כי בזה מתגלה מדרגה יותר גבוהה בקו, אבל עצם הדבר שהוא פונה אל הקב"ה ישנו אפילו כשאומר 'אדון עולם' או כל שם שהוא, וכאשר ידבר איש אל רעהו (שמות לג, יא).

המתפלל ורוצה דביקות ואינו לומד הרי הוא כעומד בנהר ואינו שותה

כתב בתניא (פרק מ'): "מי שלא הגיע למדה זו לטעום מעין עוה"ב, אלא עדיין נפשו שוקקה וצמאה לה' וכלתה אליו כל היום, ואינו מרוה צמאונו במי התורה שלפניו, הרי זה כמי שעומד בנהר וצוען מים מים לשתות כמו שקובל עליו הנביא הוי כל צמא לכו למים". המ"ן צריך להמשיך מ"ד, מ"ן זה תפלה ומ"ד זה תורה, ואם הוא מתפלל כל היום והוא רוצה דביקות ואינו לומד, הרי זה כמי שעומד בנהר ואינו שותה.

דרכו של ר' אהרן מסטראשעלע בהתפשטות ודרכו של אדמו"ר האמצעי בהצנע ובסתר

רבי אהרן מסטראשעלע רוצה להביא לנו גאולה.

רבי אהרן מסטראשעלע ישב בתפיסה, ופעם אחת, כשהבדיל על הכוס במוצאי שבת בקולי קולות כהרגלו, אמרו 'איש אלקי כזה, שהוא עושה הבדלה כך, אי אפשר להחזיקו בתפיסה'. אבל הדרך של אדמו"ר האמצעי הייתה לעשות הכל בהצנע ובסתר, ולא ראו עליו ולא הבינו בו כלום, משא"כ דרכו של רבי אהרן מסטראשעלע הייתה בהתפשטות ובחיצוניות, לכן לא היו יכולים לסבול.

סוד אליו ולא למדותיו הוא למעלה מהשגה ואסור להתבונן בו איך ומה

אליו ולא למדותיו הוא סוד שעשה השי"ת מרוב חמלתו וחסדו, וכמו שלית מחשבה תפיסא ביה כלל, כך לית מחשבה תפיסא בסוד אליו ולא למדותיו. אליו ולא למדותיו אינו דבר שאפשר להבינו, אלא כך עשה השי"ת, שדרך שם הוי"ה שהוא מגלה אלינו אנו פונים אליו ממש, ואיך ומה, הרי "אני הוי' לא שניתי" (מלאכי ג, ו), ואי אפשר להבין זה כלל, ואין זה ענין של הבנה והשגה, אלא למעלה מהשגה והבנה, ואסור להתבונן איך ומה, ויש בזה איסור של 'מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור' (חגיגה יא:), ואין זה פועל בטעם ודעת. וכמה שהשי"ת נתן לנו לדעת רשאים אנו לדעת, והשי"ת אומר שהוא ורצונו אחד, ואומר כפי שמוגדר בטעם ודעת, אבל להבין דבר זה מצד האמת לאמיתו, הרי זה בגדר מה למעלה מה למטה מה לפנים מה לאחור. השי"ת אמר לנו כך וכך הוא, והשי"ת נתן לנו רשות על פי טעם ודעת להידבק למעלה מטעם ודעת. השי"ת נתן גבול עד היכן מה האדם מגיע, ואמר שכך רצוני, והוא נתן לנו את התורה שהיא חמדה גנוזה, וכך המציאות, שיהודי יכול לפנות אליו ממש דרך שמו. ואי אפשר להסביר כיצד זה פועל, אלא עד כמה שהתורה נתנה לנו רשות, ומה שהתורה נתנה לנו רשות אנו יודעים, ולא יותר.

חייבים לחפש יראה ואהבה במורגש ולהגיע לדביקות בה'

ולכן העיקר הוא 'יראה ואהבה', וגם רבי אהרן מסטראשעלע נתלהב מאד שהעיקר הוא יראה ואהבה, ולא כמו האנשים שאומרים שלא צריך יראה ואהבה במורגש, כי וודאי צריך יראה ואהבה במורגש, ובאינו מורגש, ובאינו מורגש הבא במורגש, וחייבים לזכות לכל אלו הדברים, וזהו עיקר המצוה. ועיקר המצוה הוא לעסוק בזה (טון אין דעם), ולחפש יראה ואהבה בפועל, ואע"פ שאין אתה מצליח להוליד יראה ואהבה, עם כל זה אתה מקיים את המצוה, אבל למעשה צריכים לעסוק בזה ולא להתפטר מזה. ומי שאין לו חיות בתורה ומצות, הוא מקבל חיות בנשמיות. ויש

אנשים שהם כן מחפשים, אבל השי"ת לא נותן להם, כי להם נותן השי"ת יראה ואהבה באופן של עצם, שגם זה מספיק, וזהו בבחינה אחרת.

וחייבים לחפש דביקות בה', והראשונים אומרים שעיקר כל התורה והמצות הוא להגיע לדביקות[קפה].

אוצר החיים מצוה יט שלא לאכול חמץ בפסח

וזה תדע שיש אור פנימי, ואור מקיף, ואור חיצון וכו'.

בכתבי מהרח"ו לא נמצא לשון זה 'אור חיצון', אבל ספרי הרמ"ע מפאנו מלאים בכמה דוכתי מלשון זה, ומהרח"ו בדרך כלל אומר שיש אור פנימי ואור מקיף, ואור פנימי הוא צ' דצל"ם ואור מקיף הוא ל"מ, וכן יש לשון במהרח"ו כלי פנימי וכלי חיצון, אבל הלשון 'אור חיצון' אינו לשון רגיל בכתבי מהרח"ו, אלא בכתבי הרמ"ע מפאנו.

המצות הן באור פנימי והחומרות באור חיצון המתהפך אחר כך לאורות מקיפים

וכבר דיברנו שיש ענין גדול לבאר ענין זה, כי הנה הרמ"ע מפאנו אומר שהמצות הן בפנימיות והחומרות הן באור חיצון[קפו], והבני יששכר רוצה לפרש שאור חיצון היינו אור מקיף, ולכן הוא מאריך בכל ספריו שקיום המצות הוא באור פנימי, וכשמוסיפים חומרות ממשיכים שמירה מן המקיפים[קפז]. אולם צריך לעיין היטב בסוגיא זו, כי לכאורה אור חיצון הנזכר בכתבי

קפה. ועי' גם רמב"ן דברים יא, כב (ד"ה ולדבקה בו), וז"ל: "ולדבקה בו, אמר ר"א בסוף והוא סוד גדול ... אולי יאמר לאהבה את ה' ללכת בכל דרכיו עד שתהיו ראויים לדבקה בו בסוף ... ויתכן שתכלול הדביקה לומר שתהיה זוכר השם ואהבתו תמיד לא תפרד מחשבתך ממנו בלכתך בדרך ובשכבך ובקומך עד שיהיו דבריו עם בני אדם בפיו ובלשונו ולבו איננו עמהם אבל הוא לפני ה'".

קפו. עי' מאמר יונת אלם להרמ"ע מפאנו, פרק ו' (מהדורא קמא), וז"ל: "וכן נשמת אדם היא בסוד פנימי ומקיף ויש בה נובלות בסוד אור חצון כמו שנפרש בספירות ג"כ ... והנה הפנימי הוא המוגבל לקיים התורה ומצותיה והחיצון הוא לצורך מה שהאדם מחמיר על עצמו לרצונו לתוספת קדושה לתקון החטא הקדום בכל כחו ... ומדת חסידות היא כי אונס רחמנא פטריה ושפיר דייק למימר גדול המצווה ועושה כי האור פנימי עיקר וזה אינו אלא כעין תוספת ולפי האמת גם הוא לצורך הפנימי ומשלים אליו". ועי' גם קיצור יונת אלם (מאמרי הרמ"ע ח"א, עמ' רצח): "ועד"ז יש בנשמת אדם אור הפנימי משתלם בקיום המצות והתורה והחיצון במילי דחסידותא כי הוא מהחלק המיועד לצדיקים ... וא"כ כל נוצר צריך דקדוקי מצות להחזיר עטרה ליושנה ... ואור המקיף שמור לעת קץ".

קפז. עי' בני יששכר, מאמרי חודש תשרי, מאמר י' אות ז', וז"ל: "ואל תדמה בדעתך שאין זה מן הצורך רק תתבונן אשר כל החומרות ומילי דחסידי בכל המצות מיצרך צריכי מאד לנפש הישראלי לקבלת עול מלכו"ת שמים שלימ' ... דהנה כל מצוה מיוחדת להאיר איזה אבר באיברי נשמתו הנה ע"י עשיית המצוה בפועל בגבול כפי הדין המוגבל מאיר אור הפנימי של אותו האבר שהאו' הפנימי הוא ג"כ מוגבל בגבול הכלי. וע"י מילי דחסידי והחומרו' שעוש' בהמצות יותר מן הדין המוגבל וזה הוא מבלי גבול (כי כ"א יכול להחמיר ביותר) הנה ע"י מאיר אור המקי"ף שבאתו אבר ... ותדע שע"י הארת אור מקי"ף בורחים כל החיצוני' ... והטעם שמתייראים החיצונ"ם מן או"ר המקי"ף כי הם חיצונים ואין להם מקי"ף". ועי' גם אגרא דכלה, פרשת בשלח (ד"ה דבר אחר ולא נחם), וז"ל: "והנה ממעשה המצות לפי הדין המוכרח על פי התורה, מאירים רמ"ח איברי הנפש הפנימים שהם נגבלים ... ועל ידי דקדוקי המצות שהוא ממדת החסידות יותר ממה שהדין מחייב, מאירים רמ"ח איברי הנפש המקיפים בלי גבול"; ובני יששכר, מאמרי חודש סיון, מאמר ה' (מעלת התורה) אות כ"ח, וז"ל: "שע"י המצוה שהאדם עושה כתיקונה עפ"י הגבול שגבלה התורה ... עי"ז מתקנים ומאירים אור הפנימי

הרמ"ע אין זה אור מקיף, אלא אור הנפש, אך במקומות אחרים בכתביו מבואר שאור החיצון מתחפך למקיפים. ולפי זה צריך לפרש את דברי הבני יששכר, שבתחילה החומרות הן באור חיצון, שהוא אור הנפש, ואור שהוא יותר קטן מאור פנימי, שהרי הוא רק חומרא בעלמא, שמעיקר הדין אין צריך לעשותו, אבל מאידך גיסא הרי זה יכול להתחפך אח"כ לאורות מקיפים.

יש צדיקים שעיקר עבודתם בחומרות, והבעש"ט היה נגד חומרות יתירות המפריעות מדביקות

רבי חיים פלאג'י היה איש קדוש ונורא, ועיקר הדרך שלו בעבודת ה' הוא לעשות חומרות, וכן החיד"א, שהם מרבני ספרד, והיו גדולי עולם ואנשים אלקיים, ועיקר עבודת ה' אצלם היה חומרות, והיה עושה כל חומרא שבעולם שאפשר לעשות, ובמקום שיש סתירות צריך לחפש עצות. והחיד"א מביא שהטעם שהזוהר נתגלה דווקא בדורות האחרונים הוא משום שהקלי' מתגברות[קפח], ובזוהר יש הרבה חומרות, שזהו עיקר עבודת ה'. אבל פלא הוא שרבי חיים פלאג'י עצמו היה חסיד גדול של הבעש"ט, והבעש"ט הק' היה נגד חומרות יתירות המפריעות מדביקות[קפט], ואילו אצלו החומרות היו הדביקות היותר גדולה, עוד חומרא עוד דביקות, ובוודאי אם היו מפריעות אותו מדביקות לא היה עושה אותן.

ואחת מהחומרות הגדולות שיש לו, שכמעט קשה לעמוד בה, שאם אתה נוגע ביד אדם המחויב בנטילת ידים, גם אתה מתחייב בנטילת ידים[קצ]. וכן יש לו חומרא שהחולץ מנעליו, אפילו לא נגע בהן, צריך נטילת ידים, וכמ"ש הפרי מגדים (סימן ד'), ועוד יש לו הרבה חומרות בהלכות נטילת ידים.

אמנם רבי פנחס מקאריץ אמר בשם הבעש"ט (אמרי פנחס, וכתבי קודש ר' משה מינדר אות תתרי"ט) שאין להחמיר בחומרות יתירות,

---

של הנשמה וע"י הדברים הנוספים דקדוקי המצות ומילי דחסידי שהאדם עושה בכל מצוה מבלי גבול. עי"ז מאירים האור מקיף של הנשמה".

קפח. עי' שם הגדולים להחיד"א, מערכת גדולים, מערכת א' (ערך רבי אלעזר בעל הרוקח), וז"ל: "ועוד יש לחקור מדוע ס' הזהר הקדוש לא נתגלה לאמוראים ורבנן סבוראי והגאונים ולגדולי הרבנים ואיך נתגלה אח"כ בדורות הגרועים מהם ... ואפשר דבהיות גזרת החרבן אלף שנים וכל הקדושים היו בתוך האלף שנים לא רצה הקב"ה שיגלה ס' הזהר שיש בו כמה חומרות ועונשים כרחם אב על בנים ... אבל אחר שעבר אלף שנים מהחרבן ... אז היה יכול לבוא משיח ובעוה"ר אשתהויי אשתהי ... ונתגבר היצה"ר מאד ... ולכן סמוך לדורות שאחר האלף שנה מחרבן נתגלה אור הזהר להגן על הדורות ... ונתגלו החומרות והעונשין למען ישמעו ויראו כי השעה צריכה בתגבורת התאוה ובחטא נוסף מעכוב המשיח ובודאי דגדולי הדורות היו מקיימין כל החומרות והקדושות אך המון העם לא ידעו את כל תוקף החומרות והעונשין ומוטב שיהיו שוגגין בעידן עקתא אבל עתה בדורות אחרונים כי גבר היצר להחטיא אנו צריכים לכל החומרות שנתגלו".

קפט. עי' צוואת הריב"ש אות מ"ו, וז"ל: "ובהתחלתו לעבוד ה', אל ירבה בדקדוקים יתירים בכל דבר שעושה, שזה כוונת היצר הרע לעשות לאדם מורא שמא אינו יוצא בדבר זה, כדי להביא אותו לעצבות, ועצבות היא מדה מגונה ומניעה גדולה לעבודת הבורא יתברך", עכ"ל.

קצ. עי' כף החיים להגה"ק ר' חיים פלאג'י, סי' ח' אות ד', וז"ל: "כתבתי בספרי הקטן לב חיים, דמי שנטל ידיו ונגע בידיו של אחר שלא נטל ידיו, צריך לחזור ולעשות נטילת ידים, ובעבור זה אני נוהג להשים בית יד כשיש לי ספק דיבא מי שאין ידיו נקיות מדברים שצריך נטילה ויגע בידי, כדי שלא אצטרך לעשות נטילת ידיים במקום דקשה לעשות".

ובדרך כלל רביז"ל היה נגד חומרות יתירות יותר מהבעש"ט, כי הבעש"ט אמר שבפסח יש לעשות חומרות[קצא], והתולדות מביא שגם בשבת קודש כן הוא, אבל רביז"ל היה נגד חומרות לגמרי. ובעיקר מדברים על חומרות יתירות המפריעות מדביקות.

רבי זונדל מסלאנט כתב שעשה חשבון שכל החומרות הן קולות בביטול תורה, ולכן אסור להחמיר, וכתב שאין לבלות הרבה זמן בשווקים וברחובות בקניית אתרוגים כו', שזהו סתם איבוד הזמן וביטול תורה[קצב].

ליקוטי מוהר"ן תנינא תורה מ"ד

וּכְבָר מִבֹּאָר בְּסִפְרִים וּבְדִבְרֵינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, לְהַרְחִיק עַצְמוֹ מְאֹד מְאֹד לִבְלִי לְעַיֵּן כְּלָל בְּסִפְרֵי הַמְחַקְרִים הַפִּילוֹסוֹפְיָא, וַאֲפִלּוּ מִסִּפְרִים שֶׁל חֲקִירָה שֶׁחִבְּרוּ גְּדוֹלִים מֵאַחֵינוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, גַּם מֵהֶם צָרִיךְ לְהַרְחִיק מְאֹד, כִּי הֵם מְזִיקִים מְאֹד לֶאֱמוּנָה, כִּי דַּי לָנוּ בֶּאֱמוּנָתֵנוּ שֶׁקִּבַּלְנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים.

היא מה שקיבלנו מדור לדור מן האב ומן האם ומן הצדיקים, וגם לומדים ענין אלקות בספרים הקדושים, אבל לחקור חקירות באלקות אין זו דרך נכונה.

בזמן הזה אין ספרי החקירה מועילים, ועיקר האמונה היא מה שקיבלנו מדור לדור

בזמן הזה אין ספרי החקירה מועילים כלום, והיום צריכים ללמוד רק בספרי חסידות ובספרי אלקות. הרה"ק מצאנז זי"ע למד מורה נבוכים[קצג], אבל אין זה ראוי אלא לגדולי הדור, שלהם היה הספר מוסיף דביקות. ועיקר האמונה

ההבחנה היא האם החומרות מביאות לאלקות או מרחיקות ממנה

וְזֶה כְּלָל גָּדוֹל וְיסוֹד וְעִקָּר בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם–לִהְיוֹת תָּם וְיָשָׁר וְכוּ', לַעֲבֹד אוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ בִּתְמִימוּת, בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת וַחֲקִירוֹת כְּלָל כְּלָל לֹא גַּם מֵחָכְמוֹת שֶׁיֵּשׁ בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם בְּעַצְמוֹ צָרִיךְ לְהַרְחִיק מְאֹד כִּי כָּל אֵלּוּ חָכְמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁיֵּשׁ לְהַנִּכְנָסִין וּמַתְחִילִין קְצָת בַּעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, אֵינָם חָכְמוֹת כְּלָל, וְהֵם רַק דְּמְיוֹנוֹת וּשְׁטוּתִים וּבִלְבּוּלִים גְּדוֹלִים וְאֵלּוּ הַחָכְמוֹת

קצא. עי' אמרי פנחס השלם ח"א, שער עבודת ה' אות מ"ה (עמ' שלג), וז"ל: "בשם הרב ז"ל איני אוהב המחמיר בחומרות יתרות חוץ מפסח". ושם בהערה הביאו מכתבי קודש רבי משה מידנר אות תתרי"ט: "אמר הרה"ק רבי פנחס מקאריץ בשם הבעש"ט זי"ע... הוא לא רצה לסבול חומרות רק לענין פסח ולענין שבת".

קצב. ועי' גם משנת רבי אהרן ח"ג עמ' כה, וז"ל: "כתב הצדיק רבנו יוסף זונדל סלנטר זצוק"ל בשם רבו הגר"ח מולוזין זצוק"ל ששמע מרבו זצוק"ל כי כל גדר מילי דחסידות הגורמת להחליש עול התורה הוא עצת היצר, הרי דמשתדל בכל הדרכים נגד לימוד התורה אף כדאי לו ליצר הרע לחזק את האדם בעניינים גדולים של חסידות כי בסוף הדברים יגרום ירידה גדולה". ועי' אסופת גנזים (תולדות הצדיק רבי יוסף זונדל), עמ' 136, וז"ל: "ומאד היה חס על ממון ישראל ונזהר מחומרות יתרות בהוראותיו".

קצג. עי' ספר בית שלום (עמ' קסז), וז"ל: "שמעתי מהגה"ק מהו"ר שלום מאסקאוויטש משאץ זצ"ל בשם הגה"ק מוה"ר יהושע מבעלזא זצ"ל שאמר ברוך ה' שאין אנחנו נבוכים ואין אנו צריכים למורה נבוכים כי לאו כל אדם זוכה ללמוד בספר מורה נבוכים כאא"ז הק' הדברי חיים מצאנז זי"ע שקיבל דרך לימודו בהספר הזה מחותנו הגאון בעל ברוך טעם מלייפניק זצ"ל כמפורסם הדבר".

מַפִּילִין מְאד אֶת הָאָדָם מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם, דְּהַיְנוּ מַה שֶּׁחוֹשֵׁב וְחוֹקֵר וּמְדַקְדֵּק בְּיוֹתֵר, אִם הוּא יוֹצֵא בְּרָאוּי בַּמֶּה שֶׁעוֹשֶׂה כִּי בָּשָׂר–וָדָם אִי אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיֵּצֵא יְדֵי חוֹבָתוֹ בִּשְׁלֵמוּת, 'וְאֵין הַקָּדוֹשׁ–בָּרוּךְ–הוּא בָּא בְּטְרוֹנְיָא' וְכוּ' (עֲבוֹדָה–זָרָה ג, וְלֹא נִתְּנָה תּוֹרָה לְמַלְאֲכֵי– הַשָּׁרֵת' (קִדּוּשִׁין נד).

וְעַל אֵלּוּ הַמְדַקְדְּקִים וּמַחְמִירִים בְּחֻמְרוֹת יִתְרוֹת, עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (וַיִּקְרָא י״ח): ״וְחַי בָּהֶם״, 'וְלֹא שֶׁיָּמוּת בָּהֶם' (יוֹמָא פה:) כִּי אֵין לָהֶם שׁוּם חִיּוּת כְּלָל, וְתָמִיד הֵם בִּמְרָה שְׂחָרָה, מֻחָמַת שֶׁנִּדְמֶה לָהֶם שֶׁאֵינָם יוֹצְאִים יְדֵי חוֹבָתָם בְּהַמִּצְוֹות שֶׁעוֹשִׂין, וְאֵין לָהֶם שׁוּם חִיּוּת מִשּׁוּם מִצְוָה מֻחָמַת הַדְּקְדּוּקִים וְהַמָּרָה שְׂחֹרוֹת שֶׁלָּהֶם (וְהוּא בְּעַצְמוֹ אֵינוֹ מַחְמִיר שׁוּם חֻמְרָא כְּלָל).

וּבֶאֱמֶת, אַחַר כָּל הַחָכְמוֹת, אֲפִלּוּ מִי שֶׁיּוֹדֵעַ חָכְמוֹת בֶּאֱמֶת, אַחַר כָּל הַחָכְמוֹת צָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ כָּל הַחָכְמוֹת וְלַעֲבד אֶת ה' בִּתְמִימוּת בְּפְשִׁיטוּת גָּמוּר בְּלִי שׁוּם חָכְמוֹת וְזֶה הִיא הַחָכְמָה הַגְּדוֹלָה שֶׁבְּכָל הַחָכְמוֹת, לִבְלִי לִהְיוֹת חָכָם כְּלָל כִּי בֶּאֱמֶת אֵין חָכָם בָּעוֹלָם כְּלָל, 'וְאֵין חָכְמָה וְאֵין תְּבוּנָה נֶגְדּוֹ יִתְבָּרַךְ' (משלי כ״א סַנְהֶדְרִין קו: זֹהַר תֵּצֵא דַּף רפא:).

יש אנשים שמרוב חומרות יתירות יכולים הם להתרחק מהבורא. הבעש״ט הק׳ הקפיד דווקא להדליק הלולקע מנר של חלב, כי זה היה מבלבלו דיש מחמירים בזה, ולכן היה עושה דווקא להיפך. ועיקר ההבחנה היא האם החומרות מביאות לאלקות, או שהן מרחיקות מאלקות.

(שאלו וכי אין הקב״ה רוצה שנעשה מצותיו בשלימות) אדם שיש לו נערווען [עצבים] ומחמת זה אינו יכול לקרוא קרי״ש, אין זו שלימות כלל. יש אנשים שקוראים קרי״ש, ואח״כ יש להם נערווען וריבוי חששות האם יצאו או לא יצאו, ולבסוף הם נעשים כל כך משוגעים, עד שאינם יכולים לקרוא קרי״ש כלל.

שלימות יש רק בבורא עולם ולכן כל גדולי ישראל הקילו בכמה דברים

ונברא לעולם אינו בשלימות. וכבר בדקתי אחר ההנהגות של הרבה גדולי ישראל מכל הדורות, ולפי ידיעתי ראיתי בכל גדול מישראל, אפילו באלו שהיו רוצים להחמיר בתכלית החומרות, שבכמה דברים היו מקילים. ולמה, כי כך עשה ה׳. וכן ראיתי אצל רבי שריה, שהיה לו ענין להחמיר בכל החומרות, וכן בעוד גדולי ישראל שהיה להם מהלך להחמיר בכל החומרות, ומוצאים אצלם שבכמה דברים היו מקילים. ולמה, מפני שהשי״ת רוצה שלא תהיה שלימות לשום נברא, שלימות יש רק בבורא עולם לבד, שלימות איז ביי די בורא [השלימות היא אצל הבורא].

מי שיש לו פוסק אחד כוותיה יכול לסמוך עליו בשעת הדחק, אבל לא לכתחילה

חותנו של רבי נתן רצה למנות את רבי נתן לאב״ד באחת מקהילותיו, ורבי נתן סיפר צערו לפני רביז״ל, שאינו רוצה להורות בדיני איסור והיתר מפני הפחד שלא לטעות, ואמר לו רביז״ל שאם תמצא אף פוסק אחד שפוסק כך, כבר אתה יכול לסמוך עליו (פעולת הצדיק אות תקל״ו). ואמנם אין לטעות בשיחה זו, כאילו רביז״ל חידש דרך חדשה בדרך הפסק, אלא כוונתו הייתה רק שאם האדם טעה, ולכל הפחות יש לו פוסק אחד כוותיה, אין זו טעות אמיתית, כי בשעת הדחק ובאונם הרי הוא יכול לסמוך על אותו פוסק, אבל לא שלכתחילה מותר לו לפסוק כפוסק אחד, שהרי יש 'כללי הפסק', בספק דאורייתא צריך להחמיר, ובספק דרבנן אפשר להקל וכו'.

(שאלו אם ראוי לאדם שמהלך המחשבה שלו יהיה להחמיר בכל דבר, זולת במקום שזה

מפריעו מדביקות) זה ראוי לאדם כזה שאין החומרות מפריעות אותו מן הדביקות, אבל ישנם אנשים שאינם יכולים לקיים אלא את ההלכה לבד, וכל חומרא וחומרא כבר מפריעה אותם מן הדביקות, ולהם יש גדרים אחרים, ואין צריכים לדקדק יותר מדי. אמנם מן ההלכה שבשו"ע ופוסקים בוודאי אסור לסור אפילו כל שהוא, ומה שיש להקל אין הכוונה שמותר לסור מדברי הפוסקים. ומי שהולך לאכול מאשין מצה מחמת שיחה זו של רביז"ל, בטענה שאינו רוצה להחמיר, הרי הוא משוגע, כי זה נקרא יציאה מן הכללים, שהרי כל החסידים הקפידו על מאשין מצה, וזו שאלה של כריתות, והפוסקים פסקו שאין לאכלה, ואין כוונת רביז"ל לומר שלא צריך לדקדק על כללי הפוסקים. ובכל דבר יש כללים, אם הוא דאורייתא או דרבנן וכו', ואפילו בדבר דרבנן, אם פשוט וקל לו להחמיר, ואין זה מפריעו מדביקות, אז אדרבה, למה לא יחמיר בזה, ובכל דבר צריך לילך בדעת. ובדבר שאין מי שיחמיר בו, והוא לבדו רוצה להחמיר, הרי הפוסקים לא סוברים כך, ומפורש בגמרא נגד זה. אם למשל הוא מוצא איזו שיטה יחידאה בראשונים, והוא רוצה לנהוג עכשיו שלא ככולם בלי טעם וסברא, אלא סתם, הרי אין הפוסקים (טו"ז וירושלמי) סוברים כך.

(אמר אחד שהוא חושש שהחומרות שלו מפריעות לאנשים אחרים, והשיבו רבינו בדרך צחות:) איך בכלל אתה רואה שיש אדם אחר?

הרחקת הנטילה מן המטה כדי שלא לעורר את הזולת היא חומרא יתירה

היעקישע (ממדינת שווייץ וכדו') סברו שאין להכין נעגל וואסער [מים לנטילת ידים שחרית] אצל המטה, כי כשנוטל ידיו הרי הוא מעורר את חבריו, והם החמירו שצריך להכין נעגל וואסער מחוץ לחדר. ומעשה היה באדם אחד מהם שנכנס אל האדמו"ר מקלויזנבורג זצ"ל, ושאל לו האדמו"ר מקלויזנבורג ברוח קדשו 'נעגל וואסער נישט לעבן בעט' [נטילת ידים לא סמוך למטה], ואותו יהודי היה מאד ברוגז עליו, ואמר לו שאין דבר כזה, וציוה לו להכין נעגל וואסער סמוך להמטה. זה גם כן נקרא חומרות יתירות, כי אפשר ליטול את הידים בלי לעורר את הזולת.

שיעורי קבלה

ליל ששי פרשת תולדות תשפ"ז

יצחק היה כלול מג' גווני הקשת ולכן קיבל את המלכות

בזוהר (תולדות, דף קל"ו ע"ב), פתח רבי יצחק ואמר, ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו', בן ארבעים שנה, אמאי אתא למכני הכא דהוה בן ארבעים שנה כד נסיב לה לרבקה, אלא ודאי הא אתכליל יצחק בצפון ודרום באשא ומיא, וכדין הוה יצחק בן ארבעים

שנה בקחתו את רבקה, כמראה הקשת, ירוק חוור סומק, בת שלש שנים אחיד בה כד אחיד בה ברבקה, עכ"ל.

עיקר היחוד תלוי בסוד השגת הג' גוונין דקשת, ויצחק אחר העקידה השיג אותם בשלימות, ועל ידי זה נתכלל מכח האש וכח המים, שהוא סוד צפון ודרום, ובכח הזה השיג את המלכות, וקיבל את בת זוגו. וזהו הטעם למה מנה התורה את שנותיו של יצחק, שהיה בן ארבעים שנה, לרמז על הג' ספירות חגת"ם, שעל ידי החג"ת, שהם ג' גווני הקשת, קיבל גם את המלכות.

ואלו הם דברי הבעל הסולם (באות ט"ו), אלא ודאי שיצחק נכלל בצפון ודרום שהם אש ומים, ואז היה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה. פירוש. כי ודאי הוא שיצחק היה נכלל בימין, שה"ס חסדים המכונים מים ומכונה דרום, דהיינו כמ"ש לעיל (אות ז) בביאור הכתוב בן אברהם. וא"כ יש בו ב' הספירות צפון ודרום, שהם חסד וגבורה, צפון מכח עצמו שהוא שמאל, ודרום מכח שהוא בן אברהם. גם היה לו התכללות צפון ודרום יחד זה בזה, שהוא תפארת, כי אין תפארת אלא התכללות חסד וגבורה, שהם דרום צפון. ונמצא שהיה לו ג' הספירות חסד גבורה ת"ת, ובקחתו את רבקה, שה"ס המלכות, השיג גם את המלכות, והיה לו ד' ספירות חו"ג תו"מ, ובגדלות הם חו"ב תו"מ כנודע, שכל אחת מהן כוללת עשר ספירות, והם ארבעים ספירות, שה"ס ארבעים שנה. וז"ש הא אתכליל יצחק בצפון ודרום באשא ומיא, שהצפון ה"ס אש והדרום ה"ס מים, שהם חסד וגבורה, והתכללותם זב"ז הוא ת"ת, וכדין הוה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה, ואז השיג ד' ספירות חו"ג תו"מ בעת שלקח את רבקה, שה"ס המלכות, והם עתה ארבעים שנה, כי השיג בזה גם את המלכות כמבואר, עכ"ל.

ולעומת זה, רבקה היתה רק בת שלש שנים, שזה מורה שחסירה ממנה את המלכות דמלכות, ואין לה בחינתה עצמה, רק הג' גווני הקשת. וכדאיתא בהסולם (שם) זה לשונו, רבקה היתה כמראה הקשת, שהוא ירוק לבן אדום, שהם חג"ת של הנוקבא. ובת שלש שנים נאחז בה כאשר נאחז ברבקה, כלומר כאשר נשא אותה. פירוש כי יצחק היה כלול מארבע ספירות בקחתו את רבקה, שהם חו"ב תו"מ כנ"ל, אבל רבקה אע"פ שנכללה עמו, מכל מקום לא היה לה אלא ג' ספירות חג"ת שה"ס ג' גוונין כמראה הקשת. והגוון מספירתה עצמה שהיא מלכות, חסרה לה (כמ"ש לעיל פ' נח דף צ"ה ד"ה פירוש ע"ש) וה"ס ג' שנים, וז"ש ובת שלש שנים אחיד בה, ולא ארבע, עכ"ל.

ולהלן בזוהר (בזוהר הסולם אות י"ח) מבואר, שיצחק הוא סוד דינא קשיא, ורבקה היא דינא רפיא. וזהו להיפך ממה שמבואר במקומות אחרים בזוהר שבדרך כלל הבעל הוא דינא רפיא, המבסם את הדינא קשיא של האשה. כי בדרך כלל האיש הוא סוד החג"ת, המשתמש רק עם עטרת היסוד, ולא עם המלכות האמיתי, ולכן אין לו הדינא קשיא של המלכות, אולם מה שנתחדש בהזוהר כאן, הוא שהמלכות היא בגבורה, וכיון שיצחק היה לו הגבורות האמיתיים, לכן קיבל גם את המלכות.

אש ומים הם סוד השמות ע"ב ומ"ב, ועיקר השגת השכינה הוא בהתחברותם יחד

ונתעמק בהסוד של גדרי אש ומים, שיצחק היה כלול מהם; ובכתבי הראשונים מבואר ש'מים' הוא סוד שם ע"ב, ו'אש' הוא הסוד של שם מ"ב, והם חסד וגבורה; ותפארת הוא 'רוח', שהוא סוד השם כ"ב. וכל תורת הקבלה בנוי על זה, ועניינים הללו מבוארים הרבה בספרי הראשונים, ודברי האריז"ל הם בבחינת מוסיף על הראשונים, ולכן לא נחית לבאר מה שכבר היתה ידוע לפניו. ובספרי חסידות מכונה הסוד של השם ע"ב בסוד ביטול, כי תורת החסידות בנוי על הסוד של 'כולם

בחכמה עשית', שכל המציאות הם ערכי הביטול. וכשיש לו ביטול של קבלת עול, הוא בדרגת עולם העשיה; ועל ידי הביטול של אהבה יראה ודביקות, הוא בעולם היצירה; והביטול של התבוננות באלקות הוא בעולם הבריאה; ובדרגת עולם האצילות, הוא כבר נכנם לביטול במציאות. וככל שעולה בביטולים הללו, הוא מרגיש יותר את אור האלוקי השוכן בקרבו.

והשם ע"ב הוא המשכת אור הוי"ה עליו בסוד ביטול, וכל פרטי הע"ב שמות שבשם ע"ב, הם כולם מיני ביטולים, וכל זה הוא בסוד מים. אמנם בכח השם ע"ב לבדו, יכול להתהוות מזה בסופו אחיזה ונפילה, והוא דרך מסוכן מאוד, לכן צריכים לתקנו בהתכללות השם מ"ב, שהוא סוד האש ועניין ההשתוקקות, כנודע שכל העליות ממטה למעלה הם בכח השם מ"ב. וזה היה דרגת המגיד מקאזניץ זי"ע, שכל כולו היה מונח בסוד הביטול של השם ע"ב, לכן עסק הרבה בספריו בסוד השם מ"ב, כי זהו בעצמו התיקון של השם ע"ב, שיוכל להישאר בקדושה.

ודרך הבעל שם טוב הקדוש ותלמידיו הוא הדרך של שם ע"ב, שממשיכים את האור האלוקי על ידי כח הביטול; ולעומת זה הדרך של רבינו הליקוטי מוהר"ן הוא בסוד השם מ"ב, איך שעולים ממדריגה למדריגה באלקות על ידי השתוקקות, וכל מדריגה הוא מין השתוקקות אחרת המתגלה במדריגה הזאת. ויש ללמוד הרבה בספרי ברסלב את דרכי ההשתוקקות, כדי שיוכל למזגו ולכוללו עם דרך הבעל שם טוב שהוא דרכי הביטול.

כי כל אור עליון יש להתפיסו בשתי אנפין, או דרך הביטול או דרך ההשתוקקות. ובשורש הם הדרכים של אברהם ויצחק, כי אברהם הוא סוד הביטול, ויצחק שהוא סוד התפילה, הוא עניין ההשתוקקות. ועיקר השלימות הוא רק כשמקבלים שני הדרכים ביחד, שזהו סוד העקידה, שמקשרים שני הדרכים ונכללים יחד. ובאמת כל צדיק אמיתי הולך בשני הדרכים, רק אצל כל אחד מודגש צד אחד יותר לפי בחינתו מה שצריך לגלות להעולם.

וזהו המבואר כאן בזוהר, שיצחק אחר העקידה היה כולל בתוכו גם את האור של אברהם, ולכן היה כלול מאש ומים, שהוא סוד השם מ"ב וע"ב, וגם השיג את ההתכללות שלהם שהוא בתפארת, שהוא סוד השם כ"ב, ועל ידי זה קיבל גם את המלכות. כי עיקר השגת השכינה הקדושה הוא רק בהתכללות שני הדרכים של ביטול והשתוקקות. וגם לרבקה היתה שלש בחינות הללו, כי גם לה היתה הג' גווני הקשת, אולם אצלה זה היה רק בבחינת עטרת היסוד, שהוא היחוד דימות החול. ולכן נבחן שיש לה רק חג"ת, והמלכות חסירה ממנה.

הדין של 'האור המתלבש בחכמה דא"ק ועל ידו לכל העולמות', האם הוא רק בחיצוניות או גם בפנימיות

ובזה נבוא להתעמק יותר בהסוגיא דעסקינן ביה, והוא בסוד האור אין סוף המתלבש בחכמה דא"ק, שהוא מתלבש במלכות דא"ק, ועל ידה נכנסת האור בעולם האצילות. ועל גבי עולם האצילות נמצא מסך ופרסא המפסיק בינו לבין עולם העקודים; ובענין המסך הזאת, חקרנו מהו מהותו וממה הוא נעשה. ומסקנא דמילתא היא שהוא נכלל משלש בחינות, הא' היא שהוא נעשה מהבינה של העולם העליון, בסוד הלבוש של החשמל והנעל[קצד]; והב' הוא המדריגה בעולם העליון שבו מתלבש האור אין סוף כדי לרדת להתלבש בעולם התחתון. ולדוגמא בא"ק היא החכמה דא"ק, ובאצילות היא בינה דאצילות,

---

קצד. ומקורות לזה הבאנו משער הכוונות דף ב' ע"ד, וגם בליקוטי הש"ס מסכת חולין, ועוד.

ובבריאה היא בז״א, וביצירה היא במלכות[קצה]. והבחינה השלישית של המסך היא המלכות של כל עולם[קצו]. שכל שלש הבחנות הללו עושים המסך, שהוא הקרקע של העולם העליון, והגג של העולם התחתון ממנו.

ויש להרחיב הדיבור באיזה מלין שכתב הרש״ש על הענין הזאת, והוא לו בנהר שלום דף י״ב טור ב׳ (ד״ה וכעד״ז), זה לשונו, וכל זה הוא בין בפנימיות בין בחיצוניות, **אמנם מה שכתב בשער מ״ז, שער סדר אבי״ע, הוא באבי״ע דחיצוניות**, עכ״ל. וכוונת ציונו לשער מ״ז הוא להסוגיא הזאת של האור אין סוף המתלבש בחכמה דא״ק, ועל ידו בכל העולמות, כמו שהוכחנו בשיעורים הקודמים. והוא אותו הסוגיא של דף ט״ז וי״ז בתחילת עץ חיים; ועל זה כתב שהוא רק באבי״ע דחיצוניות, ולא דפנימיות. ובהמשך דבריו מבאר הרש״ש איך שהאור מתפשט ומתלבש בכל עולם ועולם, ובסוף (דף י״ב טור ג׳) מסיק בזה הלשון, ׳וכל זה היה בעת המיעוט, וזה היה לתועלת העולמות לקשרם זה בזה׳. וכוונתו בזה למאי דהתחיל ביה, שכל התפשטות וירידת האור המבואר כאן, הוא רק בעת מיעוט הירח, וגם הוא רק בחיצוניות.

ולעומת זה הלא לעיל ברחובות הנהר (דף ה׳ ע״א, ד״ה באופן), מזכיר הרש״ש את סדר התיקון דהתכללות והתקשרות, וכתב על זה שזהו אותו הדין של התלבשות האור בחכמה דא״ק להתפשט הלאה בכל העולמות, שזה נעשה בכח התכללות והתקשרות, שעל ידי זה החכמה דא״ק נעשה א״ק דחכמה, היינו כתר דאצילות, ובזה האופן מתלבש החכמה דא״ק בעולם האצילות. וזהו לשונו, כמבואר לקמן איך מאצילות דא״ק נעשה א״ק לאבי״ע דאצילות, **והוא הוא הנזכר בשער ׳סדר אבי״ע׳ ובשער ׳סדר האצילות בקיצור׳**, כי האין סוף נתלבש בחכמה דא״ק, ומאיר ומשפיע ומתפשט בעולם האצילות, ואיהו וחיוהי וגרמוי חד בהון. ולהאיר ולהשפיע בבריאה, מתלבש גם בבינה דא״ק, והוא הוא בריאה דא״ק שנעשה אדם קדמון לאבי״ע דבריאה. וכן הוא ביצירה ועשיה שבו, שנעשו א״ק לאבי״ע דיצירה ועשיה, כמ״ש לקמן. ועל ידי הארת אין סוף בהם, נגמר בירורם ותיקונם לגמרי, עכ״ל.

ולכאורה דבריו סתראי נינהו, כי הלא התיקון דהתכללות והתקשרות נעשה בכל העולמות, הן בחיצוניות והן בפנימיות, ואיך כתב לקמן שזה ההתפשטות של החכמה דא״ק הוא רק בעת הירידה והמיעוט, ורק בחיצוניות העולמות.

התלבשות והתפשטות האור הנעשה בעת המיעוט, הוא התכללות והתקשרות הנעשה בפרט האחרון שאפשר לפרט

וכדי ליישב, יש להקדים דברי הרש״ש דלעיל (דף ג׳ ע״ד) שמקשה סתירה בדברי האר״י, שבמקום אחד כתב שעליית הבירורים של כל פרצוף הוא רק לפרצוף אחד שעל גביו, דהיינו מז״א לישסו״ת, ובמקום אחר כתב שתכלית עליית הבירורים להיתקן הוא לע״ב ס״ג דא״ק. וזה לשונו שם, וכמבואר כל זה במבוא שערים ש״ה ח״א פ״ב, ושאי אפשר לסיגים להפרד מן הבירורים לגמרי, אם לא על ידי מחשבה דאבא דכל פרצוף, המברר ומתקן בירורי הפרצוף שתחתיו. וכן נתבאר בש״ב ח״ג פ״ג פ״ח, כי סדר הבירור הוא, כי הבירורים

קצה. והמקור לזה הבאנו מעץ חיים דף צ״ג ע״ג, ובחסדי דוד סימן ח׳.

קצו. וכן איתא ביפה שעה דף ק״ה טור ב׳, סוף אות א׳. וכן משמע מהסוגיא דילן, שהחכמה דא״ק מתלבש בהמלכות לפני שמתפשט בעולם האצילות.

דפרצוף תחתון עולים להתברר ולהתתקן ע״י הפרצוף העליון שעל גביו הסמוך לו, כגון מנפש לרוח, או מרוח לנשמה, וכיוצא. ואי אפשר לשום בירור לעלות ולהתתקן ע״י הפרצוף העליון שעל גבי פרצוף שעליו, כגון מנפש לנשמה, או מרוח לחיה, וכיוצא, רק ע״י הפרצוף שעליו, והוא על סדר הנז״ל.

אמנם צריך להבין עם זה מה שנתבאר בש״ב ח״ג פ״א, כי כל הבירורים דכל הי׳ נקודות, צריכים לעלות ולהתברר ולהתתקן ע״י שורשם העליון מהם, שהם הטעמים דע״ב וס״ג דפנימיות דא״ק, אשר מזיווגם יצאו כל העשר נקודות, ולא יצאו זה מזה. ומה שנתבאר במקום אחר כי מזווג דא״א יצאו או״א, ומזווג דאו״א יצאו הז׳ מלכים, הוא בפרט האחרון שאיפשר לפרט, כנודע וכנזכר לעיל. וכל העשר נקודות יצאו חסרים ובלתי מתוקנים, ולפיכך צריך להעלות כל הבירורים דכל העשר נקודות למ״ן לשורשם העליון דע״ב וס״ג הנזכר דא״ק, כדי שיזדווגו ע״ב וס״ג הנזכר, להוציא את הט״ס דב״ן החסרים לאותם הבירורים, וגם להוציא ע״י הזיווג הנזכר את הי״ס דמ״ה החדש המתיחסים לאותם הבירורים. וכל זה אי אפשר אם לא ע״י זיווג הטעמים דע״ב וס״ג דפנימיות דא״ק, כנודע, עכ״ל הרש״ש.

והתשובה היא, שלעולם אכן אין עולים רק לפרצוף שעליו, דהיינו שבירורי זו״ן עולים לישסו״ת ואבא ואימא; אולם על פי סדר האורך של העולמות והפרצופים איך הם מלבישים זה לזה, נמצא שאבא ואימא דאצילות, מלבישים על חו״ב דזו״ן דא״ק, דהיינו שעומדים באותו דרגא בסדר עמידת האורך של העולמות, וזה נבחן ל׳פרצוף שכנגדו בא״ק׳. ובכח התכללות והתקשרות הרי חו״ב דזו״ן נעשה זו״ן דחו״ב, שאלו החכמה ובינה הם ע״ב וס״ג דא״ק. נמצא שבכח התיקון דהתכללות והתקשרות אפשר לומר שהבירורים הגיעו עד זו״ן דחו״ב דא״ק, שזהו ע״ב ס״ג דא״ק. נמצא ששני השמועות הם אמיתיים, שבפועל אין עולים הבירורים רק לפרצוף שעליו, אולם מכח הלבשתו על הפרצוף שכנגדו בא״ק, הרי הם עולים גם לע״ב ס״ג דא״ק.

ואחר המשך ביאורו בפרטי סדר התיקון דהתכללות והתקשרות, מסיק ואומר (בדף ז׳ ע״א, ד״ה ונמצא), ונמצא כי מה שנתבאר בדברי הרב ז״ל סדר תיקון והלבשת הפרצופים, הוא בפרטות פרצופי דכל פרצוף ופרצוף, וכנזכר לעיל, ופשוט הוא. וגם זה שכתבנו הוא בכללות, אמנם הענין היה בפרטי פרטות, **בפרט האחרון שאפשר לפרט**, אמנם היה כסדר הנזכר, עכ״ל.

ובדבריו אלו מונח עיקר גמר התשובה על הקושיא הנזכרת, כי בלי זה לא ארווחנא כלום ליישב הקושיא, כי גם אחר התיקון דהתכללות והתקשרות של האורך והעובי, עדיין אפשר לשאול להיכן עולים הבירורים דכל פרצוף. אמנם אחר שגילה לן שגם בפרט האחרון שאפשר לפרט, שהוא סדר של אורך אחת לכל העולמות, גם שם נעשה התיקון דהתכללות והתקשרות, בזה מיושב כדלעיל, שאכן ה׳פרצוף שעליו׳ מלביש על ה׳פרצוף שכנגדו בא״ק׳, ובהתכללות והתקשרות הוא ע״ב ס״ג דא״ק.

וזהו בעצמו הגדר של ׳עת המיעוט׳, כי פרט האחרון פירושו שהוא אורך אחת, והאור נמשך בירידה. ובזה יתיישב הענין שירידת האור מחכמה דא״ק להתלבש בכל העולמות, הוא דין בעת המיעוט; כי כשאומרים שהתיקון דהתכללות והתקשרות נעשה בפרט האחרון, הרי זהו אותו הגדר שהתלבשות האור בכל העולמות נעשה בעת המיעוט. כי התפשטות האור נעשה בכח התכללות והתקשרות כמו שכתב הרש״ש בדף ה׳ ע״א, וגם זה נעשה בירידה ובעת המיעוט, כיון שהוא בפרט האחרון שאפשר לפרט.

מהלך חדש בהמשכת המוחין בעת התפילה על פי הסדר הנעשה בעולם העקודים

ולהשלמת הענין נצטרך לעיין בחידוש גדול שחידש מרן הרש"ש בענין המשכת האור מלמעלה בעת התפילה. ונקדים את ההבנה הפשוטה היוצא משאר מקומות בדברי מרן, שכשעומדים בעולם העשיה בשעת אמירת הקרבנות, אז ממשיכים אור מלמעלה לטהר את עולם העשיה, ויש לעיין מהו דרך של המשכה זו, איך הוא נמשך מרום המעלות להגיע עד עולם העשיה. ולפי פשיטות היוצא מרחובות הנהר דף ה' ע"א, הרי האור מתלבש בחכמה דא"ק, ויורד עד העשיה דא"ק, ומכח התכללות והתקשרות, העשיה דא"ק נעשה א"ק דעשיה, ועל ידי כן נמשך האור עד לעולם העשיה. אולם בנהר שלום דף י"ט ע"א חידש הרש"ש דרך חדש, הנקרא הדרך של עולם העקודים. וזה לשונו (סוף ד"ה וידוע), והענין בקיצור גדול כי על ידי הקרבנות נמשך נרנח"י דנפש למלכות דא"ק, ונרנח"י דנפש ורוח לאצילות, ונרנח"י דנר"ן לבריאה, ונרנח"י דנרנ"ח ליצירה, ונרנח"י דנרנח"י לעשיה. וכן על דרך זה בזמירות, להמשיך נרנח"י דרוח לז"א דא"ק, ונר"ן לאצילות, ונרנ"ח לבריאה, ונרנח"י ליצירה. וכן ביוצר, נשמה לישסו"ת דא"ק, ונרנ"ח לאצילות, ונרנח"י לבריאה. וכן בעמידה, חיה לאו"א דא"ק, ונרנח"י לאצילות. וזה בכללות וכן הוא בפרטי פרטות, וכן במקיפים, **כסדר מה שהיה בעקודים**, עכ"ל.

ולהלן בהקדמת הקרבנות (דף כ"ה ע"ב למטה), מורחב הביאור במהלך הזאת של המשכת האור בדרך של עולם העקודים, ומשם נראה שהוא מקושר עם הדין של התכללות והתקשרות. כי הוא מבאר את ענין המשכת המוחין לכל עולם כפי הסדר של עולם העקודים, דהיינו נפש לא"ק, ונפש רוח לאצילות וכן הלאה, עד הנרנח"י לעשיה, ובתוך דבריו הוא משלב בהם את ענין המשכת האור אין סוף דרך חכמה דא"ק, ולמלכות דא"ק, עד שמתפשט לכל העולמות, שלפי ביאורו של הרש"ש בדף ה', הלא זהו מכח התכללות והתקשרות. והרש"ש מבאר שם איך שזה ההמשכה בעצמו נעשה באופן של עולם העקודים, הרי ששני דינים הללו הם מקושרים אחד עם השני.

ואלו הם דברי מרן שם, וזה על ידי שיכוין עתה להמשיך מהאין סוף **נפשות דנרנח"י לפרצופי א"ק**, ולהמשיך אור מלכות דחכמה דא"ק עם חלק אור הא"ס המלובש בה, ולהעבירו דרך מלכיות דבינה ודז"א דא"ק, ולהלבישו במלכות דא"ק. ויורדת המלכות הנזכר עם האור הנזכר המלובש בה, ועובר דרך מלכיות דכחב"ד דאצילות, ומאיר וממשיך **נפשות ורוחות דנרנח"י לכל פרצופי האצילות**. ואז מזדווגים ג"ר וו"ק דג"ר דישסו"ת, וממשכין מוחין, ובתוכם מלובשים האורות הנזכר, לשני פרצופי חג"ת ונה"י דחיצוניות דפנימיות דזו"ן, ואז מזדווגים השני פרצופים הנזכרים דזו"ן, וממשיכים מוחין ושפע. ויכוין להמשיך המוחין והשפע הנזכר עם אור הא"ס המלובש במלכות דפרצופי א"ק ודפרצופי כחב"ד וז"א דאצילות, ומתלבשים גם במלכות דאצילות, ואז יורד המלכות עם כל האורות הנזכר, ועובר דרך מלכיות דכחב"ד וז"א דבריאה, ומתלבש גם במלכות דבריאה, ומאיר וממשיך **נר"ן דנרנח"י לפרצופי הבריאה**. ויורד ועובר דרך כחב"ד וז"א דיצירה, ומתלבש גם במלכות דיצירה, ומאיר וממשיך **נרנ"ח דנרנח"י לפרצופי היצירה**. ויורד ונמשך השפע והמוחין והאורות הנז"ל לכח"ב, שהם עתיק וא"א ואו"א דחיצוניות דפנימיות דעשיה דאצילות ודעשיה התחתון שהוא למלכיות דכחב"ד, ואז מזדווגים הפרצופים הנזכרים, וממשיכים המוחין והשפע הנזכר לזו"ן דחיצוניות דפנימיות דעשיה, והמוחין והשפע הנזכר נקראים כסות. והאורות הנזכרים עם האור האין סוף מתפשטים ומאירים וממשיכים **נרנח"י**

דנרנח״י לכל פרצופי העשיה. ועל ידי כן ניתן כח ועוז לפרצופים הנזכרים לברר מחלקי הכלים ואורות שבעשיה, וממשיכים להם מוחין פנימיים ומקיפים עם נרנח״י דנפש הנקרא מוחין דעיבור, ואז נתקנים הבירורים הנזכרים קצת, ומתעלים הכלים החיצוניים דפרצופי האצילות הנזכר, דמוחין דזו״ן הנזכר, עם הבירורין הנזכרים, ועולים מהיכל להיכל עד עלותם אל היצירה, ומלבישים לכלים האמצעיים שלהם העומדים שם ביצירה, וכו׳, עכ״ל.

ויש להקשות שבדבריו אלו מבואר התיקונים וההמשכות שבכל העולמות רק במחצב החיצוניות דפנימיות, ולא דפנימיות דפנימיות; ולעומת זה בתחילת הסוגיא (דף כ״ה ע״ב) כתב בזה הלשון, יכוין לברר מחלקי הכלים דאחור ופנים דפנים ואחור, ומאורות דנרנח״י דנפש דחיה ונשמה דנשמה, המתייחסים לפרצופי **פנימיות וחיצוניות דפנימיות** דפרצופי חו״ב דבינה הכולל דעשיה, עכ״ל. הרי שלהדיא ביאר שכל ההמשכה הזאת הוא גם בפנימיות דפנימיות.

וכן איתא להדיא לעיל בדף ט״ו ע״ב (ד״ה בכללות), זה לשונו, ואחר כך על ידי ד׳ חלקי הדיבור של התפלה כידוע יכוין לתקן כלים פנימיים ומקיפים **דחיצוניות ופנימיות דפנימיות** דד׳ עולמות אבי״ע, עכ״ל. אולם בנהר שלום יש סתירות בזה, האם בסדר התפלה אכן נתקנים גם הפנימיות דפנימיות, או רק החיצוניות דפנימיות. ולדוגמא עיין בדף י״ז ע״א שכתב, ועל ידי הקרבנות נתקנים ונמשכים מוחין פנימיים ומקיפים לשלשה כלים **דחיצוניות דפנימיות** דעשיה, וכן בזמירות ליצירה, וביוצר לבריאה, עכ״ל. ולמעשה בסידור פסק שאכן מתקנים גם הפנימיות דפנימיות בהמשך סדר התפילה, ועיין לדוגמא בסידור תורת חכם עמוד שי״ג, שכתב ׳ויאמר הזמירות לתקן **פנימיות וחיצוניות דפנימיות** דיצירה׳.

העולה מן המדבר הוא, שמהקדמת הקרבנות משמע שעיקר התיקון בתפילה הוא בחיצוניות דפנימיות לבד, והמהלך של המשכת המוחין הוא בסדרו של עולם העקודים, נפש לא״ק, ונפש רוח לאצילות, וכן הלאה. וההמשכה והירידה הזאת הוא אותו ההתפשטות והתלבשות דאור אין סוף בחכמה דא״ק, ובמלכות דא״ק, שעל ידם מתפשט האור בכל העולמות, שלפי הרש״ש הוא מכח הדין דהתכללות והתקשרות. נמצא שזהו מאי דאיתא לעיל בדף י״ב, שהתפשטות האור על ידי חכמה דא״ק, הוא רק במחצב החיצוניות, וגם הוא בעת המיעוט, כי גם כאן רואים שיטתו של הרש״ש, שירידת והמשכת האור הזה הוא רק בחיצוניות. ונשאר לעיין מה נעשה אכן בפנימיות העולמות, כי הלא רואים בהסידור שכן מכוונים המשכת מוחין לפנימיות דפנימיות, ונחזור לזה בשיעורים הבאים[קצז].

כותרת

ונחזור לענין ראשון דאתחלנא ביה, לבאר דברים הללו באספקלריית דברי הזוהר בפרשתן. כי כל ענין המשכת המוחין והתיקונים הנעשים בכל עולם הוא דרך להמשיך את אור הוי״ה לכל העולמות עד לעולם העשיה. וביארנו בזה שני דרכים כוללים איך לתפוס את האור, שהם דרך אש ומים, והתכללותם בסוד רוח. והדרך הראשון הוא סוד הביטול, וקשה מאוד לגלות הסוד הזאת, כמו שרואים שהרשב״י היה לו פחד אם לגלות או לא לגלות, כדאיתא בתחילת

קצז. עיין להלן בהשיעור ליום ב׳ פרשת ויצא.

האידרא, ׳יתיב רבי שמעון ובכה, ואמר ווי אי גלינא ווי אי לא גלינא׳, עכ״ל. כי גם הרשעים יכולים להשתמש עם הסוד הזאת לרעה, כדחזינן אצל בלעם הרשע שהשיג את הסוד, דכתיב עליו ׳נופל וגלוי עינים׳. כי זהו כלל בסוד הזאת, שמי שנכנם בביטול, אף על פי שהוא רשע גמור, יכול לקבל על כל פנים איזה ניצוץ מהאור, ואז יכול להשתמש בו שלא לשם שמים, ועושה פגם גדול. ולכן צריכים לשמירה ולזהירות יתירה בהתגלות הסוד הזאת בשלימות.

והדרך השני בתפיסת האור הוא דרך ההשתוקקות, המושרש בשם מ״ב. ובדרך הזאת כשעומד בעולם העשיה, ומשתוקק משם להתדבק בהקב״ה, על ידי זה הוא ממשיך את האור לעולם העשיה. ובלשונו של בעל הסולם נקרא הדרגא הזאת צמצום א׳, כי הוא הדרך של א״ק, שיש שם רק עוביות דשורש. והוא דרך של מסירות נפש, כי הוא במלכות דא״ק, כי הרי להמשיך האור לעולם העשיה, הרי צריכים לעשות מעשיה דא״ק להתהפך לא״ק דעשיה בכח התכללות והתקשרות. ומסירות נפש מושרש במלכות דא״ק, וכשמשתוקק באהבה ויראה, הרי עלה לדרגת ז״א דא״ק, וכל העבודות הוא בהשתוקקות, ועל ידי זה נמשך האור למטה.

וזהו הגילוי של עולם העקודים, שהוא עולם הא״ק; כי עקודים נבחן לבחינת ׳ולהחיותם ברעב׳, שכל החיות נמשך על ידי השתוקקות והרעב. ולכן בעולם העקודים נמשך האור בדרך מטי ולא מטי, שהוא סוד רצוא ושוב, שזהו דרך ההשתוקקות. ודלא כמו בעולם האצילות שמתגלה שם כח הביטול של החכמה, אלא בא״ק הוא בדרך ההשתוקקות, כי מתגלה שם רק העוביות דשורש, שהוא סוד המלכות דא״ק, שהעבודה שם הוא בדרך של יגיעה ומסירות נפש, ובסוד התפילה.

ויש לדעת איך לקשר שני הדרכים יחד, כי מצד אחד בהמשכת האור לבדו בדרך של השם ע״ב, בסוד הביטול, הרי יכול להתהוות מזה בסופו אחיזה ונפילה, ומצד שני לחיות רק בהשתוקקות לבדו גם בזה אין שלימות, כי יכולים להישרף מגודל אש ההשתוקקות. כמו נדב ואביהוא שהתאחזו כל כולו בעולם העקודים, ונשרפו מגודל ההשתוקקות להדביקות. ובעבודה הוא הדרך איך לקשר יראה ואהבה, כי השם ע״ב הוא סוד האהבה, והמ״ב הוא סוד היראה.

ובזה נבוא להבין את הדרך של המשכת האור בפרט האחרון, שהוא גדר ׳עת המיעוט, ועל זה כתב הרש״ש שהוא נמשך רק בחיצוניות. כי סדר השבירה והתיקון הוא שבעת השבירה היה רק פרט האחרון, ואז היו הפרצופים רק בסוד היראה ולא היה אהבה ביניהם, כדאיתא בעץ חיים (דף נ״ב ע״ג בהגה״ה להר״א הלוי). ואחר כך מתגדלים הפרצופים להיות שוה בשוה, שזהו סוד אהבה. כדאיתא בשער המוחין פרק ט׳ שאין יחוד אלא בשוין, שזהו סוד הנשיקין. ועל ידי זה מתקשרים הפרצופים ומלבישים זה לזה, והוא סוד איך שהשם הוי״ה באורך מתפשט גם ברוחב, בסוד התכללות והתקשרות.

ואז עדיין נשאר עבודתינו לתקן את הפרט האחרון, שזהו הסוד שגם אחר התגלות האהבה, יש יראה גם בתוך האהבה. ואדרבא היראה בדרגא היותר עליונה, כולל בתוכו גם את האהבה[קצה]. וזהו סוד ההתכללות והתקשרות בפרט האחרון המבואר בדברי הרש״ש, שגם אחר התלבשות הפרצופים שוה בשוה בסוד האהבה, עדיין יש יראה בפרט האחרון, ויש לכלול את

קצה. עיין ליקוטי ביאורים לרבי הילל מפאריטש, על שער היחוד פרק ד׳.

שניהם גם יחד. וזהו סוד מיעוט הלבנה, דהיינו שהעבודה הוא בפרט האחרון, בדרך ירידה. שלכן כל המשכת האור מן החכמה דא"ק, הוא רק בעת המיעוט, כי תכלית העבודה הוא שגם אחר התכללות והתקשרות של העובי, יש לתקן גם את הפרט האחרון. ועל ידי התכללות שני העבודות, מקבלים הג' גווני קשת של 'אש מים רוח', שעל ידם מקבלים את סוד השכינה, כמבואר בזוהר כאן.